

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KENTSEL DÖNÜŞÜM ALANLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN PEYZAJ
TASARIMLARININ ELEŞTİREL TEORİ İLE BİR OKUMASI**

DOKTORA TEZİ

A.Burcu SERDAR KÖKNAR

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Peyzaj Mimarlığı Programı

MAYIS 2012

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KENTSEL DÖNÜŞÜM ALANLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN PEYZAJ
TASARIMLARININ ELEŞTİREL TEORİ İLE BİR OKUMASI**

DOKTORA TEZİ

**A.Burcu SERDAR KÖKNAR
(502022260)**

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Peyzaj Mimarlığı Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mine İNCEOĞLU

MAYIS 2012

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502022260 numaralı Doktora Öğrencisi **A.Burcu SERDAR KÖKNAR** ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**KENTSEL DÖNÜŞÜM ALANLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN PEYZAJ TASARIMLARININ ELEŞTİREL TEORİ İLE BİR OKUMASI**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı :   **Prof. Dr. Mine İNCEOĞLU**   .....

İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri :   **Prof. Dr. Ahmet Cengiz YILDIZCI**   .....

İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Zuhale ULUSOY   .....

Kadir Has Üniversitesi

Doç. Dr. Hüseyin KAHVECİOĞLU   .....

İstanbul Teknik Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Selim VELİOĞLU   .....

İstanbul Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi :   **16 Aralık 2011**

Savunma Tarihi :   **23 Mayıs 2012**

BEK ve SAK'a,

ÖNSÖZ

1993 yılı ekim ayından bu yana ki bu üniversite ikinci sınıfın ilk dönemine denk geliyor, tasarım işlerinde kent ve hayata dair kesişimler heyecanlandırıyor beni. En çok bu kesişimlerde sözlerin daha görünür olduğuna inanıyorum ve bu sözleri hem okumaktan hem de yazmaktan çok keyif alıyorum. Kesişimlerin ürettiği çok katmanlılık ile bu katmanları anlamaya çalışma hali ile araştırmaya yöneldim. Peyzaj tasarımı, hem bu kesişimleri hem de çok katmanlılığı içerisinde barındıran, çok özgür ve özgürleştirici bir tasarım alanı. Mimarlık eğitiminden sonra peyzaj tasarımı ve mimarlık kesişimlerinde çalışmak bu arayışlar ile gelişti. Kesişimlerin keşfi sürecinde Ferhan Yürekli Stüdyosu benim için bir başlangıç ve değişim ortamı oldu.

Lisans eğitimi sonrasında DS Mimarlık' ta Deniz Aslan, Sevim Aslan ve Niyazi Erdoğan ile yaptığımız beş senelik tasarım denemeleri süreci ayrıca bu heyecanı artırdı. Kısacık ama benim için önemli bir dönem, İ.T.Ü. Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde üç senelik araştırma görevlisi olarak çalışma dönemi oldu. Kısa sürede pek çok farklı deneyimi edindiğim bu dönemi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ahmet Cengiz Yıldızcı, tüm bölüm hocaları ve çalışma arkadaşlarım ile birlikte yaşadım.

Bu dönem sonunda, ortam değiştirerek edindiğim yeni hayat deneyimleri de yeni durumların farkına varmamı sağladı, Ayşe Deniz Sekban ve Murat Sekban her zaman yanımdaydılar.

2010'da üretim heyecanlarımızı paylaşmaya karar verdiğimiz, sözlerimizi kolayca üretebildiğimiz bir ortam olarak Anonim İstanbul kuruldu. Hep birlikte bu ortamı hayata geçirirken Aslı Şener, Didem Ateş Mendi, Hayriye Sözen, ve Tomris Akın ile unutulmaz, üretken anları paylaştım, sonrasında Aslı tüm ortak işlerimizde benim ihtiyacım olan çalışma zamanlarını benim için üretti, işleri benim için de üstlendi.

Londra'da kısa araştırma dönemimde fikirlerimi öteleyebilmem için Özlem Ünsal beni sürekli dinledi ve benimle pek çok konuda tartıştı. Görünmeyen ev sahiplerim, İrem İnceoğlu ve Billur Dokur evlerinin kapısını ve kütüphanelerini bana açarak inanılmaz bir destek verdiler.

Çalışmalarımın son aşamasında Prof. Dr. Semra Aydınli ile yaptığımız keyifli tartışma ve yazışmalar benim olumlu düşünceler ile araştırmaya daha farklı bakmamı sağladı. Çalışma ve tartışma arkadaşım Meltem Erdem ile araştırma yaparken çalışma tekniklerini de geliştirmek konusunda birlikte deneyler yaptık.

Naz Koyunlu, benim için elinden gelen herşeyi hiç esirgemedi,

Banu ve Murat Özarşlan güzel ve keyifli anları çoğalttılar, Nuran Serdar ve Nezahat Kutluer sabırla benim yanımda oldular, beni anlamaya çalıştılar. Doğduğu günden beri sürekli benim çalışmalarım ile birlikte yaşamak zorunda kalan oğlum Balkan ve bana her zaman arkadaşlık eden eşim Saitali Köknar hep destek oldular, benimle her anımı paylaştılar.

Uzun doktora süreci boyunca jürimde bulunan Yrd. Doç. Dr. Selim Veliöğlu ve Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Kahvecioğlu heyecanla anlamaya çalıştığım çok katmanlı durumlar üzerine yazdığım karışık fikirlerimi toparlamam için pek çok kere yol gösterdiler. Tüm bu süreç boyunca, bu aşamaların hepsinde, her türlü danışmanlığı Prof. Dr. Mine İnceoğlu yaptı, tüm heyecanlarımı ve duygularımı benimle paylaştı ve beni yüreklendirdi.

Herkeseye sonsuz teşekkürler.

Aralık 2011

A. Burcu Serdar Köknar
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xv
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ	23
1.1 Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	23
1.2 Araştırmanın Soruları ve Açılımı	27
1.3 Araştırmanın Teorik Kapsamı ve Yöntemi	28
2. ELEŞTİREL TEORİ	35
2.1 Eleştirel Teori Nedir?	35
2.2 Peyzaj Mimarlığı ve Eleştirel Teori	43
3. DOKSANLI YILLARIN BAŞINDAN GÜNÜMÜZE METROPOL HAYATINDA DEĞİŞİM VE KENTSEL DÖNÜŞÜM	49
3.1 Metropolde İnsan, Gündelik Hayat ve Kentsel Yapı	49
3.2 Metropol Hayatında Kentsel Yapıdaki Dönüşümleri Tetikleyen Değişimler ..	53
3.2.1 Metropolde post endüstriyel zaman	57
3.2.2 Bir durum olarak kentsel yayılma (urban sprawl)	58
3.2.3 Çöküntünün oluşumu, kentin dönüşüm gereksinimi ortamında peyzaj tasarımı	59
3.3 Kamusal Alan Tartışmaları ve Peyzaj	62
4. PEYZAJ – KENT İLİŞKİSİNİN GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU VE YENİ YAKLAŞIMLAR	67
4.1 Peyzaj Tasarımının Günümüzdeki Durumu	67
4.2 Post Post Modern Dünyada Yeni Yaklaşımlar	69
4.2.1 Transmodern Teori	69
4.3 Doksanlardan Günümüze Peyzaj Tasarımı Yaklaşımlarında Değişimler	70
4.3.1 Peyzaj Kavramının Post Post Modern Kent Teorilerindeki Yeri	71
4.3.1.1 Landscape Urbanism (Peyzaj Şehirciliği)	72
4.3.1.2 Eco-Urbanity (Eko-Kentsellik)	77
4.3.1.3 Integral Urbanism	77
4.3.1.4 Diğer Yeni Yaklaşımlar	78
5. DÖNÜŞÜM ALANLARINDA PEYZAJ TASARIMLARI.....	79
5.1 Dönüşüm Alanlarında Peyzaj Tasarımlarının İlk Örnekleri	79
5.2 Parc De LaVilette’in Etkisi	79
5.3 Dönüşüm Alanlarında Peyzaj Tasarımları Seçkisi	83
5.3.1 Dönüşüm alanlarında peyzaj tasarımlarının tematik inceleme kartları	83
5.4 Dönüşüm Alanlarında Alternatif Peyzaj Projelerinin İncelenmesi	84
5.4.1 Dönüşüm alanlarında alternatif peyzaj projeleri temaları	101
5.5 Tasarımcı Görüşmeleri Değerlendirmeleri	103

5.6 Örneklem Alanları Üzerinden Değerlendirmeler	110
5.6.1 Örneklem alanlarının seçimi	110
5.6.1.1 Fransa; Paris _ Parc André Citroen, 1990/1992	110
5.6.1.2 Almanya; Berlin _ Potsdamer Platz, 1991/1998	113
5.6.1.3 A.B.D.; Chicago _ Millenium Park 1997/2007	116
5.6.1.4 İngiltere; Londra _ The Thames Barrier Park 1995/2000	118
5.6.1.5 İspanya; Barcelona _ Diagonal Mar Park 1997/2002	119
5.6.1.6 A.B.D.; New York _ The High Line 2004/2009/2011/sürüyor	123
5.6.2 Örneklem alanların içerisinde bulunduğu kentsel politik dönüşüm ortamları	125
5.6.3 Örneklem alanları üzerine tasarımcı görüşmeleri değerlendirmeleri	125
5.6.4 Örneklem alanları üzerine kullanıcı görüşmeleri değerlendirmeleri	136
5.6.5 Örneklem alanlarının yorumlanması	144
6. SONUÇLAR	147
6.1 Kentsel Dönüşüm, Peyzaj Tasarımı ve Eleştirel Teori Arakesitinde Yorumlar	147
6.1.1 Kentsel dönüşüm alanlarında peyzaj tasarımlarının disipline etkileri	150
6.1.2 Kentsel dönüşüm alanlarında peyzaj tasarımlarının sosyal etkileri	150
6.1.3 Peyzaj tasarımında ‘eleştirel’ olma mekanizmaları	151
KAYNAKLAR.....	155
EKLER.....	163
ÖZGEÇMİŞ.....	305

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.1: Örnekleme yöntemleri.....	31
Çizelge 1.2: Görüşmelerin analiz şeması.....	33
Çizelge 1.3: Araştırmanın yöntem şeması.....	34
Çizelge 5.1: Görüşmeler öncesinde öngörülen temalar.....	103
Çizelge 5.2 : Peyzaj ve peyzaj tasarımı disiplinler arası görüşme temaları.....	105
Çizelge 5.3: Kamusal peyzaj tasarımı etkileri görüşme temaları.....	106
Çizelge 5.4: Kamusal alan / kamusalılık görüşme temaları.....	106
Çizelge 5.5: Kentsel dönüşüm alanlarında peyzaj tasarımları üzerine görüşme temaları.....	107
Çizelge 5.6: Özgürleştirici kentsel mekan üzerine görüşme temaları.....	108
Çizelge 5.7: Kent ve kentli odağında ‘peyzaj’ ve kent kuramları ilişkileri üzerine görüşme temaları.....	109
Çizelge A.1: Park Am Gleisdreieck_2011.....	164
Çizelge A.2: The ‘Green Beach’ at the Parc Des Cormailles.....	165
Çizelge A.3: Floating Public Garden, Canary Wharf.....	166
Çizelge A.4: The Monbijoupark.....	167
Çizelge A.5: Excavated Terrace at The Louis Jeantet Foundation.....	168
Çizelge A.6: König-Heinrich Square.....	169
Çizelge A.7: Creating Interaction Between the Surface and Underground Areas of Les Halles.....	170
Çizelge A.8: Landschaftspark Duisburg Nord.....	171
Çizelge A.9: Mediacity.....	172
Çizelge A.10: Museum of Steel by Surfacedesign.....	173
Çizelge A.11: Pirrama Park.....	174
Çizelge A.12: Franklin Wharf Project-Stage 1.....	175
Çizelge A.13: POTEKIN – Post Industrial Meditation Park.....	176
Çizelge A.14: The Sulzer-Areal.....	177
Çizelge A.15: The Mile End Park – Green Bridge.....	178
Çizelge A.16: Segment 5 of Hudson River Park.....	179
Çizelge A.17: Esch-sur-Alzette Lüksemburg’da Kent Meydanı.....	180
Çizelge A.18: Lettenviadukt Yürüme ve Bisiklet Yolu.....	181
Çizelge A.19: Duisburg’da Rhine Parkı.....	182
Çizelge A.20: Ballast Point Park.....	183
Çizelge A.21: Jardin des Fonderies.....	184
Çizelge A.22: MFO Park.....	185
Çizelge A.23: Freshkills Parkland.....	186
Çizelge A.24: Concrete Plant Park.....	187
Çizelge A.25: Gas Works Park.....	188
Çizelge D.1: Mimar 1 ile yapılan görüşme ana temaları.....	295
Çizelge D.2: Mimar 2 ile yapılan görüşme ana temaları.....	296
Çizelge D.3: Mimar 3 ile yapılan görüşme ana temaları.....	297

Çizelge D.4: Şehir Plancısı 1 ile yapılan görüşme ana temaları.....	298
Çizelge D.5: Şehir Plancısı 2 ile yapılan görüşme ana temaları.....	299
Çizelge D.6: Şehir Plancısı 3 ile yapılan görüşme ana temaları.....	300
Çizelge D.7: Peyzaj Mimarı 1 ile yapılan görüşme ana temaları.....	301
Çizelge D.8: Peyzaj Mimarı 2 ile yapılan görüşme ana temaları.....	302
Çizelge D.9: Peyzaj Mimarı 3 ile yapılan görüşme ana temaları.....	303

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1	: Martha Schwartz Kitagata Apartments, Kitagata, Japan.....	64
Şekil 3.2	: Martha Schwartz Bagel Garden, Back Bay Boston, MA, USA.....	65
Şekil 5.1	: Aksonometri	80
Şekil 5.2	: 1992’de gerçekleştirilen havai fişek gösterisinin süreç tasarımı.....	82
Şekil 5.3	: Tematik inceleme kartlarından bir örnek	83
Şekil 5.4	: Çocuklar ve bir pompa	88
Şekil 5.5	: Yerel işgücü ile pompaların yapımı	88
Şekil 5.6	: Parkın kentsel yoğunluk içerisindeki durumu	89
Şekil 5.7	: Endüstriyel mekanda orada olması beklenmeyecek bir aktivite	90
Şekil 5.8	: Her yıl öğrenciler tarafından tasarlanan ‘yenilebilir bahçe’	91
Şekil 5.9	: Çocuklar bahçe işlerinde aktif olarak yer alıyorlar	91
Şekil 5.10	: Çiftçinin de proje içerisinde bir rol üstlenmesi	92
Şekil 5.11	: Ekolojik konularda kentlinin de çalışması	93
Şekil 5.12	: Tüm kasabalının istekleri ile geliştirilen alan.....	94
Şekil 5.13	: Küçük park kasabanın ortasında kullanılmayan bir alan iken.....	95
Şekil 5.14	: Kent merkezinde tarım	96
Şekil 5.15	: Çiftlik daha sağlıklı ve daha ucuz ürünler sunuyor	97
Şekil 5.16	: Yeni alternatif inşa tekniklerinin de denendiği Ivory Park Ecocity	98
Şekil 5.17	: Ivory Park Ecocity girişlerinden biri	99
Şekil 5.18	: ‘Müze’ kenti değiştiren oyunlara izin veriliyor.....	100
Şekil 5.19	: Parc André Citroen hava fotosu	111
Şekil 5.20	: Parc André Citroen’in kent dokusu içerisindeki yeri	111
Şekil 5.21	: Potsdamer Platz’ın bir bölümü	113
Şekil 5.22	: Millenium Park’ın hava fotoğrafı	117
Şekil 5.23	: Park alanının dönüşümden önceki durumu	118
Şekil 5.24	: Parkın girişinden Thames nehrine doğru bakış	119
Şekil 5.25	: Parkın genel görünümü	120
Şekil 5.26	: Parkın kent dokusu içerisindeki durumu	121
Şekil 5.27	: THL’in projelendirme öncesi durumu.....	123
Şekil 5.28	: THL’in yenilemeden sonraki durumundan bir görünüş	124

KENTSEL DÖNÜŞÜM ALANLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN PEYZAJ TASARIMLARININ ELEŞTİREL TEORİ İLE BİR OKUMASI

ÖZET

Doksanlı yılların başından itibaren dünya üzerinde gördüğümüz kapitalizmin etkisi altındaki yeni üretim biçimlerinin etkileri kentsel mekanda da belirgin şekilde oluşmuştur. Global değişimin izleri kentliye, gündelik hayata ve kente yansımıştır. Endüstri sonrası durum, kentin kullanımının da değişimine neden olmuştur. İletişim sistemlerinin değişimi üretime paralel olarak kentlerdeki yaşamı da etkileyerek kent merkezlerine de etki etmiştir. Bu hızlı değişim özellikle hayata ilişkin durumların çok katmanlı olarak yer aldığı metropollerde daha da belirginleşmiştir. Neoliberal dünya düzeninde kentsel mekandan beklenenlerin politik olarak da değişimi bu dönem için belirginleşen bir başka durumdur.

Üretim biçimlerinin, iletişim sisteminin gelişimi ve kentsel mekandan politik olarak beklenenlerin değişimi ile kentsel mekanların dönüşümü son yirmi yıl içerisinde kentsel tartışmaların odağında yer almıştır. Bu dönem için genellikle bir süredir atıl şekilde duran post endüstriyel alanların kullanım potansiyelleri olduğu çeşitli denemeler ile öne çıkmıştır. Aynı zaman diliminde tartışılabilen tasarımda ekolojik yaklaşımlar ve sürdürülebilirlik kavramı da bu alanların tasarımlarının geliştirilmesinde önemli kavramlar olarak görülmektedir. Peyzaj tasarımı ekolojik yaklaşımların bir bütün olarak ele alındığı tasarım ortamı olarak kendini geliştirmektedir. Bütüne dair sürdürülebilir sözleri söyleyen hibrit bir tasarım alanı olan peyzaj tasarımı değişime açık, kendini geliştirebilir, adapte olabilir 'yeni' sistemler üretebilen modeller üreten bir disiplin olarak tasarım dünyasında eski anlaşılır biçiminden farklı bir şekilde yerini almaktadır. Hibrit durumu nedeniyle interdisipliner oluşuyla, hayatın içerisine doğrudan dahil oluş biçimiyle, doğrudan müşterisi olmayan kentliye de yaygın bir biçimde erişmesi nedeniyle açık ve kendini değiştirebilir bir ortam üretmektedir.

Bu araştırma, 90'lardan itibaren dünya üzerindeki global etkilerin hızının arttığı, üretim mekanizmalarının değiştiği ve dolayısıyla ürünlerin ve tüketimin değiştiği, bilişimin müthiş bir hızla geliştiği durumlar içinde kentsel mekanın dönüşüme uğradığı alanlardaki peyzaj tasarımlarını değerlendirmektedir. Bu değerlendirmeyi 'eleştirel teori' çerçevesinde gerçekleştirmiştir. 'Eleştirel teori'yle okuma yolunun seçilmesinin birkaç nedeni vardır. Eleştirel teori bugünkü, genişletilmiş biçimiyle ele alınmıştır. Bu teori, ana akım durumlarının (mainstream) dışında, daha adil, herkese daha açık, daha öteleyici, dönüştürücü ortamların üretilmesi üzerine düşünür. Bu ortam daha özgür, bireyi daha çok içerisine dahil eden, kullanıcılarının sözünün olduğu bir ortamdır.

Peyzaj tasarımının, kentin 'ana akım' (mainstream) dünya düzeni içerisinde kentliyi odak alan, alternatif üretim mekanizmaları üretebilen kendi anlatıları (narrative) yolu ile dönüşüm modellerini açık modeller ile gelişime ve katılıma açık biçimde

üretebileceği kabulü ile bu okumaların yapılabileceği bir araştırma planı tasarlanmıştır.

Araştırmanın ilk bölümünü araştırmanın amacı, kapsamı ve araştırmanın açılımına başlangıç teşkil eden soruların açıklamaları oluşturmaktadır. Araştırmanın soruları peyzaj kavramı ve tasarımının günümüzdeki değişimine paralel olarak açık sistemler oluşturabilmelerinin nasıl mümkün olduğu üzerine odaklanmaktadır ve bu çerçevede gelişmektedir. Peyzaj tasarımının kendi anlatıları ile ‘modern’ insana nasıl erişebileceği de ana eksenlerdeki sorulardan bir tanesidir.

Araştırmanın ikinci bölümünde teorik çerçeve olarak araştırmanın temellerinden ‘eleştirel teori’, ‘eleştirel teori’nin çıkışı ve gelişimi konuları incelenmiştir. 1937’de Max Horkheimer’in “Geleneksel ve Eleştirel Teori” başlıklı makalesinin yayınlanmasından itibaren 1968 sonrası Marksist düşünceleri geliştiren radikal kent teorisyenleri olan Henri Lefebvre, David Harvey, Peter Marcuse gibi isimlerin ve günümüzde özellikle ‘kentsel eleştirel teori’ çalışmalarını sürdüren isimlerin çalışmalarından ve metinlerinden söz edilmektedir. Peyzaj mimarlığı ortamının ‘eleştirel teori’ ile nasıl ilişkilendirildiği de bu bölüm altında yer almaktadır. Tarih içerisinde tasarım ortamında ve kent tartışmalarında yer alışı ile kentliye özgürleşme durumları sunma yeteneği ile peyzaj tasarımı disiplininin ‘eleştirel teori’ ile ilişkilendirilmesi tartışılmaktadır.

Üçüncü bölümde ise, araştırmanın alanını sınırlandıran 90’lar sonrasında yaygın biçimde ortaya çıkan dönüşüm konularının gelişimi üzerinde durulmaktadır. Bu bölümde insanın kent içerisindeki durumu, gündelik hayatın değişimi ve buna paralel olarak dönüşüme gereksinim mekanizmaları literatür taramaları çerçevesinde araştırılmıştır. Kent sosyologlarının söylemleri bu bölümde önemli bir yer bulmaktadır. Metropol hayatında kentsel yapıdaki dönüşümleri tetikleyen değişimler olarak metropolde post endüstriyel zaman, bir durum olarak kentsel yayılma ve kentte çöküntünün oluşumu ve buna paralel olarak da dönüşüm projelerinin ortaya çıkışı tartışmaları yapılmıştır. Dönüşüm konuları tartışmaları içerisinde önemli bir yer tutan kamusal alan konusu da bu bölüm içerisinde irdelenmiş, peyzajın kamusal alan üretme olgusu üzerine çıkarımlar yapılmıştır.

Araştırmanın dördüncü bölümünde, ‘eleştirel teori’ çerçevesinde de gerekli görülen bugünü konumlandırma çalışması yer almaktadır. Konumlandırma, peyzaj kent ilişkisinin günümüzdeki durumu ve peyzaj alanındaki yeni yaklaşımlar üzerinden yapılmıştır. Post post modern dünya durumu, transmodern teori içerisinde peyzaj tasarımının yer alışı biçimleri tartışılmıştır. Doksanlardan günümüze global değişimler içerisinde peyzaj tasarımı disiplininin de etkilendiği peyzaj tasarımında yeni yaklaşımlar ile de okunabilmektedir. Araştırmanın alt amaçlarından bir tanesi olan yeni yaklaşımların işaret edilmesidir. Burada ‘peyzaj’ kavramının değişim ve açılımındaki değişimlerin özünün ortaya konmasından daha çok nedensellikler paralelinde dünya düzeni ile değişim paralelliğinin ve açık mekanizmaların gelişiminin ortaya çıkarılmasıdır.

Araştırma, beşinci bölümde kısıtlanmış zaman dilimi içerisinde peyzaj tasarımları üzerine odaklanmaktadır. Bu bölümde kentsel dönüşüm coğrafyalarında gelişen peyzaj tasarımlarının okumaları birkaç biçimde gerçekleştirilmiştir. Bu bölümün altında dönüşüm projesi olan peyzaj projelerinin ilk örnekleri ve tasarım disiplinine bakışları etkileyen örnekler tartışılmıştır. Kısıtlamalar ile belirlenmiş olan tarih içerisinde neoliberal etkilerin ortaya çıktığı kentlerden ya da yerleşimlerden seçilen peyzaj projelerinden oluşan bir seçki üzerinde tematik bir inceleme yapılmıştır. Bu

seçkide fonksiyonel içeriklerden çok stratejik içeriklerin öne çıktığı tespit edilmiştir. Projelerin stratejilerinin de çoğunlukla deneyim, ekoloji ve gelişmeye açık modeller üzerinden kurgulandığı görülmüştür. Bu seçkiye paralel olarak, bu dönem içerisinde özellikle bütçe sıkıntıları nedeniyle ana akım düzen içerisinde gerçekleştirilememiş, alternatif üretim mekanizmaları olan projeler ve bu projelerin ürettiği temalar ortaya çıkarılmıştır.

Ayrıca daha derin inceleme için, neoliberal ekonominin geliştirdiği kent coğrafyaları içerisinde üretilmiş olan ve peyzaj tasarım tarihi içerisinde yerlerini almış altı proje seçilerek ‘eleştirel teori’ odağında incelenmiştir. Bu inceleme için, kentsel mekanın oluşumunda aktör olan tasarımcılar ve o kentte yaşayan kullanıcılar ile yarı strüktüre görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine inceleme için seçilmiş olan projeler üzerinden gerçekleştirilen görüşmelerden önce görüşmeciler ile eleştirel teori odağında öngörülen temalar çerçevesinde görüşmeler yapılmıştır. Ardından örneklem alanlar üzerinden yapılan görüşmeler üzerinde yapılan söylem analizleri ile temalar elde edilmiştir. Kentli kullanıcı ile gerçekleştirilen görüşmeler ile kullanıcıların üzerinde durdukları temalar ortaya çıkarılmıştır. Burada hedef tematik bir dizgeye ulaşmaktır. Kesin bitmiş bir cümle kurmak yerine bu dizgenin üreteceği soru işaretleri ile geliştirmeye açık bir sözün söylenmesi amaçlanmıştır. Görüşmelerin metinleri ekler kısmında yer almaktadır. Bu metinler, disiplinler arası etkileşim biçimlerini de ortaya çıkarmaları bakımından ard arda dizilmeleri de önemsenmektedir.

Altıncı ve son bölüm olan sonuçlar bölümünde elde edilen tematik dizge üzerinden yapılan yorumlar ile dönüşüm alanları içerisinde gerçekleşen peyzaj tasarımları ‘eleştirel teori’ odağında düşünülerek peyzaj tasarımı disiplini ve toplum için etki mekanizmaları değerlendirilmiş ve potansiyelleri tartışılmıştır.

A READING OF LANDSCAPE DESIGNS IN URBAN REGENERATION AREAS THROUGH CRITICAL THEORY

SUMMARY

The effects of new production forms under the influence of capitalism may be observed more significantly from early 90's onward. The global change is mirrored in cities, citizens and everyday life. Post-industrial condition changed the ways we use the cities as well. Changes in communication systems paralleling production systems had an effect on urban life and civic centers. These drastic changes had a particular effect on metropolises where a multilayered complex urban life takes shape. One may also observe during these neo-liberal practices an acute change in political expectations from urban spaces.

The focus of debate on urban issues for these last two decades has been urban transformation following changes in production forms, communication systems and political expectations from urban spaces. During this period potential use of vacant post-industrial urban lots has become apparent with various applied projects. It is also observed that the concurrent concepts of sustainability and ecological design were used during the design development process of these projects. Landscape design is developing as a design medium where ecological approaches are treated as a whole. As a hybrid design field, central to the sustainable approaches addressing to all, landscape design redefines itself a new place among design disciplines as a discipline open to change, adaptable, prone to produce 'new' systems, somewhat different than the old conventional understanding of the term. Due to its hybridity and interdisciplinarity, it is an open and self-transforming design field, with its potentials of interacting directly with life, and affecting citizens who are not direct clients of the discipline.

This study analyses landscape designs on urban areas transformed during the last two decades under the influence of rapid global change in production systems, products, consumption and communication, using 'extended critical theory' as a framework. 'Critical Theory' supplies a convenient framework to discuss alternative productions of more open and accessible urban spaces, as opposed to mainstream productions, expanding and transforming everyday life, producing more free, inclusive and user oriented environments.

This research enables to read some examples arguing that even within the world of mainstream production it is possible for landscape design to produce citizen oriented designs offering alternative production methods and urban transformation models open to participation and development using original narratives.

The first chapter of the study evaluates the aims and scopes of the research explaining the questions related to the inception of it. The study focuses on the possibility of developing an open design system paralleling the contemporary changes and debates on the concept of landscape and landscape design. The other axis of the study is to

investigate the means to reach ‘modern’ citizen using narratives inherent to landscape design.

The second chapter evaluates ‘critical theory’ as the framework of the study. The emergence of critical theory, starting from Max Horkheimer’s ‘Traditional and Critical Theory’ published in 1937, to the radical urban theoreticians who produced after 1968 studying Marxist ideas such as Henri Lefebvre, David Harvey, Peter Marcuse, and especially contemporary names working on ‘urban critical theory’ are described and their works are discussed. How landscape design can be associated with ‘critical theory’ is discussed in this chapter as well. The means of association of the discipline of landscape design with ‘critical theory’ is discussed through the particular place landscape design is ascribed within the history of design and urban debates, and its ability to provide emancipating spaces for citizens.

The third chapter focuses on the development of urban transformation issues emerging in increasing instances in the last two decades. The human condition in an urban setting, the change in everyday life, the need for transformation is discussed through an extensive literature analysis. The ideas developed by urban sociologists holds an important place in this chapter. The changes in metropolitan life triggering transformations in urban structure such as post-industrial time in metropolises, urban sprawl as a condition, urban decay, and consequently emergence of transformation projects are discussed. Public space debates as a prominent issue within the debates of transformation projects is discussed in this chapter as well, and inferences related to production of public space through landscape design are proposed.

In the fourth chapter, the scope of the research is positioned historically through the framework of ‘critical theory’, using new approaches in landscape design and the actual relationship between landscape and the city as a reference. Post-post-modern condition, the place of landscape design within transmodern theory are discussed. It is possible to observe changes in landscape design discipline through new approaches in landscape design field accompanying global changes since 90’s. One of the sub goals of the study is to designate new approaches. The discussion aims to reveal the interconnected character of changes in landscape design with general global changes in terms of causes and effects and to reveal emergence and development of open systems as well, rather than explaining the change in quality of the term ‘landscape’.

The fifth chapter includes the study of landscape design projects from last two decades. Landscape design projects of the period that were developed for geographies subject to urban transformation are read in several ways. The first examples of landscape design projects as transformation projects, and major examples which influenced the design discipline are discussed. A thematic analyses is conducted using examples from the cities under the influence of neo-liberal practices. Analyses indicates that strategical contents of the projects comes into prominence rather than functional contents. It is observed that the strategies are based mainly on experience, ecology and open systems. Some unrealized projects due to financial problems within the mainstream production systems were also analysed and their proposed alternative production systems and major themes are put forward.

For a deeper analyses six prominent landscape design projects which have a distinctive place in design history and which were designed and built for urban geographies directly influenced by neo-liberal economy are chosen and studied using

‘critical theory’. Semi-structured interviews are conducted with both designers and users in question who are the actors of the production of these public spaces. Before the main interviews, a preliminary interview is conducted with interviewees based on the themes put forward by critical theory. After the main interviews a discursive analysis is conducted on the data obtained and major themes are defined. Interviews with citizen-users defined the themes important for users. Interviews with designers defined the themes important for designers. The aim here is to obtain a ‘thematic sequence’ allowing to ask several questions and producing a narrative available to be developed rather than reaching a finalized verdict. All the interview data is available as an appendix to the research. The textual data is organized sequentially in order to encourage comparison and allows to demonstrate interdisciplinary interaction as it is.

The last chapter includes the commentary based on the thematic sequence. To conclude, landscape design projects developed for urban transformation areas evaluated from the perspective of ‘critical theory’ and the potentials of landscape design discipline on effecting social life are discussed.

1. GİRİŞ

Son yıllarda, kentlerdeki değişimin yapılanmış çevreyi etkileme biçimlerini kentle ilişkilenen tüm disiplinler çok katmanlı olarak araştırmaktadır. Neoliberal dünya içerisinde gelişen üretim biçimlerinin yarattığı dinamikler ile kentsel mekanın yeniden gelişimi ve kentlinin bu mekanlar ile kurduğu ilişki bu araştırmaların odağında yer almaktadır. Üretim biçimleri ve bu yeni biçimler ile gelişen politik ortam, kentsel mekanı etkileyerek gündelik hayatın içerisine de girmektedir. Gelişmiş ve karmaşık çok katmanlı büyük kent metropol, bu sahnelerin en belirgin şekilde ortaya çıktığı ortamdır.

Kentsel mekanın üretiminde aktif rol alanların, kentsel mekanı etkileme mekanizmaları sorgulanırken, ‘peyzaj’ kavramı açılımları ile peyzaj mimarlığı da bu tartışmaların içerisinde kendisini yeniden yapılandırmaktadır.

Üretim biçimlerindeki değişimlerin kent yapılarına etkileriyle birlikte bir gereksinime dönüşen kentsel dönüşüm, çeşitli biçimleriyle ortaya çıkmaktadır. Dönüşüm konusu, Planlama, diğer tasarım disiplinleri ve sosyal disiplinlerin de çalışma konularından biri haline dönüşmüştür ve ‘peyzaj’ dönüşüm ortamının içerisinde olduğu bir bütün altlık olarak rol üstlenmeye başlamıştır.

Çok katmanlı, karmaşık ve bitmemiş yapısı ile metropolde, peyzaj tasarımı gündelik hayattaki etkisi ile kamusal alan yaratma aracı olarak etkin bir yer kazanmaktadır. Tez bağlamında özellikle kentsel dönüşüm alanlarındaki peyzaj tasarımlarının hem toplumda hem de meslek dünyasında yarattığı yeni açılımlar ve yeni kent coğrafyasında ‘modern insan’a sunduğu olanaklar araştırılmaktadır. Peyzajın ‘narrative’ lerinin (söz söyleme biçimi) dönüşüm konuları içerisinde oluşturduğu özel durumun da bu olanaklar içerisinde önemli bir yerinin olduğu düşünülmektedir.

1.1 Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Doksanlı yılların başından günümüze kapitalizmin yeni üretim biçimleri ile gelişen global değişimin hissedilirliğinin artışıyla, bu dönem dinamikleri üzerine olan

araştırmaların önemi de artmıştır. Global değişimin etkileri, modern insana, gündelik hayata, kamusal alana ve kente yansımıştır. Bu süreç içerisinde kentlerde yaşanan değişim hem sosyal hem fiziksel dönüşüm konularını beraberinde tartışma zeminlerine taşımıştır. Bu yıllarda endüstri kentlerinin, post endüstriyel döneme geçişleri, kentlerdeki politik coğrafyanın da değişimi ile paralel yürümüştür. Endüstriyel dönemde ve ardından post-endüstriyel dönemde tüketim alanlarının oluşturulması kent coğrafyasının değişiminde belirleyici durumları oluşturmuştur (Zukin, 1991; Thorns, 2004).

1980’lerde devletin yeniden yapılanmaları ile birlikte toplu ödeme sistemleri yerine ‘kullanıcının ödediği’ sistemlerin öne çıkışıyla devletten piyasa önlemlerine geçiş sonucunda kentte de sosyal ve fiziksel tepkiler görülmüştür. 1980’lerden itibaren kentte gelişen yeni sistemler ile kent içi coğrafyalarının değişimleri de ayrıca çeşitli tepkilere neden olmuş, birbirine bağlı belirli sosyal ve politik ilişkilerin yıkılması diğer belirli sosyal güç değişikliklerini serbest bırakmıştır; ırk, cinsiyet, barış ve çevrecilik tartışmaları çoğalmıştır. Bu şekilde 20. yüzyılın sonuna doğru daha kopuk sosyal politik ilişkilere yardımcı olan sosyal devingenliğin alternatif kaynaklarını sağlamıştır. Çeşitliliğin gittikçe daha çok vurgulanması, daha bağlamsal ve koşullu açıklamaları kabul eden ve politika ekonomisi geleneğinde tercih edilen evrensel açıklama tarzını reddeden post yapısal ve post modern teorinin doğmasına yardımcı olmuştur. 20. yüzyılın sonu ve yeni milenyumun başlangıcıyla, şehrin yapısı ve şekli çok farklılaşmıştır. Yeni servet üretme şekillerinin ortaya çıkışı, eski sanayi ve idari şehirlerde mekansal yapıların yeniden yapılanmasına yol açmıştır. Büyümenin itici gücü olan üretim azalarak yerini daha çok bilgi ve boş zaman merkezli yeni etkinlikler topluluğu, eğlence ve turizm almıştır (Thorns, 2004).

Bu süreç içerisinde üretim, iş süreci, devlet ve ideolojideki değişimler kentsel alanlara da yansıyorak, yeni biçimlenen kent parçalarını ortaya çıkarmıştır. Endüstriyel alanların dönüştürülmesi de değişimin paralelinde gerçekleşmesi gereken bir konu haline gelmiştir. Bireyselleşmenin oluştuğu bu küreselleşme döneminde hem çok uluslu şirketlerin yatırımlarına destekler verilmiş, hem de kentlerin birer dünya kenti olduklarını kanıtlanması için çeşitli dönüşüm projelerine ortam hazırlanmıştır. Dönüşüm alanlarının birçoğunda kamusal alanın üretimi olarak peyzaj tasarımı karşımıza çıkar. Bireyselleşme ve küreselleşmenin belirgin bir şekilde oluştuğu bu dönemde gelişen kültür şekli ve çağdaş kent sakinleri arasında ortaya

çıkan yaşam değişikliklerinin ürettiği tartışmalar paralelinde gelişen paylaşılan, daha açık, daha adaletli kentsel alan arayışlarını da beraberinde getirmiştir. Bu noktada kamusal alan ve gündelik hayat tartışmaları daha çok önem kazanmıştır.

Küreselleşmenin arttığı, yeni kapital yönetimleri çerçevesinde oluşturulan, kurgulanan yeni kentsel coğrafyaların ortaya çıktığı bu dönemde çeşitli ölçek ve biçimlerde dönüşüm projeleri içerisinde yer alan peyzaj projeleri, kamusal alan yaratarak ve gündelik hayata etki ederek, yeni kavramları ve yeni tasarım mekanizmalarını ortaya çıkarmaları, kent ile 'peyzaj' kavramının bir arada düşünülmesi durumunun tartışılır olmasını sağlamaları nedeniyle mesleki gelişime yön vermişlerdir. Peyzajın, kamusal alan oluşu çerçevesinden bakılarak kenti dönüştürmesi, kenti ve dolayısı ile insanı etkileme mekanizması ile 90'lardan sonraki değişimler göz önünde bulundurularak, günümüz kentleri için peyzaj tasarımının kenti ve kent hayatını dönüştürme potansiyelinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz. İnsan, kültür ve kent üzerine yapılan çalışmalar ile gelinen noktada peyzaj tasarım kuramları ile kent kuramlarının birbirlerinin içerisine geçmesi peyzaj tasarımı için bir eşik durumundadır. Bu şekilde, içerisinde kültür araştırmalarının da etkilerinin de olduğu yeni bir durum ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Karmaşık bir ilişki biçimi olarak görünmesine karşın, peyzaj tasarımı kuramları ile kent kuramlarının yeni yorumları ile peyzaj tasarımının kenti dönüştürme potansiyeli artmaktadır.

Kitle yayın araçlarının değişimi ile kültürlerin etkilenmesi sonucu, kültür araştırmacıları kültürel bilgi kuramlarının yeni yüzyılda bir önceki yüzyıla göre önemli değişiklikler gösterdiğini söylemektedirler. Gerçek ile simüle edilen arasında oluşan farklılaşmalar nedeniyle, yeni kültür ve kültürel egemenlik biçimleri görülmektedir. Bu farklılaşma ile gelenekselin, tarihin, toplumun, kişinin eksik olduğu yeni yapılar ortaya çıkmaktadır (Kincheloe ve McLaren, 2003, s.442). Kent, kentsel peyzaj ve kavram olarak peyzaj da bu durumdan etkilenmektedir.

Peyzaj, globalleşme etkileri ve metropollerdeki değişimler ile yeniden düşünülen, kendi içerisinden yeniden eleştirilen, yeniden oluşturulan bir kavram olarak gelişmektedir. Peyzaj tasarımı da bu genel tartışmalar ile düşüncesini geliştirme yolunda. Globalleşme ile aynılaştırma etkisi altında olan çağdaş peyzaj tasarımı, çağdaş eleştirel sorularını sorarak, 'yerel ve kültürel' olma sorunsallarıyla düşünülerek, yerinde etkin olacak özelliklere ulaşabilir.

Doksanlardan itibaren dünyadaki değişim paralelinde gelişen sosyal ve fiziksel içerikleri ile kentsel yapı bağlamında gerçekleşen dönüşümün içerisinde peyzaj tasarımının yer alış biçiminin incelenmesi, bu dönem içerisinde ötelenmekte olan ‘peyzaj’ kavramının gelişimindeki etkileri ya da ‘peyzaj’ kavramının gelişiminin bu dönüşüm durumlarındaki etkilerinin araştırılması araştırmanın amaçlarındandır. Araştırmanın ana odağında, peyzaj tasarımının dönüşüm projeleri üzerinden okuması yapılarak, günümüz kentinde hem toplumsal hem de mesleki ortama etkilerinin tartışılması bulunmaktadır. Bu şekilde, kamusal mekan üreten ve ‘modern insan’ın çeşitli biçimlerde gündelik hayatına katılan haliyle peyzaj tasarımının küreselleşmiş dünyada, aynılaşan, bireyselleşen durumlar içerisinde, özellikle ‘yeni’yi üreten haliyle metropoller için yaratabileceği özgürleştirici potansiyellerin ortaya çıkarılması önem kazanmaktadır.

Kenti ve kentsel hayatı en etkili biçimde dönüştürmeye aday olan kamusal alanın peyzaj olarak değerlendirilmesi tartışmaları araştırmanın alt ve önemli başlıklarındandır. Peyzajın kamusal alan olarak değerlendirilmesi, tarih içerisinde bu durumun konumlandırılması, kamusal alanın tariflenmesi ve tartışmaları yapılırken gündelik hayatın kavranması ve gündelik hayat içerisinde kamusal alan olarak peyzajın yerinin tartışılması, kentlinin özgürleşmesi ve kendini ifade ediş ortamı olması bakımından değerlendirilmesi araştırmanın parçalarını oluşturmaktadır.

Kentin dönüşümünün doğal sürecinin tartışmaları sürdürülürken, ‘eleştirel teori’nin düşünce mekanizması ile de değerlendirilerek bu odakta okumalar yapılmıştır. Bu bağlamda, kentin değişimi, dönüşümü, günümüz için kamusal alan tartışmaları içerisinde peyzaj mimarlığının yeri tartışılmıştır. Kentin dönüşümünün gereklilik durumu, dönüşüm gerekliliğinin çıkışı özellikle peyzaj mimarlığı alanıyla ilişkileri bakımından incelenmiştir. Peyzaj mimarlığı alanının bugün diğer tasarım alanları ve planlama arasında duruşu, peyzaj kavramının değişimi ve peyzaj kavramı ile gelişmekte olan çağdaş yaklaşımların, tasarım alanına katkılarının araştırılması, bu yeni yaklaşımların kent teorileri ile birlikte değerlendirilmesinden ortaya çıkan durumların değerlendirmesi yapılmıştır.

Kentsel dönüşüm alanlarında doksanlardan günümüze dek yapılan projelerin okuması için ‘eleştirel teori’ kapsamında yapılan kuramsal altyapı çalışmalarının ardından, kuramsal altyapı çerçevesinde ve sınırlandırılmış zaman dilimi için yapılan proje seçkisi ve seçilen görüşmeciler ile yapılan disiplinler arası ve disiplinler ötesi

görüşmelerden elde edilen tematik haritalar üzerinden peyzaj tasarımının bitmemiş metropolde yaşayan ‘modern insan’ın hayatı için üretebileceği ortamın sunabileceği olanakların tematik açılımları elde edilerek yorumlanmıştır. Bu temaların ve kategorilerin nesnel bir sonuç üretmesi yerine bugün kentsel hayata kamusal bir alan olarak dahil olan peyzaj tasarımının sosyal ve fiziksel dönüşümde yarattığı olanaklarının anlaşılması için bu araştırmanın ötelenebilir bir düşünce açılımı yaratması hedeflenmiştir.

1.2 Araştırmanın Soruları ve Açılımı

21. yüzyılın değişim hızının gündelik hayata yansımaları ile birlikte peyzaj kavramının değişimi ve kavramdaki değişimin kente ve kent hayatına etkileri bağlamında bakıldığında şu soruları sorabiliriz;

Ana sorular olarak;

Değişen pazar ekonomisi içerisinde temellenen ve şekillenen, kentlerin dönüşmesiyle gerçekleşen kentsel dönüşüm projeleri içerisinde yer alan peyzaj tasarımları hangi dinamikler ile elde edilmektedir?

Kamusal alan olarak peyzaj ve kamusal alan üretim aracı olarak peyzaj tasarımı kentli odaklı tasarımların başarısında nasıl rol oynamaktadır? Peyzaj tasarımının kent için toplumsal etkileri neler olur? Ne gibi açılımları sağlar?

Dönüşüm alanlarında gerçekleştirilen bu projelerin mesleğe etkileri nelerdir? Mesleğin iç sınırlarında nasıl değişimlere yol açmaktadır?

Bu ana soru çerçevesinde gelişen alt sorular olarak da;

Globalleşen dünyada insan kamusal alandan neler beklemektedir? ‘Peyzaj’, kamusal alan olarak bu beklentileri nasıl karşılamaktadır?

‘Peyzaj’ kavramındaki ve peyzaj tasarımındaki değişim hangi dinamikler ile ivme kazanmaktadır?

‘Peyzaj’ kavramında yeni yaklaşımlar çağdaş dünya için hangi öteleyici mekanizmaları ortaya çıkarmaktadır?

Peyzaj tasarımı bugün hangi sorular ve kavramlar ile kente katılmaktadır?

Peyzaj tasarımı ile sosyal olarak ne gibi değişimler yaşanmaktadır?

Peyzaj tasarımının önemli ve başlıca konularından olan çevre konularının çok önem kazandığı son yirmi yılda, peyzaj tasarımı kent ortamı içerisinde bu konulara nasıl yanıtlar ile karşılık vermektedir?

Son yirmi yılda kentlerde dönüşüm politikaları ve dönüşüm çalışmalarında peyzaj kavramı ve peyzaj tasarımı nasıl yer almaktadır? Dönüşüm alanlarının peyzaj tasarımındaki potansiyelleri nasıl ötelemelere olanak sağlayabilir?

soruları anahtar sorular olarak seçilmiştir.

Bu sorular çerçevesinde oluşturulan araştırmanın teorik altyapısı, bu sorular ile ilişkilenen ‘genişletilmiş eleştirel teori’ (extended critical theory)’nin tartışmalarını kullanmak yoluyla oluşturulmuştur. Peyzaj tasarımının geliştirdiği stratejilerin, tasarım sürecinin ve temellerinin eleştirel teori (critical theory)’nin tartışmaya açtığı konulara, deneyselliği ve değişime açık dinamik yapısı ile karşılık gelebilecek stratejiler olduğu düşünülmektedir.

Peyzaj kavramı ve tasarımının kentin dönüşümündeki rolü üzerine çağdaş yaklaşımların çok disiplinli olarak irdelenmesi, bugün peyzaj tasarımının kentsel dönüşüm için nasıl bir yer teşkil ettiğini anlamak için önemlidir. Kent teorileri kapsamında peyzaj kavramının nasıl değişim gösterdiği güncel yayınlardan izlenmektedir. Kentsel dönüşüm alanlarındaki peyzaj tasarım çalışmalarının da hem teorik olarak hem de uygulamalar çerçevesinde değerlendiren araştırmalar ile peyzaj tasarımı ve kent planlama disiplinlerinin içiçe geçişik durumundan da faydalanarak birarada değerlendirilmesi her iki disipline de faydalı olacaktır. Daha çok soru sormaya açık, eş zamanlı çalışmaların öne çıktığı, transmodern dünya tartışmaları ile transdisipliner yöntemlerin ortaya çıktığı günümüzde, disiplinlerin eş zamanlı çalışması, problem alanlarına beraber bakabilmeleri hatta disiplinler dışındaki düşüncelerin tasarım sürecinin gelişiminde etkilerinin ortaya konduğu bugünlerde, bu ilişkilerin tematik olarak haritalanması konunun açılımı bakımından önemli görülmektedir.

1.3 Araştırmanın Teorik Kapsamı ve Yöntemi

Araştırmanın genel kapsamı içerisinde, üretim biçimlerinin küresel olarak değişimi paralelinde değişen metropol yaşamında ‘modern insanı’ etkileyen, onun hayatına eklenen, özellikle de çöküntü alanlarındaki tasarım olanakları ve durumlarına

bakmak içeriği ile potansiyellerin araştırılması için ‘eleştirel teori’ teorik çerçeveyi oluşturmak üzere seçilmiştir. Tasarımları, bağlamları içerisinde değerlendirerek öteleyici olacak biçimde insan odaklı tasarım olarak ele almak ve değerlendirmek, pazar ekonomisinin dayatmalarına rağmen özgürleştirici olanakları tartışabilmek için ‘Eleştirel Teori’nin (Critical Theory) düşünce mekanizmasından yararlanılması düşünülmüştür.

Peyzaj kavramının ve dolayısıyla peyzaj tasarımının ötelenmesi ‘eleştirel düşünce’(critical thinking) yoluyla mümkün olabilir. Peyzaj tasarım tarihinde disiplin, kendi içerisinde pek çok açıdan eleştirel düşünce geliştirebilmiştir. Diğer disiplinler ile olan etkileşimleri ile pek çok değişim eşiği ortaya çıkmıştır. ‘Eleştirel düşünce’ kaynağı ile yapılan peyzaj tasarımları kentin dönüşmesi için kullanılabilir etkin araçlardan biridir. Bu şekilde tartışması çok yapılan radikal değişimlerin daha nazik (gentle) tasarımlar yolu ile muhtemel kabul problemlerinin de önüne geçmek mümkün olabilir.

Bu araştırma kapsamında kullanılan ‘Eleştirel Teori’ içerisinde kullanılan ‘eleştirel’ kelimesi Türkçe’de ‘ göz ya da zihinle araştırmak, algılamak, görüş bildirmek’, ‘değerlendirme, yargılama ve ayırt etme’ (Şentürer, 2004) anlamına gelen ‘eleştiri’ kelimesi ile ilişkili olmasına karşın doğrudan bu kelimeyle anlamlandırılmamalıdır. ‘Eleştirel Teori’, İngilizce’deki ‘Critical Theory’nin karşılığı olarak kullanılmakta ve tüm araştırma metni boyunca tek tırnak içerisinde gösterilmektedir.

‘Eleştirel Teori’nin diğer tasarım alanlarındaki tartışmalarından da faydalanarak öncelikle peyzaj mimarlığı alanının ‘eleştirel düşünce’ (critical thinking) ortamında nasıl bir yer bulduğu, peyzaj mimarlığının ‘eleştirel düşünce’ ile ilişkilene tartışması ile peyzaj mimarlığının ve peyzaj tasarımının öteleyici durumu irdelenecektir. ‘Eleştirel Teori’nin genel okumaları sonucunda oluşan düşünce mekanizmasının odağında ve peyzaj mimarlığı ile ilişkilendirilmesi yoluyla peyzaj tasarımının kentin dönüşümüne katkısının görünür hale getirilmesi hedeflenmektedir.

İki tür etki mekanizması üzerine geliştirilen araştırmada, mesleğe yönelik değişim ve topluma yönelik değişim ve dönüşümler üzerinden okumalar yapılmaktadır. Bu okumalar için araştırmanın teorik altyapısını oluşturan kısımda, literatür araştırması ve karşılaştırmalı okumalardan, kentsel dönüşüm alanlarında yapılan peyzaj tasarımlarından oluşturulan bir seçkinin analizlerinden, tasarım disiplinlerinden

kişiler ve disiplin dışı kullanıcı ile yapılan görüşmelerden ve bu görüşmeler üzerine yapılan söylem analizlerinden elde edilen verilerden yararlanılmıştır.

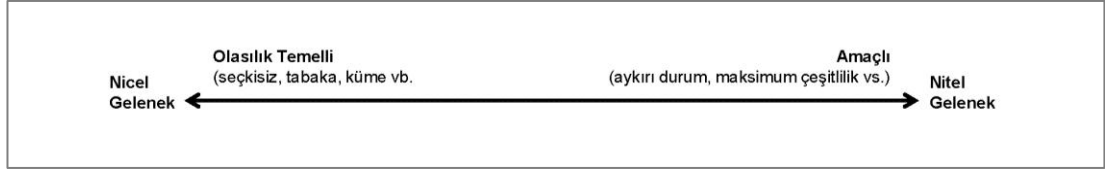
Söylem, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde, 'Kalıplaşmış, klişeleşmiş söz.', 'Bir veya birçok cümleden oluşan, başı ve sonu olan bildiri, tez.' olarak yer alır. 'Söylem' sözcüğünün kökeni 'tartışma, konuşma ve koşuşturma' anlamına gelen 'discursus' a dayanır. 'Söylem' sözcüğü 'dil', 'iletişim', 'toplum', 'etkileşim', 'kültür' gibi konular içerisinde farklı kullanımlara sahiptir (Sönmez, 2007; Tomruk, 2010).

Söylem, belirli bir amaca yönelik olarak kullanılan sözlü, yazılı, görsel veya simgesel bir dilin bilişsel, toplumsal, kültürel etkileşime açık bir bağlamda anlam kazandığı iletişimsel bir süreç olarak da tanımlanabilir. 'Söylem Çözümlemesi', ilk defa 1952'de Zellig Harris'e ait bir seri makalenin yayınlanması ile kullanılmaya başlanmıştır. 1960'ların başlarında Fransız dilbilimciler ve göstergebilimciler yazın çalışmalarında öncelikli olmak üzere söylem çalışmaları yapmışlardır. Dili, toplumsal ve kültürel bağlam içerisinde değerlendirerek söylem kavramı gelişmiştir (Tomruk, 2010; Kocaman, 1997).

Araştırmanın örneklemelerini oluşturacak alanların seçiminde doksanlardan bugüne bir zaman dilimi içerisinde dönüşüm alanlarında, metropollerin dönüşüm coğrafyaları içerisinde bulunan, güçlü politik ortamlar içerisinde üretilmiş peyzaj tasarımları seçilmiştir. Seçilen projelerin, bu zaman diliminin özelliklerini yansıtan projeler olmalarına özellikle dikkat edilmiştir. Avrupa ve Amerika'dan metropol ölçeğinde kentlerdeki çalışmalar incelenmiştir. Seçilen metropoller post-endüstriyel dönemin etkilerini belirgin şekilde yaşayan ve buna göre yeni üretim biçimlerine adapte olan kentlerdir. Örneklem alanlarının seçilme yöntemi, Patton (1987)'in tanımlama ve sınıflandırmalarıyla 'amaçlı örnekleme yöntemi' olarak belirtilir. Ona göre, olasılık temelli örnekleme temsiliyeti sağlama yoluyla evrene geçerli genellemeler yapma konusunda önemli yararlar sağlarken, amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Bu anlamda, amaçlı örnekleme yöntemleri pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olur (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Çizelge 1.1 : Örnekleme Yöntemleri (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Örnekleme için seçilen alanların içinde buldukları kentsel politik ortamlarının değerlendirmeleri de yapılmıştır. Kentsel dönüşüm politikaları içerisinde degrade alanlar, peyzaj için önemli potansiyel dönüşüm alanları olduklarından ötürü, degrade alan (brownfield) üzerindeki stratejiler de araştırılmıştır.

Bu örnekleme alanları üzerinde 'eleştirel teori' bağlamında çağdaş peyzaj tasarım kuramları da gözönünde bulundurulmuş, transdisipliner yapıları sorgulanarak kamusal alanlardaki etkileri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Örnekleme alanları üzerinde yapılan literatür araştırmaları ve tasarımcılarının kendi metinlerinin okumalarına paralel olarak, eleştirel teorinin aradığı ve sorguladığı konuları açığa çıkarmayı hedefleyen ve örnekleme alanları üzerinde daha derinlemesine araştırma yapmayı sağlayabilmek için iki ayrı grup kişi ile derinlemesine yüzyüze görüşmeler (in-depth interview) yapılmıştır. Bu görüşme türünün diğer adı da yarı strüktüre görüşme (semi-structured interview) dir. Özellikle 'Qualitative' (Kalitatif) araştırmalar için önemli bir araştırma aracı olarak kullanılmaktadır.

Derinlemesine mülakat yöntemi olarak da adlandırılan bu yöntemde, bir araştırma tekniği olarak açık uçlu soruların sorulması, dinlenmesi, cevapların kaydedilmesi ve ilişkili ilave sorularla araştırma konusunun detaylı bir şekilde incelenmesi mümkün olmaktadır (Kümbetoğlu, 2005). Bu görüşmeler kapsamında amacına uygun ancak yönlendirici olmayan açık uçlu sorular hazırlanmış, görüşmecilerin kendi sözcükleri ile düşüncelerini, duygularını ve deneyimlerini aktarmalarına olanak sağlanmıştır. Bu konuşmalar süresince hangi boyutları, temaları, kelimeleri, sembolleri, imgeleri seçmekte ve bunları nasıl kullanmaktadır sorularına yanıtlar araştırılmıştır. Yarı-yapılandırılmış sorular görüşmenin ritmini bozmayacak şekilde değiştirilmiş veya konuşma ek sorular ile derinleştirilmiştir. Sorular öncesinde araştırmanın kapsamı tamamen aktarılmamış bu şekilde görüşmeciyi yönlendirmemeye gayret gösterilmiştir. Görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Ayrıca görüşmeler süresince yazılı notlar da alınarak temaların ortaya çıkarılmasında taslakların oluşması sağlanmıştır. Görüşmecilerin çoğu isimlerinin açıklanmasını istemediklerinden ötürü isimler

açıklanmamıştır, ancak profiller belirtilmiştir. Görüşmeciler grubu, hem akademisyen olan hem de çeşitli konularda uygulamalar yapan genellikle araştırmacı kimlikli kişilerden seçilmeye çalışılmıştır. Görüşmecilerin yazılı olarak görüşmelerin metinlerinin yayınlanması için izinleri alınmıştır.

Mekan tasarımı konularında çalışan uzman kişiler ile öncelikle bir 'kentli' olarak genel çerçevede ve ardından deneyimlemiş oldukları örnek alanları üzerinde özel sorular üzerinden görüşmeler yapılmıştır. Seçilen kişilerin özellikle farklı disiplinlerden (peyzaj mimarları, mimarlar, kent plancıları), hem akademik hem uygulamacı kimlikli kişiler olmalarına, farklı yaş gruplarından ve farklı cinsiyetlerden olmalarına özen gösterilmiştir.

Kentsel mekan hem uzman kişilerin hem de uzman olmayan kişilerin varlığı ve düşünceleriyle oluşmaktadır. Tanyeli, (2007) 'Mimarlığın Aktörleri' isimli metninde:

'Uzman olmayan fiziksel çevrenin biçimlenmesine yaptığı katkı, uzmanların katkısından sadece farklıdır; ne radikal biçimde farklıdır ne de daha önemsizdir. Aktörlerin ve özel durumların sonsuz bir çoğulluk gösterdiği bir alanda katkıların önem sıralaması da yapılamaz. Uzmanların katkısını da, uzman olmayan aktörlerin katkılarını da biçimleyen içinde konumlandıkları toplumsallık zemindir.'

Her bir örnek alanı için o kentte yaşayan bir kentli ile 'in-depth interview' (yarı yapılandırılmış, yüzyüze görüşme) yapılmış, deneyimleri üzerinden bir analiz ve okuma ortaya konmaya çalışılmıştır.

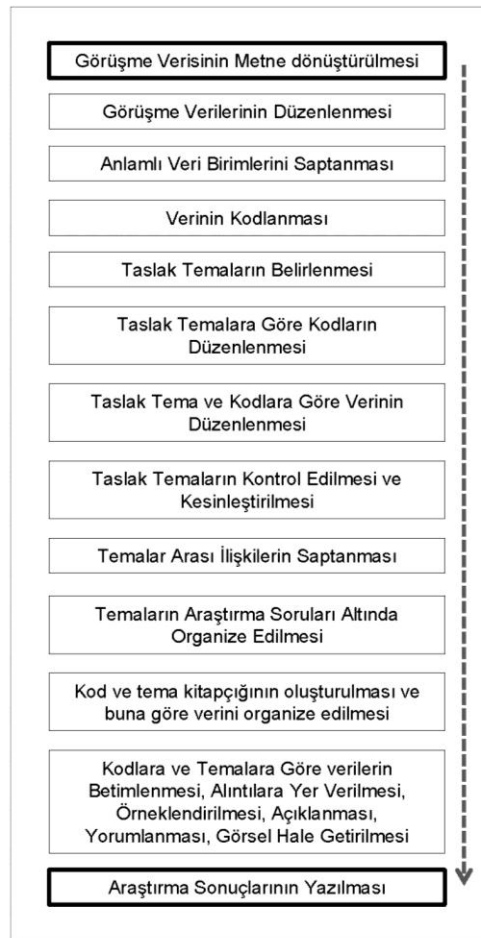
Görüşmelerin gerçekleştirileceği görüşmeciler 'snowball' (kartopu) yöntemiyle seçilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2006), Patton (1987) kaynağına gönderme yaparak kartopu yöntemini şu şekilde açıklıyorlar: Bu yaklaşım araştırmacının problemine ilişkin olarak zengin bilgi kaynağı olabilecek birey veya durumların saptanmasında özellikle etkilidir. Süreç çok basit bir soruyla başlar: "Bu konuda en çok bilgi sahibi kimler olabilir? Bu konuyla ilgili olarak kim veya kimlerle görüşmemi önerirsiniz?" Süreç ilerledikçe elde edilen isimler veya durumlar tıpkı kartopu gibi büyüyerek devam edecek, belirli bir süre sonra belirli isimler hep öne çıkmaya başlayacak, araştırmacının görüşmesi gereken birey sayısı veya ilgilenmesi gereken birey sayısı veya ilgilenmesi gereken durum sayısı azalmaya başlayacaktır. Araştırmanın disiplinler ötesi bir çalışma olabilmesi açısından hem tasarımcılar hem de tasarımcı olmayan kişiler ile görüşmesi hedeflenmiştir. Tasarım disiplinlerinden, beş mimar,

beş şehir plancısı, beş peyzaj mimarı ile görüşülmüştür. Her bir örneklem alanın içinde bulunduğu kentten bir kentli ile de görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Bu görüşmelerin metinlerinin analizleri için redaksiyon yapılmamış, konuşma metinlerinin çözümlenmelerinden yararlanılırken, okunabilirliğin sağlanması için metinlerin görüşmecilerin kendileri tarafından redakte edilmiş halleri de tezin ekler kısmına eklenmiştir. Analizlerin yanı sıra bu metinlerin bir araya gelmesi Türkiye’deki tasarım ortamındaki bir grup tasarımcının peyzaj ve peyzaj tasarımı konularını eleştirel teori odağındaki sorular değerlendirmeleri şeklinde ele alınabilir.

Yapılan görüşmelerden her tasarımcı grubundan üçer adedinin haritası çıkarılmış, konuşmaların birebir çözümlenmelerinin ardından kodlamaları yapılarak, soruların karşılığında belirgin olarak ortaya çıkan temalar, ilişkilendirilerek haritalanmıştır. Tekrar eden temalar da bu analiz haritaları yolu ile izlenebilir duruma gelmiştir. Tasarımcılar ile yapılan görüşmelerin ilk kısım analizlerinden elde edilen temalar bir kere daha incelenerek her bir konuşma bağlamında ana temalar olarak ayrıştırılmıştır.

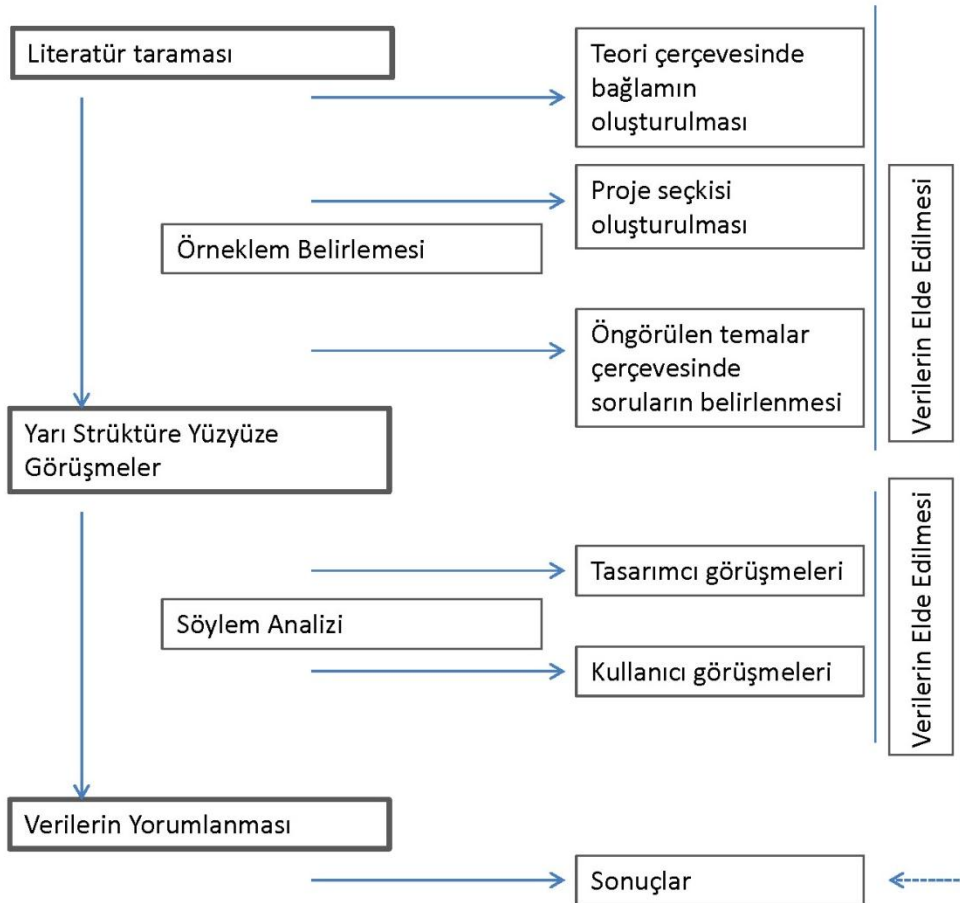
Çizelge 1.2 : Görüşmelerin Analiz Şeması.

Bu kısımda yapılan görüşmelerin ana hedefi 'eleştirel teori' çerçevesi içerisinde sorulara bir kentli olarak tasarımcıların nasıl yanıtlar verdiğini, hangi temalar altında konuştuklarını, nelere işaret ettiklerini, belli bir yanıt aramaksızın, çoğaltılmış bir topoğrafyaya ulaşmak olmuştur. Bu, görüşmelerin analizlerinin bir arada bulunduğu ana temalar da ayrıca ilişkilendirilmiş bir haritaya dönüştürülmüştür. Tasarımcı görüşmelerinin ikinci kısmını oluşturan örneklem alanlar üzerine yapılan görüşmelerinin de ayrıca analizleri yapılmış, örneklem alanların kendi tasarımcılarının, o alanı deneyimlemiş tasarımcıların ve o kentte yaşayan kişilerin görüşlerinin karşılaştırmaları yapılmıştır.

Bu analizler sonucunda elde edilen temalar ve karşılaştırmalar peyzaj tasarımının kentsel dönüşümdeki rolleri eleştirel teori ile de ilişkilendirilen ana başlıklar altında toplanarak yorumlanmıştır.

Çizelge 1.3 : Araştırmanın Yöntem Şeması.

2. ELEŞTİREL TEORİ

2.1 Eleştirel Teori Nedir?

Son yıllarda özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde, mimarlık ve mimarlık kuramının eleştirel olması gerektiği tartışılmaktadır, bu tasarımcılar, kuramcılar için en uygun teorik çerçeve olduğu için bu şekilde ortaya çıkmaktadır (Heynen, 2007, s.48). Son yirmi yıl içerisinde, tasarım dünyasının içerisinde bulunduğu nokta değişen peyzaj tasarımı, eleştirel yorumlar ile yeni yerini bulma aşamasında; eleştirel bakış ile peyzaj tasarımı diğer tasarım dalları ve şehircilik ile etkileşim içerisinde gelişmeye açık durumdadır.

'Eleştirel Teori' (Critical Theory), 1968 sonrası Marksist düşünceleri geliştiren radikal kent teorisyenleri olan Henri Lefebvre, David Harvey, Peter Marcuse gibi isimler ile birlikte anılmaktadır. Günümüzde özellikle 'kentsel eleştirel teori' çalışmalarını sürdüren isimler de bu teorisyenlerin çalışmalarından ve metinlerinden esinlenmektedir (Brenner, 2009).

'Eleştirel Teori' Frankfurt Okulu'ndan Max Horkheimer'in 1937'de yayınladığı "Geleneksel ve Eleştirel Teori" başlıklı makalesinde tanımlanmıştır. Toplumu anlamak ve açıklamak üzere kurulmuş olan geleneksel teorinin tersine toplumu her şeyi ile bir bütün olarak ele alıp bir bütün olarak eleştirmek ve değiştirmek amaçlı bir teoridir.

'Eleştirel Teori' (Critical Theory), geleneksel yapılar ile eleştirel yaklaşımı engelleyenleri ortadan kaldırmayı, kapalı düşünce sistemlerini açmayı hedefler. Geleneksel yaklaşım biçimlerini yıkıp yeniden yapılandırır. Eleştirel Teori (Critical Theory), tarihi ve tarihselliği ön plana çıkarır, bağımsız eleştirinin mümkün olabilmesi için gerekli olan özgül toplumsal şartlardan bağımsız düşünebilme üzerinde durur. Bu şekilde, eleştirel teori geleneksel olarak taşınıp gelen; durağan, piyasa odaklı ve piyasanın gerektirdiklerini yapan, teknokratik durumları reddeder (Brenner, 2009).

Kendileri böyle bir çalışma ve yaklaşımı deklere etmeseler de, ‘Eleştirel Teori’ (Critical Theory) genellikle Frankfurt Okulu’nda geliştirilmiş olan teorik çalışmalara dayandırılır. Frankfurt Üniversitesi Sosyal Araştırma Enstitüsü’nde çalışan araştırmacıların yaptıkları çalışmalar ile bağlantılandırılır. Max Horkheimer, Theodor Adorno ve Herbert Marcuse, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Almanya ve Orta Avrupa’da gelişen çöküş durumunda içinde buldukları durumu yeniden biçimlendirmek üzere çalışmalar yapmışlar, Alman düşünürlerin geleneksel düşüncelerini yeniden okumuşlardır. Bu düşünürler, başta Marx olmak üzere, Kant, Hegel ve Weber’dir (Kincheloe ve McLaren, 2003).

Nazi Almanyası’dan kaçıp Amerika’ya giden ve Amerikan kültürü ile karşı karşıya kalan Horkheimer, Adorno ve Marcuse, Amerika’da insan davranışlarını tam olarak ölçüp, tarif edebileceklerine inanan sosyal bilimciler ile yüzleşmek ve onlara kendi görüşleri ile yanıtlar vermek durumunda kalmışlardır.

“Eleştirel teori mevcut sosyal gerçekliklerin ‘eleştirel’ olarak tartışılmasına belirgin bir ilgi ile yaklaşan yorumsal bir yaklaşım olarak ayırt edilir. Bazen eleştirel hermenötik olarak da adlandırılır. Yol gösterici prensibi özgürleştirici bir projedir, ancak bunu hiçbir formüle dayalı çözüm ortaya koymadan, rijid çerçeve ve referanslardan yola çıkan eleştirel yorumlar yapmadan gerçekleştirir. Eleştirel teoriye dayanan işler ‘ucu açık ve Batı düşüncesinin entellektüel mezarlığını dolduran bütüncül düşünce ‘sistemlerinden’ oldukça uzaklaşan şekilde fallibistiktir (fallibism: hiç bir bilginin kesin olmadığını ve her zaman varsayımsal olduğunu savunan bir doktrin) (Morrow, 1994, s.267).). ‘Eleştirel teori’ tutarlı bir şekilde topluma diyalektik olarak bakar, sosyal olgunun her zaman tarihsel bağlamı içinde ele alınması gerektiğini öne sürer. Gerçekleşmiş örüntüler olumsuzlama yaklaşımı içinde, kendi birebir zıtlarının ve niteliksel olarak başka bir biçimin sosyal koşulları olasılığı temelinde ele alınmalıdır.

Gerçekleşmiş toplumsal koşulların doğal ve kaçınılmaz olduğu varsayımına karşı - tecrübeyle yönlendirilmiş araştırmaların ve hatta biraz da hermenötiğin (yorumbilim) altını çizen bir varsayım- toplumsal koşulların tarihsel olarak yaratıldığını, güç ve özel çıkarların asimetrisinden ağır bir şekilde etkilendiği ve köklü değişikliklerin konusu yapılabilecekleri fikrini ortaya çıkardı. İlk bahsedilen varsayımlar sadece çok sınırlı bir kapsamda mantıklı görülebilir. Eleştirel sosyal bilimlerin görevi neyin sosyal olarak değiştirilebilir olduğunu ayırt etmek ve sonraki üzerinde yoğunlaşmaktır. Düzene uygun olanların ya da nedensel

bağlantıların tanımlanması bu yüzden sosyal bilimlerin en önemli hedeflerinden biri olamaz (Alvesson ve Sköldbberg, 2009, s.144).

Frankfurt Okulu'na göre, sosyal bilimler yerleşmiş gelenek ve düşünce yapıları karşısında bağımsız ve eleştirel bir duruş geliştirmeye çalışmalı, toplumun işleyiş biçimi içindeki çelişkilere dikkat çekmelidirler. Modern kapitalist toplumun doğasında olan kısıtlama ve mantıksızlıklar ana araştırma konularından biri olmalıdır (Alvesson ve Sköldbberg, 2009, s.146).

1960'larda bu araştırmacılar, çalışmalarını eleştirel teoriye yönlendirmişlerdir.

Brenner (2009)'ın 'What is Critical Urban Theory?' isimli makalesindeki eleştirel kent teorisi değişimine bakabiliriz. Bu değişimi Brenner, 21. Yüzyıl globalleşen neoliberal kentte, mevcut kentsel durumlar ile 'eleştirel kentsel teori'nin (critical urban theory) sorularının nasıl değiştiğini anlamak için deşifre etmeye çalışıyor.

Değişim, aydınlanma döneminde ve aydınlanma dönemi sonrasındaki sosyal felsefenin değişimi ile ilişkilidir. 20. yüzyıl sonunda ve 21. yüzyıl başındaki kapitalist gelişmelerin etkisi düşüncelere de yansımış, kuramsal yaklaşımları da etkilemiş, 'eleştirel sosyal teori'ye de yansımıştır. 19.yüzyıl sonunda kapitalist değişimlerin etkisi ile Marx'ın ve Frankfurt Okulu'nun çalışmaları oluşmuştur.

Genel sosyal durumlar üzerinden okuma yapan 'eleştirel teori'nin (critical theory), spesifik olarak kentsel konulara nasıl projekte edileceği soruları zor yanıtlanır sorular olmuştur. Brenner (2009), endüstriyel dünyanın gelişimi ile sınıf farklılıkları ve sosyal güçlerin değişimi ile ilişkilendirilen 'eleştirel teori'nin (critical theory) bugünün globalleşen dünyasıyla bu şekilde ilişkilendirilemeyeceğini savunmaktadır. Lefebvre'in yaklaşık kırk yıl öncesinde ortaya koyduğu kentsel değişim olan dünyanın kentleşmesi durumunu anlayarak, bugünün 'Eleştirel Teori'sine (Critical Theory) bakabiliriz. Brenner, bu tezini ortaya koyarken, Lefebvre, Schmid, Soja ve Kanai'nin global kentleşme tartışmalarını da referans almaktadır.

Brenner (2009), kentsel kritik teorinin dört ana özelliğini tanımlıyor:

.Eleştirel Teori (Critical Theory) bir teoridir;

'Kapitalizm altındaki şehirselleşmenin doğasını ele alan soyut ve düşünsel argümanlar ihtiyacı üzerinde dururken, teorinin, anlık, pratik ve araçsal kaygıların aracısı olan bir 'hizmetçi' olarak algısına karşı çıkarlar;'

‘Eleştirel Teori’, (Critical Theory) bir izlek sunmaz, aksine mevcut ile olabilecek arasındaki durum farklılıklarını düşünürken gerçekleşme durumundan soyut kalma durumundadır, yapılması gerekenleri tanımlayamaz ancak stratejik olarak gelişim sağlanması için varolan aktörleri konuşur, gelişimin sağlanması için düşünülmesi gerekenleri tartışır.

. ‘Eleştirel Teori’ (Critical Theory) yansılayan bir yapıdadır;

. ‘Kentsel bilgiyi eleştirel bakış açılarını da içerecek şekilde tarihsel açıdan kendine özgü ve güç ilişkilerinin aracılığı ile ele alırlar;’

Tüm sosyal bilgilerin tarihsel gelişimden üretildiğini savunur, bu haliyle ‘Eleştirel Teori’ (Critical Theory) için durumun tarihsel gelişim içerisinde bağlamsal olarak konumlandırılması gereklidir, tüm bilginin konumlandırılarak yorumlanması önemlidir.

. ‘Eleştirel Teori’ (Critical Theory) araçsal nedenlerin eleştirisini gerektirir;

. ‘araçsal, teknokratik ve piyasa odaklı kentsel analiz biçimlerine karşı çıkar, mevcut kentsel oluşumların korunması ve çoğaltılmasını destekler,’

. Mevcut düzenlemelerin genel etkinliği ve yararı üzerinden kurulan düzenlerin sosyal ve fiziksel düzen içerisinde olan hakimiyetini eleştirir, ‘eleştirel teori’ (critical theory) ile yapılan araştırmalar ve yorumlarda doğrudan ‘nasıl’ sorusuna yanıt bulmaya çalışılmaz hatta diyalektik bir yapıda karşıtlıkların anlaşılması ile tespitler oluşturulmaya çalışılır.

. ‘eleştirel teori’ (critical theory) mevcut ile olabilecek arasındaki kopukluğu gösterir;

‘bugünün şehirlerinin doğasında var olan ancak sistemli bir şekilde bastırılmış ve ortaya çıkamamış kökten özgürleştirici alternatif şehircilik biçimleri için olasılıkları araştırmaya odaklanmışlardır;’

. Uygulama ile teori arasındaki kopukluk, üretilen bir durumdur. Bu durum, epistemolojik yetersizliklerden ya da teorik eksikliklerden kaynaklanmaz. Bu durum teorinin kendisi ile değil ancak yine uygulamalar ile aşılabılır.

. ‘Eleştirel kentsel teori’yi sürekli değişen ve gelişen kent durumu içerisinde, sürekli değişim altındaki 21. yüzyıl durumu içerisinde değerlendirmemiz gerekir. Bu durumda, feminist bir bakış ile eleştirel teorinin eleştirisinin ne olduğunu sormak tartışmayı çoğaltmak ve geliştirmek için bir yol olabilir (Brenner,2009).

Kapitalist şehircilik yaratımsal yıkım hamlesine dünya ölçeğinde devam ederken, eleştirinin anlamları ve yöntemleri hiç bir zaman sabit tutulamaz: tam tersine neden oldukları düzensizce gelişen türlü politik çelişkilerle ilişkili olarak sürekli yeniden keşfedilmelidirler. Bu benim bakış açımına göre bugünün eleştirel kent kuramcılarının yüz yüze kaldığı en önemli entellektüel ve politik sorunlardan biridir (Brenner, 2009).

Hilde Heynen, ‘Critical Architecture’ (Eleştirel Mimarlık) isimli kitaptaki makalesinde Horkheimer’in Eleştirel Teoriye bakışını şöyle tarif ediyor:

“...Eleştirel Teori (Critical Theory), rasyonellik ve gerçeklik arasındaki gerilimden motive olan insan bilimlerinin bir dalıdır. Eleştirel teori sosyal gerçekliği olduğu gibi kabul etmeyi istemez ve bu gerçekliğin meşruiyetini ve adaletini sorgular: sosyal gerçekliği gerçekten olduğu gibi kabul etmeye gerek var mıdır? Ya da daha insani, daha adil, daha özgürleştirilmiş bir toplumu hayal etmek – gerçekleştirmek mümkün müdür? ...” (Heynen, 2007, s.48).

Hilde Heynen, mimarlık işlerinin içinde buldukları sosyal durumlar ile eleştirel bir tavır içerisinde olmaları gerektiğini söylüyor (Heynen, 2007, s.49).

Kapitalizm tarafından beslenmiş bir post-aydınlanma kültüründen doğan formlardan hayal kırıklığına uğrayan bu bilim adamları eleştirel teoriyi, akademik çalışmayı geçici olarak bu güç formlarından özgürleştiren bir durum olarak görmüşlerdir. ‘Eleştirel Teori’nin (Critical Theory) sosyal yapıların deneyim ile bağlantısı olan mantık ilişkisinden etkilenerek, bilim adamları disiplinlerini, onları üreten sosyal ve tarihsel bağlamların güç ilişkilerinin ve söylemlerin manifestoları olarak görmeye başladılar. Sosyal deneyimin yapılanmış doğasında bulunan “olabilirlik söylemi” neticede daha eşit ve daha demokratik bir sosyal düzenin sağlanmasında yol gösterebilir.

‘Eleştirel Teori (Critical Theory) ve Araştırmanın özellikleri; a) tek bir tane değil birden çok eleştirel teori vardır, b) eleştirel gelenek sürekli değişir ve gelişir, c) eleştirel teorisyenler arasında farklılıklar olduğu için, eleştirel teori spesifikasyonlardan kaçınır (Kincheloe ve McLaren, 2003, s.435).

20. yüzyılda, bilgi çağındaki değişimler paralelinde değişen sosyal ve teknolojik Batı dünyasında toplumun içerisinde insanların eşitlik ve özgürlük arayışı ile değil, ön plana çıkma ve üstünlük kurma eğilimleri ile araştırmacılar ‘Eleştirel Teori’nin (Critical Theory) yeniden üzerinden geçme ihtiyacını duymuşlardır. Bu durumda, ‘eleştirel teori araştırmacıları’ (critical theory researchers), kişilerin kendilerini ve

dünyayı eskisine oranla daha farklı sosyal ve tarihe dayalı bir çerçeveden değerlendirdiklerini görmüşlerdir.

‘Eleştirel teori’ (Critical Theory), bir konuyu tam olarak nasıl gördüğümüzü açıklamaya çalışmaz; onun yerine durumların sorularını oluşturabilmemizi ve bu sorular paralelinde stratejiler oluşturabilmemizi sağlar.

Editörlüğünü yaptıkları ‘The Landscape of Qualitative Research’ isimli kitabın ikinci kısım girişinde Denzin ve Lincoln (2003), Kincheloe ve McLaren’in ‘Eleştirel Teori’yi (Critical Theory) yeniden değerlendirme çalışmalarına şöyle bir yorum yapıyorlar:

Kincheloe ve McLaren, metinlere ve onların yaşanan deneyimler ile olan ilişkilerine pragmatik ve eleştirel bir yaklaşım geliştiriyorlar. Bu da, “karşı koyan” bir ‘Eleştirel Teori’ (Critical Theory) versiyonuna dönüşüyor; sosyal eleştiri ve bireylerin güçlenmesine karşı yapılan taraflı, eleştirel sorgulama ve eleştirel etnografya ile bağlantılı bir teori olarak. Eleştirel kuramcılar, tarih içerisindeki konumlanması ve uygulanabilirlik ve hareket yetisi ile değerlendirdikleri kültürel ve strüktürel olan uygulanabilir ve öğretici bilgiler üretmeyi araştırıyorlar.

Eleştirel aydınlanma (critical enlightenment); kimlerin kazandığı ve kimlerin kaybettiğini ortaya koymak, eleştirel özgürleşme (critical emancipation); kişilerin özgürleşmeleri, kendi kararlarını kendilerinin üretebilmeleri (kimsenin sosyopolitik ortamdan tamamen bağımsızlaşmasının mümkün olmadığı da belirtiliyor ve herkesin kendi kişisel yolculuğunun farklı belirleyicileri olabileceği üzerinde de duruluyor), ekonomik determinizmin reddedilişi (the rejection of economic determinism) insanın varlığının doğasını sadece ekonomik faktörlerin belirlemesinin doğru olmaması, araçsal teknik rasyonelitenin eleştirisi (the critique of instrumental of technical rationality); araçsal/teknik rasyonelliği çağdaş toplumun sıkıcı özelliklerinden biri olarak görür, araçsal/teknik rasyonellik amaçtan çok etkinlik ve yöntem üzerine odaklanır, bu şekilde de araştırmada insani yan azalmış olur, hırsın etkisi (the impact of desire); ‘istek’, sosyal olarak yapılandırılabilir ve güç kullanıcıları tarafından ezici ve yıkıcı sonuçlar için kullanılabilir, ancak eleştirel teorisyenler ‘istek’i daha ilerletici ve özgürleştirici projelerde kullanabilirler, gücün yeniden tanımlanmış eleştirel teorisi: hegemonya (reconceptualized critical theory of power: hegemony); bilinci domine etmek ve biçimlendirmek için gücün kontrol ettiği farklı ve karışık

yolları anlama ihtiyacı, gücün yeniden tanımlanmış eleştirel teorisi: ideoloji (a reconceptualized critical theory of power: ideology); hakimiyet ideolojiden ayrıştırılmaz, gücün yeniden tanımlanmış eleştirel teorisi: linguistik / söylemsel güç (a reconceptualized critical theory of power: linguistic/discursive power); dilin, gerçek dünyayı anlatmak için değişmeyen, nötr bir mecra olmadığı durumu, kültür, güç ve hakimiyet arasındaki ilişkilere odaklanmak (focusing on the relationships among culture, power, and domination); 20. yüzyılın sonlarında kültür, gücün ve hakimiyetin anlaşılması için önem kazanıyor, eleştirel teorisyenler bilgi üretimi ve dönüşümünün olduğu yerde kültüre bakılması gerektiğini söylüyorlar, popüler kültür gücün ve hakimiyetin oluşmasında önemli bir rol oynuyor, eleştirel teoride kültürel pedagojinin rolü (the role of cultural pedagogy in critical theory); kültürel üretimler bir tür eğitim olarak değerlendirilebilirler, kültürel üretimler bilgiyi oluşturur, değerleri biçimlendirir ve kimliği oluştururlar, burada pedagoji kelimesi ile belirli kültürel etkenlerin belli egemen görme biçimlerini oluşturma yollarına refere ediliyor.

Eleştirel yorum bilim geleneğine göre,

Her ne kadar pek çok araştırmacı olguların olayları kendiliğinden açıkladığını haykırsa da, eleştirel hermenötik geleneğine göre nitel bir araştırma asıl yorumdan oluşur. Hermenötik yorumlama eylemi en basit ifadeyle gözlemlenenden bir kavrayış üretecek şekilde anlam üretilmesidir (Kincheloe ve McLaren, 2003, s.443).

Mevcut durumun yorumlanması, sorulara bu yorumlar ile yanıt vermek ve yeni sorular üretmek durumların daha derinden anlaşılmasını, fark edilmeyen kısımlarını anlamak için önemlidir. Tasarım dünyası için kurgunun üzerinde gerçekleştirileceği mevcut durumları anlayabilmek ve soruları öteleyebilmek tasarımın erişmeye çalıştığı düşünceye yaklaşmasını kolaylaştıracaktır. Tasarım problemini, sorular ile yorumlamak, yeni sorular üretmek, durumu tarihteki yerine yerleştirmek, sürekli dinamik ve değişken olduğunu da unutmamak gerekli olacaktır.

Kincheloe ve McLaren (2003, s.447), kimlik oluşumu ile yorumlama süzgeci arasındaki ilişkileri anlayan _özellikle bunları oluşturan güçleri anlamak açısından_ eleştirel araştırmacıların kendi iddialarının köklerini de anlamak üzere daha donanımlı olacaklarını söylerler.

‘Eleştirel Teori’ (Critical Theory) ile sorulan soruların yorumlanması durumun, ince ve saklı yapılarını de anlamamızı sağlar, bu şekilde makro çevre içerisinde mikro dinamikleri de anlayabilir ve problemi yerine yerleştirme imkanı bulabiliriz. Bu biçimde elde edilen yorumlar ile daha derinlerde oluşan, bazen de çok merkezde bulunmayan gündelik hayat anlamlarını keşfetme olanağı bulabiliriz.

Kincheloe ve McLaren (2003), Slaughter’ (1989) dan alıntılanarak, ‘postmodern eleştirel teori’nin (postmodern critical theory), araştırmacıların kurdukları yeni dünyaya bakışın, rastlantısal olarak değil; doğal gözükene alttan alta yıkararak yeni sorular sormanın önünü açmak suretiyle görüneni bulmayı gerektirdiğini söylerler.

‘Eleştirel Teori’nin kendi eleştirel pratiğini nasıl anlaması gerektiği arayışını düşünecek olursak; ‘Olasılığın ortaya çıkarılması: eleştirel Teorinin Geçmişi ve Geleceği.’ Üzerine odaklanabiliriz. Eleştirinin dünyanın tekrar açığa çıkarılmasında zamana karşı duyarlı, olasılığın mantıksal ve kültürel alanını büyütebilecek, bu şekilde geleceğin ufuklarını tekrar açabilecek bir araç olarak algılanmasını öneriyorum. Üzerinde anlaşılmuş gerçekliğin tümünden açığa çıkarılması idealine dayanan eleştiri modellerinden farklı olarak, olasılığın ortaya çıkarılmasına dayanan bir eleştiri modeli artık yirminci yüzyıl modernizmine damga vurmuş gitgide azalan özgüven, insani olanakların tükenişine dair artan duyarlılık ve güçsüzleştirilen temsiliyet yoksunluğu problemlerine karşı gerçekten yanıt olacak bir duruş içermektedir.

James Bohman (2005)’ın katkısı, ‘Biz Aydınlanmanın Mirasçıları: Eleştirel Teori, Demokrasi ve Sosyal Bilimler’ ile, ‘Eleştirel Teori’nin eleştirel sosyal bilimlerin bir türü olarak rolünü yeniden gözden geçirmeyi denemektedir. Bohman, bu tür bir eleştirel sosyal bilimin, Horkheimer ve Adorno’nun Aydınlanmanın Diyalektiği’nde etkileyici olarak ortaya konan ‘potansiyel olarak kendi kendini baltalayan özgürlük ve güç diyalektiği’ ni çözümleyebilecek süregelen demokratikleşme sürecine katkıda bulunabileceğini iddia etmektedir. Bohman’ın düşündüğü demokratikleşme süreci özgürlük ve temsiliyetin yeniden kavramsallaştırılmasını içerir, öyle ki insan temsilciler pratikte kendilerinin sosyal dünyayı şekillendirebilecek sosyal ve düzgüsel güçlere sahip olduklarını kavradıkları oranda etkili temsilcilerdir. Bu yüzden, eleştirel teori aydınlanma sürecine katılımını, onun evrensel özlemlerine değil, kendi kendini eleştirebilen özgürleştirici kapasitesine vurgu yaparak gösterir.

Maeve Cooke'a göre, eleştirel teorinin bugün göze çarpan konusu gerekçelenme problemidir. Bu bağlamda; Cooke, Habermas'ın eleştirel teorisinin merkezini oluşturan yöntemsel olarak akla uygun ve diyalojik olarak kapsayıcı savunma pratiklerini vurgulamayı tercih eder. Ancak Habermas'dan farklı olarak; Cooke güncel eleştirel teorileri çok geniş bir yelpazede, ayırt edilir biçimde modern ahlaki yansıma biçimleri şeklinde algılar, şöyle ki, bunlar insan gelişimini engelleyen unsurları saptamak ve üstesinden gelmek bakımından iyi toplum düşüncesinin derinlemesine düşünülmesidir. Bu tür teorilerin doğası göz önüne alındığında, eleştirel analizlerini olanaklı kılan ve insanın özgürleşmesi öngörülerine yol gösteren yararlı toplum fikirlerini ikna edici bir biçimde doğrulamalıdır. Bu türden herhangi bir doğrulama otoritericilikten (örn. Sosyal teorisyen ve eleştirmene epistemik olarak ayrıcalık tanımak) kaçınmalı, teorisyenin eleştirel tanısını ve özgürleştirici projesini kabul ya da red etmeyi sosyal etmenlerin kendisine bırakmalı ve geçerliliğin bağlamı aşan standartlarını karşılayacak şekilde 'kapsayıcı, adil ve açık uçlu' olmalıdırlar (Kompridis, 2005).

'Eleştirel Teori' savaş sonrası düşüncelerin oluşumunda derin etkiler yaratmıştır. Üretimin kapitalist biçimlerinin sorgulamaları ile ilişkilenerken, eşitlik, adalet ve çoğulcu yapıları, özgürleştirici ortamları araştırmak teorisinin ana hedefleridir.

Özetle, 'Eleştirel Teori' (Critical Theory), ideolojinin eleştirisini yapar. Bu eleştiri eşitsizlikleri, gücün etkisi altında kalmayı, ana akıma bağlı kabullerin varlığını sorgular.

2.2 Peyzaj Mimarlığı ve Eleştirel Teori

Sosyal eşitlik ve adalet kavramlarının sorgulanması ile ilişkilenen 'Eleştirel Teori' çerçevesinde kentsel mekana bakmak, peyzaj tasarımının kentsel mekan adaleti için ve çoğulcu bir ortam üretmek için araçları ve içeriklerini ortaya çıkarmak gerekmektedir. Kentsel durumları okumayı ve bu okumalar ile 'eleştirel' düşünmeyi, peyzaj mimarlığı içinden disipline ve duruma alternatif bakarak; peyzaj mimarlığı bu sorgulamayı kendi tarihi içerisinde gerçekleştiregelmiştir.

Heynen, 'Mimarlık ve Modernite' (Architecture and Modernity) isimli kitabını şöyle özetliyor:

“Benjamin ve Adorno’nun eleştirel teorisine temellenen ve mimarlık ürününün programla, yer, malzeme ve tarihsel sosyal bağlamla kurduğu mimetik ilişkiden ötürü, onu üreten sosyal durumla eleştirel bir ilişki içerisinde olduğuna ilişkin bir görüş şekillenir. Mimarlık ürününün içine doğduğu sosyal duruma ilişkin eleştirel bir duruşa sahip olabilmesinin nedeni çoğu zaman bağlayıcı teknik, işlevsel ve ekonomik zorunluluklardan sıyrılıp bağımsız olabildiği bir özerklik alanına sahip olmasıdır...”, ardından mimarlığın ve benzer şekilde kenti ilgilendiren diğer tasarım disiplinlerinin otonom duruşunun eleştirel mimarlık için yeterli bir gereklilik olmadığını, her bir mimarlık işinde ilişkili sosyal durumların da önemli olduğunu söylüyor ve diğer taraftan da K. Michael Hays’in ‘Critical Architecture: Between Form and Culture’ (Eleştirel Mimarlık: Form ve Kültür Arasında) isimli 1984 tarihli kitabında Mies Van der Rohe mimarlığı okumasıyla mimarlığın otonom duruşunun da eleştirel bir duruş oluşturabileceği durumunu belirtiyor. Diğer taraftan da, modernist hareketlerin en radikallerini oluşturan avangard hareketlerin sanatı gündelik hayattan uzaklaştıran ve ayıran durumun değişimine öncülük ettiği ve doğrudan sosyal durum ile ilişki kurar hale getirdiğine işaret ediyor. Bu durumda iki farklı yaklaşım olduğunu, birinin Amerikan yaklaşımı ile daha elitist ve modernist duruş diğerinin ise daha ‘Avrupalı’ bir duruş ile sanatın gündelik hayattan kopuşunu ortadan kaldıran bir duruş olduğunu ve kendisinin de bu duruma daha yakın olduğunu belirtiyor (Rendell ve diğ., 2007, s. 49).

Bu araştırmada son yirmi sene içerisinde gelişen peyzaj kavramı ve buna paralel olarak peyzaj tasarımlarını gündelik hayat üzerinden, yani Heynen’in kullandığı ‘Eleştirel Teori’ (Critical Theory) çerçevesindeki anlamı ile anlayarak okumaya çalışılacaktır. Ayrıca, peyzaj tasarımının statüko karşısında aldığı tavırlar, sorduğu sorular ve gündelik hayata katılımı tartışmaları yapılacak, diğer taraftan da peyzaj tasarımı tarihsel durum içerisinde konumlandırmaya çalışılacaktır.

Kentsel çalışmalar ile ilişkilenen kente ‘peyzaj’ olarak bakan tasarımların eleştirel olarak okunması ve anlaşılması için, kentsel eleştirel teorinin (critical urban theory) muhalif yapısını anlamak gerekir. Geleneksel kentsel bilgilerin kullanılması yerine kentin mevcut durumlarının anlaşılması ve bu durumların kendi bilgilerinin kullanılması üzerinde düşünmek gerekir (Brenner, 2009). Peyzaj tasarımının, bu bağlamda kente katılımı muhalif duruşlar ve içinde bulunduğu hem kavramsal hem de üretiliş biçimleri ile tartışılması mümkündür.

Son yıllarda, eleştirel yaklaşım ile mimarlık üzerine yapılan çalışmalar arasında mimarlığın eleştirel olması durumu ile ilgili çalışmalar yer alıyor. Pek çok bilimsel ve tasarım disiplini ile ilişkilenen peyzaj tasarımının eleştirel olarak yaklaşıldığı araştırmaları literatür içerisinde seyrek görebiliyoruz, ancak yapısı gereği peyzaj tasarım alanı eleştirel yaklaşımlara doğal olarak çok açık bir ortam oluşturuyor.

Ancak peyzaj mimarlığı kendi tarihsel gelişimi içerisinde varoluş nedeni ve biçimiyle mevcut durumların yorumlanması ve yeni durumlar üretme üzerine odaklandığından kendi üretim sürecinin içerisinde kendiliğinden eleştirel duruşları üretebilmiştir. Peyzaj mimarlığı birinci dünya savaşının ardından kentler için yeni bir tasarım ve kentsel okuma aracı olmuştur. Bu durum da, insanın kentsel durum içerisinde varoluş halinin sorgulanmasına ve yeni bir dil olarak da peyzaj dilinin kente katılmasına olanak vermiştir. Bu süreç o günki durum yorumlamalarıyla, o gün ve durum için daha özgürleştirici pastoral dillerin kente girişine yol açmıştır. Bu yaklaşım ardından düşünsel olarak kentin gelişimi tarihi ile ilişkilenerken sürekli evrilmiştir.

Hill, mimarlığın eleştirel olma durumunu neyin mimarlık ve neyin eleştirel olduğu durumunu mimarın tarih içerisindeki konumunu okuyarak saptıyor; 15.yüzyıla dek mimarın konumu el işçiliği ve birbirinden kopuk müelliflikler ile oldukça düşük bir statüde iken, İtalyan rönesans ile birlikte temel bir algılama farklılaşmasına, çizimlerin aslında üç boyutlu dünyaya bir açılımı ifade etmesi ile değişiyor. Bu açılımla birlikte çizimin sadece iki boyutlu bir ifade durumu olmasından çok mimarın kişisel yaratıcılığının uzantısı anlaşılmaya başlanıyor. Bu şekilde Hill, çizimin birbiriyle ilişkili ancak birbirinden ayrı iki kavram ile ilişkilendiğini belirtiyor; birincisi çizimin binanın materyalist durumundan farklı artistik bir iş olduğu, ikincisi ise çizimin binanın gerçek bir temsiliyetini oluşturduğu¹ (Hill, Rendell ve diğ., 2007, s.165).

Yapı yapmanın yanı sıra mimarlık yazarak ve çizerek de yapılır. Mimarlar, düşüncelerini yazı ve çizim üzerinden de aktarıp paylaşırlar. Çizim, yazı ve bina arasındaki ilişkiler çok yönlüdür. Çizim bir binanın yapımına öncü olabilir. Ama yazı, çizime, bina ise hem çizime hem de yazıya öncülük edebilir... İtalyan

---

¹ eleştirel teori (critical theory) ile peyzaj mimarlığına bakabilmek için, peyzaj mimarlığı için bu bakış ile okumalar yapılmadığından, peyzaj mimarlığının genellikle arakesit problemleri ile doğrudan ilişkilendiği mimarlardan alıntılar ile okuma yapmak yerinde olacaktır.

Rönesans'ından bu yana eğer mimarlık tarihini incelersek, araştırma, deneme ve soru sormanın, çizimler, metinler ve binalar kanalıyla mimarlığın sınırlarını belirlediğini görürüz. Çizimler, kitaplar ve binalar mimarlık olduğuna göre, aynı zamanda, bir arada ya da tek tek eleştirel mimarlığın da potansiyel alanlarıdır (Hill, Rendell ve diğ., 2007, s.165).

Peyzaj mimarlığı ve tasarımına da bu şekilde bakabiliriz. Başka bir noktadan mimarlık ile karşılaştırmasını yaptığımızda; peyzaj mimarlığı müşteri ilişkisi ile mimarlık müşteri ilişkisini karşılaştırdığımızda ise peyzaj tasarımının herhangi bir insanı içine dahil etmesi nedeniyle, peyzaj tasarımının hayatı ve kenti doğrudan etkilemesi nedeniyle peyzaj mimarlığını eleştirel olarak okumak önem kazanmaktadır.

Hill (2007, s.167) tasarımın mimarlar tarafından görüldüğü iki biçiminden söz eder; birincisi fikrin çizilmesi ikincisi ve daha yeni olanı ise donanımın çizilmesi. Ve eleştirel mimarlığın (critical architecture) birincisine uyduğunu anlatır. Profesyonellerden eleştirel olmaları beklenemeyeceğini, profesyoneller bir çok paydaşın çıkarını araştırdığını ve dolayısı ile bir mimarın eleştirel olabilmesi için mesleğe eleştirel yaklaşması gerektiğinin altını çizer.

18. yüzyıldan sonra fikirler mimari tasarımda okunabilir hale gelir. Ancak 18. yüzyıldan bu yana fikirlerin mutlak güzellik ve oranlar üzerine kurulduğu durumlar olmuştur, oysa ki güzellik ve doğrular kişiseldir, değişkendir.

Jonathan Hill (2007, s.168), eleştirel mimarlık çerçevesinde tasarımın ilk anlaşıldığı biçimiyle bazı çöküşleri olduğunu belirtir. Birincisi, tek yönlü bir yaratıcılıktan söz eder ve kullanıcının yaratıcılığını göz ardı eder. İkincisi, fikirler tasarımcıdan kullanıcıya iletilirken eleştirinin de iletilmediğini düşünür, üçüncüsü entellektüelliğin mükemmelliğini savunur, malzeme ve deneyimsel olanı kötüler. De Certeau'nun da gündelik hayatta tüketimi de bir üretim biçimi olarak görmesi gibi, Hill de bir mimarlık nesnesinin kullanımını bir yapımla olarak görür. Fiziksel bir mekanı kullanarak, yine fiziksel kullanım biçimlerinin oluşması gibi o mimarlık nesnesinin kullanımını ile o nesnenin 'yeni' olarak algılanması ile de bir üretim gerçekleşmiş olur.

'Eleştirel Teori' (Critical Theory) araştırmaları sadece birçok disiplinin bir arada olduğu çok disiplinli bir çalışma ortamını değil, karşılıklı soruları çoğaltabilecek, sorular ile yeni soruları türetebilecek, yeni sorular ile mevcut durumu öteleyebilecek

interdisipliner (Rendell, 2007, s.2) bir ortama gereksinim duyar. Peyzaj mimarlığı alanı, melez bir ortamdır ve interdisipliner çalışma gerektirir. Hayatın içerisine doğrudan dahil olan haliyle günümüz kentlerindeki durumu ile çoğunlukla interdisipliner çalışma ortamlarında gerçekleşmekte ve tasarımlarda transdisipliner yaklaşımlar çoğalmaktadır.

Eleştirel teorisyenler, yeni araştırmalarında, seksist ve sömürgeci bakışların etkileri nedeniyle modern tasarım dünyasının eleştirel çerçevede yeniden değerlendirilmesi gerekliliğini savunuyorlar. Özellikle pratik mimarlık dünyasında, her ne kadar kadın popülasyonu daha çok olsa da sözlerin üretildiği erkek egemen bir tablo ortaya çıkıyor. Ancak peyzaj tasarımı tarihine baktığımızda kadınların da sözlerinin ön planda olduğunu, günümüzde de kadın tasarımcıların işlerinin sıklıkla yayınlandığını biliyoruz. Bu çerçevede bakınca peyzaj tasarım ortamının mimari tasarım ortamına göre daha karma ve öteleyici bir ortam olduğunu söyleyebiliriz.

3. DOKSANLI YILLARIN BAŞINDAN GÜNÜMÜZE METROPOL HAYATINDA DEĞİŞİM VE KENTSEL DÖNÜŞÜM

3.1 Metropolde İnsan, Gündelik Hayat ve Kentsel Yapı

“The development of society is conceivable only in urban life, through the realization of urban society.” Henri Lefebvre, *Le Droit a la ville / Espace et Politique* (1968)

Araştırmanın merkezinde bulunan mesele ve sorunlar, insanın metropollerdeki durumlarının incelenmesi ve bu durumlar üzerine soru oluşturma hali, yakından bakılacak olan son yirmi sene içerisinde peyzaj tasarımında ve kentsel çalışmalarda metropolün değişimi ve bu değişimlerin tasarım, kuram, düşünce ve uygulamalarına büyük etkiler ediyor olmasından kaynaklanıyor. Globalleşen dünyada metropol insanının gündelik hayatı ve beklentileri ya da kendisinin bile farkında olmadığı rutin hareketlerinin değişimi sonucunda yeni oluşan durumların keşfi, bu keşiflerin yeni sorular üretmeleri, yeni sorguların ve bu sorgular çerçevesinde gerçekleştirilecek tasarımların üretiminin önünü açacaktır.

Peyzaj bütünüyle kamusal bir alan olarak alınabilir, peyzajın içerisindeki görece noktasal tasarımlar ile gündelik hayatlara bir biçimde dahil olabilecek yerleri üretmek mümkün olabilir².

Bu bağlamda, metropolde insan, gündelik hayat ve kamusal alan üzerine yazarken, her hangi kişiden söz ediyor olacağız.

21. yüzyılın ilk on yılında metropollerdeki hayata bakılınca görülüyor ki; gündelik hayat içerisinde iş zamanlarını ve boş vakitleri ayırmak mümkün değildir. Aslında birbirlerinden kopuk görünen iki durum aslında bir noktada birleşir, birbirlerinin içerisine geçerek, birbirlerini güçlendirirler. Duruma bu şekilde bakıldığında,

---

² Bu durum, farklı biçimlerde gerçekleşebilir; bugünün metropol hayatında peyzajın kullanımı bir önceki yüzyıl başına ve ortalarına göre çok başkalaşmış durumdadır.

mekanların ayırımından kaynaklanan davranış ayrımları da görülür (De Certeau, 1990, s.103).

Peyzajın geleneksel olarak algılanan, rekreasyon içerikli gündelik hayattan kopmuş anlamı değişiyor. Central Park'ı görece eski bir örnek olarak bu bağlamda düşünebiliriz.

Her toplumda farklı kullanımlar ile karşılaşabiliriz (De Certeau, 1990, s.105). De Certeau, burada kullanımlar ile operasyonel tarzlardan, yeniden kullanımdan söz etmiş oluyor. Kullanımların içerisindeki kendilerine özgü eylemleri ile tüketimleri yönlendirebileceklerini söylüyor. Eylemlerin yarattığı farklılıklar toplum içerisinde de mekanlardan bağımsız olarak farklılıklar yaratacaktır. Bu farklılıkları anlamak için sorular sorarken bilmediğimiz ile karşılaşmamız olasıdır.

Çeşitli yollar ile yapılan üretimlerin karşısında, sessiz sedasız tüketim ortaya çıkıyor. Bir şekilde bir üretim şekli oluyor tüketim de. Doğrudan üretiminin ürünü göremediğimiz bir üretim biçimi³ (De Certeau, 1990, s.106).

Bu noktada tüketim de bir üretim biçimi olarak görülmelidir. Bu üretim biçimini doğrudan göremiyoruz. Kent içerisinde kamusal mekanın kullanımı, bu mekanların tüketimlerini anlamak diğer taraftan kullanıcılarının bu üretilere yüklediği anlamı anlamak gibi düşünülebilir. Kullanılanlar, kitle iletişim araçları ile iletilen doğrudan tüketilen ürünler olarak ele alınıyor ancak kamusal mekan da, doğrudan olmasa bile yine ortak bir bilincin etkisi altında üretilen ve iletilen imgeler ile kullanılan ürünler olarak görebiliriz.

Bu bağlamda incelediğimizde kamusal alan olan, parkta çim alanlar içerisinde kendiliğinden gelişmiş olan toprak patikaları bir ürün olarak görebiliriz, bu anonim üreticilerin, kimin ürettiğini bilemediğimiz ama ortak olarak bir ürünü tüketerek verilen ürünlerdir.

De Certeau (2009), genel düzen içerisindeki özel durumların anlaşılabilirliği için istatistiğin kullanılmayacağını belirtiyor;

...yerleşik bir düzenin labirentlerine kayaların arasına vurarak, köpüklerinin izlerini bırakan, hırçın deniz dalgalarının hareketine benzer hareketlerle vurup çekilirler.

---

³ Burada 'tüketim'i tasarım için bize anahtar kelime oluşturabilmesi için yine De Certeau'nun kendisinin kullandığı gibi kullanımlar bağlamında ele alabiliriz.

Kurumsal çerçevelerle ki, aslında bu çerçeveleri yavaş yavaş kenarından köşesinden kemirmekte ve yerlerini değiştirmektedir, bölünen bu su kütlesi hakkında istatistik bilimi hemen hiçbir şey bilmez. Aslında söz konusu olan katı bir kütleli kenarlarında dolaşan bir akışkan değil, karanın öğelerini kullanan, farklı bir harekettir. Oysa istatistik, bu öğeleri – “söz” birimlerini, reklam sloganlarını, TV yayınlarını, çeşitli ürünleri, mekanları vb.- sınıflandırmak, hesaplamak ve tablolara dökmekle yetinir sadece...(s.110)

Gündelik hayat durumları içerisinde araştırmanın kurduğu çerçeve, yine gündelik hayatın değişken dinamikleri nedeniyle değişkendir. Zaman içerisinde üretim ve tüketimler ile değişen çerçevelerin oluşması doğaldır. Peyzaj tasarımı gibi, gündelik hayata katılacak olan tasarımları kurgularken değişimin sürekliliği, o andaki durumu etkilemese de kaçınılmazdır. Bununla beraber, o andaki durumu tarihsel konumundan ayırmak mümkün değildir.

Radovic (2009), Lefebvre’den (1996) alıntılarla şöyle yazıyor; kent ‘toplumun yeryüzüne bir izdüşümüdür’ ve ‘sadece olayların gerçekleştiği bir yer olmakla kalmaz, aynı zamanda kent ve kentsel olanı tarif ettiğimiz, düşüncede algılanıp kavranan özel bir seviyedir’(s.1 ve s.103). Yapılanmış çevre içerisinde barındırdığı sosyal çevrenin aynasıdır (Radovic, 2009/1, s.1). Bu yansıma hali ile yaşayan birbiri içerisine geçişik çok katmanlı birçok hayatın fark edilmesi, o yerin potansiyellerini ve sınırlarını anlamak için iyi bir yoldur. Yani gündelik hayatın gerçekleştiği bir ortam olan yapılanmış çevre istekleri ve tepkileri de içerisinde barındırmaya açıktır. Kamusallaşabilen yapılaşmış çevrelerde hem toplumun yapısını anlamak hem de ipuçları üreten katmanları bulmak mümkündür. Aynı biçimde kamusallaşacak alanlarda da bu açık olma durumunu aramak gerekir.

De Certeau (2009, s.45) şöyle tarif ediyor;

Bir tasavvurun ortaya çıkışı ve yayılışı (salık verenler, eğitmenler ya da halka yayanlar tarafından sosyo-ekonomik teşvikin bir kodu olarak öğretilen, dayatılan tasavvurun) bu tasavvuru alıp kendilerine uygulayacakların kullanım biçimleri üzerinde hiçbir biçimde belirleyici değildir. Bu tasavvurların, üretici değil uygulayıcı konumunda olan kullanıcılar tarafından hangi yönlerde saptırıldıklarını incelemek gerekmektedir. Bu durumda, algılayabileceğimiz sadece, imgenin ilk üretimi ile bu üretimin kullanım süreçlerinin ardında gizlenen ikinci üretimi arasındaki ayrım ya da benzerliktir. (s.45)

Metropolde gündelik hayatı incelerken sıradan insanların kentteki hareketlerini, yaşadıklarını ve deneyimlerini anlamak gerekir. De Certeau’ya (2009) göre, sıradan insanların kültürünü okumak ve yazmak için, sıradan insanların paylaştığı ortak

operasyonları yeniden ezber etmek ve incelemeyi ele aldığı konunun bir değişkeni haline getirmek gerekmektedir (s. 42). Kent mekanı gündelik hayatta insanın tekil ya da insanların ortak davranışlarının yarattığı durumlardan üretilen ortamların sonucunda, bu ortamlarda üretilen beklentilerle gelişir.

Gündelik hayatta sıradan hareketlerin gerçekleştiği rotaların kesişim noktaları kent içerisinde kentlinin deneyimlerinin önemli bir noktasında yer alır. Bu yerler, karşılaşma alanlarıdır. Özellikleri, kesişimlerin sıradanlıkları ile her bir kişinin yanında getirdikleri kadar zengin, bir arada duruşlarının ürettiği ortak dünya kadar da benzerdir.

Neticede bu yerlerin tüketimi ile deneyimi de yeni edinimleri, yeni alışkanlıkları oluşturmaya devam eder.

Peyzaj tasarımının tarihinin başlangıcında kamusal alan düşüncesini okuyabilmemizle beraber bu tasarımlarda arka planda başka etkilerin de gözetildiğini görebiliriz.

Jacobs (1993) bugünün kentleri için nitel ve yorumlama yöntemleri üzerine yazdığı 'The City Unbound: Qualitative Approaches to the City' (Özgürleşmiş Kent: Kente Niteliksel Yaklaşımlar) isimli makalesinde kentin okunması gereken kamusal alanlarının durumlarından söz ediyor. Temsili kentler, tüketim kentleri, feminist kentler, cinsiyet ve kent, marjinalleşen kentler, kent sokakları, hibrit kentler başlıkları ile inceliyor (s. 827).

Tüketim kentleri başlığında alışverişin bugünün gündelik hayatının esasına ait bir parçası haline geldiğini belirtiyor. Bu durumla beraber alışveriş merkezleri kentlerde kamusal alan olarak karşımıza çıkıyor. Bir çok hayat biçimine göre ilgi çekici özellikler ile donatılan alışveriş merkezleri, orta sınıf için vazgeçilmez bir tüketim merkezine dönüşüyor. Maskülen dünyanın içerisinde kadının gündelik kent hayatında yer alma biçimleri üzerine yapılan araştırmalar ile feminist perspektifin oluşması kentsel mekanlar ile sosyal kimliklerin ve sosyal uygulamaların nasıl ilişkilendiklerini daha çok ortaya çıkarıyor. Jacobs (1993), Grosz'dan alıntıyla şöyle diyor:

“Grosz’un coğrafi mekanın ekranın ‘salt yüzey’i tarafından yutulmasından hareketle geliştirdiği beden-kent ilişkisindeki dönüşümler üzerine arayışları, kentsel bağlama

ötenebilecek bir beden-mekan ilişkisi kavramlaştırmamızda yararlı olabilir.”
(s.835)

Cinsel kimliklerin çeşitliliğinin yadsındığı ataerkil ortamlarda kişilerin kent ve mekan ile kurdukları ilişki araştırılmamış böylece bu bakışlar ile mekanların algılanmalarına ilişkin öteleyici fikirler gelişmemiştir. Etnik grupların ve sınıfların gündelik hayatlarına bakışlar ile genişlemiş fikirlere sahip olunmaya çalışılıyor. Örneğin kamu sosyolojisi üzerine çalışmaların önde gelen ismi Burawoy, modern metropollerde gündelik hayatı katılımcı gözlemleri yöntemiyle araştırmıştır. Az kullanılan bir yöntem olmasına karşın, birçok kent ortamı ile sosyal hareketlerin ilişkilendirilmesinin anlaşılabilirliğini sağlamıştır. Kent sokaklarının yeniden okunması, gündelik hayat için kent sokaklarının yeniden anlamlandırılması yeni açılımlar sağlamaktadır. Modern metropollerde geçitlerin, tünellerin yeni sokaklara dönüşümü üzerine tartışmalar yapılıyor. De Certeau ve Lefebvre' in yazıları ile gündelik hayat deşifre edilmektedir, sokakların yeniden okunması ile kişilerin sokaklar ile ilgili mekansal ve zamansal imgelerine erişimi de sağlamaktadır. Sokaklar farklı grupların birbirleri ile anlaştıkları yerlerdir ya da direnişlerin gerçekleştiği herkesin kendine bir yer bulmaya çalıştığı yüzeylerdir. Sokaklar kentlerin geleneksel görüntülerinin dışında modern hayatlarına dair hikayeler içerirler, bir kentin genel görünüşünün yanında sokakları kente ilişkin güncel bilgileri verir. Yeni çalışmalar ile karma metodolojilerin kullanılması ile kentlerin berrak ve eklektik durumları araştırılmaktadır (Jacobs, 1993, s.827-848).

Metropoller karmaşık halleri ve çok katmanlılığı ile yaşamların biriktirdiği izleri kapsamaktadırlar. Her ne kadar kentin biçimlenmesinde kentlinin sözünün etkisi doğrudan yokmuş gibi gözükse de kentli kentsel mekanın tüketicisi olarak, kent mekanını bir biçimde yorumlamaktadır, bu noktada kentlinin bu tüketimini de bir üretim biçimi olarak görmeliyiz. Günümüz metropollerinde zamanın hızı ve kentin yaşanma hali nedeniyle, gündelik hayatların kent ile kurduğu ilişkilerin okunması gerekiyor. Bu şekilde, kamusal alanların gündelik hayatlara eklenme mekanizmalarını açığa çıkarmak gerekir.

3.2 Metropol Hayatında Kentsel Yapıdaki Dönüşümleri Tetikleyen Değişimler

1980’lerde Avrupa, Asya ve Avusturalya’da kentin dönüşümü, yenilenmesi konusu tartışmaları önemli bir noktaya yerleşiyor, kentler için bu konuda politikaların

geliştirilmesi de bu dönemde ivme kazanıyor. Bu gelişmeler ile birlikte arazi ve gayrimenkul pazarı geliştirme çalışmaları ve endüstrisi ve kamusal politikalar tasarlanıyor. Bu tasarımların tartışmaları sürüyor (Healy ve diğ., 1992, s.3).

Bu şekilde, 1980'lerde başlayıp özellikle 90'larda gelişen yeni kent okumaları araştırmanın zaman açısından sınırlandırılmasında rol oynamıştır. Seksenlerin sonlarında geleneksel İngiliz kültür araştırmaları radikal çalışmalar ile niteliksel çalışmalara yöneliyor, daha çok insan ve insanın kent içerisindeki halleri ile ilgileniyor. 1992'de Nelson sosyal teorilerdeki gelişmeler ile kültür araştırmalarının farklı bir döneme girdiği, uluslararası bir patlama yaşadığı ve bu araştırmalar sayesinde kente dair yeni açılımların yaşandığını yazıyor (Jacobs, 1993, s.829).

Kültür araştırmaları yoğunlaşmaları ile, insanı ve kültürü anlamak için yapılan araştırmaların neticesinde kente ve kent yaşamına yansıyan yeni düşünceleri geliştiriyor. Kent üzerine yapılan çalışmalar ve yeni genişlemiş düşüncelerin peyzaj tasarımı dünyasında da genel aksinin nasıl olduğuna bakmak gerekir. Jacobs (1993), gerçek ile gerçeğin temsiliyeti arasındaki sınırın parçalandığını ve toplumun göstergeler ile anlaşılması üzerine çalışmaların geliştirildiğini söylüyor (s.831). 70'lerin sonlarında bazı yaklaşımlarda yapılanmış çevrenin ve çevrenin temsiliyetinin iletişim araçları olabileceği tartışılıyor. Mesajların çevrenin içerisinde kodlanmış oluyor ve göstergebilimcilerin ise bu kodları okumaları gerekiyor ki, bu yöntem genellikle dekonstrüktivist bir yöntem olarak görülüyor. Ancak Jacobs, bu yaklaşımın tarihsel-göstergebilimsel yaklaşım olarak nitelendiriyor. Çevrenin anlamlarının keşfinin yanında, çevre ile kimin iletişim içerisinde ve hangi sebepler ile iletişim içerisinde olduğunun önemini de Knox' tan alıntıyla belirliyor.

Sadece yapılanmış formu yorumlayarak anlama erişmek mümkün değildir, o formun oluşumdaki sosyal üretimin varlığının ve o problemin ortaya konma sürecinin anlaşılması gerekir (Jacobs, 1993). Süreç içerisinde hem kuvvetli aktörler hem de daha az kuvvetli aktörler olacaktır, kuvvetli olmayanların da kuvvetli olanlar kadar önemi vardır. Kuvvetli olmayı görmemek, bütünü görmeyi engelleyecektir, bütünün içeriğinden kopuşa neden olacaktır.

Kentlerin metropollere dönüşümü sürecinde son ve devam etmekte olan eşiği globalleşen dünya içerisinde gelişen post-endüstriyel dönem olarak gösterebiliriz, bu zaman dilimini de son yirmi sene olarak alabiliriz.

Soja (2009), kent mekanını tarihsel süreç içerisinde konumlandırırken, bu son dönem değişimini halen devam etmekte olan modern metropolisin büyüyen genişleyen postmetropolise dönüşümü olarak tanımlıyor (s.4).

Zamanın dinamiklerini anlayabilmek üzere, son değişim eşiğinin tarih içerisinde konumlandırılması gerekir.

Soja (2009), kentsel alanların gelişimini değişen dönemlerin eşikleriyle açıklıyor: Kent ve kentleşmenin izleri bu da medeniyetlerin kurulması ile başlıyor en azından 10 bin yıl öncesine dayanır diye açıklıyor, kentleşmenin ilk örneklerinden Konya yakınlarındaki Çatalhöyük ve Ürdün'deki Jericho kentlerini inceliyor. Bu iki kent de tarım öncesi kentler olduğunu ve tarımın başlangıcını da kentin ürettiği 'synekizm' in ürettiği bir durumdur diye açıklıyor. Yunanca 'aynı evde hep birlikte yaşamak' anlamına gelen 'synoikismos' kavramından türetilen 'synekizm'in birebir Türkçe karşılığı yoktur. Edward Soja' nın ortaya attığı bu kavram toplumsal sistemlerin hiyerarşik olarak yığılması sonucu ortaya çıkan bir uyarıcıdır. 'Synekizm' bir alandaki tüm pozitif ve negatif sonuçların bir arada değerlendirilmesi fikridir de denebilir. İkinci kent devriminin, Güneybatı Asya'da Dicle ve Fırat nehirlerinin arasında yaklaşık 7.000 yıl önce oluştuğunu belirtiyor. Yazının icadı ile kayıt altına alınmış tarih ile kentsel bir yönetim biçiminin de ortaya çıktığını anlıyoruz. Kent-devlet ve daha sonra Yunan'da kent-devlet anlamına gelen 'polis'e, Sümerler'in Ur kentini bu ikinci kent devrime örnek olarak veriyor ve ikinci devrimin karmaşık sosyal üretimi daha da genişlettiğini, basit bir tarım toplumundan, krallık, askeri güç, bürokrasi, sınıf, mal, kölelik, ataerkillik ve imparatorluğa dayalı olarak gelişen alan olarak tanımlanmış yeni sosyal ve mekânsal formlara dönüştüğünü belirtiyor. Uzun bir gelişme döneminden sonra, milattan sonra ikinci binde gerçekleşen üçüncü devrimi en net şekilde Chicago ve Manchester'da görülen endüstriyel kapitalist kentlerin gelişimi ile açıklıyor. Tarihte ilk defa, sosyal üretimin kent merkezinde odaklandığına, sadece boyuttaki ve kentsel mekandaki değişime değil, sosyal olarak kentleşme biçiminin değişmesine ve bu dönemde kentsel çalışmaların başlamasına da değiniyor. Üçüncü kentsel devrimin modernite söylemi ve 'okullar'ın ortaya çıkışı ile modern endüstriyel metropolisin yükselmesi ile tartışıldığını belirtiyor. Dördüncü dönemi ise 1970'lerde başlayıp bugünlere dek gelen post-metropolisin oluşmasını izlediğimiz süre olarak tanımlıyor ve bu dönemin yeni bir devrimin başlamasına sebep olup olmadığını tartışıyor (s.4).

Soja (2009), değişim üzerine şöyle yazıyor:

Belki her zamankinden daha çok, sürekli yer ve mekan, alanlar ve bölgeler, çevreler ve yaşam alanları üreten kolektif aktiviteler ile kendimizin doğal olarak mekanla ilişkilenen varlıklar olduğumuzun farkındayız. Bu mekansallıklar üreten süreç ya da 'coğrafyalar üretme hali', insanın kendini yapılandırması ve sunması ile karmaşık çevre ile ilişkilenen beden ile başlıyor. Bir taraftan bizim düşüncelerimiz ve hareketlerimiz çevremizi biçimlendiriyor, diğer taraftan ise aynı zamanda içinde yaşadığımız daha büyük kolektif ve sosyal olarak üretilmiş mekanlar ve yerler daha yeni anlamaya başladığımız yollar ile bizim düşüncelerimizi ve hareketlerimizi etkiliyorlar. Sosyal teoriden tanıdık terimler kullanırsak, 'insani mekansallık' (human spatiality) hem insanın kendisinin hem de çevresel ve bağlamsal yapılarının ürünüdür.(s.6)

İnsan kendi çevresini biçimlendirirken bir taraftan da çevresi onu biçimlendiriyor. Yapılanmış çevrenin, sosyal olarak yarattığı tüm durumlar içerisinde insan da biçimleniyor, üstelik bu durumların ardından gelişen etkiler de hem global hem de yerel durumlar da olabiliyor. Soja (2009), Michel Foucault' dan alıntılanarak bu tespiti, mekanın, bilginin ve gücün kesişimleri olarak tanımlıyor (s.7).

Kamusal bir alanın tasarımı konusu çerçevesiyle peyzaj tasarımı, doğrudan kitlesel yaşantılara dahil olma içeriği nedeniyle, yapılanmış çevre ve sosyal çevrenin içerisinde yer alan bir tasarım konusudur. Öyle ki, kamusal alan olarak servis verdiği için insanların sosyal hayatlarını içerisine alıyor, alışkanlıkları, bir arada bulunmayı, açık temsiliyetleri içerisinde barındırabiliyor. Bu şekilde çevresini de değiştirmeye açık bir etkileşim platformu yaratıyor.

1990'lara kadar kentsel mekan çalışmalarında birbirinin içerisinden doğan bu anlayış görünmüyor ve kentsel mekan araştırmaları yapan kişiler tarafından doğrudan mekansal içerikte çalışmalar yürütülmüyor. Ancak 1990'ların sonlarında, bu durum değiştirmeye başlıyor ve bu durum transdisipliner bir durum olarak adlandırılıyor (Rendel ve diğ.2007, s.2; Soja, 2009, s.7). Son yıllarda mekansallık durumu, aynı tarih ya da sosyoloji gibi incelenmeye başlanıyor. Bu şekilde ucu açık ve öteleyici eleştirel çalışmaların ve yorumların yarattığı açık bakışlar ile yeni teorik yaklaşımlar üretilebilir duruma geliyor.

Yüzyılın başında her zamankinden çok hayatlarımızın sosyal, tarihsel ve mekansal eş zamanlı hali ve birbirinin içerisine geçişik karmaşık durumu ön plana çıkıyor. Bu yeniden keşfedilen ve yeniden dengelenen bakış ile kent mekanına bakışlar da aynı şekilde değiştirmeye ve bu değişimin yarattığı açıklıklar ile ele alınmaya başlanıyor

(Soja, 2009, s.7). Bu gelişmeler ile 'geohistory' ve 'cityspace' terimleri de kullanılmaya başlanıyor. Bu terimler ile birbirleri ile oluşan ve birbirlerini etkileyen durumların aslında ayrıştırılamayacağını ve bu iç içe geçmiş bakış ile çalışılmaya başlandığını görüyoruz.

3.2.1 Metropolde post endüstriyel zaman

Doksanlardan günümüze kentsel değişimleri ve yeni yaklaşımları tetikleyen durumları kent yapısı ve sosyal yapılar içerisinde değerlendirerek tarihsel süreç içerisinde konumlandırmış oluyoruz.

Shane (2003), 'The Emergence of Landscape Urbanism' isimli makalesinde Londra'daki Architectural Association'da Design Research Laboratory'den Patrik Schumacher ve Christian Rogner'in NeoMarksist tanımlarıyla, Fordist kitlesel üretimin ve geleneksel kapalı kentin sonuçlarını şu şekilde açıklıyor:

“Teknik ve mekansal bir sistem olarak Fordizm' i üç ayrı safhada inceliyorlar. Ve her bir safhayı mantıksal ve organizasyonel bir yapı ile ilişkilendiriyorlar. Schumacher ve Rogner'in analizlerinin her bir safhasında Detroit önemli bir rol oynuyor.” (s.1)

İlk safhada kitlesel üretim bantlarının keşfi, fabrikalar ile kentin yükselişi safhası, hatta fabrikalar o dönem için modernizmin bir ikonu haline geliyor. İkinci safhada yıkılma başlıyor, Detroit'in sınırında Ford için Kahn mini bir makine kent tasarlıyor. Fordizm ve “makine kent” ile kentin kendisi peyzajın içerisinde çözülmeye başlıyor. Üçüncü safhada ise çözümlü üretim örüntüleri önce bölgeye, sonra ülkeye sonra da dünyaya etki ediyor. Shane (2003), bu çözümlülüğün daha açık, merkezden daha kopuk, kendi kendine organize olan ve postmodern bir “matrix” modeli yarattığını söylüyor.

Thorns (2004), milenyumun son yirmi yılı içerisinde 'post modernist eleştiri'nin ve modern sanayi dünyasının sanayi sonrası dünyaya dönüşünüp dönüşmediği konusunda kuvvetli tartışmaların ortaya çıkışına işaret ederek, tartışmanın can alıcı noktasının, toplu ve bireysel hayatı biçimlendiren ekonomik ve sosyal kuvvetlerin şekli olduğunu belirtir ve Giddens (1998)'in, Third Way (Üçüncü Yol) isimli analizinden yola çıkarak bu dönemdeki üç önemli devrimin altını çizer.

Bunlar küreselleşme, bireyler ve topluluklar arasındaki ilişkileri ve doğayla olan ilişkimizi etkileyen özel hayattaki dönüşümdür. Bu noktada, genetik mühendislik ve çevre hakkındaki

tartışmalar dikkatimizi doğayla bilim ve doğayla toplum üstüne odaklamıştır. En önemli soru, egemen paradigma nedeniyle bu ilişkiye bakış şeklimiz doğal dünyayı yeniden şekillendirmek amacıyla hala evrensel süreç ve bilimsel gelişme düşüncesinin etrafında mı olacağı yoksa 'sürdürülebilirlik' tartışmasına dahil edilen daha karşılıklı ilişkilere doğru mu kayacağıdır. Bu dönüşümlerin tümü kenti etkilemiştir. Yeni milenyumun başlangıcında, şehir çok farklı görünmektedir.

Peyzajdaki post modern organizasyonun sorunları 90'lı yıllarda çoğalan yığılan kentler, kapalı siteler, tema parkları ve mega alışveriş merkezleri ile birlikte daha bir çok görünür olmaya başladı. Schumacher ve Rogner'e göre bu dağıtık sistemin genişlemesi 'seri üretimin ve toplu tüketimin merkezden kaçmasını ve sanayi kentleşmelerinde yaşanan hızlı çözünmeyi besledi.

Bu açıklama ile doksanlardan itibaren post Fordist dünyanın kentleri, kent hayatını ve yapılaşmış çevreyi ve tasarımı doğrudan etkilemesi durumunu görüyoruz. Bu şekilde aynı şekilde doksanlardan itibaren peyzaj tasarımlarında yaklaşım değişimleriyle, bu değişimlere paralel biçimde yenilenmeye açık stratejilerin ortaya çıkışları da doğal bir anlam kazanıyor.

3.2.2 Bir durum olarak kentsel yayılma (urban sprawl)

Hinshaw (2007)'un kelimeleriyle savaş sonrası kentlerin durumu;

Depresyon yıllarını ve II. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda, Amerikan şehirleri şehir merkezlerine internet ya da ihmal yüzünden yatırım yapmadılar. Bunun sonuçlarını görmek birkaç on yıl sürdü, ancak 70'lerin ortasında Birleşik Devletler'in pek çok yerinde şehir merkezleri köhne, terk edilmiş ve içi boşaltılmıştı. Daha kötüsü bazı şehirler bu durumu düzeltmek için zayıf, yanlış yönlendirilmiş, bariz bir şekilde ayrımcı ya da ırkçı girişimlerde bulunmuşlardı. Motivasyon ne olursa olsun, sonuç şehir merkezini çevreleyen, çalışma alanı olarak zor tahammül edilen ve bir saatten sonra yaşanmaz 'halkalar' olarak ortaya çıkmıştı. Bu kentsel fakirleşme, birçok şehir merkezini yeniden canlandırma çabalarına rağmen, 80'lere kadar hem fiziksel hem de sosyal anlamda görülür olarak ortaya çıkıyordu.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 50 yıl içerisinde kentlerdeki nüfus yoğunluğu %50 düşme eğiliminde iken diğer yandan metropollerin çeperinde yeni oluşan kentsel yerleşimlerde nüfus hızla artıyor durumda. Amerikan nüfusunun %62'sinden fazlasının yeni kentleşen yerlerde yaşadığı tahmin ediliyor, bununla beraber %38 oranında Amerikan nüfusu eski kent merkezlerinde yaşıyor (Berger, 2006, s.18).

Amerikan kentlerinde, yayılma ile kentler sıkışıklaşıyor ve düşey olma hali azalıyor, daha yatay ve gevşek olma durumu ise artıyor. Yerleşilen alanların gevşek olması

sebebiyle kullanılan alanların arasında kalan kullanılmayan birçok ‘artık alan’ ortaya çıkıyor.

Amerikan kentlerinde oluşan bu yayılma durumu, tüm dünyada da etkisini göstermektedir. İletişim araçlarının değişimi, iletişim hızının artışı, iletişim ile eş zamanlı paylaşımın mümkün hale gelmesi, otomobilin daha çok kullanılan bir araca dönüşmesi, üretim biçimlerinin değişmesi gibi global nedenler ile Kuzey Amerika kentlerinde görülen yayılma durumu tüm dünyada pek çok ülkede görülebilir durum olarak ortaya çıktı. Yayılma ile metropollerin çeperlerinde ‘gated community’ler (Kapalı Site) çoğalmaya başladı. 90’ların başlangıcında, kontrollü alışveriş merkezlerinin yapım ve gelişmelerine paralel olarak kent dışında, içine kapalı yerleşkeler de ortaya çıkmaya başladı.

Berger (2006), yeni kentlerin kent teorilerinin bilimsel olarak yazılmalarından ve yayınlanmalarından daha hızlı bir biçimde geliştiklerinden söz eder (s.19).

Yayılma durumu ile beraber, Amerika Birleşik Devletleri için tüm nüfusun %80inin kentlerde yaşadığını da beraberinde değerlendirmek gerekir.

Berger (2006), ‘Drosscape’ isimli çalışmasında, Robert Lang’ın 2003 yılında New York Üniversitesi’nde Taub Urban Research Center’da sunduğu bildiri olan ‘The Edgeless Cities: Exploring the Elusive Metropolis’ ten (Sınırsız Kentler: Anlaşılmaz Metropolün Keşfi) yaptığı alıntı ile şöyle yazıyor:

“Yeni metropol öyle büyük bir kavramsal yığıntı ve kavraması o kadar zor ki... 1992’de banliyöler üzerine yapılan bir konferansta, yeni metropolün tüm parçalarını anlayabilmek için ikiyüzden fazla isim listelendi...”(s.20)

Yeni metropollerdeki, yayılma ve büyüme ile yayılma ve büyümenin sonuç olarak görüldüğü nedenlerin oluşturduğu “durumlar” dünyasında ortaya çıkan veri ve olanakları anlamaya çalışmanın bu durumlar ortamında tasarımların başlangıçları için önemli çıkarımların kaynağı olacağı düşünülmektedir.

3.2.3 Çöküntünün oluşumu, kentin dönüşüm gereksinimi ortamında peyzaj tasarımı

Post-post endüstriyel zaman içerisinde kentlerde oluşan arayış paralelinde kent arazilerinin daha iyi kullanılması, eskiyen alanların temizlenmesi ve farklı kullanımlar ile yeniden pazara sunulması, kentlinin sosyal fayda sağlaması için

kalitenin geliştirilmesi yolunda yapılan tasarımlar kentin dönüştürülmesi konusu içerisinde yer alıyorlar. Bu dönüşüm için kullanılmayan binaların kaldırılması, kullanılmayan alanların temizlenmesi veya bu alanlar için projeler üretilmesi, yeni türetilen yapılanmalar önerilmesi, dönüşüm hareketlerinin içerisinde yer alıyor (Healy ve diğ. 1992, s.3).

İngiltere’de Krallık’ın Çevre Departmanı’nca yapılan araştırmalarda sahipsizlik, çirkinleşme, az kullanılma ve kirlenme durumlarının kendi ölçeklerinden daha geniş ölçekte çevrelerine zararlar verdiği tartışmaları ve bu çerçevede de araştırmaları yapılmaktadır. 1987’de yapılan bir araştırmada, nüfus kaybı, işsizlik ve ekonomik düzeyin kötüleşmesi gibi durumların bu etkileri oluşturan durumların gerçekleşmesinde rol oynadıkları ortaya çıkmıştır. Bu şekilde gelişen durumlar ile birlikte çevre bilincinin artışıyla daha iyi çevrelerde yaşama gereksinim ve beklentilerinin de artması kent içerisindeki bu tür potansiyel düşüş gösteren alanlarda düşüş hızını daha çok artırmaktadır. Yapılan araştırmada bu durumun iyileştirilmesi için hem konut alanları hem de iş alanları için iyi uygulamaların yapılması gerekliliği savunuluyor (Department of Environment, 1987, s.1).

1980’lerden bugüne kentsel dönüşüm konuları kentler, özellikle de metropoller için önemli noktalara taşındı. Metropollerdeki dinamikler nedeniyle arazilerin durumları çok hızlı değişimlere uğrayıp, yeni durumlara olanaklar sağlıyor hale geldiler. Ancak bu değişimler sırasında değişim süreci içerisinde yer alan tüm aktörlerin dengeleri bu kritik düzen içerisinde hassaslaştı. Özellikle sosyolojik açıdan kentlinin o alanlardaki varoluşunun, arayışlarının ve olası hareketlerinin hassasiyet ile araştırılması ve çalışılması gerekliliği belirginleşti.

Ancak majör değişim durumu nedeniyle pazarın hızı, kent yaşamı ve değişim stratejilerinde kentlinin pozisyonu maddi etkenler altında ezilme eğilimi gösteriyor. Bu durum dönüşüm stratejilerine eleştirel bir yaklaşım ile bakılması gerekliliğini düşündürüyor.

Kentsel ekonomi konusunda uzmanlaşmış, Oregon merkezli bir firma olan Leland Danışmanlık’tan David Leland’ın söylemekten çok hoşlandığı gibi “Özel sektör kamu sektörünün gösterdiği yolu takip eder”. Basitçe planlar yapmak, politikalar geliştirmek, yönetmelikleri değiştirmek kesinlikle önemli olsa bile yeterli değildir.

Özel sektör daha ziyade şehrin parasını önemli kapital gelişimleri oluşturmaya harcamasını tercih eder (Hinshaw, 2007, s.95).

1980'lerde kent merkezinin yeniden kullanılması üzerine yapılan çalışmalarda genellikle bir temizleme ve sıhhileştirme ile birlikte doğal olmayan, kentin doğasına uymayan çalışmalar yapıldı.

Hinshaw (2007)'un sözleri ile;

Kamusal alanı sarmalamaya, sterilize etmeye ve banliyöleştirmeye çalışırlar. Karışık canlılığa, kendiliğinden gelişen ticarete, kendine özgü, evde gelişen iş alanlarına yer yoktur. Herşey toplu pazarlama, pazar payı ve üst düzey harcanabilir geliri ele geçirmekle ilgilidir. Bu methodu kullanan şehirler aslında kendi tarihlerini yok etmişler, ve kendilerini uzun zamandır varolan davranış ve kalıplara saygıdan kaynaklanan bir özgünlükten mahrum bırakmışlardır. Şehir merkezleri pek çok gelir düzeyinden çok çeşitli insanı ve seçenek barındırır ve pek de fotojenik değildir. 'Büyük' şehirleri 'büyük yapan da her zaman budur. Ve çok şükür ki, artık pek çok insan böyle alanların değerini anlamakta, ve ipotekleri ile birlikte buralara gelmektedir. (s.98)

Alınan bu dersler çerçevesinde kent merkezinin kullanımını geliştirmek üzere; önerilen içerikler şöyle olmuştur; restore etmek, yeniden kullanmak, kentsel yaşam alanlarını dönüştür: yolları, parkları ve meydanları, kentsel strüktürleri, aktarma sözleşmeleri yapmak, su kıyılarını yeniden keşfetmek, nüfus, yoğunluk, çeşitlilik, farklı kültürler, farklı değerler, herkes için konut, sürekli değişim/farklı seçimler, kamusal yaşam alanları olarak yollar, ağaçların, yoğunluk ve çocukların gücü, çocuklar için oyun alanları, kent içi okulları, kamu yatırımı, özel sektörün reaksiyonları, kuralların yeniden düzenlenmesi, yeni bir dönem için yeni gereklilikler, araba yollarından bulvarlara, yaratıcı kurumlar, yeşil kuşaklar, sakin caddeler, ulaşımın uyarlanması, ikinci dil olarak ispanyolca, ortaklaşa kullanılan araçlar.

Kentin yapısının değişimi ve kent merkezinin etkilenmesi sonucunda kentsel mekandan beklenenler de, kentlinin de kullanım etkileri de değişmiştir. Endüstri sonrasında özellikle kent içerisinde ortaya çıkan atıl alanlar ya da terk edilmiş alanlara yüklenebilecek anlamlar da global dünya içerisinde eskinin ve yerelin gücünün de hissedilmesi ve tartışılır oluşu ile daha çok kuvvet kazanmıştır.

3.3 Kamusal Alan Tartışmaları ve Peyzaj

Peyzajlar, fiziksel çevre ve insan topluluğu arasındaki ilişkiler ile en çok sürekliliği olan bağlantıların oluşturduğu ürünler oldukları için önemlidir (Whyte, 2002, s.7).

İnsan toplulukları ve çevre arasında oluşan ilişkilerden, insanın doğal ve kültürel çevre içerisinde nasıl davrandığını ve nasıl değişimler geçirdiğini okumak mümkündür. Peyzaj, insanın çevresiyle kurduğu ilişkilerin yorumu ile oluşan kültürel ortamdır. İnsanın doğrudan varolduğu ve değiştirdiği alanlar olmaları bakımından peyzaj, kamusaldır. O zaman bilerek ya da bilmeden sosyal yapılara dönüşürler ve düzgün anlaşılabilirlikleri için kendi doğal ve kültürel tarihlerinin bağlamında ele alınmaları gereklidir. Peyzajlar eylemlerin olduğu kadar tutumların da sonucudurlar, o yüzden onları kavrayabilmek için ideolojiler önemlidir. Peyzaj tarihi kaçınılmaz olarak görünen vasıflarının analizine dayanır, ancak bu tür yapılar peyzajı tam olarak anlayabilmek için kavranması gerekli olan ideolojik bağlamlarda yaratılır ve yok edilirler (Whyte, 2002, s.7).

İnsan ve çevre arasındaki tarihsel değişim, zaman içerisinde ve yavaş yavaş olabilir. Ancak çok hızlı ve tepkisel değişimler de gözlenebilir. Tüm bu etkilerin nedenselliklerini ve ilerleyiş biçimlerini içerisinde bulunan zaman dilimini ve ortamın ideolojisini irdeleyerek anlayabiliriz. Peyzaj sürekli değişen bir ortam olduğu için değişimleri peyzaj üzerinden okumak mümkün olur.

Whyte (2002), peyzajın çok katmanlılığından söz eder. ‘Zamansal derinliklerinden dolayı, peyzajlar şimdiki zaman ve geçmiş arasında etkileşimler içerirler ve kişisel, yerel, bölgesel ve ülkesel ölçeklerde bir kimlik duygusu verirler. Peyzajlar çok katmanlıdır ve içinde ardışık dönemlerde dünya yüzeyindeki insan aktivitesinin tarihini barındıran bir tür hafıza oluştururlar.’

Bu çok katmanlılık durumu, zaman içerisinde peyzajın değişimini karşılaştırmalı olarak da anlamamızı sağlar. İnsanın peyzaj içerisinde varoluşu, peyzaja etkisi, peyzajdan beklentisi zaman dilimleri içerisinde değişim göstermiş ve eşiklerin varlığı bu değişimler ile algılanmıştır.

Balfour (1999), ‘Recovering Landscape’ isimli çağdaş peyzaj üzerine metinlerin bulunduğu kitabın son sözü olarak ‘Peyzajda Kamusal Nedir?’ isimli makalesinde peyzajın kamusal alan için var olma halinden karşılaştırmalı olarak bahsediyor. Peyzaj, Avrupa’da ve Amerika’da ele alındıkları biçimiyle birbirlerinden farklıdır.

Bu durumu özellikle Hollanda peyzajından söz ederek anlayabiliyoruz. Balfour, Hollanda'nın peyzaj üzerindeki etkisini sadece bir arazi kazanma durumu ve fiziksel bir tasarım biçimi olmasının dışında, politik bir ifade biçimi olarak toplumun biçimlendirilmesi ve kolektif bir hayatın oluşturulması için kullanıldığının altını çizer. Burada, özellikle Amsterdam için adaletli kent tanımlamasının yapıldığını da tekrar hatırlatmak gerekir. Bu haliyle Amerikan peyzajları daha tekil örnekler içerseler bile Amerikan peyzajlarının da daha yakından ve derinlemesine incelenmesi gerektiğini belirtir, çünkü Amerikan peyzajları da ayrıca politik ve kamusal ajandalar içerir.

“Ortak bir zemin onu kuşatacak, harekete geçirecek ve ortak alanı haline getirecek bir halkın yokluğunda yararsızdır.” (Shane, 2003, s.5)

Hayatın üzerinde sürdüğü insan eliyle programlanmış ya da programlanmamış bir ortam peyzaj, hayatı üzerinde barındırması nedeniyle insan ve hayat ile doğrudan ilişkilenebilir. Üstelik peyzajın tasarımı kentle ilişkili olarak konuşursak, mimarlıktan farklı olarak kullanıcıyı doğrudan müşterisi olmayabilen bir tasarım disiplindir.

Holden (2003), peyzaj tasarımının mimarlıktan farkını ve süreç tasarımı olarak gücünü şu şekilde tarif ediyor:

Çoğu peyzaj tasarımı ve mimarlık arasındaki fark, peyzaj tasarımının daha çok süreçle, gelişimle ve daha çok mimarlığın ilgi alanına giren bitmiş forma, çizgiye ve değişmeyen mekanlara karşıt olarak değişimle ilgili olmasıdır. Bu yüzden heykelsi ve arkitektonik peyzaj tasarımlarının dahil olması – Martha Schwartz'ın Kitigata toplu konutlarındaki ya da Barselona yakınlarındaki Battle Roig's Tramvia Park ya da Canberra'daki Garden of Australian Dreams 'in 4.1.3'üncü odalarındaki gibi – bazı projelerin sahne sanatları tasarımı ya da pop konseri prodüksiyonlarına daha yakın olduğunu göstermektedir. Bu tasarımlar daha çok yer oluşturmak ve okunabilir mesajı olan bir sahnenin yaratılması ile ilgilidir, bu Canberra projesinde olduğu gibi bir ulusun kimliği hakkında bilgi almak ya da Kitigata projesinde olduğu gibi oyun oynayacak bir yer arayışı ya da Tramvia Park'taki gibi toplulukları birleştirmek olabilir. Aslında Kitigata'da Martha Schwartz güçlü ve belirgin bir kimlik yüklemek zorunda kalmıştır, çünkü apartmanlar proje alanını görmemek ve birlikte çalışmamak üzere talimat almış (master planları yapan Arata Isozaki'nin geleneklere karşı yönlendirmeleri sayesinde) mimarlar tarafından tasarlanmıştır. Alanın bilgisi peyzaj mimarlığının ruhudur – ‘genius loci’ yerin ruhu diye birşey vardır. (s. 9)

Şekil 3.1 : Martha Schwartz, Gifu Kitagata Apartments, Kitagata, Japan, 2000 (Url-1).

Martha Schwartz, Kitagata’da Gifu Kitagata Apartments projesi için kendi internet sitesinden şu açıklamayı yapıyor;

“Bu avlu projesi içerisinde Akiko Takahashi, Kazuyo Sejima, Christine Hawley ve Elizabeth Diller’in tasarımları olan dört apartman bloğunu da içeren “konut tasarımında bir feminizm” denemesi. Projenin masterplanında, avlu bu tasarımcılar tarafından tasarlanan bu dört bağımsız bloka arasında yer alıyordu. Proje içerisinde yer alan çeşitlilik nedeni ile bu farklı parçaları birleştirmek ve projeye hatırlanır bir kimlik kazandırmak için avluya güçlü görüntüler ve geometriler tasarlandı.” (Url-2)

Holden (2003), peyzajın anlatımlarını düşünerek, peyzajın etkilerine bir örnek olarak Martha Schwartz’ın peyzaj mimarlığına bakışını, ‘peyzaj ile oyun oynama’ diye açıklıyor (s.26). Martha Schwartz’ın peyzaj tasarımlarının kimi zaman müşterileri tarafından nasıl bir gerçekliğinin olduğunun anlayamadığını belirtiyor. Ama Martha Schwartz Boston Bay Back’te gerçekleştirdiği ‘Bagel Garden’ı hayata geçirebilmiş ve kendisini müşteri olarak tanımladığı bu tasarımın dünyaca konuşulur olmasını sağlamış bir tasarımcıdır. Martha Schwartz Partners internet sitesinde peyzaj tasarımının nasıl söz söyletebildiği ve yerine göre de nasıl zamansallığı ile yok olup gidebildiğini söylüyor. Bu ekstrem örnekte de bu durumu izleyebiliyoruz.

Şekil 3.2 : Martha Schwartz, Bagel Garden, Back Bay Boston, MA USA (URL-3).

İnsanların peyzaj hakkında belirgin farklı imgeleri görüşleri olduğundan, bu da peyzajı ‘yüksek gerilimli bir kavram’ haline dönüştürür. Peyzaja yaklaşımlar zaman içinde, insanların kendi deneyimleri ışığında algı ve yorumları farklılaştıkça belirgin bir şekilde değişim göstermiştir. Bugün peyzajlar estetik ve çevresel sebeplerden dolayı değer görürken ve şimdi dikkatli bir şekilde yönetilirken, aslında istemli olarak yaratılmamışlar ancak tarihi süreçlerin yan ürünleri olarak gelişmişlerdir. Sosyal yapılar, kültürel gelenekler, ekonomik aktiviteler ve politik modellerin tümü peyzajın şekillenmesinde sabit olmayan ancak zaman içinde değişmiş ve her dönem değişik insanlara değişik şeyler temsil eden çok önemli roller oynamışlardır. (Whyte, 2002, s.8)

İnsanların peyzaj oluşturmak üzere çevreleriyle etkileşimleri, zaman, yer ve tarihi bağlama dayanmakla birlikte, aynı zamanda yaşa, sosyo-ekonomik statüye, etnik değerlere, ırk ve diğer değişkenlere de bağlıdır. Peyzajla ilgili görüşler bir toplum içindeki değişik gruplar tarafından tartışılabilir. John Clare (1793-1864)’in şiirlerindeki çevreleme karşıtı düşünceler elit peyzaj bakışları ile ayakları daha çok yere basan kırsal görüşler arasındaki karşıtlığa işaret eder. Kişisel bir boyutta, bu karşıtlıklar bir şair olarak Clare’in kendi içinde de iç gerilimleri ortaya çıkarmışlar: kendini eğitimi için küçümsemiş: yer sahibi elitlerin yeri kuşatmasından doğan yükümlülüklerden kaynaklanan adeletsizlikler hakkında yazmış, bunu yaparken tam da bu grubun edebi formlarını ve eğilimlerini kullanmak zorunda kalmıştır. Peyzajlar değişik sosyal, kültürel ve etnik gruplar tarafından farklı değerler görebilir Avrupalı göçmenlere karşı – örneğin Kuzey Amerika Yerlilerinin ya da Avustralya Aborijinlerinin bakış açıları. Tartışılan peyzaja iyi modern bir örnek Stonehenge ve çevresidir. Burada arkeolojistler, turistler, Keltik rahipler, Yeni Çağ gezginleri, İngiliz Milli Mirası Vakfının her birinin alanın korunması, ve peyzajının ele alınması ve kullanılmasına ilişkin değişik imaj, sembol ve görüşleri vardır. (Whyte, 2002, s.8)

Ancak peyzaj doğal ve insan yapısı öğelerin belirli bir şekilde bir araya getirilmesinden fazlasıdır; peyzaj sadece gözlerimizin önüne serilen şeylerden değil, aynı zamanda kafamızın içinde yer alandan oluşur. Algı uzmanları peyzajın basitçe bileşenlerine ayırarak tarif edilmeyeceğini savunurlar, aynı kültür içinde bir diğerinin algısı bile değişkendir. Her bireyin bilgiyi süzen ve çarpıtan, kendi kişiliği ve kültürel bakış açısı vardır. Bu peyzajın ne olduğuna dair seçici izlenimler verir; bu görüşler gerçekliğe yakın durabilir ya da çok önemli yanılgılar içerebilir. D.W. Meinig 10 değişik insanın peyzaja bakış açılarının 10 değişik şekilde olabileceğini önermiştir, bu bakış açıları şu açılardan değişkenlik gösterebilir: doğanın ifadesi (insan etkinliğinin önemi), habitat (insanların doğaya uyumu), yapay doku (doğa üzerinde insan etkisi), sistem (toplum ve çevre arasındaki etkileşim süreçlerinin bilimsel olarak ele alınması), problemler (sosyal eylem sayesinde çözülebilen), zenginlik (mülk), ideoloji (kültürel değerler ve sosyal felsefe), tarih (kronoloji), yer (lokasyonların kimliği) ve estetik (yerin artistik nitelikleri) (Whyte, 2002, s.9).

Lefebvre' den alıntılanarak Radovic (2009), kentsel olan, sosyal ilişkilerin mekana projeksiyonu, ilişkilerin orada var olma hali ve mekanın kendi kendini üretme süreci olduğunu söyler. Kent mekanının insan ilişkilerinin varlığı ile oluştuğunu düşünürsek, insanın kendini ifade ettiği yer olarak da görebiliriz. Peyzaj tasarımının önemli bir konusu olan kentsel boşluklar da insan için en önemli kamusal alanlardır. Doğrudan olmasa bile herkes birbiri ile temas eder. Bir arada aynı ortamda bulunur, paylaşır.

Çağdaş kentsel tasarımlar yeni bir tür sentetik hayali gerektiriyor. Bu hayal içerisinde mimarlık, peyzaj, ekoloji, mühendislik, sosyal politikanın vs. ilişkilenerak bulunması gerekiyor. Bu disiplinlerin bir araya gelmesi ve kamusal hayatın içerisinde yer almaları için stratejik peyzaj uygulamaları ile mümkün olabilir. İçkin ve katılımcı bir çalışma biçimiyle oluşturulan stratejik tasarım zekası, daha efektif ve daha güçlü kentsel tasarımlara yön verecektir (Corner, 2004, s.3).

Özetleyecek olursak; 'peyzaj', kent üzerinden bir okuma ile 'kültürleşmiş' ve içerisinde 'doğalar'ı içeren bir ortamdır. Kamusalılığı , çok katmanlılığı ile içerisinde çeşitli sözlerin oluşmasına izin verir. Peyzaj, ideolojilerin etkisi altında oluşur, kamusalılığı ile ideolojileri yansıtabilir, "okunabilir mesajlar" verir ve yaşatabilir. Peyzaj, 'anlatımları' ile içkin ve katılımcı kentsel tasarımlara erişmek mümkün olabilir.

4. PEYZAJ – KENT İLİŞKİSİNİN GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU VE YENİ YAKLAŞIMLAR

4.1 Peyzaj Tasarımının Günümüzdeki Durumu

1999’da yayınlanan ‘Recovering Landscape’ isimli kitabın önsözünde Corner (1999), kitabın tanıtımını yaparken peyzajın nelerden bahsettiğini anlatıyor. Bu kitapta peyzaj mimarlığı ve şehirciliği bir arada değerlendirerek geleneksel ve gündeliğin genişletilmesi ve yeniden formüle edilmesinden söz ediyor. Burada gelenekselin ve yeni olanın her ikisinin de tartışılacağı ancak sürekli birbirini etkileyeceğinden söz ediliyor. Bu yıllarda kavram olarak ‘peyzaj’ın da bir meslek disiplini olarak ‘peyzaj’ın da ele alınma biçimlerindeki değişimleri görebiliyoruz. Kitapta ‘peyzaj’dan, geleneksel ve daha çok bilinen haliyle pastoral bir manzara ya da bir bahçecilik işi olarak çok nadir olarak söz ediliyor, hatta bunların karşısında daha katmanlı ve zengin kavrayan bir kentsel bakış olarak peyzaj, altyapı, stratejik planlama ve spekülatif fikirler olarak ortaya çıkıyor.

Post fordist dünyanın çözünürlüğü içerisinde post modern stratejiler ile peyzaj nasıl biçimlendi? Kentlerin peyzaj içerisinde yok olma hali nasıl olabilirdi?

Shane (2003), tarihsel süreç içerisinde alınan pozisyonları şöyle sıralıyor:

İngiliz mimar Cedric Price, Potteries Think Belt projesinde (1964-1965) benzer bir ‘paslanmış kuşak’ alan yenilemesi için terk edilmiş tren raylarındaki vagonlar üzerinde mobil bir üniversite önerdi. Archigram’dan David Green Rockplug (1969) ve L.A.W.U.N. (1970) projelerinde ‘makine kent’in otomatik servis robotları ve gömülü şebekeleriyle masalsı bir peyzaja yerleşmiş mobil yaşama birimlerine çözüldüğünü hayal etti. Bahçe kent terimi ironik ve elektronik bir anlam kazandı: gelişmiş kent göçebelerinin global bağlantıya ihtiyaç duyan şişme kapsüllerinde yaşadığı bir alan. Bunu takiben, 1970’ler Londra’sında Kentsel Sokak Çiftçileri Grubu, sokak sokak yönetilerek kentsel tarıma dönüşen devasa bir geri dönüşüm süreci tahayyül ettiler. Ardından Richard Register Eko-Kent Berkeley (1987) projesinde iyice düşünülmüş ve pek çok düşük teknoloji ekolojik dersler içeren önerisiyle hızlı bir kentsel küçülmeye peyzaja karışıp giden Detroit için ekolojik bir altyapı düşündü. (s.3)

Detroit modern üretim süreci içerisinde önemli bir yere sahip olmuş, otomotiv dünyasının merkezi haline gelmişti. Ancak post Fordist dönem içerisinde değişimleri aynı biçimde derinden yaşayan bir kent oldu. Fabrikaların kapanması, kent içerisinde bulunan binaların yıkılması, periferiye gidişler kentin son durumunu ortaya çıkardı. Bugün, kentin bir anlamda peyzaj içerisinde tekrar yok oluşunu izler gibiyiz.

University of Pennsylvania Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde profesör ve Field Operations'ın kurucularından olan James Corner, Detroit'teki çözünme durumunu Ford'un (ve Chrysler'in ve General Motors'un) organizasyonel ve alansal gelişimlerinin bir sonucu olarak görüyor. Oluşan boşluklar endüstriyel mantığın bir 'yapılanması' olarak tarif ediyor, 'belirsizliğin' bir rezervi ve potansiyel hareketlerin yerleri olarak tanımlıyor (Shane 2003, s.3).

Corner'ın bakış açısıyla okuduğumuzda, her ilişki kendi iç dinamikleri ile birlikte okunmalı, doğal gelişimler içerisinde yok oluşlar da bu sürecin bir parçası olarak ele alınmalıdır. Bu bakış ile Corner, modern bakıştan uzak daha açık uçlu ve yeni stratejileri araştırıyor.

Shane (2003), Corner ile aynı dönem tasarımcılarından West 8'in başındaki Adriaan Geuze'nin tasarladığı West Market Square'i bu yaklaşıma çalışan bir örnek olarak veriyor. Binnerotte Belediyesi alanın sahibi, alanın bakımlarını yapıyor, aktiviteleri programlıyor ancak boş zamanlarda her yaştan herkes bu alanı, kamera ve yerel polis denetimi altında istediği gibi değerlendirebiliyor (s.3).

Post postmodern dönem içerisinde 'peyzaj' geleneksel olarak algılandığı ve ifade edildiği biçiminden başkalaşarak, çok katmanlı ve açık bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Bugünün karmaşık sistemi içerisinde 'peyzaj' programlamaya açık, değişken bir ortam olarak tariflenebilir. Bu ortamın en güçlü aracı da 'doğa'dır; doğal ya da yapma olsun 'doğa' yaşamı içerisinde kendi sistemiyle var eder.

Küreselleşmenin getirdiği fragmanlaşma, kentteki yaşama ve deneyime yansımaktadır. Bu fragmanlaşma ile kent içerisindeki deneyimlerin edinilme ortamları da etkilenmekte, değişim ve dönüşümler ortaya çıkmaktadırlar. Kent içerisinde paylaşım doğrudan açık olan açık alanlar etkileşimin etkin biçimde yaşandığı ortamları oluşturmaktadır. Deneyimin ön plana çıktığı bu ortamlarda sosyal açıdan etkileşim, fragmanlaşan kent yaşantısı içerisinde daha önemli hale gelmektedir. Paylaşım ortamlarının alternatifler üretebilmesi bu dönemin kaçınılmaz

parçası haline dönüşmekte ve gelişen sanal ortamın baskısı altında gerçek ortamlar için yeni stratejiler arayışlarını ortaya çıkmaktadır. Kentli, açık alan ve kent, farklı ölçeklerde birbirleriyle ilişkilenecek, kent içerisinde kentli yeni alternatif stratejiler ile ilişkilerini çoğaltmaya çalışmaktadır. Kentli olarak bireyin sosyal ortam içerisinde varlığını gösterebilmesi için oluşturulan ortamlar potansiyel karşılaşma ve etkileşim ortamları olarak görülmektedir. Bu şekilde potansiyel alternatif ortam yaratabilme gücüne sahip açık alanlar ile insanın ilişkilene sorunsalı değişerek tartışılmaktadır. Peyzaj tasarımı açık alanların strateji ve taktikler üretebilmesi için sürekli değişen ve sürekli değişime açık bir tasarım ortamı olarak bu dönemde karşımıza çıkmaktadır.

Kentin bir bütün peyzaj olarak anlatımı ve bu bütün içerisindeki tasarım yaklaşımları kent içerisindeki yeni durumların yorumlanması ve yeni strateji ve içerikler belirlenmesi ile gelişiyor. Kent kuramlarına paralel olarak peyzaj kuramları da bu çerçevede değişim gösteriyor, peyzaj tasarımı uygulamaları ile yeni yaklaşımlar üzerine tartışmalar yapılıyor ve ilişkiler yeniden tanımlanıyor.

Peyzaj tasarımı bugün, özellikle kamusal alan tartışmaları ve sürdürülebilirlik çerçevesinde anlatımları ve ‘yeni’ model denemeleri ile ‘yeni roller’ üstleniyor hale geldi. Programlanabilir bir ortam olarak ‘peyzaj’ın tasarlanması modellemeler ve şablon olmaktan çıkmış ‘yeni doğalar’ tartışmaları ile sürüyor. Kentsel mekanın biçimlenmesinde, kamusal alan ve gündelik hayat çalışmaları ile programlanabilirlik daha açık uçlu, değişken ve özgür ortamlar tartışmalarını gerçekleştiriyor.

4.2 Post Post Modern Dünyada Yeni Yaklaşımlar

4.2.1 Transmodern Teori

Modern ve Postmodern dönemin ardından gelen ve tüm dünyayı etkileyen düşünme biçimlerinin bir yansıması olarak ortaya atılan teori ile kent mekanlarının ve kent kuramlarının bu düşünme biçimleri ile etkileştiği tartışılmaktadır. Luyckx (1999), ‘The transmodern hypothesis: towards a dialogue of cultures’ (Transmodern hipotez: kültürlerin diyaloguna doğru) isimli makalesinde ‘Transmodern’i şu şekilde tanımlıyor: “sezgiselliği ve maneviyatı rasyonel düşünce ile birleştiren bir düşünme biçimi”(s.971).

Transmodern teori bugünün yeni ve karmaşık ilişkiler dünyasında anlatılmaya çalışılıyor. Rosa María Rodríguez Magda (2004), Transmodern'i anlatan kitabının birinci bölümünde şöyle açıklıyor:

Geçtiğimiz on sene içerisinde karşı koyamadan farkettiğimiz yeni bir konsept gelişti.

Postmodernizm tarafından onaylanmış parçalanmışlık ve çeşitlilik geri dönülemez bir şekilde merkezkaç kuvvetlerine kurban gitmiş olsa bile, etrafa saçılmış olan parçalar Bilişim Toplumunun sanal devrimi ile tekrar ilişkilendirildi ya da “global olarak birleştirildi”, bu şekilde yeni bir Büyük Anlatı'yı, başka bir ifadeyle Küreselleşmeyi olanaklı kıldı. Modernitenin meta anlatıları kuramsal bir yapının yani sistemin bir parçası olma isteğinin bir ürünüydü ve bu şekilde bilim dünyasına aitti. Buna tezat olarak Küreselleşme, teknolojik devrimin, yani birbirine bağlanma isteğinin pratik etkilerini takip eden sonucudur, bu yüzden enformasyon dünyasına aittir. Modern kültür endüstriyel toplumun, postmodern kültür post-endüstriyel toplumun kavramsal ikizleri iken, küreselleşmiş bir toplum benim bir süre transmodern olarak değindiğim bir kültüre sahiptir. Modernite, post-modernite, trans-modernite, çok daha az Hegelci bir tavır ile, tez, antitez ve sentez sürecini tamamlayan diyalektik bir üçlü oluşturur.

Post endüstriyel dünyada kültür tek başına belirleyici bir unsur olmaktan çıkıyor ve globalleşmiş bir enformasyon dünyasında onun yerine daha çok kültürlü bir ortam ortaya çıkıyor. Rodríguez Magda (2004), bu globalleşmiş enformasyon toplumunun post ya da çoğul kültürel değil, ‘trans’ kültürel (kültürler ötesi) bir perspektif sunduğunu açıklar. Bu durum hem kozmopolit hem de küçük yerel akımlardan etkileniyor.

Global bir hayatın sürdüğü günümüz dünyasında kültürler ötesi perspektif içerisinde de tartışmaları sürdürmek gerekir.

4.3 Doksanlardan Günümüze Peyzaj Tasarımı Yaklaşımlarında Değişimler

“Strateji ve tasarımın her ikisi de yeni formların, yeni programların, yeni toplumların, yeni doğaların ve yeni kentliliklerin evrilmesinde hayati rol oynarlar (Corner, 2004, s.3).”

1990'lardan bugüne peyzaj kuramları ve peyzaj tasarımı konularını etkileyen kentlerdeki değişim her ne kadar Kuzey Amerika kentlerinin post endüstriyel zaman içerisinde boşalması, kent merkezinin çözünmesi ile gerçekleşse de, metropollerde değişim hızlı ya da yavaş süreklilik göstermektedir. Her bir başka coğrafya içerisinde yer alan her bir metropol kendi iç karmaşık dinamikleri ile var oluyor ya da yok

oluyor. Peyzaj tasarımı, bu katmanları okuyarak bu değişimin içerisinde kent yaşamı için kritik bir rol oynuyor.

Bu noktada kent içerisinde kamusal olmaya aday boşlukların ya da daha önceden başka amaçlar ile kullanılmış alanların yeni durum içerisinde anlaşılması ve değerlendirilmesi gibi konular peyzaj tasarımının kent içerisindeki hareket alanlarına açılımlar getiriyor.

Corner (2004), peyzajı hayatın devamı için gerekli durum olarak nitelendiriyor. Herhangi bir peyzajın kendi özünde olan potansiyelleri bulunmaktadır, tasarım stratejisi bu potansiyelleri anlamaya çalışır ve bu potansiyelleri çoğaltacak formlar üzerinde çalışır (s.2).

Peyzaj tasarımı hayatın üzerinde seyredebileceği bir ortam hazırlar. Hayat süregelen, zaman içerisinde değişen durumları içerir. Dolayısıyla bu ortamın da üzerinde barındırdığı hayata paralel değişime olanak tanınması beklenir.

Corner (2004) ‘Not Unlike Life Itself’ (Sadece Hayatın Kendisi Gibi Değil) isimli makalesinde peyzajı şu şekilde tanımlıyor:

...İzler, koridorlar, lekeler, alanlar, matrisler, gridler, sınırlar, yüzeyler, zeminler, zarflar, kesitler ve ekler tasarlarırken, her biri malzemesiyle, boyutuyla ve organizasyonu ile kendine has düzenlemeyle, dinamik ve genişleyen bir alan inşa ediyoruz. Kelimenin tam anlamıyla yeniliğin doğmasına sebep olan, hayatın yeni hayatlar doğurduğu, hayatın ta kendisinin sergilendiği makinemsi bir sahne tasarlıyoruz. (s.3)

Peyzaj disiplinlerarası duruşu ve kendini sürekli yenileme hali ile ‘yeni’yi üretmek için programlanabilir bir ortam oluşturmaktadır. ‘Yeni’, fikir, fikri üretme mekanizmaları, fikrin eriştirilmesi araçları, anlatımlar, üretim mekanizmaları ve sürdürülebilirlik ve ‘doğa’ odaklarında tartışmalar sürdürülmekte ve kent teorileri ile birlikte değerlendirilerek yeni kuramsal çalışmalar yapılmaktadır.

4.3.1 Peyzaj Kavramının Post Post Modern Kent Teorilerindeki Yeri

21.yüzyılda endüstri sonrası dönemin getirdiği yeni durumlar ve dünyanın buna paralel olarak deneyimlediği yeni sosyal ve fiziki değişimlerin neticesinde ve sürecinde alternatif yaklaşımlar gelişmektedir. Bu yaklaşımlar genellenince sadece fiziksel planlama ve bu planlama stratejilerini takip eden tasarım çalışmaları olarak gelişmiyor. Politik olarak ve toplum bilinci çalışmaları olarak da değişen kırsal ve kentsel alanlarda çalışmalar yapılıyor. Bu çalışmalar ile yönetici ve karar vericiler,

planlamaya dahil olan kişiler ve tasarımcılara erişmenin yanısıra bu yerleşimleri kullananlara da erişmeyi bir hedef olarak seçiyorlar. Bu çalışmalarda ortak olarak seçilen yolların krosdisipliner, sosyal olarak çevre ile ilişkilenen, çevresel konularda bilinçli ve gelişime açık oldukları görülmektedir. Bu yaklaşımlar, içerilerinde yeni ve gelişmeye açık, açık uçlu metodolojileri de içermektedirler. Kesin ve tek çözüm yollarını tarif eden metodolojilerden uzak durmaktadırlar.

4.3.1.1 Landscape Urbanism (Peyzaj Şehirciliği)

“Peyzaj Şehirciliği’nden (Landscape Urbanism), çağdaş şehirciliğin yapı taşı olan mimarlığın yerinin peyzaj ile yer değiştirdiği halen devam etmekte olmakta olan disiplinsel bir yeniden düzenlemeyi anlıyoruz. Pek çok disiplin için peyzaj, çağdaş kentin temsil edildiği bir çerçeve ve yeniden üretildiği bir zemin tarif ediyor.” (Waldheim, 2006, s.11)

‘Landscape Urbanism’ (Peyzaj Şehirciliği), kente alışılmışın ve gelenekselin dışında bir bakış ile bakan yeni bir teori. Son on sene içerisinde üzerine çeşitli metinler yazılan bu teoriyi geliştirenler arasında, Charles Waldheim, James Corner, Chris Reed, Mohsen Mostafavi gibi hem akademik hem de uygulamacı kişiler bulunmaktadır.

Amerikan kentlerindeki otomobil kullanımının hayatları düzenleyişine göre biçimlenen kentsel yapının, kentleşmeyi oluşturmasına karşılık gelişen teori, kentin biçimlenişinde, kente bir bütün peyzaj olarak bakmayı öngören, peyzajın zamansal gelişimini sürecin tasarımı olarak ele alan bir teori olarak biçimleniyor.

James Corner (2006), ‘Terra Fluxus’ isimli makalesinde ‘Landscape Urbanism’in ana yaklaşımlarını şöyle özetliyor:

Zaman içerisinde oluşum, kentin doğrusal bir gelişme içerisinde olmaması, akışkan ve değişken bir yapıya sahip olması, kendiliğinden ve spontane geri dönüşleri olan bir yapısı olması; tahmin edilebilen bir yapıda olmayışı, sabit ve durağan olmama hali.

Formun değil yüzeyin varoluşu, Los Angeles gibi düzlemsel yayılım gösteren Amerikan kentlerini anlayarak, yüzeylerin kendi potansiyellerini anlamaya yönelir. Belirlenmiş ve kalıplaşmış bir programın oluşturulması üzerine çalışmak yerine, adapte edilebilen ya da adapte olabilen, ucu açık sistemleri kullanmayı tercih eder.

Geleneksel kentlerin karakterlerinin oluşturduğu kendi doğası formsuzluğu ile kentin kendi doğasını ortaya çıkarır. (s.21)

'Landscape Urbanism' teorisi tartışmaları paralelinde incelenen bazı projeler şunlardır; Fresh Kills Landfill Competition, Field Operations/James Corner; The High Line, Field Operations/James Corner; Downsview Park Competition, tüm finalist projeler; Parc de la Villette Competition, OMA / Rem Koolhaas; Schouwbourplein, Rotterdam, West 8/Adriaan Geuze.

'Landscape Urbanism', 'New Urbanism'in karşısında duran bir teori olarak tartışılmaktadır.

Corner'ın bakış açısıyla okuduğumuzda, her ilişki kendi iç dinamikleri ile birlikte okunmalı, doğal gelişimler içerisinde yok oluşlar da bu sürecin bir parçası olarak ele alınmalıdır. Bu bakış ile Corner, modern bakıştan uzakta daha açık uçlu ve yeni stratejileri araştırıyor.

Shane (2003), Corner ile aynı dönem tasarımcılarından West 8'in başındaki Adriaan Geuze'nin tasarladığı West Market Square'i bu yaklaşıma çalışan bir örnek olarak veriyor. Binnerotte belediyesi alanın sahibi, alanın bakımlarını yapıyor, aktiviteleri programlıyor ancak boş zamanlarda her yaşta herkes bu alanı, kamera ve yerel polis denetimi altında istediği gibi değerlendirebiliyor (s.3).

Kendi iç dinamikleri ile gündelik hayata katılabilen alanlar, yüzeylere erişebilmek üzere, değişen taleplere açık alanları düşünmek bir yol olabilir. Yüzeyin içerisinde bulunduğu kültürel ortam ne yöne doğru bir açık uçluluk gerektiğini ortaya koyacaktır.

Corner (2006), bu gibi açık uçlu ve esnek alanları 'hazırlanmış zeminler' (prepared grounds) olarak tanımlıyor.

Londra'da kent içerisinde bulunan pek çok parkın bu nitelikte olduğu görülebilir. Bir dönemin Viktoryen parkları her ne kadar o dönem için rekreatif amaçla kullanılan bir nevi mesire yerleri olsalar da bugünkü metropol Londra'da, global dünya düzeni içerisinde, her bir bireyin kendi kimliği ile üzerinde yer alabileceği bir zemine dönüşmüş durumda. Üstelik 1980lerde Thatcher başbakanlığı döneminde çöküntü dönemine girmiş ve bakımsız kalmış olmalarına rağmen, 90lardan itibaren yeniden kent gündelik hayatı içerisinde yerlerini almaya başlamışlardır. Bir açık programlı yüzey olarak tanımlayabileceğimiz Londra parkları kimi kısımlarında gayet tanımlı deneyimler sunması yanında geri planda kalarak, boşluklar üreterek farklı farklı programları içerilerinde barındırabiliyorlar. Birçok komününenin düzenlediği

etkinlikler parklarda yapılıyor. Parkların herkes tarafından rahatlıkla kullanılabilirdiklerini ancak çok katı kuralların uygulandığını biliyoruz.

Shane (2003), New York'ta Central Park'ın da benzer biçimde bir çok farklı insana daha fazla polis kontrolü altında hizmet verdiğini de belirtiyor (s.3).

'Landscape Urbanism'in (Peyzaj Şehirciliği) başlangıcını anlayabilmek için Corner'ın tarihsel örneklerinden yararlanabiliriz:

1955'te yayınlanan ve bir klasik olan 'The Making of the English Landscape'(İngiliz Peyzajının Yapımı) kitabında W.G. Hoskins edimsel Anglo-Sakson geleneğini açıklıyor. Burada kentleşmenin peyzaj ile bir süreklilik içerisinde mücadele halinde olduğunu görüyoruz. Bu bir tür çatışma olarak görülüyor. Hem Ebenezer Howard Garden Cities (1904) de hem de Patrick Geddes Cities in Evolution (1915) da Endüstri Devriminin bu nazik ve kırılgan ekolojik ve tarımsal dengenin belli başlı ortaklıklar ile azalmaya başladığını belirtiyorlar. Onlar her zaman eski peyzaj geleneğini yeni kentler ile birleştirme çabaları gösterdiler. Hatta Howard küçük 'Yeni Kentler'in içerisine eşit bir şekilde dağıtılmış aktivitelerin sağlanmasını ve bu küçük kentlerin etrafına da hiç yapılanmamış Yeşil Kuşak'ların (Green Belt) yapılmasını öneriyor. Corner'dan bir önceki nesilden yine Pennsylvania'dan Ian McHarg, Design With Nature (1968)'da bu tartışmayı sürdürüyor ve estetik, ekolojik ve tarımsal değerler üzerine kurulmuş "yapılanmamış" boşlukların keşfedilmesi için bilgisayar grafiklerinin katmanlaştırma kapasitelerini öne çıkarıyor (Shane, 2003, s.3).

Bu tartışmalara paralel olarak Corner, Landscape Ecology (Peyzaj Ekolojisi) kavramı üzerine düşünüyor. 'Peyzaj Ekolojisi' kavramı, peyzajı bir bütün olarak, yaşayan sistemleri, çevreyi, yapılanmayı içerisinde barındıran bir kavram. Tüm peyzaja bütüncül bir bakışı içeriyor. Peyzaj Ekolojisi, ikinci dünya savaşından sonra Almanya ve Hollanda'da geliyor ve ardından da Amerika Birleşik Devletleri'ne 1980'lerde erişiyor. 1990'lardan sonra ise bilgisayar sistemlerinin de gelişimiyle sistematik metodolojiler ve modellemeler geliştiriliyor. Corner, pilot ve fotoğrafçı olan Alex S. MacLean ile birlikte yaptığı çalışması 'Across the American Landscape' (1996), Mathur ve Dilip da Cunha, Missisipi'nin akış örüntüsü üzerine yaptıkları araştırma 'Missisipi Floods: Designing a Shifting Landscape' (2001), Alan Berger 'Reclaiming the American West' (2002) çalışmalarında farklı farklı

konularda grafik ve analitik teknikler kullanarak katman katman ama bütün bir şekilde peyzajı okuyorlar.

Charles Waldheim 1997'de yaptığı 'Landscape Urbanism' sergisinde 'Landscape Urbanism'i (Peyzaj Şehirciliği) 'Landscape Ecology'nin (Peyzaj Ekolojisi) doğal peyzaj içerisinde insan aktivitelerinin organizasyonuna odaklanan bir kolu olarak tarif ediyor. Waldheim, 'Landscape Urbanism'i binalar, altyapılar ve doğal ekoloji ile arasında gelişen bir tasarım disiplini olarak görüyor. Birleştirici alanları da potansiyelleri yüksek olan terk edilmiş alanlar olarak tarif ediyor. Buralar "görünmeyen" 'terrain vague'ler olabiliyor.

'Landscape Urbanism' sergisinde Avrupalı ve Amerikalı tasarımcıların yanında Corner projesinin konseptini performatif bir şehircilik ile ortak alanın programlanmış ve programlanmamış aktiviteleri üzerine kuruyor (Shane, 2003, s. 4).

'Landscape Urbanism' sergisindeki projeler ile kent içerisinde kendi ekolojik dengesini kurabilen, farklı ve yoğun aktiviteleri içerisinde barındırabilen, boşluk içerisinde kent formlarını görebilir oluyoruz.

Architecture Association Londra'da 'Landscape Urbanism' ismi ile bir yüksek lisans programı bulunuyor. Bu programın internet sitesindeki açıklamayı doğrudan alıntılırsak;

Dağınık şehrin şartları, sanayi sonrasılaşma, hızlı kentleşme ve doğal felaketler bilindik tasarım süreçlerini zorlayan, anlık çözüm ve geçici sağıltmaların ötesinde yaklaşımlar gerektirmektedir. Bu bağlamda peyzaj şehirciliği sözü geçen koşullara istinaden Kuzey Amerika ve Avrupa'da yeni bir tasarım disiplini olarak ortaya çıkmıştır. Burada artık 'Peyzaj' şehri güzelleştiren, yeşilleştiren, doğallaştıran resimsi bir sahne tasarımı olarak anlaşılmamaktadır. Artık kentselin kentselle girdiği ilişkinin diyagramı olan 'Peyzaj' ölçek ve zamanı bağlayan operasyonel bir model, karmaşık ve süreçlere yayılı bir ekoloji olarak yeniden tariflenir. Bu modelle kentsel olan yerel, bölgesel ve küresel ölçeklerle bağlanır ve geleceğe ilişkin yönelimleri ve işleyişsel olanaklarıyla değerlendirilir. Yeni yükselen kentli kabilenin sosyal bölünmelere neden olan ve nostaljik stratejileri geride kalmıştır.

Peyzaj Şehirciliği tanımı gereği disiplinler arasıdır. Çağdaş şehirciliğin dinamiklerine hitaben peyzaj tasarımının mirasından yararlanırken, çevre mühendisliği, şehircilik stratejileri peyzaj ekolojisinden gelen bilgi ve teknikleri kendine katar ve

karmaşıklık; bilimden ve kendiliğinden meydana geliş düşüncesinden, sayısal tasarım araçlarından, politik ekoloji fikrinden yararlanır. Bu şekilde sosyal, materyal, ekolojik ve içine şebekelendiği mekansal ve zamansal güçlerle sürekli dönüşen bir kentsellik içinde yeni maddi müdahalelere yol açabilecek bir yolu izler.

‘Landscape Urbanism’in (Peyzaj Şehirciliği) çıkışına yön veren çalışmalarda bir yerin kendi durumlarını analitik olarak bulmayı ve zamanı da kullanarak yeni katmanlar üretmeyi görüyoruz. Bu katmanlar kendi içerisinde ölçeği büyük ya da ölçeği küçük katmanlar olabiliyor. Ancak en önemli görünen özellik, o yerin kendi durumunu iyi ya da kötü olarak değerlendirmeden anlamak.

Shane (2003), ‘The Emergence of Landscape Urbanism’ (Peyzaj Şehirciliğinin Ortaya Çıkışı) isimli makalesinde ‘Landscape Urbanism’i (Peyzaj Şehirciliği) şöyle eleştiriyor:

Stalking Detroit projesiyle salık verilen küçük ölçekli, aşağıdan yukarıya, çevre dostu hareketlerin sorunu esasta gerçek bir kentselliğin temeli olan sosyal adalet ve eşitlik gibi asıl sorunlara temas etmiyor oluşuydu. Diğer başarılı şehirler dinamik ve istikrar bozan eğilimlerini adalet ve eşitlik baskılarıyla yönetebilmiş, böylelikle zenginlik ve bilgi birikimi sosyal üretim, verimlilik ve küresel pazarlarda rekabet adına kentsel ağlarla kentliye yeniden dağıtılabilmıştır. (s.7)

‘Landscape Urbanism’in (Peyzaj Şehirciliği) en önemli duruşu; var olan ve kabul edilmiş olan hazır çözümleri olduğu gibi ele almak ya da kullanmak yerine yeni ve açık uçlu stratejileri kullanmaktır.

‘Landscape Urbanism’ (Peyzaj Şehirciliği), ‘ekoloji ve peyzaj’ın kendisini anlayarak bir strateji üretir. Corner (2004), peyzajın ve ekolojinin sunduğu stratejileri; 1) var olan yerin kendi dinamiklerinin anlaşılması, çeşitli parçalar ile temsil edilmesi, görünmeyen karmaşıklığın görünür kılınması, 2) karmaşık durumların ve büyük ölçekli mekansal durumlar üzerinde çalışabilmek üzere açık uçlu ve sabitlenmemiş olmaları, 3) her ikisinin de zamanı ve zamanın değiştirme durumu üzerinde biçimlenmelerinin altını çiziyor ve biyolog Stuart Kauffman’dan bir terimi alıntılanarak ‘propagating organizations’ (üreyen organizasyonlar) olarak tanımlıyor, bu terime paralel olarak da ‘lifeworld’ (yaşamdünya) olarak nitelendiriyor (s.2).

Peyzaj Şehirciliği, peyzajı programlanabilir bir mecra olarak görür, ‘var olan’, ‘kabul edilmiş’ hazır çözümler yerine, ‘doğallaştırma’, ‘yeşillendirme’, ‘güzelleştirme’ ana hedefinde olmayan stratejiler üretir.

4.3.1.2 Eco-Urbanity (Eko-Kentsellik)

Her geçen gün daha fazla globalleşen bir dünyada yaşarken, kent nüfuslarının ve kent yoğunluklarının artışı, kentlerin ve kentlinin de etkisinin paralel olarak artmasına neden oluyor. Bu etki mekanizması ile sürdürülebilirliğin eksik olduğu ortamların da etkileri artarak çoğalıyor. Bu olumsuz etkiler hem kent için hem de dünya için geri dönüştürülemez sorunlar yaratıyor.

Radovic (2009), 'Eco-Urbanity' yaklaşımını anlatmak için yazdığı giriş bölümünde Zizek'ten alıntılarla şöyle yazıyor:

“Oyunun kötülükleri şehirler değildir. Onlar ‘yalancı ideolojik bir evrensellik’ söyleminin yayıldığı böylelikle kurulu düzen ilişkilerinin yeniden üretildiği küresel pazar ilişkilerinin zorladığı iflah olmaz şekilde sürdürülemez bir büyümenin kurbanıdır. Bu ilişkiler Batı'nın katı emperyalist politikalarını, askeri müdahalelerini ve yeni kolonileşme hareketlerini maskeler ve meşru kılar.” (s.1)

Vietnam Savaşı'nda yaşanan kargaşalar ve 1968 karışıklıkları güç sahibi olanları etkiledi. O dönemde çevreci ortamlarda neo-liberal düşünceler eleştiriliyor. Bu şekilde hırs, bireysellik ve materyalizm tartışılır konular olmaya başlıyor. 1968 sonrası yeni bir etik dönem başlıyor.

Mimarlıkta ve kentleşmede sürdürülebilirlik, ekolojik sürdürülebilirlik anlamıyla kullanılmaktadır. 1970'lerden bu yana ekolojik sürdürülebilirlik üzerine yapılan çalışmalar o günlerden bugüne önem kazanarak değişmekte.

4.3.1.3 Integral Urbanism

Post modern kent yapısı içerisinde yeni durumları araştıran Nan Ellin'in çalışması 'Integral Urbanism'in entegre etmek üzere koyduğu durumlar aşağıdaki gibidir.

.Fonksiyonlar ya da kullanımlar _ yaşama, çalışma, sirkülasyon, oyun ve yaratıcılık (program tipolojisi)

.Kamusal ve özel bölgeler için olduğu kadar, kentsel, kırsal ve banliyöye ait konvansiyonel kavramlar (morfoloji)

.Merkez ve periferi (yerel karakter ve global güçler) (ölçek)

.Düşey ve yatay (plan ve kesit)

.Yapılanmış ve yapılanmamış _ mimarlık ve peyzaj mimarlığı, strüktürel ve çevresel sistemler, şekil zemin, iç-dış (doğa ve insan)

.Çeşitli etnik kökenden insanlar, farklı gelir düzeylerinde, yaşlarda ve yeteneklerde olan insanlar, yerel halk ve turistler (her tür kişinin)

.Tasarım meslekleri(mimarlık, planlama, mühendislik, iç mimari, endüstriyel tasarım, grafik tasarım), yapımda çalışan tasarımcılar ve emlak profesyonelleri (tasarım, yapım, satış), müşteriler ile kullanıcılar, teori ve uygulama (tasarım disiplinleri ve profesyoneller, tasarımcılar ile kullanıcılar, kavram ve uygulama)

.Süreç ve ürün (zaman ve mekan, fiil ve isim)

.Sistem ve tesadüfler, planlanmış ve anlık, prensip ve tutku (yaklaşım, duruş)

‘Integral Urbanism’in yapmaya çalıştığı, esas olarak kabul ettiği ‘akış’ın yakalanmasıdır. Bu yaklaşıma göre akışın başarılı olduğu yerde hem sıkıcılık olmaz hem de gereğinden fazla uyarıcı olmaz. Akış içerisindeki mekanların insanların hareketlerini kolaylaştırdığını, bir çok değişim ve alternatifi içerisinde barındırdığını, akışın değişkenliği nedeniyle zenginliğin varlığını iddia eder.

Akış içerisindeki mekanların fiziksel biçimleri ile kişilerin deneyimlerinin birbirlerinden ayıramayacağını ifade eder. Zamanın içerisinde önemli bir girdi olduğu, akış ile üç boyutlu bir durum ortaya çıkıyor, paralel olarak da ağlar ortaya çıkıyor. Geleneksel olan merkezi mekanlar ve merkezin dışındaki alanlar birbirlerinden ayrılmamış oluyorlar (Ellin, 2006, s.7).

4.3.1.4 Diğer Yeni Yaklaşımlar

Araştırmanın odaklandığı son yirmi sene içerisinde metropolü anlamak ve peyzajı yeniden değerlendirmek peyzaj tasarımına kenti yeniden anlayarak yaklaşmak üzere ‘Game Urbanism’, ‘Recombinant Urbanism’, ‘Ecological Urbanism’ gibi pek çok başka yaklaşımlar da geliştirilmektedir.

Bu yaklaşımlar bazen peyzajı yeniden değerlendirmek ile kente yeniden bakmak ya da tam tersi başlangıçlar ile gerçekleşmektedir. Genellikle metropollerin değişimi ve gündelik hayatın yaşanma biçimleri paralelinde yapılan araştırmalar ile tasarımları öteleyebilecek yaklaşımlar ile peyzaj tasarımı için metropolün getirdiği yeni potansiyeller görünür duruma gelmektedir.

5. DÖNÜŞÜM ALANLARINDA PEYZAJ TASARIMLARI

5.1 Dönüşüm Alanlarında Peyzaj Tasarımlarının İlk Örnekleri

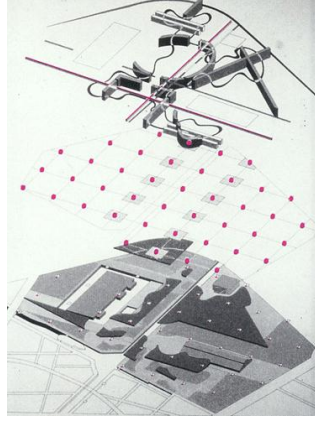
20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, post endüstriyel dönemde endüstriyel alanların terkedilmiş durumlarının tartışmaları başladı. Bu tartışmalara paralel olarak bu alanların kamusal kullanım potansiyelleri keşfedildi. Peyzaj tasarımı, endüstri sonrası özellikle kent merkezinde kalan ya da kentin yeni durumu içerisinde kent ile doğrudan ilişkilenen çoğunlukla yeni konutların gelişme bölgelerindeki alanların ekonomik, ekolojik ve sosyal değerlerinin ön plana çıkışıyla birlikte çok katmanlı olarak geliştirilmeye başlandı. Bu alanların içerisinde buldukları kentlerin politik durumları da içlerindeki coğrafyanın değerlendirilmesi açısından önemli etkenler oldu.

5.2 Parc De LaVilette'in Etkisi

Paris, Parc De La Vilette, Avrupa'da kentsel dönüşüm alanlarında gerçekleştirilen ilk peyzaj projelerinden biridir. Aslında 'Peyzaj'ın bugün sorgulanan geniş içeriğini ilk tartışan tasarım olarak da düşünülebilir.

Parc de la Villette, daha önceden mezbaha ve et pazarı olarak kullanılan dönüştürülmüş bir alan üzerinde yer almaktadır. Bu alanın, aynı zamanda yarı işçi sınıfı yarı sanayi bölgesinde yer alması ve banliyöyü kent merkezine bağlama niyeti de içermesi ilgi çekicidir.

Yarışma ile elde edilen proje, Bernard Tschumi tarafından tasarlanmıştır.

Şekil 5.1 : Aksonometri.

Bernard Tschumi'nin resmi internet sitesinde projenin açıklamaları şu şekilde yapılmaktadır:

Parc de la Villette'in projesi 470 tane uluslararası yarışmacının işleri arasından seçilmiştir. Yarışmanın amacı hem bir dönemin bakışının altını çizmek hem de Paris için anahtar bölgelerden birinin ekonomik ve kültürel gelişimi üzerinde etki yaratmasıdır. Yarışmada tarif edildiği gibi, La Vilette basit bir peyzaj replikası değildir; aksine, '21. Yüzyılın kentsel parkı' için verilen ön bilgilerde kompleks programlı bir kültürel ve eğlence içeriği yer alır.

La Villette şimdiye kadar inşa edilmiş en büyük binalardan biri olarak algılanabilir-devamlılığı olmayan bir bina ama buna rağmen alanın mevcut varlıkları ve biçimlenen yeni aktiviteleri ile üstüste düşen basit bir strüktürü olan bir bina olarak. 19. Yüzyıl boyunca yaygın olarak kullanılan Olmstead'in 'parkta kent bulunmaz' görüşünün karşısındadır. Hatta bunun yerine, La Villette sosyal ve kültürel bir park olarak içerisinde Bilim ve Teknoloji Müzesine ve Müzik Merkezi'ne ek olarak, atölyeler, spor tesisleri, oyun alanları, sergiler, konserler, bilim deneyleri, oyunlar ve yarışmalar yer almaktadır. Yaz akşamlarında, büyük oyun alanları 3.000 kişilik açık hava sinemasına dönüşmektedir. Park her yıl yaklaşık sekiz milyon ziyaretçiyi ağırlamaktadır. (Url-4)

Alan üzerine kendi yazdıkları açıklama metninden tasarımın o dönem için yeni bir eşik yarattığı algılanmaktadır. Projenin elde edilme biçimi açık bir yarışmadır. Bu yarışmanın amacı, bir dönemin özelliklerini daha çok görünür hale getirmektir, o dönemin durumunu tartışmak ve o durum üzerine söz söylemek başta yarışma metninde de yer almıştır. Bunun yanısıra bir başka altı çizilen nokta Paris için önemli bir bölgeyi hem ekonomik hem de kültürel olarak geliştirmek için araç olarak 'kamusal alan tasarımı' yolunun seçilmiş olmasıdır. Yeni bir yaklaşım olarak, herkesin içerisinde yer alabileceği, programlanabilir bir yüzeyden söz edildiğini görebiliyoruz. Yarışmanın açıklamalarında yer alan beklenenlere yanıt vermek üzere

Tschumi ve ekibi de özel bir park içeriği üzerinde çalışmışlardır. Bu park için bitmemiş, parça parça olan bir binadan söz ediyorlar. Burada iç ve dış arasındaki ayrım kavramsal olarak ötelenmektedir. Öyle ki herkesin içerisinde yer alabileceği bir binadan söz edilmiş oluyorlar. Herkesi biraraya getiren özel bir bina olarak görülebilir.

Peyzajın algılarını zorlayan bir karşı duruş ile Olmstead'in bir park için yaklaşımının tam karşısında duruyor ve kenti parkın içerisine taşıyor. Peyzaj tasarımı tarihi için özel bir vurguya dönüşen bu duruş, peyzaj mimarlığı mesleği açısından değiştirici bir güce sahip olmuştur. Genel kabullerin dışında bir duruş ile yapılan deneme, tasarımcıların farklı yöne bakmalarını sağlayacak bir durum oluşturmuştur.

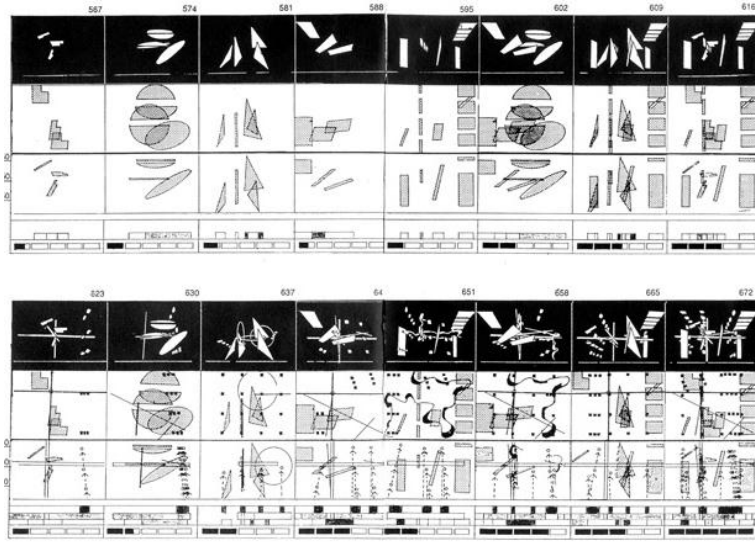
Dönemi içerisinde baktığımızda böyle bir peyzaj tasarımı yaklaşımı öncü bir rol almasına neden oluyor. İç ve dış kavramlarını muğlaklaştırırken, anlara, değişkenliğe, oyuna, stratejilere ve sürece dikkat çekiyor.

Parc de la Villette'i, form ve ideolojiyi bir araya getiren 21. yüzyıl kent parkı temsiliyeti olarak görebiliriz. Parkın tasarımında yer alan eş zamanlı üç çalışma yer almaktadır. Geleneksel kent parklarında bulunmayan hayalleri cesaretlendiren olaylar serisi, fantezilerin gerçekleştiği mekanlar serisi, peyzajda bulunan çizgiler ve eğrilerin mekanda oluşturduğu hareket önermeleridir.

Bernard Tschumi, parkı henüz tamamlanmamış arkitetktonik tasarım çalışması olarak düşünmüştür. Park, yaşayan, nefes alan ve kullanıcıları yansıtan; önemli değişiklikler yapılabilen, parçalarına ayrılabilir, değişebilir ve yeniden yapılanabilir bir model olarak tasarlanmıştır (Url-5).

Tasarımın kentin bir uzantısı olması, kenti içermesi, kent olaylarını içermesi bakımından 'yeni' ve 'karşı' bir duruşu vardır. Konumlanması ve gerçekleştirilmeyi önüne koyduğu hedefleri bakımından kullanıcıyı ön plana koymuş ve değişime açık bir model olarak tasarlanmıştır. Açık bir model oluşu da, bir süreç tasarımı olarak da değerlendirilebilir.

Kentin 'olay'(event) boyutundan da bahsederek Tschumi, Event Cities (Praxis) isimli kitabında Parc de la Villette'in kendisinden bahsetmek yerine bir 'strateji planlaması' olarak parkta gerçekleştirilen bir havai fişek gösterisini anlatıyor ve parkın kendisi yerine parkta gerçekleştirilen bu gösteriyi anlatarak kentin 'olay' (event) boyutunu vurgulamış olduğunu söylüyor.

Şekil 5.2 : 1992’de gerçekleştirilen favai fişek gösterisinin süreç tasarımı.

Tschumi, 1992’de Parc de la Villette’de gerçekleştirilen havai fişek gösterisini, kendisinin mimarlık için yazdığı manifestosunun bir uzantısı olarak tarifliyor.

“İyi mimarlık algılanmalı, yükseltmeli ve sebepsiz yere yakılmalıdır. Tüm havaifişek mimarileri: eğlencenin öylece tüketilmesini mükemmel bir şekilde gösterirler.” (Bernard Tschumi, Architectural Manifestoes, exhibition catalog New York: Artists Space, 1978)

Tschumi (1996)’ye göre havai fişek gösterisi parkın organizasyonel var oluşunun üç boyutlu bir versiyonudur: nokta, çizgi ve yüzey sistemlerinin üstüste geçmesinden oluşmuştur. Zaman ve mekan içerisinde gerçekleşen olayı tanımlayan bir tür göstergedir.

1982’de Tschumi’nin kent, kentli ve peyzaj konularını o güne kadar konuşulan ve genel geçer kabullerin değerlendirmesi yeni bir bakışa sahip olmuştur. Bu bir ‘dekonstrükte’ etme eylemidir.

Kente ve peyzaja, hatta içe ve dışa bir tür muğlaklıkla bakarak kurguladığı parkta ‘yeni’ bir doğa kurgusundan da söz edebiliriz. Bu kent ile bir araya gelmiş yapma bir doğadır.

Kentliyi değişken olmaya aday bir alan içerisinde konumladırır, kentliyi özgür bırakır. Paris’in işçi kesiminin oturduğu bir bölgeyi dönüştürme niyetindedir ve bu bölgeyi merkeze bağlayarak bu bölgedeki insanları kentle yeni bir şekilde

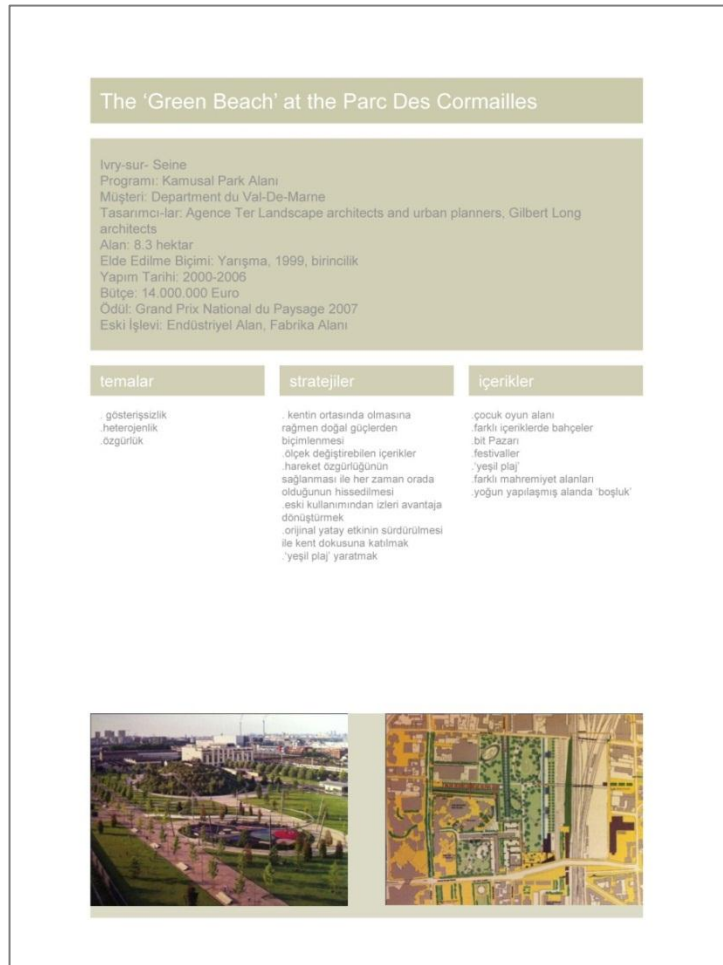
ilişkilendirir, daha erişilebilir bir merkez oluştururken kente yeni bir eğlence alanı sunar. Üstelik bu eğlence alanı çok katmanlıdır, değişmeye açıktır.

5.3 Dönüşüm Alanlarında Peyzaj Tasarımları Seçkisi

Doksanlardan günümüze gerçekleştirilen kentsel dönüşüm alanlarındaki peyzaj tasarımlarından otuz proje seçilerek, temalar, stratejiler ve içerikler başlıkları altında incelenmiştir.

5.3.1 Dönüşüm alanlarında peyzaj tasarımlarının tematik inceleme kartları

Seçilen projelerin olabildiğince birbirlerinden farklı projeler olmasına çalışılmıştır. Projelerin her biri için oluşturulan tematik kartlarda bulunan temalar, stratejiler ve içerikler mümkün olduğunca tasarımcılarının kendilerinin metinlerinden derlenmiştir.

Şekil 5.3 : Tematik İnceleme Kartlarından Bir Örnek.

Projeler için yapılan tematik inceleme kartlarından bu projelerde içeriklerde azalmalar hatta belirsizlikler görülmekteyken, temalarda ve stratejilerde artış olmaktadır.

5.4 Dönüşüm Alanlarında Alternatif Peyzaj Projelerinin İncelenmesi

Genel olarak yayınlardan kolaylıkla takip edilebilen, görünürlüğü yüksek olan kentsel dönüşüm alanlarındaki peyzaj projelerinin paralelinde, alternatif stratejileri ve taktikleri kullanan projelerinin tartışmasını yapacağımız bu bölümde, özellikle kapitalin etkisi altında olmayan, dolayısıyla stratejik olarak daha yaratıcı çözümler gerektiren örnekler üzerinde incelemeler yapacağız.

C. Cumberlidge ve L. Musgrave (2007), 'Design and Landscape for People' isimli kitapta yeni stratejiler ile üretilen dönüşüm projelerini seçerken hedeflerini şu şekilde tarif ediyorlar;

Bu durumda konumuz, yapılı çevredeki değişim oluyor. Şehir merkezlerinde ve kırsal peyzajlarda sürekli bir değişim durumu mevcuttur, burada şehirler küçülür, yeni şehirler ortaya çıkar, kültür ve kimlik sorunsalları ön planda ve geleneksel gelişim paradigmaları, yönetimler ve planlama buna karşılık verecek yollar bulmakta zorlanırlar. Küresel bağlamda, kentleşme, sürdürülebilirlik ve planlama meseleleri hiç bu kadar baskılayıcı olmamıştı. Bu kitap bu sürekli değişim bağlamından kaynaklanan ve ona karşılık veren uygulamadaki bir yön değişimini, özellikle sosyal, ekonomik ve ekolojik değişimin bir damarı ya da katalisti olarak yapılı çevreye odaklanarak sunuyor. (s. 8)

Yeni dünya düzeni ve durumların ortaya çıkardığı dinamikler ile yapılan durum okumaları ve bu okumalar paralelinde oluşturulmaya çalışılan yeni stratejilerde, sosyal, ekonomik ve ekolojik değişimin katalizörü olarak yapılanmış çevrenin bu çevreyi oluşturmak için kullanılan araçsal yöntemlere yönelindiğinin altı çiziliyor.

Cumberlidge ve Musgrave (2007), derledikleri projelerde sosyal değişim için yapılı çevrenin kullanıldığı örnekleri diziyorlar. Bu örneklerden alıntılarla, süreç stratejilerini ya da tasarım hedeflerini inceleyebiliriz. Bu noktada, Harvey (2008), nin 'Kent Hakkı' (The Right to The City) isimli makalesinden alıntılarla;

Nasıl bir şehir istediğimiz sorusu ne tür sosyal ilişkiler, doğayla ilişki, yaşam biçimleri, teknolojik ve estetik değerler arzu ettiğimize bağlıdır. Şehre ilişkin hakkımız, kentsel kaynakların kullanımına ulaşmadaki bireysel bir özgürlükten çok daha fazlasıdır: şehri değiştirerek kendimizi de değiştirme hakkıdır. Dahası, bu bireysel değil ortak bir haktır, çünkü bu dönüşüm kaçınılmaz olarak kolektif gücün şehirleşme sürecini tekrar

şekillendirebilme egzersizine dayanmaktadır. Şunu tartışmak isterim ki, şehirleri baştan oluşturmak ve yeniden oluşturmak hakkı, insan haklarının en ihmal edilmişlerinden biridir.

Kentli olarak herkesin kente ve kentin de kentliye erişme hakkı için karar verici ve politika üreticilerine ve tasarımcıya bu hakları üretecek stratejilerin oluşturulması görevi ortaya çıkıyor.

Cumberlidge ve Musgrave (2007), eleştirel çerçevede okumaya çalıştıkları projeler için yaptıkları derlemeleri global ölçekte, yeni bir profesyonel ortam içerisinde, katılımcılık ve açıklık bağlamında değerlendiriyorlar. Bu derlemeler için seçtikleri yerler, sosyal ve ekonomik güçlerini kaybetmiş alanlar, bu çalışmaların sonucunda enerjik, sürpriz ve hareketli sonuçlar elde edilmiş. global etkiler altındaki ortamlarda alternatif yaklaşımlarda stratejilerin geliştirilmesinde, farklı anlam ve kültürlerin birarada durabilecekleri tekil çözüm arayışlarından uzak durarak daha çoğulcu yaklaşımları düşünmek, varolan çevre üzerinde yeni bir durum üretmek üzere çalışırken kullanım, yeniden kullanım ve altyapının değiştirilmesi gibi adapte edilebilen dönüşüm stratejilerinin kullanılması düşünülmüştür. Ayrıca, globalleşme etkileri altında kalan yerleşimlerde kimlik eksilmesi sorunu da gözetilerek, yerli insanların katılımı ve yerel farklılıkların gözetilmesi de ayrıca dikkat edilen unsurlar olmuştur. Bu projelerin bir başka önemli özellik ve ele alış biçimi de yenilemenin sürekliliğinin gözetilmesi olmuştur. Kaynakların maksimize edilmesi ve işbirliği konuları da öne çıkan başlıklar olmuştur. Burada ele alınan projelerde gördüğümüz ortak özelliklerde bir kapital baskısının olmayışı ve minimum ile maksimumun elde edilme çabasıdır. Bu çabayı oluşturanlar sadece mimarlar, ekonomistler, plancılar değil aynı zamanda sanatçılar, mühendisler vs. de olmuştur ve yaptıkları işler de kimi zaman doğrudan kendi meslekleri ile ilişkili olmayan başka işler de olmuştur.

Bu araştırmanın, alan çalışmalarının kamusal tartışmalar, sosyal etkileşim ve oyun için mekanın yenilenmesi, katılımcı tasarım süreci ve yeni ekonomik yapılar içerdiği gözetilmiştir. Bu derlemelerden kentsel etki mekanizması içerisinde olanlardan alınan bazı örnekler şöyledir:

Playpump, Güney Afrika, 1997-sürüyor

Landschaftspark Duisburg Nord, Almanya, 1989-sürüyor

Edible Schoolyard, ABD, 1994-sürüyor

Ala Plastica, Arjantin, 1995-sürüyor

Mobile City Farm, ABD, 1999-sürüyor

Ivory Park Ecocity, Güney Africa, 1993-sürüyor

Play or Rewind, İtalya, 2001

Cumberlidge ve Musgrave (2007), gelişmiş ülkelerde 'dönüşüm veya yenileme' kavramlarının 'geliştirme ve yükseltme' kavramları ile yer değiştirilmeye çalışıldığını belirtiyorlar. Bu şekilde, kontrolsüz bir şekilde büyüyen ve niteliğini kaybeden yerlerde biten projeler yerine sürekli gelişen ve bu şekilde çevresini de geliştiren projelerin yapıldığını belirtiyorlar. Bu projeler, oradaki fiziksel çevrenin gelişimi paralelinde sosyal çevrenin de gelişimini sağlıyor. Ayrıca başka bir strateji de o alanlara altyapı taşınması olarak belirleniyor (s.11).

Bu projeler ile ortaya çıkarılan yeni stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

.ütopyacı tekil vizyonların çoğul vizyonlar, değişen anlam ve kültürlerin beraber varolabildiği çerçevelerle değiştirilmesi ihtiyacı

.adaptiv transformasyonlar_ kullanım, yeniden kullanım, mevcut altyapının değiştirilmesi

.lokal kimliklerin sürdürülmesi_ yerel insanların katılımı, yerel farklılıkların gözetilmesi

Stratejilerin ortak prensiplerini şu şekilde belirtiyorlar:

.belli bir son üzerine odaklanmak yerine süren bir zaman dilimini hedeflemek; süreç_ yenilemenin sürekli oluşu, tek ve bir sonu olan proje ile olmayışı; bu projeler ile ekonomik bir canlanma, sosyal etkileşim, çevresel ve ekolojik onarım, algılama, kimlik ve refahda gelişmeler. Bu projeler ile doğrudan sorunlara çözüm bulmaya çalışmak yerine, daha çok katmanlı, holistik yaklaşımlar gözetilerek, yerlerin ve toplulukların heterojenliği gözardı edilmemeye çalışılıyor.

Kullanıcının etki mekanizmasına izin veren, ucu açık ve sürecin değişebildiği yeni bir metod arayışları ön planda yer alıyor.

.kaynakların maksimize edilerek kullanılması_ genellikle çöküntü bölgelerinde yapılan projeler oldukları için, kısıtlı ekonomik olanaklara sahip olduklarından kaynakların maksimumda kullanılmaları bir hedef oluyor.

.bürokrasinin aşılabilmesi için, çok ortaklı bir projenin oluşturulması_ uygulamacılar, sivil toplum kuruluşları, dernekler, gruplar, özel ve kamusal sektör kuruluşları ile işbirliği sağlanması yolu ile yeni bir ortaklık değerinin ortaya çıkarılması ile bürokrasi aşılmaya çalışılıyor.

.sembolik değerın ortaya çıkarılması_ yerın anlamının ortaya çıkarılması üzerine çalışmanın yapılması. Bu değer için üç durumun altı çizilerek belirtiliyor; küçük hareketlerin büyük etkilerinin olduğuna inanmak, geleceğin vizyonlarını oluşturmak için yerel olanın farklılığının ve değerlerinin esas oluşu, planlama ve uygulama ile entegre programlar ile kimlik oluşturulması.

.profesyonellerin kendi bilindik yapılarının dışında çalışmaları_ bir çok farklı kişinin alışılmışın dışında roller üstlenmesi ile yenilemenin sadece kent plancıları, ekonomistler, mimarlar ya da politikacıların işi olmayışı. Bu işlerde tüm profesyonellerin aynı oranda işlerini o projeye aktardıklarını görüyoruz. Bu şekilde hiçbir çalışma dalı ön planda bir durum gözetmiyor.

.katılımcılık_ projeyi üreten, uygulayan ve kullanıcı arasındaki bağların güçlendirilmesi ve güçler ile daha demokratik bir ortamın sağlanması. 1990'lardan itibaren katılımcılığı belli seviyelere taşıyabilmek için çeşitli stratejiler geliştirilmiştir. Bu stratejiler ile hiyerarşik yapı aşılmaya çalışılıyor, bu şekilde projenin başından itibaren kullanıcılar konunun içerisine dahil olabiliyorlar. Bu katılımcılık modelleri, sosyal çevrenin değişiminin de sürekliliğine göre esneklik sağlayabilen modeller oluyor.

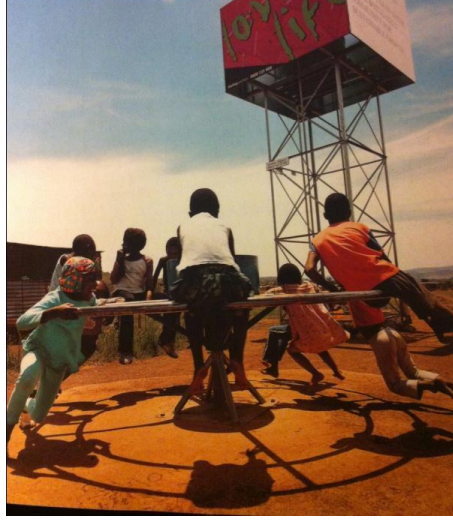
.sanat işlerinin dahil edilmesi_ sanatçılar hem kavramsal hem de fiziksel mekanı kendilerine malzeme olarak görüyorlar. Sanat ve sanatçının bakışı geleneksel ve belli kalıplar içerisinde anlaşılan ve algılanan meseleleri hem daha farklı görmeyi hem farkında olmadığımız boyutların ortaya çıkarılmasını hem de farkındalığın artmasını sağlayabiliyor. Yani hem proje öncesinde hem de proje sürecinde projenin içeriğine büyük ölçüde yardım sağlıyor. Bu şekilde sanat işleri aktif ve bağımsız dönüştürücü güce sahip olabiliyorlar.

Sözünü ettiğimiz projeleri tek tek incelersek;

-Playpump, Güney Afrika, 1997-sürüyor

Playpump çok çeşitli seviyelerde yenilenme için bir araçtır. Etkisi belki de pek çok 'geleneksel' dönüşüm stratejisinden büyük olmuştur ve uygun, girişimcikle harmanlanmış

yaratıcı teknolojilerin nasıl görünürde karmaşık sorunlara çözüm sağlayabileceğini göstermektedir. Girişimciler gelişim ve dönüşüm sürecine pek dahil edilmezler, ancak bu örnek çalışma girişim kapitali modelinin yeniliği teşvik etme ve düşük maliyetle sosyal değişim sağlama konusunda ne kadar etkili olabileceğini gösteriyor.

Şekil 5.4 : Çocuklar ve Bir Pompa (Cumberlidge ve Musgrave, 2007, s.35).

Şekil 5.5 : Yerel işgücü ile pompaların yapımı (Cumberlidge ve Musgrave, 2007, s.35).

Bu projede öne çıkan strateji ve taktikler;

- girişimcilik ile birleştirilmiş yaratıcı teknolojiler
- girişimcinin yenileme ve gelişme sürecine dahil edilmesi
- düşük maliyet ile anaparanın sosyal hayatı etkileme modeli oluşturulması
- altyapının tasarımın ana konusu haline dönüştürülmesi
- çocukların oyun olarak sürece dahil edilmesi (suyun depolanması için gerekli olan pompaları çocukların oyunları ile gerçekleştirilmesi)

-kadınların toplandıkları bir yer olduğu için reklam amaçlı kullanılması

-işgücünün lokal insanlardan edinilmesi

-tasarım; fiziksel bir tasarımdan olarak değil, fon sağlama ve sürdürülebilirlik yaratmak üzere bir strateji olarak görülüyor

Bu projede öne çıkan kavramlar;

-yaratıcı teknoloji

-altyapının kullanılması

-girişimcilik

-düşük maliyet

-interdisipliner yapı

Bu dönüşüm projelerinde kullanılan stratejiler estetik değerlerden çok etki değerleri ile ilgileniliyor. Bu stratejilerde asıl aranan değişim oluyor. İşbirlikçi, interdisipliner çalışma ve yerel niteliklerin gözetilmesi ile geleneksel dar görüşlü ‘kurallar’ ve ‘yol izlekleri’ ile geliştirilen yollardan uzak duruluyor. Bu şekilde kalite ve entegrasyon daha çok ön planda tutulmaya çalışılıyor. Bu duruşları ile bu projeler kökten değişim ile piyasanın gerektirdiği biçimde sadece kazanç odaklı geliştirilmiyor.

-Landschaftspark Duisburg Nord, Almanya, 1989-sürüyor

Artık kullanılmayan büyük çelik yapılar etrafında yapılmış olan The Landschaftspark Duisburg Nord,, gerekli olan kamusal yeşil alan ve eğlence mekanlarını sağlamak üzere radikal yaklaşımları gözler önüne serer. Projenin uzun süreli planlaması, Batı’da benzer alanlarda yapılmış kısa süreli yaklaşımları içeren projelerden farklı olarak doğal ekolojik süreçleri ve yerel iştirakleri de içerecek biçimde oluşturulmuştur.

Şekil 5.6 : Parkın kentsel yoğunluk içerisindeki durumu (Cumberlidge ve Musgrave, 2007, s.35).

Şekil 5.7 : Endüstriyel Mekanda Orada Olması Beklenmeyecek bir Aktivite (Cumberlidge ve Musgrave, 2007, s.35).

Bu projede ortaya çıkan strateji ve taktikler;

- .kümülatif ve uzun süreli bir planlama yolunun seçilmesi,
- .ekolojinin projeye dahil edilmesi,
- .küçük bütçe ile büyük yeni ‘yapılar’ yapılmadan projelendirme
- .‘temizleme’ çalışmasının da sürecin bir parçası olması
- .yerel kişilerin sürece dahil edilmesi, yatırımın da yerel kişiler tarafından aranması
- .varolan strüktürlerin kullanılması yolu ile farklı bir deneyim sunulması
- .alanı geçmiş kimliğinden koparmadan tasarlamak
- .‘temizleme’ tekniği olarak pahalı yöntemler yerine bitkisel olarak doğal temizleme yolunun seçilmesi
- .tasarımın mevcut strüktürlerin önüne geçmeyecek şekilde çekinik durması
- .işsiz yerel kişileri burada istihdam etmek
- .farklı gruplardan kişilere sorumluluklar vererek alanın sahiplenilmesini sağlamak ve sürdürülebilirliği bu şekilde sağlamak
- .yavaş ve geçişi daha kolay kabul edilebilir bir senaryonun hayata geçirilmesi

Bu projede öne çıkan kavramlar;

.kümülatif planlama

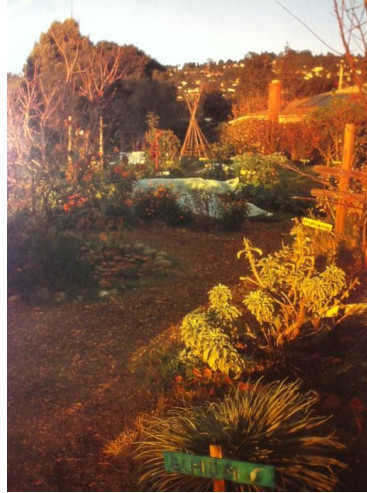
.ekoloji

.kollektif çalışma

.çekinik tasarım

-Edible Schoolyard, ABD, 1994-sürüyor

Yenilebilen Okul bahçesi projesi birçok anahtar güncel sosyal politika gündemlerini yenilikçi ve yaratıcı bir biçimde ele alıyor. Topluluk bağı ve çok kültürlülük, toplum sağlığı, eğitim reformu ve çevresel sorumluluk çevresindeki meseleler hayalci ama aynı zamanda pragmatik bir bahçıvanlık ve ahçılık programı ile ele alınıyor. Daha yavaş, daha deneyselci ve daha az 'beceri-odaklı' bir eğitim yaklaşımı yaratarak, çevresel ve sosyal sorumluluğun çocuklara öğretilebileceğini ve bir bütün olarak toplum üzerinde hissedilir bir etki sahibi olduğunu göstermiştir.

Şekil 5.8 : Her Yıl Öğrenciler Tarafından Tasarlanan 'Yenilebilir Bahçe' (Cumberlidge ve Musgrave, 2007, s.35).

Şekil 5.9 : Çocuklar bahçe işlerinde aktif olarak görev alıyorlar (Cumberlidge ve Musgrave, 2007, s.35).

Bu projede öne çıkan strateji ve taktikler;

.yiyecekleri yetiştirmenin evrensel aktiviteleri ile farklı etnisitedeki çocukları birleştirmek

.sosyal ve çevresel konuları biraraya getirmek

.eğitim, tasarım ve çevresel konuları birleştirmek

.çocukları üretim sürecine dahil ederek, çevrelerini sahiplenen ve birlik olan bir cemiyet oluşturmak,

Bu projede öne çıkan kavramlar;

.cemiyet

.sahiplenmek

.sosyal ve çevresel konular

.eğitim ve tasarım

-Ala Plastica, Arjantin, 1995-sürüyor

Arjantin'deki Ala Plastica sanatçı ortak girişimi sadece mikro ölçekte görünebilir olsa da yerel topluluklarla beraber ana stratejik işler üzerinde yoğunlaşan etkileyici bir biyo-bölgeselci vizyonu ve aynı zamanda doğrudan eylemleri ve inşa edilmiş müdahaleleri kapsamaktadır. Bu çalışma bir grup bağımsız pratisyenin topluluklar ve yüksek düzeydeki otoriteler arasında nasıl etkili araçlar olabileceğini göstermektedir. Onların savunuculuğunda, iletişim ağları ve canlı projeleri sayesinde grup UNESCO gibi organizasyonlarla küçük topluluk grupları arasında bağlantı sağlayarak Rio de la Plata deltasında yaratıcı sosyal ve çevresel projeler gerçekleştirmişlerdir.

Şekil 5.10 : Çiftçinin de proje içerisinde önemli bir rol üstlenmesi (Cumberlidge ve Musgrave, 2007, s.96).

Şekil 5.11 : Ekolojik konularda kentlinin de çalışması
(Cumberlidge ve Musgrave, 2007, s.96).

Bu projede öne çıkan strateji ve taktikler;

.uygulamacılar tarafından yapılanların toplum ve otoriteler arasında iletişim sağlaması,

.farklı cemiyet gruplarının dahil olduğu organizasyonlar ile yaratıcı ve çevresel projeler yapılması

.disiplinler ötesi çalışma ile ekolojik, sosyal ve kültürel programların birleştirilmesi

.dünyanın en kirli kentsel alanlarından olan Buenos Aires için hem temizleme hem de sosyal bilinci geliştirme konularının birleştirilmesi

.alternatif enerji sistemlerinin dahil edilmesi

.kentsel ve kırsalın bir araya getirilmesi

.biolojik çeşitlilik koridorları üreterek, entegre üretim, erozyon kontrolü, orman yenilemesi, toprak ve nehir kenarı korumaları ve taşkın kontrolü yapılması

.yerel gelişim hedefleri ile çalışan grupların iletişim içerisinde olmalarının sağlanması

.yerel bilgilerin global bir kurum ile ilişki içerisinde olmasının sağlanması

.rehabilitasyonun, eğitimin, sosyal ve fiziksel dönüşümün birarada yapılması

.tüm sürecin kolektif çalışmalar ile tasarlanması

Bu projede öne çıkan kavramlar;

.iletişim

.kolektivizm

.disiplinler ötesi çalışma

.ekoloji

.temizleme (remediation)

.cemiyetlerin iletişimi

-Now Here: A Park for Las Acenas (Şimdi Burada: Las Acenas için bir Park),
İspanya, 1999

'Now Here' küçük bir kuzey İspanya köyü olan Las Acenas'ta, bu köyde yerleşik çok disiplinli grup c a 1 c tarafından gerçekleştirilmiş bir projedir. C a 1 c köy için kapatılmadan önce hem ekonomik hem de kültürel bir kalp olan tabakhane binasının kapatılmasından sonra boş kalmış bir alanı yeni bir merkez olarak tanımlama işini üstlendi.

Şekil 5.12 : Tüm kasabalının istekleri ile geliştirilen alan
(Cumberlidge ve Musgrave, 2007, s.123).

Şekil 5.13 : Küçük park kasabanın ortasında kullanılmayan bir alan iken (Cumberlidge ve Musgrave, 2007, s.122).

Bu projede öne çıkan strateji ve taktikler;

.eskiden ekonomik bir merkez olan şu anda boş kalmış bir alanı yeniden o yerleşimin kalbi haline dönüştürmek

.küçük bir yerleşim için seçilen küçük ölçekli ancak ekolojik değeri yüksek bir yerin seçilmesi

.bilinen yenileme ve dönüştürme tekniklerinin çok dışında alternatif girişimler ile bürokratik meselelerin aşılması

.sanat üretimi ve sanat ekonomisinin metodolojisinin küçük ölçekli yerel bir topluluğu dönüştürmek için bir strateji oluşturup oluşturamayacağının test edilmesi

.bir merkezin canlandırılması yolu ile cemiyetin de canlandırılmasının hedeflenmesi

.kasabanın kullanıcıları ile görüşmeler yaparak onların istekleri, yer, birliktelik ve geçmiş duygularının anlaşılması üzerine çalışmalar ile hedeflerin belirlenmesi

.merkezin oluşturulmasında kasabalının aktif rol oynaması

.alanda her sene düzenlenen ve yaklaşık 2000 kişinin gelmesine sebep olan bir festival düzenlenmesi

.alanın bir sosyal kulüp olarak kullanılması

.alanın bakımı ve sürdürülebilirliği için yaşayanların da katkıda bulunması

.çok basit müdahalelerin yapılması

.sanatın bir dönüştürücü mekanizma olarak dönüşüme katkıda bulunması

Bu projede öne çıkan kavramlar;

.yerellik

.ölçek

.basitlik

.kollektivizm

.sanat üretimi ve sanat ekonomisi ve dönüşüm

.kullanıcının sürece dahil edilmesi

.ekolojik ve sosyal sürdürülebilirlik

.nazik ve uygun müdahale

-Mobile City Farm (Mobil Kent Çiftliği), ABD, 1999-sürüyor

‘Mobil Kent Çiftliği, kaçınılmaz yıkım ve gelişimin şehirsal döngüsünde şehirdeki boş alanları kullanmaya dair örnek bir süreç ortaya koyuyor. Bir arazinin ‘terkedilmiş’ ya da inşaat beklerkenki durumunda bile verimli bir şekilde kullanılabilmesini sağlayarak şehirsal alanın yoğun ve etkin kullanımına katkıda bulunuyor. Aynı zamanda güncel projelerin, şehre çok ihtiyaç duyulan kaynaklar sağlarken – bu projede yeşil alan, sağlıklı gıda ve iş imkanları -arazi değerlerini artırarak şehre hem ekonomik hem sosyal faydalar sağlayabileceğini göstermektedir.

Şekil 5.14 : Kent Merkezinde Tarım (Cumberlidge ve Musgrave, 2007, s.183).

Şekil 5.15 : Çiftlik daha sağlıklı ve daha ucuz ürünler sunuyor (Cumberlidge ve Musgrave, 2007, s.185).

Bu projede öne çıkan taktik ve stratejiler;

.boş kalmış ve niteliğini kaybetmiş alanların kentin dönüşüm ve değişim sürecinde kullanılması

. bir alanın boş kalmış haliyle bile etkin bir şekilde kullanılabilirliğinin hedeflenmesi

.geçici projelerin kent ekonomisine katkı sağlaması

.boş alanların yakın çevre yaşayanları için bir artı değere dönüştürülmesi

.boş alanların yeşil alana dönüştürülmesi

.bu yeşil alanlarda aynı zamanda üretim yapılması iş ve ekonomi elde edilmesi

.evsiz ve işsiz insanların eğitilmesi ve istihdam edilmesi

.alanların bu şekilde değerlendirilmesi ile emlak değerlerinin arttırılması

.bu yöntemle bu alanın yeniden değerlendirilmeden önce temizlenmiş olması

.yetiştirilenlerin hem az gelirlilerin yararlanabileceği pazarlarda değerlendirilmesi hem de Chicago'nun pahalı restoranlarına satılması

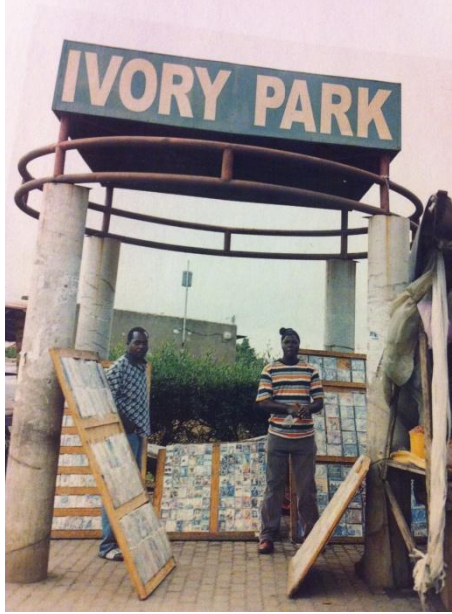
.alanın aynı zamanda bir eğitim alanı olarak kullanılması

Bu projede öne çıkan kavramlar;

.niteliğini kaybetmiş alanlar

.geçicilik

Şekil 5.17 : Ivory Park Ecocity girişlerinden biri
(Cumberlidge ve Musgrave, 2007, s.189).

Bu projede öne çıkan strateji ve taktikler;

.yerel uzmanlar ile uluslararası buluşların birleştirilmesi ile çevresel ve sosyal sürdürülebilir kentsel bir çevre yaratmak

.Toplumun kendi kendine yeteceği, holistik yaklaşımlar ile eko-gelişimin bir araç olarak kullanılması

.Devletin, STK'ların, büyük tasarım ofislerinin bağımsız bir aktivist proje için çalışmaları

.Protestolar sonucunda yerel yönetimin yaşayanlara bir forum ile düşündüklerini sorması

.Eko-teknolojilerin bir ekonomi kaynağı olarak kullanılması

.Alanın bir eğitim alanı olarak da kullanılması

.Permakültür eğitimlerinin verilmesi ve permakültür prensipleri ile gelişimin sürdürülmesi

.Yaklaşık otuz ayrı kurumun bu dönüşüm projesine dahil olması

.Katılım, sahiplenme ve bir cemiyet kurma üzerine dönüşüm senaryosunun tasarlanması

Bu projede ön plana çıkan kavramlar;

.entegrasyon

.sahiplenme

.sürdürülebilirlik

.ekoloji

.eko-teknoloji

.permakültür

.cemiyet

Play or Rewind ('Play' ya da 'Rewind'), İtalya, 2001

Play or Rewind en değerli ve korunan kentsel düzenlemelerde bile – Siena'daki dünya mirası alanı – kendiliğinden, daha anlık oyunlara yönelik müdahalelerin, tarihi bir çevreye taze bir bakış getirmek açısından katkıda bulunabileceğini göstermektedir. Aynı şekilde, terk edilmiş ya da faydasız olarak görülen alanlar, değerlerinin yeniden gözden geçirilmesini ve saklı güzelliklerinin ve önemlerinin vurgulanmasını harekete geçirecek şekilde keyif bahçeleri ya da oyun alanları olarak kullanılabilir. Bu hafif müdahaleler geçici ya da kalıcı olabilir ve mekana yönelik çok az fiziksel değişiklik de içerebilir – örneğin, ümitsiz şehir mekanlarının kaykaycılar tarafından istila edilmesinin mekana çok sınırlı bir fiziksel etkisi olmakla beraber şehirdeki ihmal edilmiş ve kullanılmayan alanlara yeni bir değer kazandıran bir performans olmaktadır.

Şekil 5.18 : 'Müze' kenti değiştiren oyunlara izin veriliyor (Cumberlidge ve Musgrave, 2007, s.206).

Bu projede öne çıkan strateji ve taktikler;

.Spontane ve düşünülmedik aktivitelerin kullanılması ile o yere olan bakışların geliştirilmesi

.Geçici ve küçük bir müdahalenin gücünden faydalanmak

.Çocukların hareket ve özgürlüğünden faydalanmak

.Oyun yolu ile tarihi çevre ile kurulan ilişkinin geliştirilmesi

.Tarihi çevreyi sadece bir turistik ve donmuş bir alan olmaktan çıkarmak

.Herkesin kullandığı bir alana dönüşüm ile güvenlik duygusunu arttırmak

.Her yaştan insanın dahil olacağı aktiviteler ile herkesi oyuna dahil etmek

.Etkileşim ve yaratıcılığı arttırmak

Bu projede öne çıkan kavramlar,

.geçicilik

.spontanelik

.oyun

.herkesin dahil olması

.entegrasyon

.tarihi çevre

.küçük müdahaleler

5.4.1 Dönüşüm alanlarında alternatif peyzaj projeleri temaları

Genel geçer olanaklar ve veriler ile üretilmeyen ve genellikle tasarım ve üretim sürecinde sadece tasarımcıların olmadığı, disiplinlerötesi yaklaşımlar ile üretilen alanlar olan alternatif alanların okumalarından şu temalar ortaya çıkarılmıştır.

aktivizm, reklam, kentsel tarım, hava kalitesi, uygun teknolojiler, sosyal kesişimler için sanat, gelişmede sanatın rolü, biyolojik çeşitlilik, ‘bottom-up planning’ (aşağıdan yukarı planlama), markalaştırma, degrade alanlar, çocuklar, kooperatif, yaratıcılık, ‘decontamination’ (arındırma), ‘distinctiveness’(ayırtdicilik), ekolojik etki, ekolojik süreçler, ekonomi, gelişme ekonomisi, yerellik, yerel güçler, yerel kimlik, ekosistemler, eko-köy, eğitim, ‘education in the community’ (komşuluk birimi içerisinde eğitim), ‘context-based education’ (bağlamsal eğitim), istihdam,

enerji, alternatif enerji, 'entrepreneurship' (girişimcilik), evre, çevresel onarım, çevresel sürdürülebilirlik, festival, su taşkınları, yiyecek, organik yiyecek, 'gentrification' (mutenalaştırma), globalizasyon, yeşil alanlar, sağlık, holistik yaklaşım, kimlik, endüstriyel binalar, altyapı, enstolasyon, internet, peyzaj mimarlığı, 'low-cost' (düşük maliyet), haritalamak, multikltrizasyon, 'new urbanism' (yeni Őhircilik), STK'lar, kar amacı gütmeyen organizasyonlar, oranik üretim, tarlalar, parklar, katılımcılık, 'peri-urban' (kent çeperi), phytoremediation (bitki ile temizleme), place-making (yer-üretimi), oyun, kirlilik, fakirlik, prefabrikasyon, özel sektör, kamusal alan, kamusal işler, tren yolları, tren istasyonları, geri-dönüşüm, regeneration (canlandırma), yenileme, yeniden kullanım, nehirler, yollar, sıhhileştirme, okullar, kendiliğinden-oluşan, 'slum' (gecekondulu mahallesi), sosyal adalet, toplum, toplumda değişim, toplumun birlikteliği, toplum ağları, sürdürülebilirlik, turizm, gelenekler, ulaşım, taşıma, ağaçlar, kentleşme, topya, boş alanlar/arsalar, risk sermayesi, gönüllülük, su.

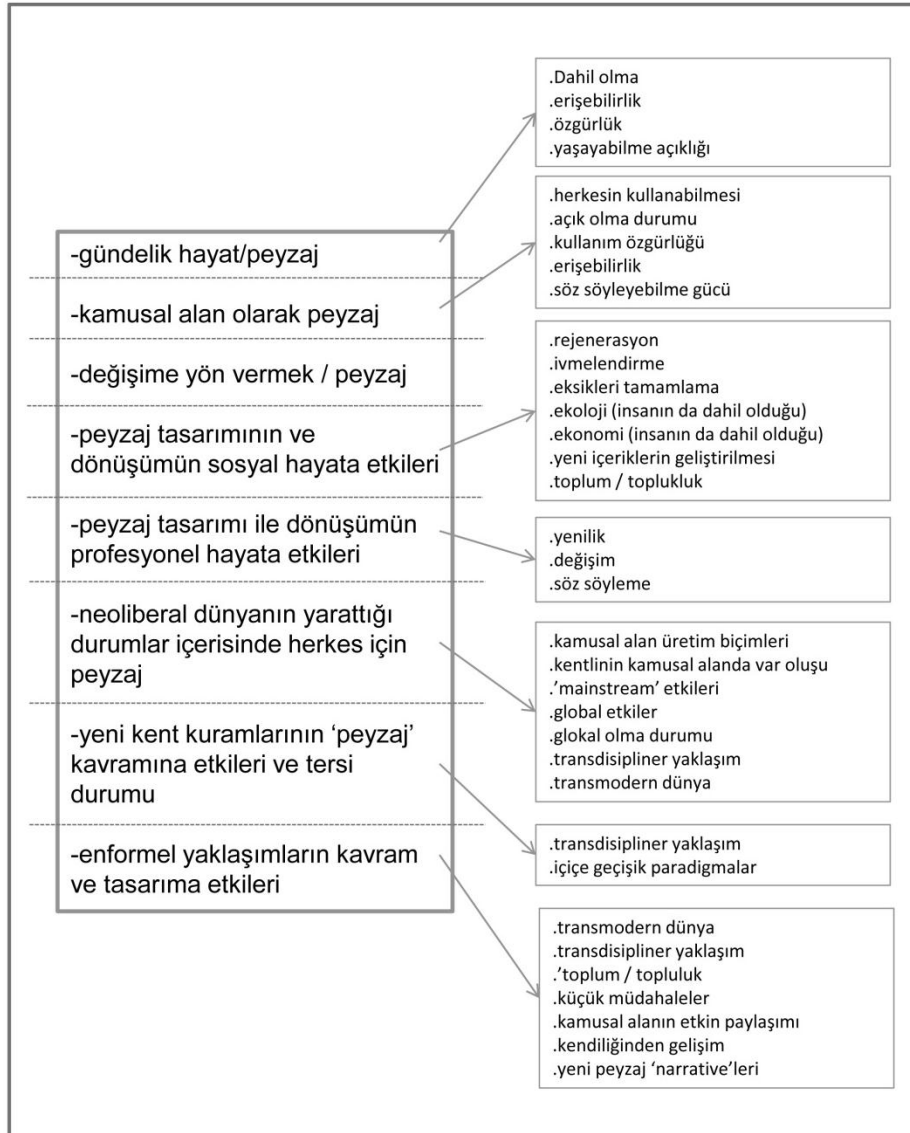

5.5 Tasarımcı Görüşmeleri Değerlendirmeleri

Kentsel mekanın oluşmasında önemli aktörlerden olan üç tasarım disiplininin seçilen beşer kişi ile 'eleştirel teori', kentsel mekan ve peyzaj tasarımı üzerine yarı strükture görüşmeler yapılmıştır. 'Eleştirel Teori' çerçevesinde yapılan araştırmaların ışığında peyzaj tasarımının kentsel mekan oluşturmadaki etkisinin açığa çıkarılması için disiplinler arası bir haritalama yapılabilmesi için bu teori çerçevesindeki konular ile ilgili beş mimar, beş şehir plancısı ve beş peyzaj mimarı ile görüşülmüştür.

'Eleştirel Teori' çerçevesinde kentsel mekan ve peyzaj arakesitinde yarı-strükture görüşmelerden önce soruları biçimlendirmek üzere bazı temalar belirlemiştir (Çizelge 5.1).

Çizelge 5.1 : Görüşmeler öncesinde öngörülen temalar.

Bu görüşmelerin yarı-yapılandırılmış görüşmeler olması nedeniyle teorik altyapının yönlendirdiği başlıklar altında toplanabilecek sorular şu şekilde oluşturulmuştur:

.Peyzaj tasarımının kent ve kentli için nasıl bir önemi olduğunu düşünüyorsunuz?

.Kent içerisinde, kamusal peyzaj tasarımının gerçekleştirildiği yerlerde ne gibi değişimler gözlemliyorsunuz?

.Kamusal alandan bekledikleriniz nelerdir?

.İnsanı özgürleştirici kent içi açık alan sizce nasıl bir ortamdır? Böyle hissettiğiniz açık alanlar nereler?

.Kent niteliği bozulmuş alanlarında uygulanmış peyzaj projeleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz? Kamusal alan olarak güçlü bulduğunuz bu şekilde dönüştürülmüş alan veya alanlar var mı?

.Peyzaj kavramı ve yeni kent kuramları ilişkisini, bugünün kenti ve kentlisi üzerine düşünerek değerlendirebilir misiniz?

Peyzaj tasarımının kent ve kentli için öneminin ortaya çıkarılmasına disiplinlerarası bir mecra ile peyzaj ve peyzaj tasarımının bugünkü konumunun ortaya çıkarılmasına, kamusal peyzaj tasarımlarının etkileri ve kamusal alan beklentileri üzerine soruların peyzaj ve kamusal alan ilişkisinde gelişecek temalara, gündelik hayat konusunun bu başlıklar ile nasıl ilişkilendiğinin ortaya çıkarılmasına, özgürleştirici kentsel açık alanın oluşabilmesi konularındaki görüşlerden ortaya çıkacak temalara, dönüşüm konusu ile kamusal alan ve peyzaj ilişkisindeki fikirlerin açılımlarından ortaya çıkacak temalara erişilmiştir. Konuların birbirlerinin içine geçişik durumu da bu haritalardan okunmaktadır. (bkz. EK D1)

Peyzaj tasarımının disiplinler arası yerinin algılanması açısından ortaya çıkan temalar aşağıdaki çizelgede tekrar sayıları yanlarında belirtilmiştir (Çizelge 5.2).

Çizelge 5.2 : Peyzaj ve Peyzaj Tasarımı Disiplinlerarası Görüşme Temaları.

.dengeleyici olma durumu
.sokak yaşantısı
.iç-diş karşılaşması
.kamusal alan yaratma gücü
.çok katmanlılık
.provokasyon
.politik araçsallık
.bütünlüklü tasarım aracı oluşu
.araçsal platform oluşu
.sınırların çözülmesi / çok disiplinlilik
.kentin bütünüyle ilişkilmesi
.doğal ile yapay olanın bütünlüğü
. 'yeni' olan ve modern olmayan durum
.programın kendiliğinden oluşması
.verili programın kullanılmaması
.programların dönüşmesi
.yeni bakma biçimleri üretme
.kendiliğinden olma durumu
.nitelikleri görünür kılma
. 'doğa' kazanımı
.suyun yeniden kullanımı
.yeni bir doğa bilinci
.planlama (2)
.kentin değiştiği her yer
.çok kişi ile tasarım
.sağlıklı yaşam koşulları gerekliliği (2)
.bilinçli / bilinçsiz kullanım
.kentlinin maruz olma durumu
.kentli bilincinin oluştuğu yer (2)
.herkes için sosyal buluşma platformu oluşu
.kenti yaşanır kılmak
.dış mekan için bir 'altlık' oluşu
.gündelik yaşam
.ruh sağlığı için gereklilik
.estetik
.ekoloji (3)
.altyapı
.kentin karışıklığı
.temel ihtiyaç tasarımı
.kamusal alan
.ihtiyaç
.kentliyi eğitme platformu
.kültür
.iletişim platformu
.kamusal alan üretimi
.kamusal alanın 'yeniden' üretimi
.yaşadığımız zemini tarif etmesi
.daha iyi yaşam koşulları üretmek
.görsel kalite
.yeşil alanların kamusal alan olarak yeniden üretilmesi

Peyzaj tasarımının kent ve kentli için konumu odağında yapılan görüşmelerden çıkan temalar ile peyzaj tasarımının karmaşık ve kaotik kent yapısı içerisinde ekolojinin içerisinde yer alabildiği dengeleyici, bütünlüklü, iletişim sağlayan ve kişileri biraraya getiren politik olarak da kamusal alan üretim aracı olabileceği ortaya çıkmıştır. Bu temaları incelediğimizde peyzajın kentin bugünkü kaotik yapısı ile ilişkilenerak çözüm üretebilme, kamusal alan üretimi için politik araç olabilme, sağlıklı yaşam koşulları üretebilme, kentli bilincini oluşturabilme, sosyal bir buluşma ortamı sağlayabilme, disiplinlerarası ve çok katmanlı çözüm üretebilme yeteneğinin olduğunu ve bu durumu içerisinde 'yeni doğa'ların açılımlarını üretebileceğini söyleyebiliriz.

Kamusal peyzaj tasarımının etkilerini araştırmak üzere sorulan sorular üzerine gelişen görüşmelerden çıkan temalar aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir.

Çizelge 5.3 : Kamusal Peyzaj Tasarımı Etkileri Görüşme Temaları.

.biraraya getirme gücü
.canlılık yaratma gücü
.yaya önceliği
.farkındalığı arttırma gücü
.gündelik yaşama eklemlenme
.enfomel kullanımlar
.ranta açık olma durumu
.kentin kendisindeki durumlar
.boşlukların değeri
.keşif
.bırakılmış alanlar
.dönüşüme izin vermek
.kullanımı arttırması (2)
.kent parçasının algısını değiştirmesi
.kamusal alan hissi
.kamu hissi
.tasarım/kamusal alan ilişkisi
.gündelik hayat
.demokrasi
.ideoloji
.konut üretim mekanizmaları ile ilişkisi
.farklı yaşam alanları üretebilme gücü
.arakesit
.davetkar olması
.çok dillilik
.kentin yaşamasının sağlanması
.çeşitlilik
.kalabalıklar
.kentli alanlar
.açık alan açlığı
.aktivist alanlar
.kullanım potansiyelini arttırması
.ilginin artması
.çevresinin değerini arttırması

Çizelge 5.4 : Kamusal Alan / Kamusallık Görüşme Temaları.

.'Ara' olma durumu
.istediğini gerçekleştirebilme
.kentliyi özgürleştirme durumu
.herkesin kullanımına olanak vermesi (2)
.gündelik hayatta kaçış senaryoları
.taciz edilmeme durumu
.kullanımların çoğaltılması
.yaşam seçeneklerini çoğaltması
.güvelik (2)
.konfor
.herkesin rahat edebilmesi (2)
.yapım ve doğal dengesi
.rahatlık sağlanması
.kullanım gücü
.sosyalleşme platformu
.görsel etkinin gücü
.kültürel kimlik oluşturma gücü
.kentin kimliğinin korunması
.tasarım estetiği
.içerik
.malzeme ve donatılar (2)
.herkese açık olması
.mekanın cinsiyeti
.sınırların erişimi engellememesi
.davetkar olması
.ayrıştırma durumu
.zonlama
.birliktelik
.birbirinin içine geçmek
.canlılık (2)
.ister istemez ulaşılan yer
.güvenliği canlılık ile sağlanması
.buluşma alanı olabilmesi
.izole olmaması
.başkalarını görebilmek
.çeşitlilik
.tasarımda detay niteliği

Çizelge 5.5 : Kentsel Dönüşüm Alanlarında Peyzaj Tasarımları Üzerine Görüşme Temaları.

.belleği güçlendirme yeteneği
.kimlik yaratma yeteneği
.sadece 'yeşil' alan olmayışı
.aidiyet yaratma gücü
.fazla tasarım olmama durumu (2)
.biraraya getirme gücü
.kullanım yoğunluğunu arttırması
.kabul edilmiş durumların farklı şekillerde de karşılanabileceği
.tasarımın içeriğinin belirlenmesi
.programatik ilişkilerin özgürlüğü daraltması
.potansiyellerin ortaya çıkarılması
.kullanım sağlanamaması
.beklenti farklılıkları
.kültürel farklılıkların yansması
.erişim kolaylığı
.yaya sunduğu olanaklar
.güncel sanat
.herkese açık olma durumu
.eski endüstriyel alanların potansiyeli
.dönüşümde yeşil alanın yer almayışı
.servis arayışı
.çeşitli imkanların sağlanması
.tasarımların hibritleşmesi
.farklı içerikler ile desteklenmesi
.mevcut konjonktürdeki zorluklar
.Türkiye'de bu tür bir dönüşümün olmayışı
.dönüşümlerin leke leke yapılmasının olumsuzluğu
.bütüncül planlama gereksinimi
.dönüşümün konut alanı şeklinde gelişiminin olumsuzluğu
.rant elde etmek
. 'masterplan' gereksinimi
.yaşanabilir bir ortam üretmek
.kullanıcı odaklılık
.yeşil alanların bırakılmış alanlar olarak kalması problemi
.gri alan
.kamuya açık özel mülkiyet
. 'gentrification' (soylulaştırma) sorunu
.işletime yapılan alanın kıvılcım etkisi
.yatırım, kapital gereksinimi
.paylaşımı öğretmesi
.mülkiyet tarifi yetersizlikleri
.güvenlik ve açık olma çelişkisi
.kentli alanlar
.ekolojik bilinç
.yeni bir tür arkeoloji
.hibritleştirme
.hafıza
.kent ile iççelik
.kentin olağan parçası olma durumu
.yaşantı
.açılım
.boşluğun dönüşüm potansiyeli
.artı mekanlar
.ek mekanlar
.çekim noktası
.cazibe mekanı
.arazi gelişimine etkisi
.iyleştirme aracı
.kullanıcı kitlesinin değişimi
.ekolojik etkiler
.yeni bir sosyal mekan oluşu
.nitelikli mekan arayışına yanıt
.yoğunlaşan kent yapısı
.doğal içerik olanağı
.denge sağlama durumu
.kolay erişim
.peyzaj tasarımı için potansiyel
.kentin geçmişi
.kentin belleği

Çizelge 5.6 : Özgürleştirici Kentsel Mekan Üzerine Görüşme Temaları.

.doğal olanla ilişkilendirme
.dikte etmeme
.fazla tasarım olmama durumu
.görünür olmayan tasarım içeriği
.bireyin inisiyatif
.iktidar tarafından tarif edilmemiş olma durumu
.kullanımları çoğaltması
.yaşam seçeneklerini çoğaltmak
.büyüklük
.sınırlar
.seyredebilme durumu
.çok kimsenin kullanması
.özgürlük hissinin oluşmaması
.kent kendisinin açık oluşu
.geniş açıklıklar ihtiyacı
.yüksekliklerin oranı
.çevrili olma duygusunun etkileri
.sakinlik arayışı
.düşündüğün, düşünebildiğin yer
.taciz edilmemek
.kalabalık
.oturabilmek
.ölçek
.samimiyet
.kalabalık yerler
.etkin kullanılan alanlar
.doğal-yapım dengesi
.sınırları olan bir alan olması
.rahat oturabilme
.kent mobilyaları
.aydınlatma konforu
.özgürlük değil rahatlık arayışı
.açıklık
.rahatlık

Çizelge 5.7 : Kent ve Kentli Odağında ‘Peyzaj’ ve Kent Kuramları İlişkileri Üzerine Görüşme Temaları.

.ekosistem olma durumu
.doğal ve yapım olanın birarada olma durumu (2)
.insan-çevre arayüzü
.deneyim (2)
.karmaşa
.çelişki
.keşif
.kentliyi etkin kılma
.karşılaşma
.‘yeni’ kavramı
.bütünleştirme gücü
.kaotik kent
.yeni tasarım araçları
.gettolaşma
.segregasyon
.insanları biraraya getirme gücü
.ortak alanlar
.farklı sosyalleşme biçimlerini sağlayabiliyor olmak
.para harcamadan deneyimleyebilmek
.herkese eşit olanaklar sunabilmesi
.karşılaşmaları sağlaması
.paylaşımları sağlaması
.peyzajın bir bütün oluşu
.kentsel tasarım ile ilişkisi
.doğa düzenlemek olmaması
.doğayı değiştirmek
.bütünü yeniden yorumlama
.dinamizm
.yeni içeriklerin üretilmesi
.transdisipliner yapı
.sosyal alan gereksinimi
.temel gereksinimleri karşılanmasının birincilliği
.temel gereklilik olarak açık alan
.kamusal alanın politik olarak üretilmesi
.kamusal alanın politik anlamı
.alternatif tavrılar
.ekonomi
.üretebilme hali
.kapital
.kendini dönüştürebilme durumu
.devinim
.çöküş ve yeni bir şeyin başlangıcı
.kültür
.yatırım
.yeni konumları çoğaltmak
.yeni ekonomi kaynakları
.kuramlar ile ilişkilendirilememe durumu
.kuram dekonstrüksiyon yaratır
.teorinin devinimi
.teorinin yaşantının kendisi olmayışı
.kent kuramları ve peyzaj kuramlarının ilişkilenebilmesi
.peyzaj kuramlarının kenti etkilemesi
.peyzaj kuramlarındaki modellerin kent gelişimi için model olabilmesi
.ekoloji biliminin etkileri
.peyzajın kent sistemine müdahalesi
.kentin güncel gereksinimleri
.‘landscape urbanism’
.kenti yeniden düşünmek
.kentin yeniden organizasyonu
.insancıl dönüştürme durumu
.dinamik yapı
.kentin doğası
.altyapı
.‘peyzaj’a bakışın değişimi
.günün ihtiyaçları
.konvansiyonel yöntemlerin eleştirisi
.kent peyzajının rehabilitasyonu
.planlamanın önemi

5.6 Örneklem Alanları Üzerinden Değerlendirmeler

Araştırmanın genel çerçevesine uygun olacak şekilde seçilen örneklem alanlar ‘Eleştirel Teori’ çerçevesinde düşünülerek üç aşamalı olarak incelenmiş ve bu incelemeler üzerinden elde edilen veriler yorumlanmıştır. Projeler, genel tanıtımlarının ardından proje tasarımcılarının proje hakkındaki metinlerinin ve literatürde bulunan metinlerin incelenmesi, mimar, şehir plancısı ve peyzaj mimarlarının görüşmeleri üzerinden analizler ve kentli görüşmeleri üzerinden analizler yapılması aşamaları ile incelenmiştir.

5.6.1 Örneklem alanlarının seçimi

Araştırma için seçilmiş zaman dilimi içerisinde post endüstriyel kentin dönüşümünün okunaklı olduğu, neoliberal ekonominin etkisi altında kalan kentler olan Paris, Berlin, Chicago, Londra, Barcelona ve New York’taki coğrafyalarda uygulanmış ve literatürde tartışılmış kamusal alan olarak kullanılmakta olan alanlar, örneklem alanlar olarak seçilmiştir.

5.6.1.1 Fransa; Paris _ Parc André Citroen, 1990/1992

Tasarım Lideri: Alain Provost

Ekip: Gilles Clément, Patrick Berger, Jean-François Jodry, Jean-Paul Viguier

Yer: Paris, France

Tasarım Tarihi: 1992

Alanı: 14ha

14 hektarlık bir alan üzerinde bulunana park, Paris’in XVe Arrondissement bölgesinde Seine Nehri’nin kıyısında bulunmaktadır. Eski Citroen otomobil fabrikasının alanında yapılmıştır ve fabrikanın kurucusu olan André Citroen’in adıyla anılmaktadır.

Şekil 5.19 : Parc André Citroen hava fotosu.

Seine kıyısında 1915'te kurulmuş olan Citroen otomobil fabrikası, 1970'lerdeki kapanışına kadar burada işlevini sürdürmüştür. Bu tarihlerde 24 hektarlık alan açığa çıkmış ve o dönemdeki 'kentleşme' politikalarına bırakılmıştır.

Park, Fransız peyzaj tasarımcıları Gilles Clément ve Alain Provost ve mimarlar Patrick Berger, Jean-François Jordy ve Jean-Paul Viguier tarafından 1990 yılında tasarlanmış ve 1992'de kullanıma açılmıştır (Url-6).

Parc André Citroen'in, yüzyıl başından beridir Paris'te yapılan en büyük alana sahip park olarak da önemli bir yeri vardır.

Şekil 5.20 : Parc André Citroen'in kent dokusu içerisindeki yeri.

Park yaklaşık 273 x 85 metrelik bir çayır etrafında biçimlenmektedir ve bu çayırda Paris'teki pek çok çayırdan farklı olarak aktiviteler gerçekleştirmek serbesttir. Paris'te genellikle bu tür alanlarda kullanım yasağı bulunmaktadır. Doğu ucunda, içerisinde özel bitkilerin bulunduğu iki adet sera ve çocukların içerisinde oynayabildikleri kaplamalardan fışkıran su elemanları bulunmaktadır. Kuzey kısmında, küçük bahçeler çeşitli temalar ile biçimlendirilmiştir. Altı adet farklı peyzaj ve mimari dilde bahçe 'Serial Gardens' (Seri Bahçeler) olarak isimlendirilmiştir. Bu bahçelerde farklı temalardan faydalanılarak tasarım dili geliştirilmiştir. Ayrıca 'Garden in Movement' (Hareket İçinde Bahçe), hareketi betimleyen rüzgarın hızına göre durum değiştiren bir bahçedir. Parkın doğası içerisinde hareket ederken tüm değişimleri deneyimleyebileceğiniz diyagonal bir yürüme yolu parkın tamamını kesecek biçimde yerleştirilmiştir. Parkın içerisinde bulunan balon ile 150m. yükselerek kente ufuk çizgisinin üzerinden bakma olanağı ile ziyaretçilere farklı bir kent deneyimi sunar.

1992'de yapımı tamamlanan park, tekil bir tasarımcı ürünü değil, kolektif bir çalışmanın ürünüdür. Bu durumu ile dönemi içerisinde önemli bir yeri vardır. Yarışmanın jürisi kesin bir sonuca varmak yerine, peyzaj mimarı Alain Provost liderliğinde farklı tasarımcıların biraraya gelerek oluşturdukları bir ekibin tasarımı gerçekleştirmesi için öneride bulunmuştur. Bu şekilde, ekip içerisinde Gilles Clément, Patrick Berger, Jean-François Jordy ve Jean-Paul Viguer dahil olmuşlardır.

Projenin ana amaçlarından bir tanesi kentsel alan ile kırsal alanı birbirinin içerisinde geçirebilmektir. Bu geçişin sağlanabilmesi için ekip, Paris'in eski merkezi ve yeni konut alanlarıyla arasındaki geçiş üzerine düşünerek, tasarım stratejisi olarak; yapıntı (artifice), mimari, hareket ve doğa üzerine odaklanmıştır. Kentsel ve kırsal tipolojiler ile üretilen parkın tasarımında, hem açık hem de intim alanlar birarada ve yanyana kullanılmışlardır (Url-7).

Proje, 'kentleşme' politikaları içerisinde kent merkezine herkesin erişmesi ve merkez ile merkez dışındaki kentlinin biraraya gelmesi ve açık alanların kullanılması konusundaki girişimi ile açık ve birleştirici bir ortam oluşturmayı seçmiştir. Kentsel ile kırsal arasında bir geçişin ortamı olarak peyzaj tasarımının seçilmesi peyzaj mimarlığı tarihi bakımından önemli bir tartışma olmuştur. Ayrıca peyzaj mimarlığı tasarımı teması ve stratejisi ile bir çok ilki de içerisinde barındırmaktadır. Tematik

tasarım odakları ve mimari dilin kullanıldığı döneminin önemli projelerinden biri olmuştur. Bu projede ekolojik konuların da ortaya atıldığını görüyoruz.

5.6.1.2 Almanya; Berlin _ Potsdamer Platz, 1991/1998

Masterplan Tasarımı: Renzo Piano

Tasarımcılar: Renzo Piano, Christoph Kohlbecker, Arata Isozaki, Steffen Lehmann, Hans Kollhoff, Lauber + Wöhr, José Rafael Moneo, Richard Rogers

Yer: Berlin, Almanya

Tasarım Tarihi: 1991

Alanı: 32 ha

Potsdamer Platz; hem kent bağlamındaki durumu, Berlin gibi bir metropol için varlığı, tasarım süreci ve bütün bir peyzaj olarak eleştirilebilme karakteri bakımından bu araştırma için önemli bir noktada durmaktadır. 1990'ların başında projelendirilen bir kent parçası olması nedeniyle, bu araştırma için tarihsel dilimin de başlarında yer almaktadır.

Şekil 5.21 : Potsdamer Platz'ın bir bölümü.

Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi ve Berlin duvarının yıkılması ile değişen kent kimliğinde arayışlar ile Kürfurstendam ve Alexander Platz arasında bir masterplan çalışması ile başlayan 32 hektarlık alanı kapsayan tasarım, büyük bir tasarım ekibinin çalışmalarıyla devam etmiş ve sonuçlandırılmıştır.

Renzo Piano'nun masterplanı ile çeşitli uluslararası tasarımcıların çalıştığı bir süreç ile tasarlanan alan bir özel sektör kentsel yapım projesidir.

Potsdamer Platz 1920'lerde Avrupa'nın en kalabalık meydanlarından bir tanesi durumundadır. Hatta gelişen bir metropol göstergesi olan trafik ışığı ilk defa 1924'te Potsdamer Platz'a konmuş ve Berlin'in de simgesi haline dönüşmüştür. İkinci Dünya Savaşı'nda neredeyse yok olan Potsdamer Platz 1961'de Berlin duvarının yapımıyla ilginç bir konuma yerleşmiş ve zaman içerisinde kullanılmayan boş bir alana dönüşmüştür.

Daimler Benz'in yeni servisleri için Potsdamer Platz'da yer edinme çalışmaları Doğu Berlin ve Batı Berlin'in birleşme durumundan önce gerçekleşmiştir.

9 Kasım 1989'da Doğu ve Batı Berlin'in birleşmeleriyle Daimler Benz'e verilen alanların planlamasında büyük değişimler yapılması gerekmiştir. Batı Berlin'in bir ucunda kalmış olan alan duvarın yıkılmasından sonra Berlin'in ortasında konumlanmıştır.

Bugün Potsdamer Platz'ın kendi resmi sitesinde tüm saatler boyunca yaşayan yeni ve canlı bir yer yaratmanın bu projenin amacı olduğu belirtilmektedir. Yeni metropolisin çok merkezinde duran bu alanın 'monokültür'leşmemesi için, çeşitliliğin sağlandığı, karışık kullanımların yer aldığı bir ortam sağlanması düşünülüyor. %50 ofis binaları, %20 apartmanlar ve %30 diğer işlevler olarak işlev dağılımı yapılan Potsdamer Platz'da her gün yaklaşık 70.000 ila 10.000 kişi çeşitli nedenler ile bulunmaktadır. Çeşitli fonksiyonların arasında otelleri alışveriş merkezleri, tiyatrolar ve sinemalar, gece kulüpleri, kumarhaneler gibi işlevler bulunmaktadır.

1991'de Berlin Senatosu, alanın sahiplerinin ya da girişimcilerin katılmadıkları bir kentsel gelişim yarışması açmıştır. Bu yarışmanın açılışı, Leipziger Platz ve Potsdamer Platz'ın geliştirilerek ilişkilendirilmesi üzerine kurulmuştur. Renzo Piano'nun masterplan çalışmalarını, Hilmer ve Sattler isimli Münihli mimarların eskizleri üzerinden geliştirmiştir. Tasarımın yapıldığı dönemde, İkinci Dünya Savaşı sırasındaki bombalamalar nedeniyle neredeyse boşalmış bir alan olan Potsdamer Platz'da sadece birkaç tarihi referans bulunuyor.

Renzo Piano liderliğinde yapılan çalışmaların ana hedeflerinden biri yeni ve farklı bir yer imajı olmasıdır. Ve hatta sadece Potsdamer Platz için Renzo Piano yeni bir cephe malzemesi ve sistemi tasarlamıştır.

Piano'nun tasarım konsepti "Avrupalı" bir kentsel geliştirme anlayışını içermektedir. Yaşayan bir kent kültürünün önemli kilit noktasını oluşturan, yolların kamusal alan olarak görülmesi durumu üzerine tasarımı geliştirmiştir. Kısa mesafelerde, farklı erişilebilir aktivitelerin varlığı ile canlılık hedeflenmiştir. Alan içerisinde yer alacağı planlanan binaların farklı mimarlar tarafından tasarlanması öngörülmüş, Arata Isozaki (Tokyo), Christoph Kohlbecker (Gaggenau), Hans Kollhoff (Berlin), Ulrike Lauber and Wolfram Wöhr (Münih), José Rafael Moneo (Madrid) and Richard Rogers (Londra) gibi mimarlar tasarımlar yapmışlardır.

Renzo Piano masterplanında binaların da peyzaja dahil olmaları için zemin katlarını çarşı ve pasajlar olarak öngörmüştür. Caddelerdeki kaldırımların genişlikleri sekiz metre gibi bir genişlik düşünerek, çeşitli dış mekan aktivitelerinin gerçekleştirilebilmesini hedeflemiştir. 'Piano Gölü' olarak adlandırılan yapay göl alanının mikro klimasında önemli bir rol oynamaktadır.

Neredeyse üzerinde hiçbir doğal ya da yapay yapının kalmadığı Potsdamer Platz'da yeniden bir hayat kurmak için yapılan çalışmaların ölçeği ve tutanağı var olan bir kent dokusu içerisinde tasarım yapmaktan çok farklı bir noktada durmaktadır.

Birçok tasarımcının bir arada durduğu bu masterplan çalışması ekolojik olarak da düşünülmüştür. Özellikle binaların enerji harcaması, atık su kontrolü ve gri su kullanımı ve biyolojik arıtma gibi konular önemsenmiş ve tasarımlar bu yönde geliştirilmiştir. Marlene Dietrich Meydanı'nda yer alan 1.2 ha alanı kaplayan Piano Gölü, hem genel olarak alan içerisindeki nüfus yoğunluğunu azaltmış hem de biyolojik bir filtre olarak kullanılmıştır. Gerektiğinde yağmur sularının biriktirildiği sarnıçlardan doldurulan gölde balık ve kuş popülasyonları da bulunmaktadır.

Her ne kadar karışık işlevlendirme ile planlanmış olsa da bugünkü kullanımıyla özel sektöre ait bu kamusal alanın belli bir kesim kentli tarafından kullanıldığı açıkça okunabilmektedir. Açık alanların kullanıcılarının büyük bir bölümünü de kenti ziyaret eden turistler oluşturmaktadır.

Potsdamer Platz bulunduğu ülkenin tarihi ile ilişkilene durumu ile Berlin'i bugünün metropoller dünyasında öne çıkarma işlevi ile tüm dünya için önemli bir

noktada durmaktadır. Kentliyi içerisinde var edebilme gücünden çok dikkati çeken durumu, enternasyonal insana vaadettikleridir, bu şekilde içerisinde bulunduğu metropol Berlin'in de global dünyada varlığını vurgulamak üzere rol üstlenmektedir.

5.6.1.3 A.B.D.; Chicago _ Millenium Park 1997/2007

Masterplan Tasarımı: SOM; Skidmore, Owings & Merrill LLP

Tasarımcılar: Frank Gehry, Anish Kapoor, Jaume Plensa, Gustafson Guthrie Nichol, Piet Oudolf ve Robert Israel, Yvonne Domenge.

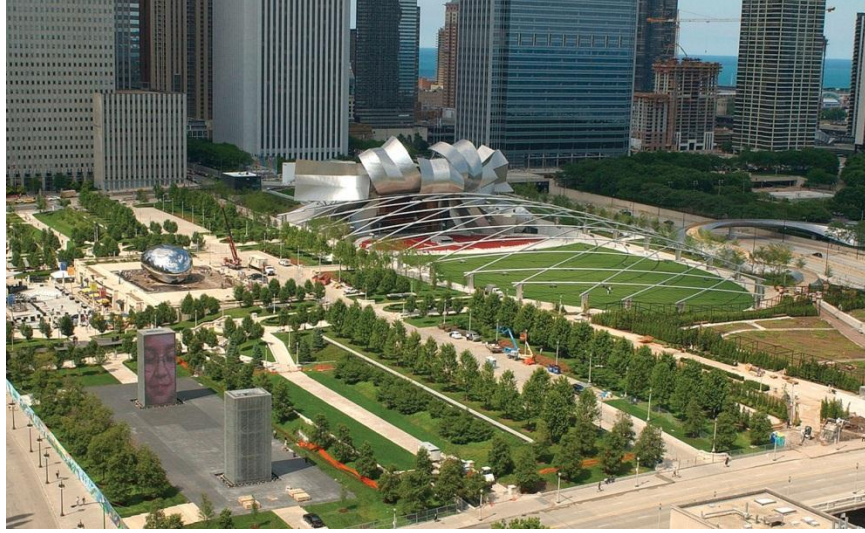
Yer: Chicago, A.B.D.

Tamamlanma Tarihi: 2002

Alanı: 9,6 ha

Park olarak projelendirilmeden önce kent içerisinde büyük bir ulaşım ağı kesişiminde bulunan alan otopark ve tren yolları tarafından işgal edilmekteydi. Alanın kent içerisinde kalmış potansiyel bir boşluk olarak değerlendirilmesi kamusal bir park olması yönünde geliştirilmiştir. Masterplan'ı Skidmore, Owens and Merrill LLP tarafından gerçekleştirilmiş proje için SOM'in resmi web sitesinde projenin tanıtımı şu şekilde yapılmaktadır:

'Milenyum'un yaklaşması ile SOM mimarları, plancıları ve mühendisleri dünyanın en büyük yeşil çatısını gerçekleştirme yolu ile Chicago Art Institute yakınındaki donanımsız bir emlağı Michigan Avenue ile Grant Park'ı birleştiren bir park ortaya çıkardılar. Bu sanat dolu 9.6 hektarlık alanı kaplayan alan, Millenium Park olarak dünyanın yeniden kazandığı park ile Daniel Burnham'ın Grant Park için yaptığı planı tamamlamış oluyor.'(Url-8)

Şekil 5.22 : Millenium Park'ın hava fotoğrafı.

9.6 hektarlık bir alanı kaplayan Millenium Park, pek çok tanınmış mimar, plancı, peyzaj mimarının birlikte çalışarak tasarladıkları Chicago'da, farklı birçok aktiviteyi içerisinde barındıran bir alandır.

Parkın tasarlanması için Chicago kenti ve Hayırseverler Derneği beraber çalışmışlardır.

Parkta, peyzaj tasarımının yanında mimarlık ve sanat işleri de görülebilmektedir. Açıldığı günden bugüne Chicago kentinde önemli bir çekim merkezi haline dönüşmüştür.

Bu alan içerisinde Frank O.Gehry'nin Jay Pritzker Pavyonu'nu, yine Frank O.Gehry'nin BP Bridge'i, İspanyol sanatçı Jaome Plensa'nın işi The Crown Fountain, aynı zamanda girişleri de oluşturan Renzo Piano'nun Exelon pavyonlarını, 'Joan W. and Irving B. Harris Theater for Music and Dance' binası, Gustafson Guthrie Nichol Ltd tarafından tasarlanan Lurie Garden, İngiliz sanatçı Anish Kapoor'un Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ilk işi Cloud Gate, McCormick Tribune Plaza ve Buz Pateni Alanı, Wrigley Meydanı ve Millennium Anıtı (Peristyle), McDonald's Cycle Center'ı yer almaktadır.

1850'lerden 20. Yüzyıla dek, şu andaki Millenium Park'ın olduğu alan, Illinois Central Railroad'un kontrolü altındaydı. 1909'da Daniel Burnham yaptığı Chicago Planı ile Grant Park'ı bu alan etrafında geliştirerek alanı dokunulmaz hale getirmiştir. 1997'de alanın bir müzik merkezi haline dönüştürülmesi için belediye başkanı Richard M. Daley bir istekte bulunmuş ve aktif tren rayları ve park yerlerinin üzerine

yapılacak olan çalışma parkın son durumuna gelmesi için bir girişim oluşturmuştur. Millenium Park, Chicago Kenti'ndeki en büyük açık alan girişimi olarak yerini almıştır.

Şekil 5.23 : Park alanının dönüşümden önceki durumu.

Milenium Park, pek çok etkinlik ile hem Chicago halkının hem de kente dışarıdan gelenlerin ilgisini çeken ve aktif olarak kullanılan bir alan olmuştur.

Aktif internet sitesiyle, kentli park içerisindeki farklı noktalardaki etkinlikleri takip ederek katılım sağlayabilmekte, pek çok eğitimin verildiği parkta, çeşitli gruplara üye olarak aktif katılımcı da olunabilmektedir.

5.6.1.4 İngiltere; Londra _ The Thames Barrier Park 1995/2000

Tasarım: Alain Provost of Groupe Signes

Yer: Londra, İngiltere

Tasarım Tarihi: 1995

Alanı: 14ha

London Docklands Development Corporation (LDDC) tarafından açılan yarışmanın bir amacı da burada yapılacak olan parkın çevresinde yapılacak olan özel yatırımlara bir katalizör olması fikri de yer almıştır.

1997'de başlayan birinci aşamada terk edilmiş bir endüstriyel alan olan The Thames Barrier Park'ın yerinin temizlenmesi çalışmaları dokuz ay devam etmiş, ardından

1998’de başlayan parkın yapılanma çalışmaları 2000 yılının Mart ayına kadar sürmüştür.

Şekil 5.24 : Parkın girişinden Thames nehrine doğru bakış.

İçerisinde bulunduğu yeni yerleşim alanının rejenerasyonu için yapımı düşünülmüş olan park, hem konutlar hem de ticaret alanlarının gelişimi için ilgi çekici bir kamusal alan olarak tasarlanmıştır. Silvertown Area of London Borough of Newham’da Pontoon Dock DLR’ına yakın olacak biçimde konumlandırılmıştır. Bu şekilde kent merkezinden uzak olmasına karşın kent merkezi ile kolayca bütünleşebilmektedir (Url-9).

Londra içerisindeki bir çok parktan farklı ve yeni duruşuna paralel olarak ilgi çekici ve yenilikçi bir bitkilendirme diline de sahiptir. Doğal bitki örtüsü ile tasarlanmış bitkilendirme alanlarını birarada bulundurmaktadır. Bu farklılıklar ile birlikte Londra’nın park kültürüne eklenilebilmiş ve kentliyi içerisinde barındırmaya açık bir durum oluşturmuştur (Url-10).

5.6.1.5 İspanya; Barcelona _ Diagonal Mar Park 1997/2002

Tasarım: Enric Miralles, Benedetta Tagliabue

Yer: Barcelona, İspanya

Tasarım Tarihi: 1997

Alanı: 14.31ha

Diagonal Mar Park, Forum 2004 çalışmalarıyla birlikte geliştirilen, endüstriyel alanların geri kazanımı projelerinin bir uzantısı olarak gerçekleştirilmiştir ve 2002

yılında kullanıma açılmıştır. Macosa isimli fabrikanın alanına inşa edildiğinden ötürü pek çok noktadan erişilebilir bir konumu bulunmaktadır; Mar Selva, Llull, Josep Pla ve Paseo Garcia Faria Caddelerinden erişilebilirdir. Kuzey Barcelona'nın denizle kavuştuğu ve Diagonal'in sona erdiği noktada konumlanmaktadır. Kuzey Barcelona kentsel dönüşümün kıyıdaki en etkili alanını oluşturmaktadır (Url-11).

Şekil 5.25 : Parkın genel görünümü.

Parkın tasarımı üzerine tasarımcılarının kendi açıklamaları şu şekildedir (Url-12);

Eğer parkın Barcelona'nın büyük bahçeleri ile bir karşılaştırılabilir durumu varsa bu da onun La Avinguda Diagonal, Carrer Taulat ve bütün bunların ötesinde plajla doğrudan ilişkisi olmasının gerektirdiği bir ölçeğinin büyütülmesi gereği durumundandır. Bu ölçeğin onun en iyi özelliğini oluşturduğunu düşünmek zordur: O tüm komşu caddelere doğru uzanan bir parktır, büyük bir parktır.

Tasarımı kentle etkileşime geçmeye çalışır. Her yöne doğru uzanan bir ağacın dallarına benzeyen bir seri yürüme yolları ile organize edilmiştir.

Bir tür Rambla, La Diagonal ile Litoral kavşağı atlayarak doğrudan yanındaki plaja bir yaya köprüsü ile bağlar. Ve böylece kendisini bir seri rekreasyon rotalarına bağlar: yürümek için, kaykay yapmak için, bisiklete binmek için vs...

Bir çok fiskiyelerin içerisinde bulunduğu büyük su alanları, suyun akışları ve su kenarı bitkileri suyun oksijenlenmesini sağlar.

Küçük teknelerin, suyun ve oyunların olduğu bir rekreasyon alanı...

Suyun varlığı o bölge vejetasyonunu karakterize eder ve vejetasyon kıyı boyunca yayılır.

Komşu caddelere erişinceye kadar yoğunlaşır ve yükselir. Parkın kıyılarında küçük mekanlar da bulunur.

Bir evin bahçesindeki gibi içinde bitkileriyle büyük seramik vazoların olduğu yerler de bulunur.

Banklar, pergolalar, kaplanmış döşemeler...”

Şekil 5.26 : Parkın kent dokusu içerisindeki durumu.

Enric Miralles tasarımı gerçekleştirirken sürdürülebilirlik kavramı ile gelişen kendi kendine yeten bir park olması üzerinde çalışmıştır. Tasarım, doğal kaynakların korunması, yenilenebilir enerji, enerji tasarrufu konularını optimize eden bir özelliğe sahiptir. Suyun kullanımı da bu ekoloji konusunun öne çıktığı tasarım içerisinde yerini almıştır. Yağmur suyunun toplanması ve sulamada tekrar kullanılması sağlanmıştır. Suyu taşıyan borular görünür şekilde parkın tasarımına dahil edilmişlerdir. Parkın tasarımı sırasında Miralles yakın çevre kullanıcılarına daha iyi kalitede bir hayat için düşüncelerini sormuştur, bu şekilde fikirlerini ve ihtiyaçlarını öğrenmiştir. Miralles bu parkın tasarımında peyzaj mimarlığı ile insanlar arasında yeni bir iletişimin varlığını araştırmıştır (Url-13).

Projenin genel tanımlamaları ve tasarımcılarını kendi tanımları ile yorumlayacak olursak, parkın konumu ve üstlenmeye çalıştığı kentsel ve sosyal hedefler nedeniyle parkın ölçeği büyük bir ölçek meselesine dönüşmüştür. Kent ile etkileşimi sağlamak ve kullanıcıyı kentin çeşitli noktalarına bağlamak için bu genişleme karakteri üzerinde durulmaktadır. Kentlinin yaya olarak kentin uzantıları ile buluşturulmaya çalışılması nedeniyle oluşan bu genişleme parkın algısında da etkilere neden olmaktadır. Bu genişleme, erişim ve gündelik hayata dahil etmeye çalışma genişlemesidir.

Parkın çevresindeki konut alanlarıyla kurduğu ilişkilerin zayıflığı nedeniyle olumsuz eleştiriler almaktadır (Url-14).

Kullanımların birbirlerinde kopuk oldukları hissedilmektedir. Parkın kullanıcılarına hissettirdiği ‘dokunmama’ duygusu parkı yaşamak için bir engel teşkil etmektedir. Gündelik hayat içerisinde sosyal olarak insanı dahil edebilme yeteneğinin güçlü olmadığını düşünebileceğimiz bu parkın tasarımı özellikle ekolojik ve sürdürülebilir konuları içermeye biçimiyle peyzaj mimarlığı tasarım disiplini için önemli konulara işaret etmektedir.

Parkın yakın çevresiyle de ilişkili olarak kentin genel nüfus yoğunluğu ilişkilerinden farklı biçimde var olduğunu görmekteyiz. Barcelona Belediye Başkanı Joan Clos tarafından altı çizilen bir konu olan düşük yoğunluklu yerleşimlerin yeterince sosyal ilişkileri başarılı bir biçimde sağlayamadığı durumudur. Yoğunluk toplum hayatının doğasını ve yaratılan kentin tipini belirler. Yeni projelerin yüksek yoğunluğu sağlayabilir olması gerekmektedir (Url-15).

5.6.1.6 A.B.D.; New York _ The High Line 2004/2009/2011/sürüyor

Tasarım: James Corner Field Operations ve Diller + Scofidio, Piet Oudolf

Yer: New York, A.B.D.

Tasarım Tarihi: 2004

Alanı: 14.31ha

<http://www.thehighline.org/>

The High Line, James Corner Field Operations ve Diller Scofidio + Renfro tarafından New York Manhattan'da yeni bir anlayış ile tasarlanmış bir parktır. Yeni olması konunun ya da içeriğinin tüm eski tasarımlardan farklı olması anlamına gelmiyor; yeni olması konunun kente dahil oluş biçimi, tasarım ve yapım sürecindeki farklılıklar ve belirgin bir şekilde zamanın tasarıma dahil olmasından kaynaklanıyor.

1930'larda, kamu-özel girişimi olan bir altyapının parçası olarak geliştirilen West Side Improvement (Batı Yakası Geliştirilmesi) ismiyle yapılmış bir projedir. Manhattan'da ulaşımı sağlayan trenlerin yarattığı korkudan kurtulmak üzere, 30 feet (yaklaşık 9m) yukarıda inşa edilmiş olan bir tren yolu, 1980'den itibaren The High Line'da trenler işlemiyor.

Şekil 5.27 : THL'in projelendirme öncesi durumu.

Şekil 5.28 : THL'in yenilemeden sonraki durumundan bir görünüş.

1999'da eski tren yolunun yıkılacağını öğrenen kentli The High Line'in yapımı için ilk adımları kendisi atmıştır. Yıkımdan haberdar olan birkaç kişi, bunların arasında Joshua David ve Robert Hammond da yer bulunmaktadır, kendi kurdukları bir sivil inisiyatif ile 1999'da çalışmalarına başlamışlardır. Bu sivil inisiyatifin ismi Friends of The High Line (High Line Dostları) olmuştur. Friends of the High Line, New York Kent Yönetimi ile işbirliği içerisinde çalışmaktadır ve bu altyapı parçasının Manhattan'da yüksek bir park olabilmesi için çalışmalar yapmışlardır. Bu şekilde çeşitli toplantılar ve eylemler gerçekleştirmişlerdir.

Mahkeme kararı ile altyapının yıkılmasından vazgeçilmiş ve 2004'te uluslararası bir yarışma ile proje elde edilmiştir.

2005'de MOMA'da yapılan sergide projenin gerçekleştirilebilirliğine dair çeşitli şüpheler oluşmuştur. Ancak Friends of the High Line, aynı şekilde düşünmemiş ve çalışmalarına devam etmiştir.

Bu proje her zaman imajlar ile oluşturulan bir proje olmuştur, projenin her aşamasında da bunun bu şekilde devam etmesi için çalışılmıştır.

Projenin fikirlerinin arasında bu yerden yüksek düzlemin ürettiği kendi doğasının korunması ve o doğanın geliştirilmesi fikri yer almıştır. Rayların da korunduğu The High Line da çeşitli aktiviteler ve çeşitli çalışmalar gündelik hayatın bir parçası olarak sürdürülmüştür.

5.6.2 Örneklem alanların içerisinde bulunduğu kentsel politik dönüşüm ortamları

Post endüstriyel dönem etkileri ve 1980'lerden sonra neoliberal politikaların gelişimi ile birlikte merkezden kopma durumlarının ortaya çıkışı ile kentler ekonominin gücü haline dönüşmüştür. Bu dönemde kentlerin etki alanları ülke içerisinde değil global bir çerçeve içerisinde değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu şekilde kentler dünya üzerinde bir etki alanı oluşturabilmek üzere, diğer dünya kentleriyle yarış içerisinde gelişmişlerdir. Bu dinamik içerisinde kentler bu yapıyı etkilerken kentler de gelişen bu küresel durumdan etkilenmişlerdir. Kentlerde 'yenilenme', kamusal alan üretimleri olarak da ortaya çıkarak, o kentin gücünü ortaya koymak için bir araç olabilmektedir. Neoliberal süreçler ve gelişen kitle iletişim araçlarının kentteki gündelik hayatın değişimine de etkileri olmuştur. Kentsel mekanın gündelik hayat içerisinde varoluş biçimleri daha çok sorgulanmaya başlanmıştır. Neoliberal dünyanın yarattığı 'aynılaşma' sorunu ile birlikte 'yerellik'in aktarımsal tartışmaları yapılmaktadır.

5.6.3 Örneklem alanları üzerine tasarımcı görüşmeleri değerlendirmeleri

Tasarımcılar ile yapılan gündelik hayat, kamusal alan, peyzaj tasarımı ve dönüşüm alanları arakesitindeki görüşmelerin ardından örneklem alanlarına dair yapılan görüşmelerde sorulan sorular şöyledir:

.Bu projenin güçlü gördüğünüz yanlarını ve zayıf gördüğünüz yanlarını değerlendirir misiniz?

.Bu projenin tasarımının; yeni kavram, strateji ve taktikler ile ilişkilendirme değerlendirmesini yapar mısınız?

.Bu tasarımın, bulunduğu kent ortamı bağlamında yenilikçiliğini nasıl değerlendirirsiniz?

.Bu projenin diğer tasarım disiplinleriyle ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz?

.Bu projenin tasarımının kullanıcı odaklılık seviyesini nasıl buluyorsunuz? Orada bulunduğunuzda kullanım yoğunluğunu nasıl gördünüz?

.Bu projenin kentliyi interaktif ya da düşünsel olarak içerisine dahil edebilme gücünü nasıl değerlendirirsiniz?

.Bu alanın kamusal alan olarak gücünü nasıl değerlendirirsiniz?

Bu sorular çerçevesinde yapılan tasarımcılar ile yapılan yüzyüze görüşmelerden elde edilen temaları sosyal etkileri ve mesleğe etkileri bakımından ayrıştırarak listeleyecek olursak aşağıdaki gibi bir silsileye erişmiş oluyoruz (Bkz. EK E)

-Fransa; Paris _ Parc André Citroen, 1990/1992

.Sosyal Etkiler Bağlamında Ortaya Çıkan Temalar:

- Çocuklar İçin Farklı Deneyimler Tasarlama
- Suyun Oyun Gücü
- Gelenekseli Yorumlama / Başkalaştırma Durumu
- Kentin Uzantısı Olma Durumu
- Gitmek İstenen Bir Yer
- Kullanım Potansiyeli
- Çekicilik
- Ulaşılabilirlik
- Kentle İlişki Kurabilme Gücü
- Çevresel İlişkileri Ön Planda Tutma
- İnsanlara Alternatif Alanlar Sunması
- Kentliyi interaktif/Düşünsel Olarak İçerisine Dahil Edebilme Gücü
- Farklı Çekim Noktaları Yaratması
- Kamusallık

Sosyal etkiler bağlamında yapılan görüşmeler ile Parc André Citroen ile ilgili olarak kentle kurduğu ilişkiler, kullanım yoğunluğu ve kentliye sunduğu kullanım potansiyelleri tartışmaları özellikle ön plana çıkmıştır.

.Tasarım Alanına Etkiler Bağlamında Ortaya Çıkan Temalar:

- Görevini Yapmış Olma Durumu
- Diğer Tasarımcılara Etki Etme Durumu
- Dekonstrüksiyon Yapabilme Gücü

- Kendi Dönemi İçin Özel Olma Durumu
- Çocuklar İçin Farklı Deneyimler Sunması
- Suyun Oyun Gücü
- Gelenekseli Yorumlama / Başkalaştırma Durumu
- Doğal Malzemenin Gücü
- Yeni Tekniklerin Kullanılması
- Yeni Doğa Kavramı
- Yapay / Doğal Dengesi
- Öncü Olma Durumu
- Geçmişe Referans Vermeme Durumu
- Tematik Çeşitlilik
- Doğal Malzemenin Çeşitliliği
- Çekicilik
- Çevresel İlişkileri Ön Planda Tutma
- ‘Müze’ Gibi Görülesi Bir Yer
- Endüstriyel Alan Dönüşümü Olmasıyla Önemli
- Farklı Çekim Noktaları Yaratmak

Parc André Citroen, tasarımcılar tarafından dönemi için hem kullandığı diller hem durum analizleri ve kabul görmüş olanları ‘dekonstrükte’ etmiş olma haliyle nedeniyle görevini yerine getirmiş bir tasarım olarak görülmektedir. Yeni tekniklerin ve dillerin kullanılması da ayrıca öne çıkmaktadır.

-Almanya; Berlin _ Potsdamer Platz, 1991/1998

.Sosyal Etkiler Bağlamında Ortaya Çıkan Temalar:

- Bellek
- Eski ve Yeni Karşılaşması
- İç ve Dış Bütünlüğü
- Sürprizli Deneyimler

- Keşfetme Duygusu
- Kamusalılık
- Yakın Çevresine Etkisi
- Muğlaklık
- Yanılsama
- Kullanım Potansiyeli
- Hırslı Bir Hükümet Projesi Olması
- Politik Bir Söylemin Mekansallaşması
- Yeni Dünya Düzeni İçerisinde Yer Almak
- Sosyo-Ekonomik Ayrışma
- Global Kentler Yarışı
- Farklı Bir Kentsellik
- Tarihsel Durumu
- Trafığın Etkisi Altındaki Dış Mekan
- Özel Mekanda Kamusallaşma
- Kültürel Aktiviteler
- Kentliyi İklim Koşullarından Bağımsızlaştırma
- Uluslararası Kapital Kullanımı
- Bir Dönemin Mekansallaşması
- Karma Kullanımlar
- Kent Kimliği İle Bütünleşme Sorunsalı
- Politik Bir Strateji Oluşturması
- Kültürel Alan Olarak Kendini Üretme Çabası
- Yeni Kültürel Anlamlar
- Kamusalılığın Özel Alan İçerisinde Oluşması
- Açık Alanda Olmanın Hissettirdiği Güven

- Herkesi İçerisine Kolayca Dahil Etmesi
- İçinde Bulunduğu Kentin İnsanı İçerisine Dahil Etme Gücü
- Kentin Tarihi İle İlişkilenmek
- Kullanım Yoğunluğu
- Gündelik Yaşam

Potsdamer Platz, global kentler yarışması içerisinde Berlin'e istenen pozisyonu kazandırabilmiş, politik söylemin mekansallaşma hali olarak görülmektedir. Kamusal alan olarak yoğun kullanımları içermesi ile birlikte bu yoğunluğun bir çeşitliliği içerip içermemesi tasarımcılar tarafından soru işaretleri ile düşünülmüştür. Özel bir mülkiyetin kamusal olarak kullanılmasının kentsel mekan için bir yeni durum olması da işaret edilmiştir. Dönemin politik söyleminin mekansallaşmasının getirdiği sorunlu bir ölçek durumu da tartışılmıştır. Bu mekan için de yine kullanım potansiyeli özellikle ön plana çıkmaktadır.

.Tasarım Alanına Etkiler Bağlamında Ortaya Çıkan Temalar:

- Paradoksal Durum
- Eski ve Yeni Karşılaşması
- Tarihi Göndermeler
- Deneyim Odaklılık
- Dönemsel Durumların Birarada Oluşu
- Nişler
- Geçişler
- Muğlaklık
- Yanılsama
- Zaman Mekan İlişkisi
- Aktüel ve Virtüel Olanın Biraradalığı
- Politik Bir Söylemin Mekansallaşması
- Yeni Dünya Düzeni İçerisinde Yer Almak
- Entegrasyon Göstergesi

- ‘Masterplan’ ile Üretilmiş Olması
- Yeniden Yapmanın Yarattığı Ölçek Sorunsalı
- Farklı Bir Kentsellik
- Tarihsel Durumu
- Yapısal Kopukluklar
- Özel Mekanda Kamusallaşma
- Kentın Yapısını Yansıtmaması
- Uluslararası Kapital Kullanımı
- Çok Tasarımcının İşi Olması
- Binaların Oluşturduğu Enerji
- Yenilikçi Duruşu
- Bir Dönemin Mekansallaşması
- Karma Kullanımlar
- Kent Kimliği İle Bütünleşme Sorunsalı
- Kültürel Alan Olarak Kendini Üretme Çabası
- Şaşırtıcı ‘Yeni’ Durum Üretmesi
- Yeni Bir Mimari Mekan Üretme Çabası
- Kamusallığın Özel Alan İçerisinde Oluşması
- Akıllıca Yapılması
- Ekonomik Olma Durumu
- Bir Dönemin Simgeselliği
- Kentın Tarihi İle İlişkilenmek
- Tasarım Disiplinleri Arası Çalışmanın Okunaklılığı

Yenilikçi duruşu ile tasarım tarihi için önemli bir yeri olduğunun ve dönemin simgeselleştiği bir mekansallaşmanın altı çizilmiştir. Eskiden referans alma durumunun yorumlanma biçimi de ayrıca tasarımcıları sorgulatan bir durumdur.

Birden fazla tasarımcı ile elde edilmiş olması ve bir masterplan ile elde edilmesinin oluşturduğu çoğulcu tasarım yaklaşımına da özellikle işaret edilmiştir.

-Amerika Birleşik Devletleri; Chicago _ Millenium Park 1997/2007

.Sosyal Etkiler Bağlamında Ortaya Çıkan Temalar:

- Kentin Enerjisini İçine Çekme Durumu
- Kent İle İlişkilene
- Kentsel Etki
- Kalabalığa Karşılık Gelebilmek
- Kültürel Etkinlik
- Turistik Potansiyel
- İnsanların İnteraktif Durumu
- Kullanıcıyla Birebir İlişkiye Geçme Kanalları
- Çok Çeşitli Odaklarının Olması
- Kamusal Sanat İşleri
- Herkes İçin Tasarlanmış Olması
- Kullanıcıyı Kendine Çekme Gücü
- Kullanıcının Dahil Olabileceği Oyunlar
- Kalabalık Olma Durumu

.Tasarım Alanına Etkiler Bağlamında Ortaya Çıkan Temalar:

- Çocuklar İçin Farklı Deneyimlerin Tasarlanması
- Çok Tasarlanmış Olması
- Kentsel Etki
- Kent Dilini Sürdürmek
- Kendi Görevini Yapmış Olması
- Yeni Bir Dil Olarak Yeni Teknikler
- Farklı İçerikleri Denemek

- Farklı Diller
- Yeni Bir Dil Olarak Low-Tech
- Kentle İlişkili Paradoks
- Yoğunluk İçerisinde bir Açıklık Yaratmak
- Turistik Potansiyel
- Sanat İşlerinin Ön Plana Çıkması
- Doğal Malzemenin Çeşitliliği
- Yapay İle Doğalın Dengesi
- Deneyim Odaklılık
- Alanların Farklı Tasarımcılar Tarafından Tasarlanmış Olması
- Yenilikçi
- Tasarım Disiplinlerinin Birarada Durması
- Kamusal Sanat İşleri
- Kullanıcının Dahil Olabileceği Oyunlar
- Çocuklar İçin Farklı Deneyimlerin Tasarlanması
- Suyun Oyun Gücü
- Yapay- Doğal Dengesi
- İyi Detayın Gücü
- Tasarlanmamışlık Etkisi

Millenium Park için tasarımcılar ile yapılan görüşmelerde sosyal etkiler bağlamında özellikle parkın kentle kurduğu ilişki ve bu ilişkiyi kurma kanalları tartışılmıştır. Kentlinin yani kullanıcının dahil olma yolları, sanat işleri vs. üzerinde durulmuştur. Meslek pratiği olarak ürettiği yeni yaklaşımlar ve pek çok tasarımcının tasarım sürecine dahil olmasına da işaret edilmiştir. Yapay-Doğal dengesinin de tartışmalarda yer aldığı görülmüştür.

-İngiltere; Londra _ The Thames Barrier Park 1995/2000

.Sosyal Etkiler Bağlamında Ortaya Çıkan Temalar:

-Kentin Bağlanması

-Kentin Sürekliliği

-Kullanım Gücü

-Kamusallık Gücü

Sosyal etkiler bağlamında kentin yeni yerleşim coğrafyası içerisinde olması nedeniyle kent ile kurduğu organik bağ yeterliliği tartışma konusu olmuştur. Kamusal gücü ve kullanım gücü, gündelik hayata dahil olma odağında tematik olarak ön plana çıkmıştır.

.Tasarım Alanına Etkiler Bağlamında Ortaya Çıkan Temalar:

-Yeşil Alan Sürekliliği

-Kentin Sürekliliği

Yeşil alanın sürekliliğinin sağlanması ve kentin sürekliliğinin sağlanması anlamında parkın yarattığı etkiler temalar olarak öne çıkmış ve tartışılmıştır.

-İspanya; Barcelona _ Diagonal Mar Park 1997/2002

.Sosyal Etkiler Bağlamında Ortaya Çıkan Temalar:

-Davranışları Etkileme Yeteneği

-Kent ve Kentli Arasında Bir İletişim Ortamı Olması

-Kamusal Alan

-Çekicilik

-Yakın Çevresi İle Arasında İlişki Eksikliği

-Kullanım Yoğunluğu

-Erişim Kolaylığı

-Yaya Olarak Erişilebilirlik

-Deneyim

-‘Engelsiz’ Kent Boşlukları

-Kullanım Yoğunluğu

-Steril Olmama Durumu

- Başka Bir Dünya Yaratmak
- Eski ile İlişki Kurmama
- Farklı Olma Durumu
- Mülkiyet Durumundaki Farklılık
- Kamusal Alan

Parkın kamusal alan olarak erişilebilirliği ve gündelik hayatla ilişkilenebilmesi tartışılan temaların başında gelir. Kullanım yoğunluğu da bir başka öne çıkan temadır. Kent ve kentli ile iletişim kurabilme gücü de tartışılan başka bir tema olmuştur.

.Tasarım Alanına Etkiler Bağlamında Ortaya Çıkan Temalar:

- Farklı Bir Düzen Kurması
- Paradoksal Duruş
- Farklı Tasarım Dili
- Doğal ile Yapay Arasındaki Gerilim
- Deneyimin Öne Çıkması
- Şaşırtma Durumu
- Parça Parça ve Farklı Olma Durumu
- Mimari Dil Bütünlüğü
- Tasarlanmamışlık Duygusu
- Yeni Bir Kentsel Durum Oluşturmak
- Başka Bir Dünya Yaratmak
- Eski ile İlişki Kurmama
- Farklı Olma Durumu
- ‘Over-design’ Olma Durumu
- Çok Eski Bir Bakışla Çok Yeniye Yapmak
- Çok İyi Teknikler Kullanmak
- Çok Öne Çıkmayan Bir İş
- Zor Nesnelere Tasarlamak

Meslek alanına etkileri bakımından parkın kendine özgü ve almışılmamış dili 'başka bir dünya yaratmak' anlamında yeni bir durum üretmiştir. Bu durum paradoksal bir duruş üretmiştir, tasarımcıların tartışmalarında bu durumlar öne çıkan temalar olmuşlardır.

-Amerika Birleşik Devletleri; New York _ The High Line 2004/2009/2011/sürüyor

.Sosyal Alanda Etkiler Bağlamında Ortaya Çıkan Temalar

- Kalabalıklık, Canlılık
- Kamusal Memnuniyet
- Herkesi Göre Nişler Yaratılmış Olması
- İnsanı Özgürleştirilen Tasarım
- Bellek
- Anlatı
- Kamusallık
- Çevreyi Değiştirme Potansiyeli

Parkın kamusalılığı üzerine tematik konuşmalar ön plana çıkmıştır. Kalabalıklık ve canlılığın da, herkesi göre nişlerin oluşturulması ve kentliyi özgürleştirici mekanizmaları içermesi bağlamında önemli olduğu belirtilmiştir.

.Tasarım Alanına Etkiler Bağlamında Ortaya Çıkan Temalar:

- Ezber Bozan Bir Proje Oluşu
- Aykırı Duruşun Mekansallaşması
- İnsanı Özgürleştirilen Tasarım
- Kentsellikler ile İççe Geçme Durumu
- Deneyim Tasarımı
- Detay ve Bütünselliğin İççe Geçmesi
- Müdahale Dengeleri

Parkın tasarım sürecinin özel oluşu, kentlinin dahil oluşu ve ezber bozan bir proje oluşu üzerinde durulmuştur. Kentselliklerin iççe geçmesi ve deneyimler içermesi tasarım alanında yenilikçi bir tavra işaret eden temalar olmuştur.

Tasarımcıların örneklem alanlar üzerinde yaptıkları tartışmalarda yeni üretilen kamusal alandan kullanım ve kentlinin bu alan içerisinde var olma kanallarının sorgulandığı görülmektedir. Bu sorgularda, gündelik hayat ile ilişkilendirme durumu da yer almaktadır. Tasarım alanına etkiler bağlamında ‘yeni’ kavramı öne çıkmaktadır. Anlatımlar, diller ve mekanizmalar hem tasarım üretimi hem de tasarımın biçimlenmesinde önem kazanmaktadır.

Bu şekilde fiziksel biçimlenmelerden çok, alanların yoğunluğu, kullanım halleri ve deneyimlerin edinilme biçimleri üzerinde durulmuştur.

5.6.4 Örneklem alanları üzerine kullanıcı görüşmeleri değerlendirmeleri

Örneklem alanlarının olduğu kentlerde yaşayan, o alanların kullanıcıları ile yapılan görüşmelerde sorulan sorular şu şekildedir:

.Bu alanı kendi gündelik hayatınıza etkileri bakımından değerlendirir misiniz? Bu alanı ne sıklıkla ne amaçlar ile kullanıyorsunuz?

.Bu alanda bulunduğunuzda hissettiklerinizi tarif edebilir misiniz?

.Bu alanın yaşadığınız kent için önemini nasıl tarif edersiniz? Kentteki diğer açık alanlardan farkı nedir?

.Bu alan şimdiki kullanımına geçmeden önce nasıl bir alandı? Eski kullanımı hakkında fikriniz var mı? Nasıl değişimler yaşandı; kendi deneyimleriniz ve gözlemlerinizle anlatabilir misiniz?

.Hangi aktivitelerin daha çok tercih edildiklerini gözlemliyorsunuz? Sizce bu alan için daha başka ne gibi içerikler düşünülebilirdi?

.Bu alanda gerçekleşen aktivitelerden nasıl haberdar oluyorsunuz? Bu aktivitelerin içerisinde yer alıyor musunuz? Burada kendi aktivitelerinizi gerçekleştirebiliyor musunuz?

.Bu alanı sizin gözlemlerinize göre kimler daha çok kullanıyor? Kendinizi bu alanda rahat ve özgür hissediyor musunuz? (yanıtın içeriğine göre sorulacak soru; daha rahat ve özgür nasıl hissetmeniz için nelere dikkat edilmeliydi?)

Bu sorular ile yapılan yüzyüze görüşmelerden elde edilen temalardan da daha çok sosyal etkiler üzerinde gelişen bir silsile ortaya çıkmıştır (Bkz. EK F).

-Fransa; Paris _ Parc André Citroen, 1990/1992

-Düzenli Olarak Kullanmak

-Erişim Kolaylığı

-Esnek Bir Alana Sahip Oluşu

-Çocuklar İçin Farklı Deneyimler Sunması

-Doğal Malzemenin Güçlü Etkisi

-Zengin İçeriği

-Farklı Aktivitelerin Yer Alışı

-Kentle İlgili de Deneyim Sunması

-Açıklık Etkisi

-Farklı Deneyimler Sunması

-Doğal Yapay Dengesi

-Herkesin Birarada Olabileceği Bir Yer

-Sıkışıklık Hissinin Olmaması

-Eski Endüstri Alanını Kente Katmak

-Kentte Yaşadığını Unutmak

-Büyüklikle İlgili Olmaması

-İnsanın Biçimlendirdiği Bir Yer

-Doğanın Şekil Verdiği Bir Yer Olmaması

-Kentten Kopmak / Kentten Kopmamak

-Çok İyi Tasarlanmışlık

-Kullanım Potansiyeli

-Parça Parça Farklı Kullanımlar İçermesi

-Çok Programlı Bir Alan Olması

-Herkes Hitap Edebilmesi

-Yeterli Hissettirmesi

- Kültürel Aktivite
- Kullanım
- Güneşe Olan İhtiyaç
- Çeşitlilik
- Kentın Her Yerinde Çeşitlilik
- Çeşitlilik İçin Devletin Desteği
- Almanya; Berlin _ Potsdamer Platz, 1991/1998
  - Gündelik Hayatta Önemli Bir Yere Sahip Olması
  - Yerli Kentlinin Değil Yabancı Kentlinin Tercih Ettiği Bir Yer Oluşu
  - Kente Özgü Bir Kimliğinin Olmaması
  - Uluslararası Nitelikte Bir Yer Oluşu
  - Yerli Kentlinin Alanı Beğenmemesi
  - Kültürel İçerikler / Uluslararası
  - Örtülü Dış Mekanın 'Hotspot' etkisi
  - Turistik İçerik
  - Tarihi Konumu
  - Herkeseye Açık Etkinlikler
  - Kullanım Yoğunluğu
  - Kentın Uluslararası Durumu
  - 'Hub' etkisi
  - Multifonksiyonel
  - Uluslararası Prestij
  - Tüm Fonksiyonları Kendi İçerisinde İçermesi
  - Kentın Mevcut Yapı Dokusundan Uzak
  - Herkeseye Açık Bir Yer
  - Dışlayıcı Olmaması

- Eski İle İlişkilenme Çabası
- Soğuk Etkisi
- Vakit Geçirme İsteği
- Diğer Kültürel Aktivitelerle İlişkisi
- Kapitalizm Etkisi
- Yarışma İle Elde Edilmesi
- Tarihsel Süreçte Gelişmemesi
- İlk Uluslararası Mekansallaşma
- Boşluklarda Uluslararası Mekan Oluşumları
- Proporsiyon Farklılığı
- Başka Bir Yerde Olma Hissi
- Amerikan Şehri Mekansallaşması Etkisi
- Amerika Birleşik Devletleri; Chicago _ Millenium Park 1997/2007
  - Sadece Görmek
  - Turistik Ziyaret
  - Kültürel Aktivite
  - Yapay / Doğal Dengesi
  - Dünyadan Kopmak
  - Huzur Bulmak
  - Canlılık, Eğlence, Aktiviteler
  - ‘Landmark’ Olmak
  - Kimlik Oluşturmak
  - Herkesin Gördüğü / Gittiği Yer
  - Tek Parça Değil, Bölüm Bölüm Oluşu
  - Sanat İşleri
  - Sakinlik Arayışı

- Açıklık
- Açılışının Bir Olay Olması
- ‘Focus’ noktası
- Politik Platform
- Herkes Açık
- Ücretsiz Aktiviteler
- Bilgi Akışının Çok Kuvvetli Olmaması
- Çok Uluslu Şirketlerin Sponsorluğu ve Yaptırımı
- Farklı Yaş ve Sosyoekonomik Grupların Kentlinin Kullanımı
- Açıklık Duygusu
- Bir Sanat İşini İle Özdeşleşmesi
- Sanat İşinin Çekim Gücü
- Heykelin Kent İle Kurduğu İlişki

-İngiltere; Londra _ The Thames Barrier Park 1995/2000

- Erişilebilirlik Durumu
- Toplu Taşıma Bağlantısı
- Kentin Dışında Olma Hissi
- Uzaklaşma Duygusu
- Kentteki Yoğunluk Hissinden Farkı
- Thatcher Dönemi Kent Gelişimi
- Bilindik Kentin Dışında Olma Durumu
- Gündelik Yaşamın Farklılaşması
- İnsansızlık
- Farklı Bir Coğrafya
- Boşluk Hissi
- Parçalılık

- ‘Distopik’ Etki
- Herşeyin Uzaklaşma Durumu
- Kentle Bağlantı Biçimi
- Doğal Malzemenin Farklı Kullanımı
- Anlam
- Estetik
- Uluslararası Durum
- Kapitalizm Etkisi
- Arazi Geliştirme Politikaları
- Kullanım Potansiyeli
- Kentin Ekonomisi
- Kamusallık
- Yakın Çevresiyle Bağlantısızlık (Konutlar)
- Kentin Gelişim Tarihi
- Kentle Kurulan Bağ
- Eski Endüstri Bölgesi
- Aktivitelerden Haberdar Olmamak
- O Kentte Rahat Ve Özgür Hissetmek
- Uzaklık Algısının Değişkenliği
- Kamusal Alanın Kentliye Mekan Sağlaması
- Bir Bütün İçerisinde Geçmişle Bağ Kurmak
- Manzarayla Kentle Bağlanmak
- İspanya; Barcelona _ Diagonal Mar Park 1997/2002
- Görmüş Olmak İçin Gitmek
- Denemeler
- Yerel Bitki Kullanımları

- Etkileyici Tasarım
- Şehrin O Noktası ile İlişkilenmemesi
- Söz Söyleme Çabası
- Çevresi ile Uyumsuzluk
- Yenileme İle İlişkilenme Durumu
- Çevresinde Dönüşüm Hareketinin Olumsuz Etkileri
- Kullanımdaki Sınırlılık
- Kent Hayatına Eklemlenebilme
- Kentlinin Kendisi İçin Bir Şeyler Bulabilmesi
- Kente ve Kentliye Etkin Bir Etkisinin Olmaması
- Erişim Kolaylığı
- Kent Merkezine Yakınlığı
- Rantın Yaşayanlara Olumsuz Etkileri
- Kentteki Yeri
- Kentteki Mevcut Yaşam Biçimi
- Tasarımın Başarısı
- Biçimsel Etki
- Çevresindekileri Dışlama Durumu
- Sosyal Etki
- Bütünleştirici / Ayrıştırıcı Durum
- Kimlik
- Sınırlılık ve Kullanım
- Kullanım Yoğunluğu / Farkı
- Aktiviteler Yapılması
- Turistik Kullanımlar
- Kentle Bütünleşmek İçin Bir Araç

- Rahat Hareket Edebilme Durumu
- Çocuk Oyun Alanlarının Farklı Oluşu
- Sınır Etkisinin Simgesel Gücü
- Kentlinin Etkinliklerden vs. Haberdar Olma Durumu
- Amerika Birleşik Devletleri; New York _ The High Line 2004/2009/2011/sürüyor
- Özel Olarak Görmeye Gitmek
- Toplu Taşıma İle Erişim Kolaylığı
- Çekim Merkezi Olması
- Boşlukta Olma Hissi Vermesi
- Farklı Bitkilendirmesi ile Çok İyi Tasarlanmışlık Etkisi
- Kalabalıklık
- Kullanım Potansiyeli
- Kalabalıklıktan Ötürü Huzurlu Olmayışı
- Sadece Yürümek İçin Bile Kullanmak
- Kentle Farklı Bir Şekilde İletişim Kurmak
- Yaya İçin Ayrılmış, Özel Bir Düzlem
- Orada Herkesin Birlik Olması
- Kentin Diğer Kısımlarından Farklı Olmak
- Hareket Edebilmek
- Herşeyi Farklı Bir Perspektiften Görebilmek
- Herhangi Bir Parka Göre Daha Sanatsal
- Parkın Kentle Birleşmesi
- Kentten Kaçmaya Gerek Bırakmaması
- Kentin İçinde Kentle Bütün Yeni Bir Deneyim
- İnsanlarla Farklı Biçimlerde İletişim İçerisinde Olmak
- Eskiden İlgi Çekici Bir Yer Olmayışı

- Kentin Çekici Bir Yerine Dönüşmesi
- Çevresinde Yeni Şeylerin Gelişmesi
- Çevresinin Canlanması
- Ticaret Yerine İnsanların Toplanacağı Bir Yer Olması
- Yürümek ve Görmek
- Oturulan Bir Yer Olmaması
- Herkesin Hareket Ettiği Ve Sosyalleştiği Bir Yer
- Oturmak İçin de Tasarlanmış Olması
- Kent Hayatına Kolayca Eklemlenebilmesi
- Yeni Aktiviteler İle Birleşmesi
- Trafikten Uzak Olmak
- Açık Perspektifler Sunması
- Her Zaman Yoğun Kullanılıyor Olması
- Her hangi bir segregasyon hissedilmemesi

Örneklem alanlar üzerine kullanıcıları ile yapılan görüşmelerde, bu alanlar için öncelikle kullanım açıklığı üzerinde durulduğu görülmüştür. Bu alanda olma hali kentte olma durumu oranı ile kent ile kurduğu veya kurmadığı ilişki üzerinden yorumlanmaktadır. Kimi durumda kentli kentten kopmayı kimi durumda kentle kurduğu doğrudan ilişkiyi, kentin içerisinde olma durumunu sorgulamıştır. Ama asıl olarak, o alana erişimin sağlanması ve gündelik hayatlarının içerisinde olup olmama haline işaret edilmiştir. Alanların kapalılık ve açıklık hissyatları da tartışılmıştır. ‘Herkes’in içerisinde olup olmaması da önemsenmiştir. Rantın olumsuz etkileri üzerine de tartışmalar yapılmıştır.

5.6.5 Örneklem alanlarının yorumlanması

Araştırmanın örneklem alanları olarak seçilen Parc André Citroen (1990/1992), Potsdamer Platz (1991/1998), Millenium Park (1997/2007), The Thames Barrier Park (1995/2000), Diagonal Mar Park (1997/2002), The High Line (2004/2009/2011/sürüyor)’ın içerisinde bulunduğumuz post post modern dünya düzeni içerisinde neoliberal ekonomi etkisi altında kapitalle ilişkilenen metropole

etkileri bakımından ortak özellikleri bulunmaktadır. Genel olarak kapitalin etkisini uluslararası insana hizmet eden bir mekanizmaya yöneltmesi sonucu bu alanlardan beklenen roller de değişmiştir. Alanların içerisinde buldukları metropollere yapacakları etkiler ana akım dünya düzeninin (mainstream) içerisinde oluşmaktadır. Ancak projelerin tasarımcılarının ya da çoğunlukla olduğu gibi tasarım ekiplerinin bu büyük etki mekanizmasının içerisinde ‘yeni’ ve kendine özgü mekanizmalar da üretebildikleri görülmektedir. Bu alanların metropollerdeki konumları ve içerisinde bulunduğumuz global dünya paralelinde tasarımcıların belirttikleri ‘bir politik gücün göstergesi’ olma durumları tasarımcıların alanlarını belirlemektedir.

Peyzaj tasarımı araçsallaşabildiği ölçüde kentliye erişmesinde başarılar göstermektedir. Peyzajın anlatımları (narratives) buna kolaylık sağlamaktadır.

Kentsel mekanın oluşmasında rolleri olan tasarımcılar ile yapılan görüşmeler ve bu alanların kullanıcıları ile yapılan görüşmelerde, kentlinin odakta olma durumunun her bir tasarım durumu için önemli bir kilit noktası olduğunu görüyoruz. Bugünün kentlisinin de bir açık alandan beklentilerinin içeriklerinin bundan yirmi yıl öncesine göre çok değiştiğini de anlıyoruz. Tasarımcı görüşmelerinden elde edilen temalar hem sosyal etki bağlamında hem de tasarım alanına etkileri bağlamında oluşturulmuştur. Ancak bu durum içerisinde her iki bölgeyi de etkileyenler stratejik yaklaşımların değinildiği kısımlardan elde edilen temalar olmuştur. İçeriklerin yerine daha çok stratejik temaların geçtiğini ve bu stratejilerin de daha çok deneyim üzerine odaklandığını görüyoruz. İçeriklerin doğrudan fonksiyonel tarifleri içermesi yerine daha çok kentliye bırakılan içeriklerden söz edilmektedir. Deneyimin kentliye erişim araçsallığını da ‘doğa’ kavramı kuruyor. Doğanın kent içerisinde var olma durumu, yapma ve doğal olan arasındaki ilişkiler bu araçsallığın önünü açıyor.

Ekolojik yaklaşımların tasarımlar içerisinde önemli bir yer tuttuğunu görüyoruz. Ekolojik yaklaşımlar günümüz için yeni ve farklı stratejilerin önünü açmak için kapı olarak da görev görmekteler. Kullanıcıların görüşmelerinden elde edilen ve tasarımcıların da altını çizerek sözünü ettikleri ‘farklılık’, ‘şaşırtma etkisi’, ‘yenilik’ gibi temaların hayat bulmasında, yeni deneyimlerin geliştirilmesi için ekolojik yaklaşımlar da birer araca dönüşmektedir.

Günümüz dünyasında her bir durumun pazar içerisindeki etkilerinin tartışılması olası bir hale gelmiştir. Bu görüşmelerden elde edilen her bir temanın böylesi bir tartışma

ortamı içerisinde geliştirildiği de unutulmamalıdır. Neoliberal ekonomi baskısı altında gelişmekte olan kentsel mekanlar için kentlinin sözünün araştırılması önemli konulardan biridir. Kentlinin arayışı çeşitli temalar ile karşımıza çıkmaktadır. Özellikle gündelik hayat içerisinde yer alış biçimiyle bu dönüşüm alanlarının üzerine görüşmelerden elde edilen ‘erişilebilirlik’, ‘kolayca içerisinde yer alabilme durumu’, ‘kente eklenme biçimi’ gibi temalar çokça tekrarlanmıştır. Bu şekilde kent ile kurdukları ilişkilerde kentlinin arayışı erişim üzerinde odaklanmaktadır. Gündelik hayatına erişim yoluyla dahil olmaktadır. Özellikle ‘birleştirme’ aracı olarak görülmektedirler. Kentlinin ve tasarımcının bu alanların başarısı çerçevesinde herkesi dahil edebilme gücü üzerine temalar gelişmiştir. Ayrıştırılmamış bir kalabalık kent coğrafyası içerisinde etkisi yüksek peyzajlar üretilmesine katkıda bulunmaktadır.

Sanat işleri ve sanatsal yaklaşımlar deneyimlerin çoğaltılmasında etki etmektedirler. Sanatın peyzaj içerisinde yer alma hali kentlinin bir diğer sözünü ettiği kent içerisinde farklı bir yerde olan duygusunun öne çıkma temasını da desteklemektedir. Sözün üretilmesinde önem kazanmaktadır.

6. SONUÇLAR

6.1 Kentsel Dönüşüm, Peyzaj Tasarımı ve Eleştirel Teori Arakesitinde Yorumlar

Post endüstriyel dönem etkileri ve 1980'lerden sonra neoliberal politikaların gelişimi ile birlikte merkezden kopma durumlarının ortaya çıkışı ile kentler ekonominin gücü haline dönüşmüştür. Bu dönemde kentlerin etki alanları ülke içerisinde değil global bir çerçeve içerisinde değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu şekilde kentler dünya üzerinde bir etki alanı oluşturabilmek üzere, diğer dünya kentleriyle yarış içerisinde gelişmişlerdir. Bu dinamik içerisinde kentler bu yapıyı etkilerken kentler de gelişen bu küresel durumdan etkilenmişlerdir. Kentlerde 'yenilenme', kamusal alan üretimleri olarak da ortaya çıkarak, o kentin gücünü ortaya koymak için bir araç olabilmektedir. Neoliberal süreçler ve gelişen kitle iletişim araçlarının kentteki gündelik hayatın değişimine de etkileri olmuştur. Kentsel mekanın gündelik hayat içerisinde varoluş biçimleri daha çok sorgulanmaya başlanmıştır. Neoliberal dünyanın yarattığı 'aynılaşma' sorunu ile birlikte 'yerellik'in aktarımsal tartışmaları da diğer tartışılmaya devam edilen konular arasındadır.

Doksanlardan günümüze özellikle metropol hayatında gerçekleşen değişimler ve 'yeni' dünya düzeninin gelişmesinde tetikleyici dinamiklerinin tasarım dünyasındaki tezahürleri çeşitli katmanlar ile okunabilmektedir. Kent böyle bir ortam içerisinde değişmekte ve anlamlandırılmaktayken, tasarım disiplinleri de bu ortamdan etkilenmekte, disiplinlerarası tartışmalar sürmektedir.

Diğer taraftan, dünya kentlerinin durumu ve post-endüstriyel dünyada sürdürülebilirlik konuları öne çıkmaktadır. Ekoloji ve ekolojik yaklaşımlar önem kazanmaktadır. Peyzaj tasarımları post-endüstriyel dönem içerisinde, endüstriyel alanların dönüşüm sürecinde rol almaya başlarken, bu alanların dönüşümlerinin potansiyelleri anlaşılmaya başlanmıştır. Bu potansiyelin hem çevresel etkileri, hem kent yaşamına etkileri fark edilmeye başlanmıştır. ABD'de ilk örneklerden sayılabilecek 1970 yılında Seattle'da 'Gas Works Park'ı endüstriyel bir alanın

dönüştürülerek kent hayatına katılımı konusunda hem mesleki açıdan hem de kentsel açıdan açılımlara yol açmıştır. Bu alanlardaki ekolojik yaklaşımlar da mesleğin bu yöne doğru açılımında önemli bir yer tutmuştur. Ekolojik yaklaşımlar çevre konularının da ön plana çıktığı bu dönem için bir bütün tasarım aracı olarak da önemli bakış açıları sağlamıştır.

Neoliberal dünyada kentlerin fiziksel ve sosyal durumları ile çevre konularının tartışmalarının bir döneme denk gelmesi ilginç bir karşılaşma durumudur, bu durumu biraraya gelme hali olarak da okuyabiliriz.

Bu gelişmelere paralel olarak, neoliberal ekonominin ürettiği ‘mainstream’in (ana akım düzeni) fiziksel ve sosyal tezahürleri ile birlikte kültür araştırmaları ile kentin özgürleştirici üretim ortamları sunması, kentsel adalet konularında araştırmalar geliyor. ‘Eleştirel Teori’, bugün genişletilmiş haliyle bu konulara odaklanıyor ve tartışmaları transdisipliner içeriği ile sürdürüyor. Neoliberal düzenin yarattığı genel geçer yapıya rağmen tasarımcının kentliyi/insanı düşünebilmesi için süreçlerin zorlandığı görülmektedir.

Neoliberal ekonominin etkileri ve kentin iç dinamikleri ile gelişen dönüşüm konusuna peyzaj mimarlığı alanının dahil olma biçimlerinin, hem disiplinin gelişimine hem de kentin sosyal yapısına etkileri öteleyici olmuştur.

Bu araştırmada peyzaj tasarımının kentsel dönüşüm alanlarında varoluş durumlarının incelenmesi ile yorumlar yapılmıştır. Bu okumaların odağında ‘eleştirel teori’ altyapısı bulunmaktadır.

Araştırmanın teorik altyapısını oluşturmak üzere ‘eleştirel teori’ çerçevesinde teorik araştırmalar yapılmıştır. Metropolle ilişkilendirilerek disipline ve sosyal hayata dair tartışmalar ile çalışma alanına dair sorular üretilmiştir. Sorulara yanıt teşkil edebilecek araştırma ortamı olarak seçilmiş dönemin metropol bağlamındaki durumu ve peyzaj disiplinin bu durum ile ilişkilenebilmesi, kentsel dönüşüm konusunun gelişim süreci teorik olarak tartışılmıştır.

Peyzaj disiplininin geldiği noktanın konumlandırılması için yapılan araştırmalarda, disiplinin diğer disiplinler ile ilişkilenebilme halinin yanı sıra iç yapısının da değiştiği ve kendisini dönüştürdüğü anlaşılmaktadır. Kent kuramları ile kurduğu kritik ilişkiler üzerinden de okuma yapılmıştır. Bugün için önemli bir durum peyzaj disiplininin ürettiği bilgi ve kuramların kent kuramlarının içerisinde yer bulduğudur. Hibrit bir

ortamın gelişmesi için peyzaj disiplini çok katmanlı ‘narrative’lere (anlatım) sahiptir. Değişkendir ve süreç tasarımı üretebilir açıklıktadır. Transmodernin tartışmasını sürdürdüğü çoğul ve rizomik ortam üretebilecek bir althğa sahiptir.

Kentsel dönüşüm alanlarında peyzaj projeleri birkaç araç ile incelenmiştir. Bu incelemelerde projelerin fiziksel tasarım başarılarından öte, daha bütüncül bakarak ‘eleştirel teori’ içerisinden okunması hedeflenmiştir. Kentsel dönüşüm alanlarında peyzaj tasarımı okumaları yapmak üzere döneme ait projeler ile bir seçki hazırlanmıştır. Bu seçkide bulunan projeler temaları, stratejileri ve içerikleri bağlamında incelenmiştir. Karşılaştırmalı olarak projeler incelendiğinde içeriklerin genellikle azaldığı ya da az kaldığı, hatta belirsizleştiği, bunun yerine temaların ve stratejilerin arttığı görülmüştür.

Dönemin yarattığı ‘mainstream’ (ana akım) dinamikleri dışında alternatif içerik ve veriler ile tasarlanmış peyzaj projelerinin de ayrıca okumaları yapılmıştır. Bu projelerde ortaya çıkan kavram ve stratejiler ortaya çıkarılmıştır. Bu projelerin okumalarında elde edilen kavram ve stratejilerde daha çok sosyal içeriklerden faydalandığı ve insanın tasarımın odağında bulunduğu görülmüştür. Süreç bu projelerin en önemli aracıdır, çoğunlukla birden bire değişime neden olacak sonuçlar yerine süreç odaklı, orada yaşayanların da dahil olabileceği tasarım süreçleri görülmektedir.

Dönemin kentsel dinamiklerinin ve endüstri sonrası etkilerin belirgin şekilde yaşandığı hatta sembolikleşen metropollerde yapılmış olan peyzaj projelerinden oluşan altı örneklem alan seçilmiştir. Örneklem alanların incelenmesi için literatür taraması yapılmış, tasarımcılarının görüşlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca onbeş kişilik disiplinler arası bir grup ile tek tek, yüz yüze ‘in-depth interview’lar (yarı strüktüre görüşme) yapılmıştır. Bu görüşmeler öncelikle ‘eleştirel teori’ odağında oluşturulan kategorik sorular ile genel görüşleri almak üzere yapılmış, hemen ardından bu içerikten de yararlanılarak görüşmecilerden örneklem alanlar üzerine görüşleri alınmıştır. Örneklem alanlarının değerlendirilebilmesi için ayrıca projenin gerçekleştirildiği kentte yaşayan biri ile de ayrıca bir görüşme yapılmıştır, görüşmelerden temalar ve ana temalar elde etmek üzere söylem analizleri yapılmıştır. Projelerin tasarımcılarının görüşleri ve yarı-strüktüre görüşmelerden elde edilen veriler ile projeler ‘eleştirel teori’ ışığında değerlendirilmiştir.

Kentsel dönüşüm alanlarında gerçekleştirilen peyzaj projeleri üzerinden teorik altyapı çerçevesinde yapılan okumalardan elde edilen temalar ve bunların alt kategorilerine kesin ve değişmez durum olarak bakmak yerine elde edilen tüm temaların ürettiği zengin topoğrafyanın üreteceği motivasyonlar olabileceği düşünülmüştür. Ancak ilişkilerin okunaklılığını sağlayabilmek ve çıkarımları görünürleştirebilmek için alt kategorilere de erişilmeye çalışılmıştır.

6.1.1 Kentsel dönüşüm alanlarında peyzaj tasarımlarının disipline etkileri

Kentsel dönüşüm alanlarında peyzaj tasarımlarının disipline etkilerini ana başlıklar olarak sıralayacak olursak;

- Peyzaj mimarlığının kendini dönüştüren bir yapısı olması
  - Disiplinin bugünün arayışlarına yanıt verebilecek çoğaltıcı ortam üretmesi
  - Peyzajların 'Deneyim' kurgularıyla oluşturulması
  - Hibrit yapısının olması
  - Disiplinlerarası üretim durumu
  - Transdisipliner çalışmalara açık özelliği
  - Kent kuramları ile 'yeniden' düşünülmesi
  - Enformel yaklaşımların denenebilme ortamı
- gibi başlıca etkilerden söz edebiliriz.

6.1.2 Kentsel dönüşüm alanlarında peyzaj tasarımlarının sosyal etkileri

Kentsel dönüşüm alanlarında peyzaj tasarımlarının sosyal etkilerini de şöyle özetleyebiliriz:

- Neoliberal dünya dinamiklerine rağmen kentli odağında ve küçük etkileri hedef alan tasarımlar üretebilmesi
- Gündelik hayata eklenenebilme gücü
- Sosyal projelerin dahil edilebilme durumu
- Süreç tasarımını içeren durumu
- 'Doğal' olanın dahil olabileme gücü

6.1.3 Peyzaj tasarımında ‘eleştirel’ olma mekanizmaları

Peyzaj tasarımları incelemelerinden ‘eleştirel’ olmaya çok açık olan peyzaj mimarlığı ortamında gerçekleştirilen tasarımların ‘eleştirel’ olabilmesi için iki mekanizmanın görünür olduğundan söz edebiliriz.

Hem tasarım ortamını öteleyebilecek hem de toplumsal olarak kullanıcı odaklı olabilecek, ana akımın etkisi altında ve kapital odaklı içerikler ve verilere rağmen olanakları ve potansiyelleri görünür kılacak tasarımların kapitalin baskısı altında olmayan tasarımlar olduğu görülmektedir. Kapital eksikliği içerisinde olan projelerin stratejileri doğrudan kullanıcıları üzerinden kurulmaktadır, sürece dayalıdır. Bu süreçler içerisinde genel geçer durumların ve imajların üretilmediği, sosyal içeriklerin dahil edildiği ve yaratıcılığın etkilerinin görüldüğü çalışmalar genellikle sanatçıların da dahil olduğu transdisipliner çalışmalar olmaktadır.

Diğer taraftan büyük kapitaller ile üretilen, etkilerinin daha global olması beklenen işlerde kapital baskısına ve yatırımcının beklentilerine rağmen tasarımcının ‘sözünü etmeden’ gerçekleştirebileceği tasarım hedeflerine erişmesi mümkün görünmektedir. Bu durum bir strateji olarak değerlendirildiğinde, tasarım süreci yatırımcıya iyi aktarıldığında daha görünür şekilde gerçekleştirildiği durumlar da olmaktadır. Bu tasarımlar gerçekleştikten sonra sosyal etkileri ve mesleğe etkileri görünür olmaktadır. Peyzaj, alan olarak bu görünmez hedeflerin ortamı olma potansiyeli ile büyük olanaklar sağlamaktadır.

Araştırmanın sorularına yanıtları oluşturan özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz,

.Peyzaj, daha adil, daha eşit bir kent ortamı oluşturmak için potansiyel bir platform olabilmektedir.

Peyzaj, bütüncül bakış ile birlikte küçük müdahaleye de olanak vermesi karakteriyle, açıklığı ve açık olmaya aday durumu ile ‘segregasyon’u ortadan kaldırabilecek kolektif bir yapı ortaya çıkarabilecek ve bu bağlamı ile sosyal değişimi de beraberinde getirebilecek bir ortam.

.Peyzaj, ‘değişim’i oluşturmak için ortam olarak politik bir araç olabilir.

Peyzaj sosyal ortamı ve ardından gelecek sosyal biçimlenmeyi oluşturmak için güç kaynağı oluşturabiliyor. Kendi başına tek bir örnekle bile, örneğin New York Manhattan’da üç fazlı uygulanması planlanan ve iki fazı hayata geçmiş olan ‘The

High Line', kent okumaları ile birlikte bakıldığında yeni güçlerin ortaya çıkarılması için bir hareket kaynağı olabiliyor. Yeni kentsel formların ortaya çıkmasında hem politik olarak hem de tasarım mekanizmasını tarif eden bir model olarak bir motivasyon kaynağı olabiliyor. Peyzaj bu hali ile politik olarak, 'kolektivite'yi oluşturmak için bir platforma dönüşme gücünü içermektedir.

.Peyzaj, kentlinin kentle ilişkilenme 'anı'nı oluşturur.

Kentle ilişkilenme durumu 'kentli' olarak kentte bulunma ve kentle alışveriş etme hakkı ile birlikte gelişir.

.Peyzaj, bugünün hızlı iletişim ortamı içerisinde gelişen sanal buluşma ortamlarına alternatif iletişim ortamı sunar.

.Peyzaj, kentin bütünü ile ilişkilenen karşılaşmalar ortamıdır.

Peyzaj kentin tamamına etki eden ya da tamamının getirdiği hem fiziksel hem de kültürel etki mekanizmasının içerisinde kalan

.Peyzaj, tasarım içeriği ve stratejiler ile kamusal tasarım alanı olarak kamuya erişmeye en açık tasarım ortamıdır.

Peyzaj, içerikleri ve kentli ile ilişkilenme biçimleri açısından tasarımcının diğer tasarım disiplinlerine göre stratejilere daha özgür biçimlerde karar verebileceği bir ortamdır. Doğrudan programatik bir yapısı olmadığından ötürü, tasarım için düşünülecek deneyimlerin insana erişmesi dolaylı gibi gözükse ancak doğrudan yollardır. Büyük sözler söylemeden ya da insanı yabancılaştırmadan insanı kendi içerisine dahil edebilecek güce sahiptir.

.Peyzaj, herkesi içerisine dahil eden kamusal bir ortamdır.

Peyzaj, tüm yaş gruplarından, her tür sosyo-ekonomik gruptan ve cinsiyetten herkesi içerisine dahil etmeye açık bir ortamdır.

.Peyzaj, sanatı doğrudan içerisine alabilen, söz söyleyebilen bir ortam oluşturur.

.Peyzaj, 'yeni'yi doğrudan sunabilen, 'eski'yi kolaylıkla dönüştürebilen bir ortamdır.

.Peyzaj, dönüşümü doğrudan zorlayarak değil, kendi getirdiği potansiyeller ile oluşturan bir ortamdır.

.Peyzaj, 'zaman' ile varolan bir ortam, kendisi dönüşüme açık olarak var olan bir ortamdır.

.Peyzaj, global olarak bugünün insanının karşı karşıya kaldığı ekolojik konuların çözüm ortamıdır. Bu şekilde yeni ekonomilerin oluşumunda aktif bir rol oynayacaktır.

.Peyzaj, doğal malzemenin gücünü kullanan, insan ile doğal malzeme ilişkisini kuvvetlendiren ve bu yolla insana erişimi doğrudan olan bir ortamdır.

Peyzaj, 'doğal' ve 'yapay' doğayı içerisinde barındıran ve bu ikisinin oluşturduğu arakesitte kentte, özellikle metropolde insanın sürekli gerilim içerisinde olduğu anlardan uzaklaştırıp, başka 'micro milieu' (mikro ve kendine özgü ortam) lere taşıyabilen, özgürce programlanabilen bir yüzey olma potansiyeli ile güçlü bir dönüştürme aracıdır.

.Peyzaj, alternatif bir üretim ortamı olmaya açıktır.

Kent ekonomisi içerisinde peyzaj alternatif ve 'yeni' üretim formları oluşturmak için programlanabilir ortam oluşturabilir. 'Üretim' kentli için kentte olmanın ve kentli olmanın en önemli kanallarından biridir. 'Üretim', Lefebvre'in üzerinde durduğu 'deneyimin üretilmesi' olarak da düşünülebilir. 'Gerçek' ve 'soyut' arasında bir geçiş alanı olarak gelişebilir ve bu şekilde 'kolektivite'nin gelişmesine de ortam oluşturabilir.

.Peyzaj, 'enformel' ve 'alternatif' olanı barındırabilir.

Peyzaj, açık yapısı ile kitleleri farklı biçimlerde içerisine dahil edebilme gücü ile 'enformel' ve 'alternatif' olanı içerisinde barındırabilir. Bu durum, farklı yapılarıdaki kentliyi birarada tutabilecek farklı 'dillerin' oluşturulmasında da olanak verir.

İki mekanizmanın dahil olabilme durumu ve 'peyzaj'ın kendisine özgü 'narrative'leri (anlatım) ile 'peyzaj tasarım alanı' bugünün çoğaltıcı yapısı içerisinde, kentli bireylere hizmet ederek diğer disiplinlerin de değerlendirebileceği durumlar üretmek açısından önemli bir araç olabilmektedir.

KAYNAKLAR

- Alterman R., Cars G.** (1991). *Neighbourhood Regeneration An International Evaluation*, Mansell Publishing Limited, New York, USA
- Alvesson M. Ve Sköldberg K.** (2009). *Reflexive Methodology: new vistas for qualitative research*, Sage Publications Ltd., London.
- Amidon J.** (2001). *Radical Landscapes Reinventing Outdoor Space*, Thames and Hudson, London, UK.
- Balfour A.** (1999). Afterward: What is public in Landscape?, *Recovering Landscape Essays in Contemporary Landscape Architecture*, 275-283, Princeton Architectural Press, New York.
- Beardsley J.** (2009). *Ken Smith Landscape Architect*, The Monacelli Press, New York, USA.
- Berger A.** (2006). *Drosscape Wasting Land in Urban America*, Princeton Architectural Press, New York, USA.
- Berger A.** (2009). *Systemic Design Can Change The World*, Utopia's Practical Cousin Response by Dirk Sijmons, Sun Publishers, Amsterdam and Wouter Mikmak Foundation Delft, Netherlands
- Berry R.S.Y.** (1999). *Collecting Data by In-depth Interviewing*, British Educational Research Association Annual Konferansı Bildiri, University of Sussex at Brighton, İngiltere.
- Brenner N.** (2009). What is critical urban theory?, *City*, 13:2, 198-207, Routledge, London.
- Bloomberg M.R.** (2009). *Friends of High Line*, High Line Opening Summer 2009, New York
- Bohman J.** (2005). We, Heirs of Enlightenment: Critical Theory, Democracy and Social Science. *International Journal of Philosophical Studies*, 13(3):353-377
- Boyce C. Ve Neale P,** (2006). Conducting in-depth interviews A Guide for Designing and Conducting In-depth Interviews for Evaluation Input. *Pathfinder International Tool Series Monitoring and Evaluation*, Pathfinder International, Watertown, USA.
- Britz R.** (1981). *The Ebidle City Resource Manual*, William Kaufmann, Inc. Los Altos, California.
- Clos O.** (2009). *The Barcelona Agenda, Reuse, Compactness and Green in Eco-Urbanity Towards Well-mannered Built Environments*, 19-32, Routledge, London and New York.

- Corner J.** (1999). Recovering Landscape as a Critical Cultural Practice, *Recovering Landscape, Essays in Contemporary Landscape Architecture*, 1-25, Princeton Architectural Press, New York.
- Corner J.** (2004). Not Unlike Life Itself Landscape Strategy Now, *Harvard Design Magazine*, Fall 2004 / Winter 2005, Number 21, President and Fellows of Harvard College, NY, USA.
- Corner J.** (2006). Terra Fluxus, *The Landscape Urbanism Reader*, 21-33, Princeton Architectural Press, New York, USA.
- Cumberlidge C. And Musgrave L.** (2007). *Design and Landscape For People New Approaches to Renewal*, Thames and Hudson, London.
- Daab R. Ve Duran S.C.** (2008). *Contemporary Landscape Architecture*, daab, Cologne, London, New York.
- De Certeau.** (2008). *Gündelik Hayatın Keşfi – I, Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Deming M.E.** (2011). *Landscape Architecture Research, Inquiry, Strategy, Design*, John Wiley & Sons, New Jersey, USA.
- Denzin N.K. ve Lincoln Y.S.** (2003). *The Landscape of Qualitative Research, Theories and Issues*, Sage Publications, California, London, New Delhi.
- Department of Environment (Inner Cities Directorate).** (1987). *Greening City Sites, Good Practice in Urban Regeneration*, Prepared for the Department of the Environment by: JURUE, a division of ECOTEC Research and Consulting Ltd.
- Després ve diğ.** (2011). Implementing Transdisciplinarity: Architecture and Urban Planning at Work, in Doucet, I. ve Janssens, N., eds, Transdisciplinary Knowledge Production, *Architecture and Urbanism. Towards Hybrid Modes of Inquiry*, Springer, 33-49, Dordrecht.
- Dietrich L.** (2009). *Territories, From Landscape to City*, Birkhauser Verlag AG, Basel, Switzerland.
- Dittmer M.** (2009). Detroit: Scale of Crisis: Scale of Intervention, *Topos*, **66**, Calwey, Germany.
- Diedrich L.** (2009). *Territories, from Landscape to City*, Birkhauser Verlag, Basel, Boston, Berlin.
- Dussel E.** (2002). World System and “Trans”- Modernity in Nèpantla: Views form South 3.2, Duke University Press
- Ellin N.** (2006). *Integral Urbanism*, Routledge, New York.
- Fainstein S.S.** (2010). *The Just City*, Cornell University Press, New York, USA.
- FOA.** (2003). *Phylogenesis Foa’s Ark, Foreign Office Architects*, Actar ve Institute of Contemporary Arts, London.
- Frieden B. J., Sagalyn L.B.** (1990). *Downtown, Inc. How America Rebuilds Cities*, The MIT Press, Cambridge, Massachusettes, London, England.

- Friends of the High Line.** (2008). *Designing the High Line, Gansevoort Street to 30th Street*, New York, USA
- Giddens, A.** (1998). *The Third Way: The Renewal of Social Democracy*, Malden, Mass, Polity Press.
- Gittel R. J.** (1992). *Renewing Cities*. Princeton University Press, New Jersey, USA.
- Greenstein R.Sungu-Eryılmaz Y.** (2004). *Recycling The City The Use and Reuse of Urban Land*, Lincoln Institute of Land Policy, Cambridge, Massachusetts.
- Guion L.A., Diehl D.C., Macdonald D.** (2006). *Conducting an In-Depth Interview*, Department of Family, Youth and Community Sciences, Florida Cooperative Extension Service, Institute of Food and Agricultural Sciences, University of Florida, USA.
- Harnik P.** (2010). *Urban Green Innovative Parks for Resurgent Cities*, Island Press, Washington, Covelo, London.
- Harvey, D.** (1989). *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change*, Blackwell.
- Harvey, D.** (2008). The Right to The City, *New Left Review*, **53**.
- Healy P. Davoudi S., O'Toole M., Tavsanoğlu S. And Usher D.** (1992). *Rebuilding the City, Property-led Urban Regeneration*, E & FN Spon, London.
- Heynen H.** (2007). A Critical Position in Architecture, *Critical Architecture* ed. Rendell J., Hill J. and Dorrian M., Routledge, London and New York.
- Hinshaw M.L** (2007). *True Urbanism Living In and Near the Center*, Planners Press American Planning Association, Chicago, ABD.
- Holden R.** (2003). *New Landscape Design*, Architectural Press, An Imprint of Elsevier Science, Oxford, England.
- Horkheimer M.** (2002). *Critical Theory: Selected Essays*, The Continuum Publishing Company, New York, USA.
- Imbert D.** (2009). *Between Garden and City Jean Canneel-Claes and Landscape Modernism*, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh
- Jacobs J.** 1961 (2009). *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Jacques D. ve Woudstra J.** (2009). *Landscape Modernism Renounced The Career of Christopher Tunnard (1910-1979)*, Routledge, New York, USA.
- Kemp Roger L.** (2006). *Cities and Nature A handbook for Renewal*, Mc Farland & Company, Inc. Publishers, Jefferson, North Carolina and London.
- Kincheloe J.L. Ve McLaren P.** (2003). Rethinking Critical Theory and Qualitative Research, *The Landscape Of Qualitative Research, Theories and Issues*, 433-488, eds. Denzin N.K. And Lincoln Y.S., Sage Publications, California, London, New Delhi.
- Kirkwood N.** (2001). *Manufactured Sites Rethinking the Post-Industrial Landscape*, Spon Press, London.

- Kompridis N.** (2005). Rethinking Critical Theory, *International Journal of Philosophical Studies*, **13:3**, 299-301.
- Kümbetoğlu B.** (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, Bağlam, İstanbul.
- Kvale, S.** (1996). *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*, Sage Publications, Londra, İngiltere.
- Lang R.E.** (2003). *Edgeless Cities, Exploring the Elusive Metropolis*, Brookings Institution Press, Washington D.C., USA.
- Lefebvre, H.** (1996). *Writings on Cities*, Blackwell, Oxford and Cambridge.
- Lefebvre, H.** (2007). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Losanths A.** (2008). *Urban Landscape*, Loft Publications, Barcelona, Spain.
- Luyckx, M.** (1999). The Transmodern Hypothesis: towards a dialogue of cultures, *Futures*, **31**, 9-10, 971-982.
- Lynch, K.** (1960). *The Image of the City*, MIT Press, USA.
- Marcuse P. ve diğ.** (2009). *Searching For The Just City, Debates in Urban Theory and Practice*, Routledge, Oxon, UK.
- Margulis L., Corner J., Hawthorne B.** (2007). *Ian McHarg Conversations with Students, Dwelling in Nature*, Princeton Architectural Press, New York, USA.
- Marshall C. ve Rossman G.B.** (1999). *Designing Qualitative Research*, Sage Publications, California, USA.
- Marshall, R. ed.** (2001). *Waterfronts in Post-Industrial Cities*, Spon Press, Londra.
- Marshall T.** (2004). *Transforming Barcelona*, Routledge, London.
- Newton N.T.** (1971). *Design On The Land*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Niculescu, B.** (2002). *Manifesto of Transdisciplinarity*, SUNY Press, USA.
- Nordahl D.** (2009). *Public Produce The New Urban Agriculture*, Islands Press, Washington, Covelo, London.
- Özden, P.P.** (2008). *Kentsel Yenileme, Yasal-Yönetmelik Boyut, Planlama ve Uygulama*, Imge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Radovik D.** (2009-1). Towards a Theory of Eco-Urbanity, *Eco-Urbanity Towards Well-Mannered Built Environments*, 1-5, Routledge, London and New York.
- Radovik D.** (2009-2). Eco-Urbanity, The Framework of an Idea, *Eco-Urbanity Towards Well-Mannered Built Environments*, 9-18, Routledge, London and New York.
- Register R.** (2002). Ecocities, Building Cities, *Balance with Nature*, Berkeley Hills Books, Berkeley, California, USA
- Rendel S.** (2007). Renewal of Parks in Inner London, *Landscape Research*, 13-15 Volume 8, Iss.2, Taylor and Francis Group,

- Rendell J., Hiil J., Fraser M., Dorrian M.** (2007). *Critical Architecture*, Routledge, London and New York.
- Richarson T.** (2008). *Avant Gardeners*, Thames and Hudson Ltd., London.
- Rodriguez Magda R.M.** (2004). *Transmodernidad*, Anthropos, Barcelona.
- Rojas E.** (2010). *Building Cities*, David Rockefeller Center for Latin American Studies Harvard University, New York.
- Rowe P.G.** (2006). *Building Barcelona A Second Renaixença*, Barcelona Regional, Actar, Barcelona.
- Sassen, S.** (2002). *Global Networks, Linked Cities*, Routledge, New York.
- Schröder T.** (2001). *Changes in Scenery, Contemporary Landscape Architecture in Europe*, Birkhauser-Publishers for Architecture, BASEL, Boston, Berlin.
- Shane G.** (2003). The Emergence of 'Landscape Urbanism' Reflections on Stalking Detroit, *Harvard Design Magazine*, Fall2003/Winter 2004, Number 19, President and Fellows of Harvard College, NY, USA.
- Soja E.W.** (2007). *Postmetropolis Critical Studies of Cities and Regions*, Blackwell Publishing, Malden, Oxford, Victoria
- Sönmez F.U.** (2007). *Kentsel Söylemi Popüler Yazılı Medya Üzerinden Okumak*, 8-11, Doktora Tezi, İ.T.Ü., İstanbul.
- Sternfeld J.** (2001). Joel Sternfeld, *Walking the High Linewith essays by Adam Gopnik and John Stilgoe*, Steidl, Pace/MacGill Gallery, Göttingen, Germany.
- Şentürer A.** (2004). *Mimarlıkta, Tasarımda, Eğitimde Eleştirel Yaklaşım*, Yapı Endüstri Merkezi, İstanbul.
- Tanyeli U.** (2007). *Mimarlığın Aktörleri Türkiye 1900-2000*, Garanti Galeri, İstanbul.
- Terzi F.** (2009). *Mekansal Büyüme ve Konut Alanlarına Yönelik Gelişme Stratejileri*, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Thompson I.** (2009). *Rethinking Landscape: A Critical Reader*, Routledge, London and New York.
- Thorns D.C.** (2004). *Kentlerin Dönüşümü, Kent Teorisi ve Kentsel Yaşam*, CSA Global Yayın Ajansı, İstanbul.
- Tomruk B.** (2010). *Bursa'nın 2000-2010 Arası Yeniden Yapılanmasında Kentsel Söylem Üzerinden Dönüşüm Rotaları*, 51-58, Doktora Tezi, İ.T.Ü., İstanbul.
- Treib M.** (2002). *The Architecture of Landscape, 1940-1960*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Tschumi B.** (1996). *Event-Cities (Praxis)*, 11-19, the MIT Press, Cambridge, Massachusettes, London, England
- Url-1** <http://www.marthaschwartz.com/projects/residential_gifu.php>, alındığı tarih: Nisan 2012

- Url-2** <http://www.marthaschwartz.com/projects/gifu_details.html>, alındığı tarih: Nisan 2012
- Url-3** <<http://www.landscapeonline.com/research/article/11728>>, alındığı tarih: Nisan 2012
- Url-4** <<http://www.tschumi.com/projects/3/#>>, alındığı tarih: Nisan 2012
- Url-5** <<http://www.mimdap.org/?p=244>>, alındığı tarih: Nisan 2012
- Url-6** <http://en.wikipedia.org/wiki/Parc_Andr%C3%A9_Citro%C3%ABn>, alındığı tarih: Nisan 2012
- Url-7** <<http://www.archdaily.com/112685/ad-classics-parc-andre-citroen-alain-provost/>>, alındığı tarih: Nisan 2012
- Url-8** <http://www.som.com/content.cfm/millennium_park_master_plan>, alındığı tarih: Nisan 2012
- Url-9** <http://en.wikipedia.org/wiki/Thames_Barrier_Park>, alındığı tarih: Nisan 2012
- Url-10** <<http://www.lda.gov.uk/projects/thames-barrier-park/index.aspx>>, alındığı tarih: Nisan 2012
- Url-11** <http://en.wikiarquitectura.com/index.php/Diagonal_Mar_Park>, alındığı tarih: Nisan 2012
- Url-12** <http://www.mirallestagliabue.com/project_cm.asp?id=51>, alındığı tarih: Nisan 2012
- Url-13** <http://en.wikiarquitectura.com/index.php/Diagonal_Mar_Park>, alındığı tarih: Nisan 2012
- Url-14** <http://www.pps.org/great_public_spaces/one?public_place_id=623>, alındığı tarih: Nisan 2012
- Url-15** <<http://geographyfieldwork.com/DiagonalMarInternationalForum2004Problems.htm>>, alındığı tarih: Nisan 2012
- Volckmann, R. ve Nicolescu, B.** (2007). Transdisciplinarity: Basarab Nicolescu Talks with Russ Volckmann, *Integral Review*, **4**, 73-90. Arina Publishing House.
- Viljoen A., Bohn K., Howe J.** (2005). *Continious Productive Urban Landscapes: Designing Urban Agriculture for Sustainable Cities*. Elsevier, Burlington.
- Wagner F.W. Joder T.E., Mumphery Jr. A.J., Akundi K.M., Artibise F.J.** (2005). *Revitalising the City Strategies to Contain Sprawl and Revive the Core*, M.E. Sharpe, Inc., New York, USA
- Waldheim C.** (2006). *The Landscape Urbanism Reader*, Princeton Architectural Press, New York, USA.
- Whitehand J.W.R.** (1992). *The Making of the Urban Landscape*, Blackwell, Oxford, UK.
- Whyte I.D.** (2002). *Landscape and History since 1500*, Reaktion Books, London, UK.

- Wood C.** (1991). *Urban Renewal: The British Experience, Neighbourhood Regeneration An International Evaluation*, 44-69, Mansell Publishing Limited, New York, USA
- Woudstra J. Ve Fieldhouse K.** (2000). *The Regeneration of Public Parks, The Garden History Society Landscape Design*, Trust and E & FN Spon, Londra.
- Yıldırım A. ve Şimşek H.** (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık San. VE Tic. AŞ., Ankara.
- Zukin S.**, (1982). *Landscapes of Power: From Detroit to Disneyland*, University of California Press, Berkeley.

EKLER

EK A: Dönüşüm Alanlarında Peyzaj Tasarımlarının Tematik İnceleme Kartları

EK B: Tasarımcı Görüşmeleri Metinleri

EK B.1 Görüşme No:01 - Mimar 01

EK B.2 Görüşme No:02 - Mimar 02

EK B.3 Görüşme No:03 - Mimar 03

EK B.4 Görüşme No:06 - Şehir Plancısı 01

EK B.5 Görüşme No:07 - Şehir Plancısı 02

EK B.6 Görüşme No:08 - Şehir Plancısı 03

EK B.7 Görüşme No:11 - Peyzaj Mimarı 01

EK B.8 Görüşme No:12 - Peyzaj Mimarı 02

EK B.9 Görüşme No:13 - Peyzaj Mimarı 03

EK C: Kentli Görüşmeleri Metinleri

EK C.1 Görüşme No:01 – Kullanıcı / Fransa; Paris_ Parc André Citroen Kullanıcısı

EK C.2 Görüşme No:02 – Kullanıcı / Almanya; Berlin_ Potsdamer Platz Kullanıcısı

EK C.3 Görüşme No:03– Kullanıcı / A.B.D.; Chicago_ Millenium Park

EK C.4 Görüşme No:04– Kullanıcı /İngiltere; Londra_ The Thames Barrier Park

EK C.5 Görüşme No:05– Kullanıcı / İspanya; Barcelona_ Diagonal Mar Park

EK C.6 Görüşme No:06– Kullanıcı /A.B.D.; New York_ The High Line

EK D: Eleştirel Teori Odağında Yapılan Tasarımcı Görüşmeleri Analizleri

EK D1: Eleştirel Teori Odağında Yapılan Tasarımcı Görüşmeleri Analizleri / Temalar (CD-Rom'da)

EK D2: Eleştirel Teori Odağında Yapılan Tasarımcı Görüşmeleri Analizleri / Ana Temalar

EK E: Örneklem Alanlar Üzerine Tasarımcı Görüşmeleri Analizleri (CD-Rom'da)

EK F: Örneklem Alanlar Üzerine Kullanıcı Görüşmeleri Analizleri (CD-Rom'da)

EK A Dönüşüm Alanlarında Peyzaj Tasarımlarının Tematik İnceleme Kartları

Çizelge A.1: Park Am Gleisdreieck_2011.

Park Am Gleisdreieck _ 2011

Kreuzberg, Berlin, Almanya
Programı: Reichsbahn, Kullanılmayan Anhalter ve Potsdamer Tren Yollarının Dönüştürülmesi
Tasarımcı-lar: Atelier LOIDL Landscape Architects
Alan: 40 hektar
Elde Edilme Biçimi: Uluslar arası Yarışma, 2006.
Yapım Tarihi: 2011 (tamamlanma) 2013 (tamamlanmamış kısımların tamamlanması)
Ödül: Silver Urban Quality Award 2011.

temalar

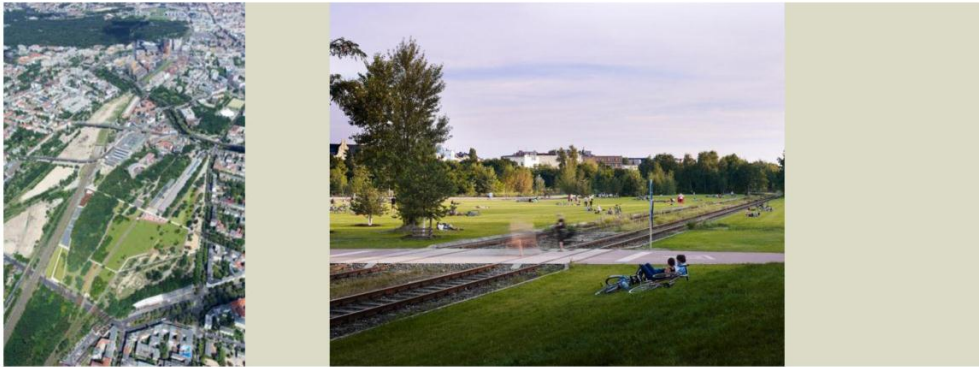
- . kentsel strüktür
- . dekorasyonsuz gerekliliklerinin incelikle karşılanması
- . alanın kendi potansiyeli
- . poetik sahneler

stratejiler

- . kendiliğinden gelişen ile kültürlenmiş bitkilerin bir arada kullanılması
- . geniş çayırlar ile özgürlük hissini geliştirilmesi

içerikler

- . çayırlar
- . orman
- . fidanlık
- . büyük teraslar
- . spor parkurları
- . meydan

Kaynak: <http://www.landezine.com/index.php/2011/09/landscape-architecture-berlin-01/>

Çizelge A.2: The 'Green Beach' at the Parc Des Cormailles

The 'Green Beach' at the Parc Des Cormailles

Ivry-sur- Seine
Programı: Kamusal Park Alanı
Müşteri: Department du Val-De-Marne
Tasarımcı-lar: Agence Ter Landscape architects and urban planners, Gilbert Long architects
Alan: 8.3 hektar
Elde Edilme Biçimi: Yarışma, 1999, birincilik
Yapım Tarihi: 2000-2006
Bütçe: 14.000.000 Euro
Ödül: Grand Prix National du Paysage 2007
Eski İşlevi: Endüstriyel Alan, Fabrika Alanı

temalar

- . gösterişsizlik
- .heterojenlik
- .özgürlük

stratejiler

- . kentin ortasında olmasına rağmen doğal güçlerden biçimlenmesi
- .ölçek değiştirebilen içerikler
- .hareket özgürlüğünün sağlanması ile her zaman orada olduğunun hissedilmesi
- .eski kullanımından izleri avantaja dönüştürmek
- .orijinal yatay etkinin sürdürülmesi ile kent dokusuna katılmak
- .'yeşil plaj' yaratmak

içerikler

- .çocuk oyun alanı
- .farklı içeriklerde bahçeler
- .bit Pazarı
- .festivaller
- . 'yeşil plaj'
- .farklı mahremiyet alanları
- .yoğun yapılaşmış alanda 'boşluk'

Çizelge A.3: Floating Public Garden, Canary Wharf

Floating Public Garden, Canary Wharf

London
Programı: Geçici Kamusal Bahçe
Müşteri: Canary Wharf Ltd.
Tasarımcı-lar: Agence Ter Landscape architects and urban planners, Wilkinson and Eyre Architects
Alan: 0.9 hektar
Yapım Süresi: 2000
Bütçe: 17.000.000Euro
Eski İşlevi: Endüstriyel Alan

temalar

.sonsuzluk
.geçicilik

stratejiler

.suyun yüzeyini kullanmak
.yoğun yapılaşmış ve yüksek binaların arasında gökyüzünün görünürlüğünü sağlamak ve boşluk yaratmak
.farklı mahremiyet alanları oluşturmak
.kullanılmayan farklı bir yüzeyi değerlendirmek

içerikler

.farklı mahremiyet alanları
.yoğun yapılaşmış alanda boşluk

Çizelge A.4: The Monbijoupark

The Monbijoupark

Berlin / Almanya
Programı: Kamusal Park
Müşteri: Berlin Senatosu
Tasarımcı-lar: Agence Ter Landscape architects and urban planners
Alan: 7 hektar
Elde Edilme Biçimi: Uluslararası Yarışma / 1994
Yapım Süresi: 2000
Bütçe: 8.000.000Euro
Eski İşlevi: Eski Park Alanı

temalar

.açıklık
.boşluk
.suyun hareketleri

stratejiler

.boşluklar yaratarak kentten farklı
görüntüleri görünür kılmak
.boşluklar ve teraslar ile farklı
atmosferler yaratmak

içerikler

.balkon-promenad
.çayır/boşluk
.oyun alanları
.su kenarı da bulunan ağaçlı bir
çayır

Çizelge A.5: Excavated Terrace at The Louis Jeantet Foundation

Excavated Terrace at The Louis Jeantet Foundation

Genevre

Programı: Bir medikal şirketin merkez binasının yenilenmesi

Müşteri: Foundation Louis Jeantet

Tasarımcı-lar: Agence Ter Landscape architects and urban planners, Domino Architects

Alan: 0.126 hektar

Tasarım Süreci: 1995

Yapım Süreci: 1997

Bütçe: 2.400.000Euro

temalar

- .yeni ufuk/lar
- .yüzey yerine hacim

stratejiler

- .Bir mimari duruşun içerisine bir ufuk eklemek
- .Peyzaj tasarımının sadece yüzey olmasının dışında yeni ufuklar eklemesinin üzerine gitmek
- .Toprak yüzeyinin altını da keşfetmek
- .Mevcut durumun 'ötesi'ni araştırmak

içerikler

- .balkon-promenad
- .çayır/boşluk
- .oyun alanları
- .su kenarı da bulunan ağaçlı bir çayır

Çizelge A.6: König-Heinrich Square

König-Heinrich Square

Duisburg-Almanya
Programı: Kamusal Meydan
Müşteri: Duisburg Kenti
Tasarımcı-lar: Agence Ter Landscape architects and urban planners
Alan: 0.6 hektar
Elde Edilme Biçimi: Yarışma, 2002.
Yapım Süreci: 2006-2008
Bütçe: 3.500.000Euro

temalar

.daha kentsel olmak
.daha çekici olmak
.basitlik
.sakinlik

stratejiler

.Mevcut yeşili korumak
.Basitlik ile sakinliği yakalamak
.Kotları kullanarak sınırları
ötelemek
.Boşaltarak içerikleri birbirleriyle
ilişkilendirmek
.çoğul içerikli yerler oluşturmak

içerikler

.oturma/sakin kalma
.etrafındaki içerikleri birleştirme
.çeşitli içerikler / oyun, oturma, su
elemanları vs. bir arada, aynı
yerde

Çizelge A.7: Creating Interaction Between the Surface and Underground Areas of Les Halles

Creating Interaction Between the Surface and Underground Areas of Les Halles

Programı: Les Halles'in geliştirilmesi
Müşteri: Paris Kenti, SEM Centre
Tasarımcı-lar: Agence Ter Landscape architects and urban planners, OMA Rem Koolhaas, Xdga Xavier de Geyter, One Architecture architects, Partenaires developpement (Program), Setec / Ove Arup engineers
Alan: 7 hektar
Elde Eilme Şekli: Yarışma, 2004

temalar

.katmanlaşma
.yataylık
.park-orman
.mahremiyet

stratejiler

.farklı katmanlar ve farklı deneyimler yaratmak
.bazı noktaları boşaltarak ufku görünmesini sağlamak
.bir yeraltı bahçesi oluşturmak

içerikler

.alışveriş
.yer altı yaşam alanı
.heykeller
.çeşmeler

Çizelge A.8: Landschaftspark Duisburg Nord

Landschaftspark Duisburg Nord

Duisburg, Almanya

Programı: Endüstriyel Alan Dönüşümü

Tasarımcı-lar: Latz + Partner (Landscape Architects), Latz-Riehl (Construction Management), G. Lipkowsky (Partial architectures)

Müşteri: Landesentwicklungsgesellschaft Nordrhein-Westfalen, Stadt Duisburg, EmscherGenossenschaft Essen, Kommunalverband Ruhrgebiet.

Alan: 230 hektar

Tasarım Tarihi: 1990.

Yapım Tarihi: 1992-2002

Bütçe: 15.500.000 Euro

Ödül: Green Good Design Award 2009, EDRA Places Award 2005, Play&Leisure Award 2004, Grande Medaille d'Urbanisme de l'Académie d'Architecture Paris 2001, 1st European Prize for Landscape Architecture Rosa Barba, Barcelona 2000

temalar

.peyzajın söz dizimi
.metamorfoz
.alanın kendi potansiyeli
.poetik sahneler
.yeni peyzaj
.filigran örüntüler

stratejiler

.endüstriyel örüntülerin ve parçaların yeni söz dizimi içerisinde kullanılması
.peyzaj tasarımı ile alanın iyileştirilmesi
.filigran örüntüler ile kente bağlantı kurmak
.tüm alanın büyük bir macera parkı olarak da kullanılması
.oyun alanlarındaki kullanımın yorumlanabilir ve özgür oluşu
.sanat işlerinin peyzaj tasarımının bir parçası olarak kullanılması

içerikler

.çayırlar
.meydanlar
.galeri
.oyun alanları
.özel bahçeler
.meydan

Kaynak: <http://www.latzundpartner.de/projects/listcat/1>
<http://www.landezine.com/index.php/2011/08/post-industrial-landscape-architecture/>

Çizelge A.9: Mediacity

Mediacity

MediaCityUK, Salford, İngiltere
Programı: Endüstriyel Alan Dönüşümü
Tasarımcı-lar: Public Realm & Landscape Designer: Gillespies
Buildings Architects: Wilkinson Eyre, Chapman Taylor, Fairhurst Design Group, Sheppard Robson
Müşteri: The Peel Group
Alan: 8.58 ha (halka açılmış kamusal alan)
Yapım Tarihi: 2011
Akreditasyon: Communities Excellent accreditation

temalar

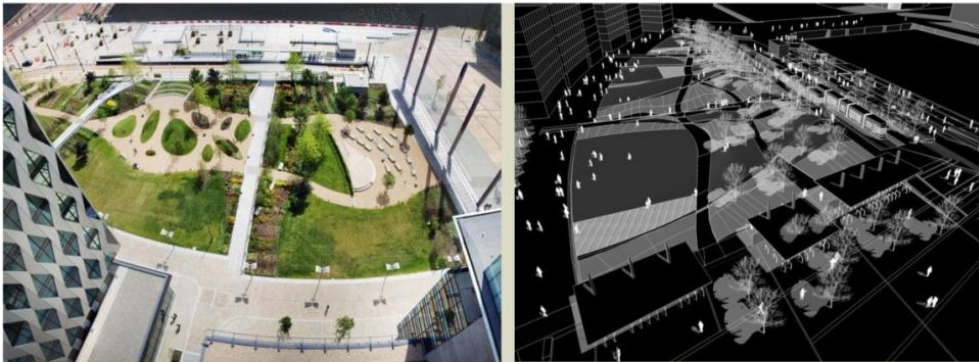
.yeni peyzaj
.çağdaş karakter
.biyolojik çeşitlilik

stratejiler

.bir iş merkezinin kamusal alan odaklı tasarlanması ve kente kazandırılması
.biyolojik çeşitliliğin artırılması

içerikler

.esnek performans yeteneği olan büyük meydan
. 'media' meydanı
. media' parkı
.Su kenarı platformları

Kaynak: <http://www.landezine.com/index.php/2011/08/mediacityuk-landscape-architecture/>
<http://www.gillespies.co.uk/#!/showcase/public-realm-design/mediacity-uk--salford-quays/>

Çizelge A.10: Museum of Steel by Surfacedesign

Museum of Steel by Surfacedesign Inc.

Monterey, Mexico
Programı: Endüstriyel Alanın Müzeye Dönüştürülmesi
Tasarımcı-lar: Surfacedesign Inc. + Harari Landscape Architecture, Nicholas Grimshaw (mimari)
Müşteri: City of Monterrey
Alan: 1.5 ha
Yapım Tarihi: 2007

temalar

- .yeniden kazanım
- .yenilikçi peyzaj
- .endemik çeşitlilik

stratejiler

- .yeniden kazanım dilini oluşturmak
- .endemik çeşitlilik ile yenilikçi peyzaj arayışları
- .yenilikçi peyzaj dili, modern mimarlık ve eski dilin birleştirilmesi
- .çevre duyarlı teknolojilerin kullanılması
- .yeni yaklaşımları denerken eski bağlamı korumak

içerikler

- .tarih müzesi

Çizelge A.11: Pirrama Park

Pirrama Park

Pyrmont, Sydney, Avustralya

Programı: Endüstriyel Alan Dönüştürülmesi

Tasarımcı-lar: ASPECT Studios, Hill Thalys Architecture + Urban Planning, CAB Consulting

Müşteri: City of Sydney Council

Alan: 1.8 ha

Yapım Tarihi: 2009-2010

Bütçe: 26 M\$

Ödül: 2010 AILA NSW Awards - 'The Medal'

2010 AIA National Awards - Walter Burley Griffin Award for Urban Design

2010 Kidsafe National Playspace Design Awards – Public Playspaces – District Parks in collaboration with Fiona Robbé Landscape Architects

2010 AILA National Awards - Planning

temalar

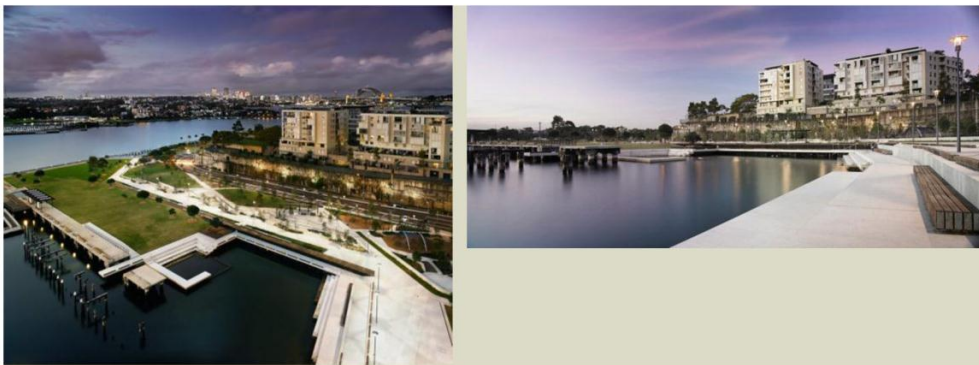
- .kontrast
- .karşılaştırmak
- .yeniden oluşturmak
- .eskiyi görünür kılmak

stratejiler

- . çevre parklarından farklı bir dil kullanılması
- .hem yerel kullanıcıların hem de bölge kullanıcılarının ilgisini çekmek
- .diğer kamusal alanlar ile ilişki kurmak
- .eski kullanım ve eski kullanımı yansıtan çevre manzarası ile kullanıcıyı ilişkilendirmek
- .eski kıyı çizgisini korumak

içerikler

- .yeni yürüme yolları
- .su kıyısı promenade
- .marina servisleri

Kaynak: <http://www.aspect.net.au/wps/wcm/connect/web/w/projects/type-of+project/public+realm/pirrama+park>
<http://www.landezine.com/index.php/2011/03/pirrama-park-by-aspect-studios/>

Çizelge A.12: Franklin Wharf Project-Stage 1

Franklin Wharf Project-Stage 1

Hobart, Tasmania
Programı: Endüstriyel Alan Dönüştürülmesi
Tasarımcı-lar: OCULUS
Müşteri: Sullivan's Cove Waterfront Authority (SCWA)

temalar

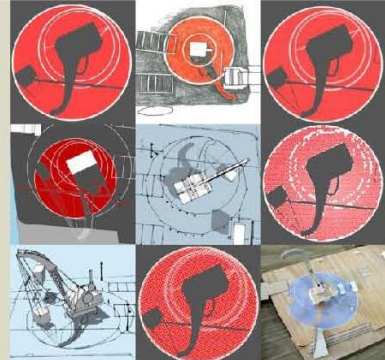
- .görünmeyen değerler
- .paylaşılan alan
- .çalışan bir iskelenin işlevini koruyarak kamusal kullanıma açmak
- .jenerik dışı
- .yerellik
- .zamansallık
- .bağlam
- .sürdürülebilirlik

stratejiler

- . görünmeyen değerler ile fark edilir, ayrıştırılabilir bir kimlik yaratmak
- .mevcut alanın özelliklerini kullanmak
- .formel yöntemler yerine alternatif yöntemler kullanmak
- .kentlin kamusal olarak erişilebilir ucu potansiyelini baz alarak strateji geliştirmek
- . jenerik kamusal alan biçimlenmelerinden uzak durmak
- .kentlinin entelektüel ilişkilenmesi üzerine strateji kurmak
- .sadece kamusal kullanımı içerisine dahil edebilecek bir durum yaratmak
- .kentliyi bir ziyaretçi olarak görmek
- .endüstriyel alan etkilerini görünür hale getirmek (koku, çalışma biçimleri vs.)
- .kimsenin önceliğinin olmadığı herkesi üzerinde taşıyan bir alan üretmek
- .sürdürülebilirliğin dinamik sosyal, kültürel ve ekonomik içeriklerini öne çıkarmak
- .kentlinin kullanım esnekliğine paralel olarak dönüştürülebilir tasarım üretmek
- .yerel güçlerden faydalanmak
- .jenerik biçimlenmelerden kaçarak ekonomik çözüm üretmek

içerikler

- .yürüme
- .oturma
- .vakit geçirme
- .değişken ve adapte edilebilirlik nedeni ile gereksinime göre farklı içeriklere açık

Kaynak: <http://www.landezine.com/index.php/2011/02/franklin-wharf-project-stage-1-by-oculus-landscape-architecture>
<http://www.oculus.com.au/>

Çizelge A.13: POTEMKIN – Post Industrial Meditation Park

POTEMKIN – Post Industrial Meditation Park

Kuramata village by the Kamagawa River, Echigo-Tsumari, Japan.

Tasarımcı-lar: OCULUS

Organizasyon: Echigo-Tsumari Contemporary Art Triennial 2003, curator Sakura Iso

Boyutlar: 130 m long, 5 – 15 m wide, 5 m high

Ekip: Marco Casagrande, Sami Rintala, Edmundo Colon, Chris Constantin, Philippe Gelard, Leslie Cofresi, Marty Ross, Janne Saario, Jan-Arild Sannes, George Lovett, Dean Carman, Joakim Skajaa, Sonny Madonaldo

temalar

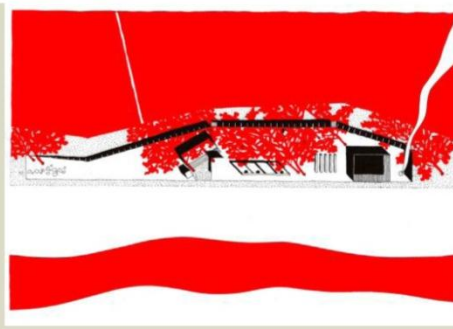
- .yeniden düşünmek
- .modern insan ve doğa ilişkilenmesi
- .kolaj
- .meditasyon

stratejiler

- .tasarımın alanda 1/1 yapılması
- .modern insanı doğa ile kurduğu ilişki içerisinde konumlandırmak
- .insan yapımının doğanın bir parçasına dönüşmesini göstermek
- .Shinto tapınağı ile ilişki kurmak
- .Geleneklerin sürdürülmesine olanak vermek

içerikler

- .Meditasyon
- .Dini ritüellerin yerine getirilmesi
- .Oturma
- .Uyuma
- .Balık avlamak

Kaynak: <http://www.landezine.com/index.php/2010/12/potemkin-post-industrial-meditation-park-by-casagrande-rintala/>

Çizelge A.14: The Sulzer-Areal

The Sulzer-Areal

Winterthur, Switzerland

Program: Post Endüstriyel bir parkın kentin diğer kısımlarıyla ilişkilendirilmesi

Tasarımcı-lar: Vetschpartner Landschaftsarchitekten AG, Zurich

Alan: 18 500m²

Tasarım Tarihi: 2000-2003

Yapım: 2003-2005

temalar

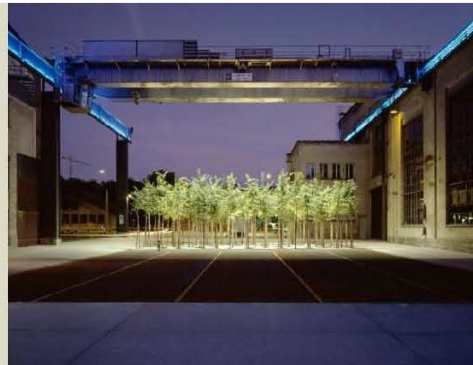
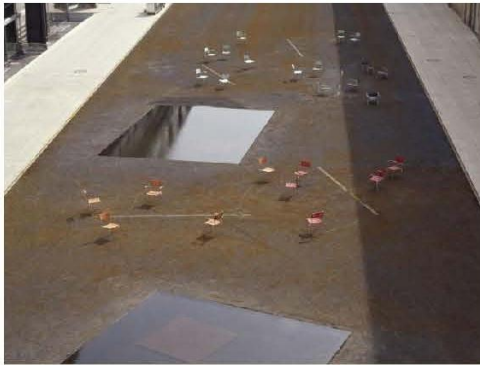
- .özgürlük
- .bağlantı
- .sakinlik
- .cesaret
- .değişimin karakteristiği – sürekliliği
- .birleştirmek
- .özel bir doğa

stratejiler

- .kamusal alanlar yaratarak , bu alanların katalizör olmasını sağlamak
- .tasarım özgürlüğünü artırma denemeleri
- .kentsel durumları birbirleriyle ilişkilendirmek
- .mekanın tarihini kullanmak
- .sakin tonlar içerisinde cesur hareketler yaratmak
- .değişen görünümler üretmek
- .özel bir doğa üretmek
- .esnek kullanımlara olanak vermek

içerikler

- .esnek kullanımlar ve değişebilir fonksiyonlara izin verecek yürüme yolları, meydan, havuzlar, avlu

Kaynak: <http://www.landazine.com/index.php/2010/12/the-sulzer-areal-by-vetschpartner-landscape-architecture/>

Çizelge A.15: The Mile End Park – Green Bridge

The Mile End Park-Green Bridge

Londra, İngiltere

Program: Savaşta bozulmuş bir endüstriyel alanın dönüştürülmesi

Tasarımcı-lar: Piers Gough

Alan: 36 ha

Yapım Tarihi:2010 (savaşta sonra parkın tasarımı yapılmış, Piers Gough The Green Bridge'i eklemiştir)

Müşteri: London Borough of Tower Hamlets

temalar

- .birleştirme
- .canlandırmak
- .yeşilin sürekliliği

stratejiler

- .parçalanmışlığı gidererek gerçek bir park yaratmak
- .trafiğin böldüğü bütünlüğü yeniden kazandırmak
- .yeşil alanları birleştirmek
- .yeşil bir yapıyı yaratmak
- .işlevini kaybetmiş kentsel mekanları yeni olasılıklar vererek canlandırmak

içerikler

Kaynak: <http://www.czwg.com/en/Work/Public%20Buildings%20and%20Major%20Exhibitions/The%20Green%20Bric>

Çizelge A.16: Segment 5 of Hudson River Park

Segment 5 of Hudson River Park

New York, A.B.D.
Program: Eski liman bölgesinin dönüştürülmesi
Tasarımcı-lar: Michael Van Valkenburgh Associates, Lynden B. Miller
Yapım Tarihi:2001-2010

temalar

.birleştirme
.açıklık
.yatay etki

stratejiler

.resmi bir web sitesi ile herkese açık olarak geliştirmek
.çeşitli kanallar ile kentlinin ve yakın çevre kullanıcısının katılımını ve kullanımını sağlamak
.Hudson River Park çalışmalarına paralel olarak kentlinin kendi aktivitelerini gerçekleştirebilmesi, eğitim amaçlı kullanımların gerçekleştirilmesi
.sanat işlerinin kullanılması
.kentin yapılaşmış düşey yapısı ile ufuk arasında bağlantı sağlamak
.parkın elli yıllık yaşam planlamasını sağlayabilmek

içerikler

.geniş merkezi bir çayır
.koru
.kayma parkı
.atlıkarınca
.giriş bahçesi
.enstolasyon
.konser ve film gösterimleri için geniş alanlar
.küçük dinlenme alanları

Kaynak: <http://www.mvva.com/project.php?id=7&c=parks>
<http://www.hudsonriverpark.org/index.asp>

Çizelge A.17: Esch-sur-Alzette Lüksemburg'da Kent Meydanı

Esch-sur-Alzette Luksemburg'da Kent Meydanı

Esch-sur-Alzette, Lüksemburg
Program: Eski endüstri alanının dönüştürülmesi
Tasarımcı-lar: Alleswirdgut Architektur
Yarışma Tarih: 2004
Yapım Başlangıç Tarihi: 2006
Açılış Tarihleri: 2007, 2008, 2010, 2012
Müşteri: Agora, société de développement
Alanı: 10.000m2

temalar

- .genişlik
- .inceltilmemişlik
- .boşluk duygusu
- .eskinin yarattığı duygu ile yeninin birleştirilmesi

stratejiler

- .eski endüstriyel alandaki yüksek binalara karşılık boşluk etkisinin sağlanması
- .genişlik ve inceltilmemişlik üzerine dayandırılan tasarım ve öncül bitkilerin kullanılması ile kullanılmayan endüstriyel alanın duygusunun öne çıkarılması
- .yeni tasarım ile eskinin görünmeyen özelliklerini görünür kılmak
- .boşluğun içerisinde oturulabilir ve boşluk içerisinde konsantre olunabilecek
- .eskimeye açık tasarım detayları ile eskimenin bir özellik olarak kullanılması

içerikler

- .geniş açık alanlar
- .konsantrasyon noktaları
- .ağaçlık adalar

Kaynak: <http://www.alleswirdgut.cc/awg.php?go=LUX>
<http://www.landezine.com/index.php/2012/01/city-square-developing-by-alleswirdgut-architektur/>

Çizelge A.18: Lettenviadukt Yürüme ve Bisiklet Yolu

Lettenviadukt Yürüme ve Bisiklet Yolu

Zürih, İsviçre
Program: Eski demiryolu viyadüğünün dönüştürülmesi
Tasarımcı-lar: Schweingruber Zulauf
Yarışma Tarih: 2004
Yapım Tarihi: 2008-2010
Müşteri: Zürich Belediyesi

temalar

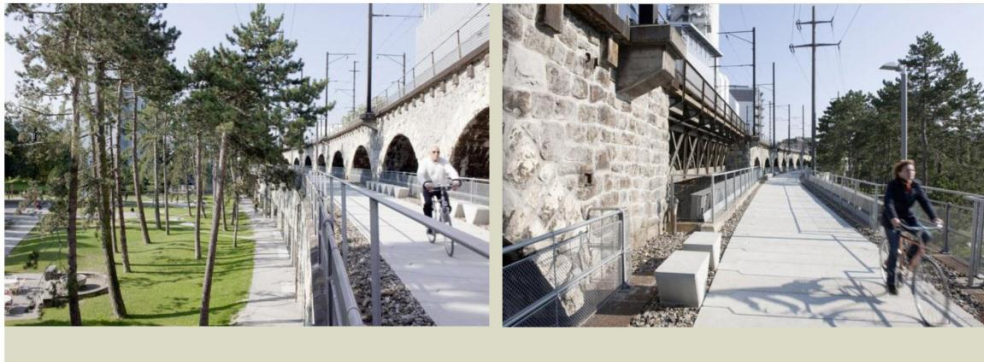
.birleştirme
.kente yeni bir bakış

stratejiler

.eski demiryolunu yayalara ve bisikletlilere açarak yeni bir deneyim sunmak
.kente yeni bakış noktaları geliştirmek
.yaya kentlinin bağlantısını viyadük üzerinden sağlamak

içerikler

.yürüme yolları
.bisiklet yolları
.oturma elemanları

Kaynak: http://www.schweingruberzulauf.ch/index/html/site/50_lettenviadukt_fuss__und_radweg_zuerich

Çizelge A.19: Duisburg'da Rhine Parkı

Duisburg'da Rhine Parkı

Duisburg, Almanya
Program: Eski bir çelik fabrikasının olduğu alanı bir parka dönüştürmek
Tasarımcı-lar: Atelier LOIDL
Tasarım Tarihi: 2009
Alanı: 40ha
Yarışma: Uluslararası Yarışmada 1. lik Ödülü

temalar

.kente yeni bir kimlik kazandırmak
.kente yeni bir bakış

stratejiler

.Duisburg Kentini nehir kıyısı kenti olarak geliştirmek
.nehir peyzajının daha algılanır ve yaşanır olması
.nehir peyzajı deneyimlerinin çoğaltılması ve kentliye sunulması
.peyzajın katlanması ile elde edilen kot farkları ile ufku görünürlüğü

içerikler

.peyzajın değişimi paralelinde gelişen farklı algılama ve kullanım mekanları

Kaynak: <http://www.landezine.com/index.php/2011/05/rhine-park-in-duisburg-by-atelier-loidl/>

Çizelge A.20: Ballast Point Park

Ballast Point Park

Sydney, Avusturalya
Program: Eski bir çelik fabrikasının olduğu alanı bir parka dönüştürmek
Tasarımcı-lar: Mac Gregor + Coxall
Müşteri: Sydney Harbour Foreshore Authority
Yapım Tarihi: 2009
Alanı: 2.5ha

temalar

.kente yeni bir kimlik kazandırmak
.kente yeni bir bakış

stratejiler

.eski endüstriyel alanın tarih dokusunun çağdaş yaşam ile birleştirilmesi
.dönüştürülebilir, sürdürülebilir ekolojik bir park oluşturulması
.alandaki enerji üretilmesi
.suyun ekolojik kullanımı

içerikler

.kamusal alan kullanımları
.arazi iyileştirme içerikleri
.yağmur suyu filtrasyon sistemi
.rüzgar tribünleri

Kaynak: <http://www.mcgregorcoxall.com/#/projects/30>
<http://www.landzine.com/index.php/2010/11/ballast-point-park-by-mcgregorcoxall-landscape-architecture/>

Çizelge A.21: Jardin des Fonderies

Jardin des Fonderies

Nantes, Fransa

Program: Eski bir fabrika ve depo alanının dönüştürülmesi

Tasarımcı-lar: ADH Doazan + Hirschberger

Tasarım Tarihi: 2004-2006

Yapım Tarihi: 2007-2009

Alanı: 23.000m²

temalar

- .eski olanın yıkılmadan maksimum değerlendirilmesi
- .bahçe içerisinde olma hissi

stratejiler

- .çatı altında bir bahçe tasarlamak
- .gündelik hayat için bir kamusal alan yaratmak
- .çocukların oyunları ve yakın çevrede yaşayan kentinin aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri bir mekan sağlamak
- .eski kullanımının bir müze gibi değil de kullanılan bir alan içerisinde sergilenmesi,

içerikler

- .makinalardan oluşan bir galeri bahçe
- .üstü örtülü bahçe
- .çocuk oyun alanı

Kaynak: <http://www.doazan-hirschberger.com/>
<http://www.landezine.com/index.php/2009/09/foundries%E2%80%99-garden/>

Çizelge A.22: MFO Park

MFO Park

Zürich, İsviçre
Program: Eski motor fabrikası alanının dönüştürülmesi
Tasarımcı-lar: Burckhardt + Partner ve Raderschall Landschaftsarchitekten AG
Yapım Tarihi: 2001-2002
Alanı: 96.875f2

temalar

. 'Park-Haus'
. kapalı bahçe

stratejiler

. 'Park-Haus' teması içerisinde kapalı bir park üretmek
. bir çok açık hava aktivitesine olanak sağlamak
. özel aktivitelerin de gerçekleşebileceği , sessiz bahçe odaları gibi özelleşen alanlar da üretmek
. eskinin olabildiğince kullanılması
. bitkinin malzeme gücünün her türlü yönü ile kullanılması
. kente üçüncü boyutta da yeni bir bakış sağlamak

içerikler

. seyir terası
. açık hava sineması, tiyatro ve konserleri
. sessiz bahçe odaları

Kaynak: <http://www.raderschall.ch/projekte/parks/mfo1.php>
<http://www.landezine.com/index.php/2009/07/mfo-park-switzerland/>

Çizelge A.23: Freshkills Parkland

Freshkills Parkland

New York, A.B.D.
Program: Eski bir çöplük dolgu alanının dönüştürülmesi
Tasarımcı-lar: James Corner Field Operations
Müşteri: New York City Department of City Planning
Uluslararası Yarışma: 2001
Master Plan Geliştirme: 2003-2005
Yapım Tarihi: 2006-devam ediyor
Alanı: 890 hektar

temalar

- .lifespace' kavramı
- .gelişmeye açık ve gelececek bir model önerisi
- .gelişmekte olan kamusal bir alan
- .dinamik değişim
- .ekolojik yenileme
- .ekolojik restorasyon

stratejiler

- .30 yıllık bir gelişme sürecini tasarlayan bir strateji
- .yenilemeye ve dönüşüme kullanıcının dahil edilebilmesi
- .yabani hayat, kültürel ve sosyal aktiviteler için çeşitlilikleri içeren bir park alanı yaratmak
- .çevresel sürdürülebilirlik bağlamında tasarım
- .doğal olan ile mühendislik yapısının bir arada duruşunun güzelliği üzerine tasarlamak
- .doğal prosesler, tarım üretimi ve bitki yaşamı döngülerinin temizleme işlemi için kullanılması
- .yeni programların sıkı birarada duruş ilişkilerinin oluşu ancak değişime izin verecek kadar esnek oluşu

içerikler

- .kültür ve eğitim programları
- .rekreasyonel olanaklar
- .tarımsal üretim
- .aktif rekreasyon
- .anma noktaları

Kaynak: <http://www.nycgovparks.org/park-features/freshkills-park/design-and-construction#tabTop>
http://www.nextroom.at/data/media/med_binary/original/1121022434.pdf

Çizelge A.24: Concrete Plant Park

Concrete Plant Park

New York, A.B.D.
Program: Eski bir beton fabrikasının dönüştürülmesi
Tasarımcı-lar: NYC Department of Parks and Recreation
Müşteri: New York City Department of City Planning
Tamamlanma Tarihi: 2009
Alanı: 7 acres

temalar

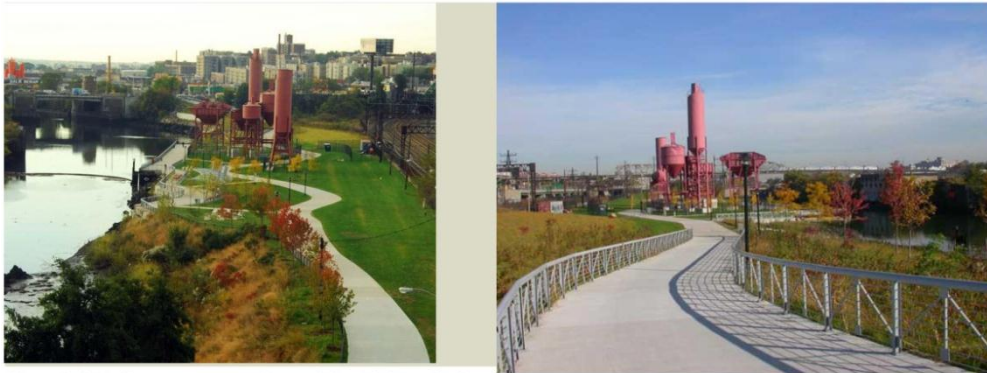
.ekolojik yenileme
.kentlinin dahil olması

stratejiler

.kentlinin de dahil olduğu bir süreç tasarlamak
.alanın temizlenmesini sağlamak
.kentlinin dahil olabileceği festivaller vs. düzenlemek

içerikler

.aktif ve pasif rekreasyon içerikleri

Kaynak: <http://www.nycgovparks.org/about/history/before-they-were-parks>
<http://www.nycgovparks.org/park-features/concrete-plant-park/planyc>

Çizelge A.25: Gas Works Park

Gas Works Park

Seattle, A.B.D.
Program: Eski bir gaz üretimi fabrikasının parka dönüştürülmesi
Tasarımcı-lar: Richard Haag
Tamamlanma Tarihi: 1975
Alanı: 77.000m²

temalar

.ekolojik yenileme
. 'temizleme ve yeşillendirme'
parkı
.farklılık
.endüstriyel kimlik

stratejiler

.bitkilerin gerçekleştirdiği 'bio-
phytoremediation' tekniklerinin
kullanılması
.ana strüktürlerin korunması ile
Seattle için özel bir kimlik
oluşturulması

içerikler

.oyun alanları
.uçurtma uçurma tepesi
.güneş saati
.yürüme ve bisiklet parkurları
.çayırklar
.piknik alanları

Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Aerial_Gas_Works_Park_September_2011.jpg
http://en.wikipedia.org/wiki/File:Gas_Works_Park-2.jpg

EK B Tasarımcı Görüşmeleri Metinleri

EK B.1 Görüşme No:01 - Mimar 01

Mimar 01/ 50 yaş üstü / kadın / akademisyen

-Peyzaj Tasarımının kent ve kentli için nasıl bir önemi ve içeriği olduğunu düşünüyorsunuz?

Peyzaj tasarımının günümüzde kent ve kentli için çok önemi olduğunu düşünüyorum. Özellikle günümüzde her yerin betonlaştığı bir kent ortamında peyzaj tasarımı öncelikle dengeleyici bir unsur. Geleneksel kent örüntüsünde sokak yaşantısının / açık alan kullanımlarının ön planda olduğunu görüyoruz. Bu olgunun ortadan kalktığı bir dönem oldu; mimarlık bina işlevi ve formu ile sınırlı kaldı. Mimarlığın sadece iç mekan tasarımı ile sınırlı olmadığı; dış mekan kullanımının, binalar arası boşluk tasarımının önem kazandığı bir farkındalık dönemine yeniden girmiş bulunuyoruz. Söz konusu mimarlık-kent kavrayışı, bir anlamda kırılma noktası yaratarak peyzaj tasarımını mimarlık ve kentsel tasarım kadar önemli kılmaya başladı. Ben bu anlamda bu farkındalığı kırılma noktası olarak görüyorum; çünkü insanları binaların içine hapseden, taşıt yollarının egemen olduğu bir kent tasarımı söz konusuysen, insanı ve hayatı öne çıkartan bir çevre yaratma endişesi ciddi bir yol ayırımına işaret etmekte. Diğer bir deyişle, modern mimarlığın egemen tavrı, binaların içindeki işlevin dış sınırlar ile belirlenmesi ve bina tasarımında yaşantının dışarıdan içeri doğru alınması oldu. Bu olgu kamusal alan kavramının yeniden düşünülmesine; kamusal alan özel alan ayırımının ortadan kalkmasına neden oldu. Günümüzde özel ve kamusal alan kullanımlarının içiçe geçtiği; iç dış mekan sınırlarının ortadan kalktığı; binaların dışarıya taşıdığı, içerinin dışarıya dışarının içeriye aktığı bir ortam yaratma çabası peyzaj tasarımı ile gerçekleşmekte. Bina içi peyzaj tasarımlarıyla iç dış mekan geçişlerinin akışkan olması, bitkinin yapı elemanlarıyla birlikte birbirini görünür kılması ile söz konusu olmakta. Bitki, su v.b. peyzaj elemanlarını yumuşak; üzerinde dolaşılabilir, yapay malzemeleri katı elemanlar diye tanımlarsak, iki karşıt elemanın içiçe geçtiği bir ortam yaratılması daha dinamik bir deneyim sunar. Bu açıdan peyzaj tasarımının kentli için çok önemli olduğunu düşünüyorum. Söz konusu dinamik tasarım, yani kentliye yeni bir deneyim sunan peyzaj tasarımı, bilinen tasarım ilkelerinin dışına çıkmayı gerekli kılıyor, yurt dışında pek çok örneğini gördüğümüz gibi. Bizde kural bozan tasarımlar ne kadar var tartışılır. Belirli ilkelerle tasarlanan yeşil alan, peyzaj kullanımına sınırlar getirdiği için kentliyi içine dahil edemiyor; sokak, bina, meydan gibi kentsel boşluklar ve onları oluşturan binalar arasına sınır getiriyor. Oysa ki yayalaştırılan sokaklarda sokak ile bina içi yaşamın akışını sağlayan peyzajın nasıl bina içine doğru sızdığını görmek olası.

Kamusal peyzaj tasarımının gerçekleştirildiği yerlerde insanları bir araya getiren bir ortam yaratması; daha canlı, kent ve kentli arasındaki ilişkiyi daha canlı kılacak noktaların yaratması bence çok önemli. Modern kent anlayışının mimari çevrenin oluşumunda olumsuz yansımalarından biri, yayalara değil; daha çok ulaşım sistemine öncelik verilmesi; diğer bir deyişle arabaları gözetken bir yaklaşım içinde sokakların, caddelerin tasarlanması, planlanması. Bu sorunun farkındalığı sonucu peyzaj tasarımı daha dengeleyici bir mimari çevrenin yaratılması için katkı sağlamakta. Diğer bir deyişle, insanların kamusal alanda bir araya gelme onlara yeni bir deneyim sunma ve mekansal bir etki yaratarak o yeri canlı kılma misyonu oldu peyzaj tasarımının. Bunun çok önemli olduğunu düşünüyorum.

-Bir kentli olarak kamusal alandan beklentileriniz nedir?

Kentli olarak aslında daha önce farkına varamadığımız mekanik bir sürecin içine girmiştik.

Yeşil, bina çevresine serpiştirilmiş ağaçlarla, bitkilerle, ya da ormandaki ağaçlarla sınırlı olarak algı dünyamızı şekillendiriyordu. Kent yaşamının bir parçası olarak algılayamıyorduk, öyle tasarlanmadığı için. Son yıllarda öne çıkan kentsel tasarımla peyzaj birlikteliği, yumuşak dokunun binalarla iç içe deneyimlenmesi sonucu, yapılı çevrenin daha kolay okunabilir olduğunu, yaşamın kentin içine nasıl sızdığını fark ediyoruz. Yapılı çevreyi birkaç ağaç ile birlikte algıladığımızda yeterince etkin olmayan kent algısına karşın, doğal ortamın kentin içine ne ölçüde sızdığı da önem kazanmaya başladı peyzaj tasarımının bir disiplin olarak kentsel ölçeğin içine girmesiyle. Sokaklar ve binalar kentsel boşlukları yaratırken eksik olan şeyin peyzaj ile kurulan denge olduğu fark edildi; Yeşilin ya da yumuşak dokunun arka plan ön plan ilişkisi ile oluşan bir kentsel kurguda peyzaj, insan ölçeğini kamusal alana taşıdı. Kentli olarak bu anlamda bir kamusal alanın doğal yapay çevre ikilemi dahil tüm ikilikleri ortadan kaldıran, kent algısını tamamen olumlu yönde geliştiren bir gücü olduğunu düşünüyorum. Kentin çeşitli yerlerinde buluşma, soluk alma “es” noktalarının yaratılmasına da katkıda bulunan peyzaj tasarımı ile güçlü mekansal etkisi olan kamusal alan, çağdaş hayatın hızını yavaşlatan mekansal kurgu olarak gündelik hayatın içinde yer almaya başladı. Güçlü mekansal etki bitki /doğal elemanlarla yapay arasındaki gerilimde ortaya çıkan soluk alma noktaları yaratmakta. Ayrıca kentsel nişler yaratarak kamusal alan içinde kendimize ait mekanda olma hali gibi paradoksal bir duruma; özel ve kamusal alanı iç içe geçiren bir kurguya da yol açar. Bir yandan izlerken diğer yandan izlenen konumunda olduğumuzda ayrışma ve bütünleşme paradoksunun yarattığı gerilim kamusal alanı çekici kılar ve kentlinin kentle olan ilişkisini güçlendirir.

Kentin niteliği bozulmuş alanlarında uygulanmış peyzaj projeleriyle ilgili neler söyleyebilirim? Son yıllarda kent merkezinde terk edilmiş yapıların yoğun olduğu çöküntü yerlerindeki kentsel dönüşüm projelerinde peyzaj tasarımının katkısı açıkça görülmektedir. Mevcut yapısal çevrenin peyzaj tasarımıyla iç içe geçmesi sonucu ortaya çıkan gerilim hafızayı güçlendiren yani bellek oluşturan bir ortam yaratıyor. Örneğin Balat'ta mevcut yapıların yeniden düzenlenmesi, peyzaj tasarımının onu görünür kımasıyla, bitkisel kompozisyonun oradaki binaları ortaya çıkarmasıyla daha olumlu bir kentsel deneyim yaratıyor. Az önce vurguladığım gibi bitki tasarımıyla yapılı çevre arasında sürekli gidip gelme hareketi yaratan denge, peyzaj tasarımının kentsel tasarım içindeki konumunu belirliyor. Birinin diğerine gönderme yapan, diğerini belirgin kılan / görünür kılan, sınırları ortadan kaldıran ve böylece bellek yaratan dinamik bir kurgudan söz ediyorum denge derken.

Özellikle tarihi çevrelerin yeniden canlandırılması projelerinde gerilim yaratan kontrastlara gereksinim oldukça fazla oluyor. Geçmiş zamana ait, hafızası olan yerlerde yeşilin oluşturduğu kontrastın bitmez tükenmez devinimi / kapsayıcı tüm ilişkileri çağrıştıran bir kurgu bugünü geçmiş ile birlikte düşünme, hayal etme olanağı sağlamakta. Hafızayı yeniden canlandıran bir tasarım kültürel kimliğin oluşmasına önemli derecede katkı sağlar. Diğer bir deyişle kültürel kimliği okunabilir kılan bir peyzaj tasarımı, kültür doğa geriliminde ortaya çıkan devingen bir denge ile gerçekleşir. Bu dengenin oluşmasında peyzaj denilince sadece yeşilin katkısı değil, kentsel boşluğu kullanım alanına dönüştüren tüm düzenlemeler – zemin döşemesinden mekansal geçişler sağlayan düşey elemanlara, kentsel nişlere dek -

farklı mekan zaman ilişkilerini ortaya koyan tasarımlar söz konusu. Özellikle kentsel peyzaj bağlamında su kullanımı önemli diye düşünüyorum. Ancak tüm peyzaj elemanlarının mevcut çevreyi çağrıştıran anlam ve dil meselelerini öne çıkartan bir kurguda / dengede bir arada bulunması, birlikte hareket etmesi önemli. Bazı peyzaj uygulamalarında anlam ve dil bağlamında birlikte hareket eden bir kurgunun yaratılmadığını görüyoruz. Özellikle Avrupa kentlerinde tarihi dokuyu görünür kılan kentsel tasarım ve peyzaj birlikteliğine ilişkin pek çok uygulama bunmakta. Aslında söz konusu birliktelik doğu felsefesinin ruhunda var olan bir kurgu; insanın doğanın bir parçası olduğunu kabul eden bir anlayışın uzantısı olarak bilinmekte. Örneğin Japon bahçeleri peyzajın mimarlıkla bir arada iç içe geçmiş halini çok iyi yansıtır. Japon bahçelerinde peyzaj elemanları su, taş, bitki ve mimarlık bir bütün oluşturur. Peyzaj tasarımında bir pasaj, geçit, bir pavyon doğal elemanların içine öyle ustaca sızıyor ki yan yana gelen elemanlardan çok iç içe geçen birliktelik deneyimi güçlü kılıyor. Mevcut tarihi çevrelerin yeniden canlandırılmasında bazı Avrupa kentlerinde peyzaj tasarımı ile ustaca kentsel mekan oluşturan birlikteliklere rastlamak olası.

-Kent içerisindeki nişlerden söz ediyorsunuz, Büyük ölçekli niteliğini kaybetmiş alanlarda içerik olarak neler beklersiniz?

Büyük ölçekli kamusal alanlarda niş daha insan ölçeğinde özel bir alan yaratıyor. Bu açıdan da özel ve kamusal alanlar arasında denge gerekiyor. Diğer bir deyişle, hem kendine ait bir yerdesin, hem de bir topluluğa aitsin; hem oradaki diğer insanlarla birlikte olmak, hem de kendine ait özel bir köşe yaratmış olabilmek, büyük ölçekli niteliğini kaybetmiş alanlarda bu dengeyi tasarlamak, önemli bence. Kentsel nişler büyük ölçekli kamusal mekanda çok daha da önem kazanıyor; çünkü o büyüklük içerisinde kaybolmuşluk hissi de beraberinde ortaya çıkıyor. Bazı durumlarda, kalabalığın içinden kendine ait olma halini ya da kendi kimliğini pek yakalayamıyorsun. Kentsel nişler düşeyde yaratılan bir takım elemanlarla olduğu gibi yatayda da olabiliyor. Kentsel boşluğu saran çökmeler, zemindeki yükseltmeler; hatta farklı kotlarda yaratılmış olan meydan düzenlemeleri kuşatılmışlık ve koşullandırılmışlık hissini artıran etkin düzenlemeler olabiliyor. Kot farklılıklarıyla insanların kendine ait bir köşe ya da niş oluşturma olasılıkları artıyor. Kentsel nişler kitap okuma, sohbet etme gibi tekli veya ikili iletişimi güçlendirecek ölçeklerde yer aldığına görmek / izlemek ve izlenmek / görülmek gibi temel gereksinimlere de cevap verebiliyor. Benjamin'in flaneur tiplemesinde olduğu gibi, kamusal alanda eşzamanlı görmek ve görülmek, hem toplumdan uzakta hem de içinde olabilmek, bu da kamusal alan tasarımını etkileyen çok önemli bir unsur diye düşünüyorum. Peyzaj kavramı ve yeni kent kavramları ilişkisini bugünün kenti ve kentlisi üzerine düşünerek değerlendirebilir miyiz?

-Yeni alternatif kent kuramlarından daha çok söz ediyorum. Daha çok ekolojiyi barındıran, daha çok alternatif yaklaşımlar, 'game urbanism', 'ecologic urbanism' gibi yeni birçok tartışmalar var. Bu tartışmalar ile ilgili olarak ne düşünüyorsunuz?

Ekoloji yani çevrebilim bütüncül bir sisteme işaret ediyor. Diğer bir deyişle bütün parça ilişkisini sorunsallaştırarak yeni denge arayışlarına odaklanıyor. İnsanın çevreyle olan karşılıklı ilişkisi de üstünlük kurmayan, karşılıklı yarar sağlama ilişkisine dayalı devingen bir denge ile temsil edilen bir ekosistem olarak tanımlanabiliyor. Doğal ortam insanın farklı bir varoluş nedeni oluyor. Doğal ortamın içinde doğal ve yapay olanı bir arada algılamak, birbirinin var olma nedeni olmak... Bu açıdan bakıldığında yeni kent kuramları bir diyalog oluşturma çabası içinde. İnsanın çevresiyle kurmuş olduğu diyalog nasıl daha güçlü hale gelebilir; ya

da hangi koşullarda diyalog ortaya çıkmakta gibi sorularla paradoksal durumları anlamak kolaylaşır. Örneğın Londra Hyde Park da SANAA grubunun yapmış olduğu düzenleme/ peyzaj tasarımı çok ilginç; yansıtıcı yüzeylerle yaratılan mekansallık, farklı bir diyalog, deneyim; bilmiyorum gördün mü?

-Gördüm evet.

Söz konusu mekansallığı yerinde deneyimlemek, doğal ve yapay çevre ile diyalog kurarak görmek başka bir şey; onun içinde bulunmak ve olası algı ve düşünce sarmalında ilerlerken sunduğu deneyim ile sürekli bir diyalog oluşturmak. Böyle bir uygulamanın temsil araçlarıyla sunumu da farklı olabiliyor. O nedenle fotoğraftan değerlendirmek doğru olmayabilir. Sanırım yeni kent kuramları deneyimi çok ön plana çıkartıyor. Bugün her türlü bilginin, bilgi mecralarının yeniden düşünöldüğü bir ortamda kent kuramları da farklı düşünme yollarıyla kendini yeniliyor, güncelliyor. Örneğın eleştirel kuramlar olumlu ve olumsuz tüm etken faktörleri bir arada tartışma olanağı verdiğinden son derece ufuk açıcı olabiliyor. Bazı kentsel tasarım uygulamaları peyzaj içinde de olsa özellikle abartılmış bir ölçek kullanılarak kişiyi ezilmiş hissettirebiliyor; ardından farklı karşıt duyguların, algıları ve düşüncelerin ortaya çıkmasına yardımcı olmak adına. Örneğın SANAA grubunun yapmış olduğu Hyde Park yerleştirmesi aslında yansıtıcı yüzeylerle büyüklük küçüklük yanılması yaratarak artı bir değer yakalamana neden olabiliyor. Zeminden başlayıp yatayda yükselen, sonra aniden düşeyde kuşatan yüzeylere dönüşen örtü sistemi (demek doğru mu bilemedim, aslında mekansal akış elemanı mı desek) doğanın içinde kimi zaman kaybolup bir anda gözüküveren algı yanılması yaratan beklenmeyen dönüşleriyle olumlu ve olumsuz duyguların gerilimini hissettiriyor. Uzaktan yaklaşırken önce bir kaybolup bir beliren yansımalar, muğlak bir deneyim hissi ile (muğlak olanı netleştirme arzusu ile) seni oraya doğru çekiyor. Yatayda ve düşeyde akan yüzeylerin kıvrımlarının içbükey dışbükey hareketlerinden kaynaklanan yansımalarındaki farklılıklar, değışimler müthiş bir dinamizm ve görkem içinde kuşatılmışlık ve ferahlık duygularının gerilimini denemenize yardımcı oluyor. Paradoksal elemanlar bir diğeri görünür kılma yarışında; ezilmişlik ve yücelik duygusu birbirini tetikliyor. Bu açıdan bakıldığında yeni kent kuramları söz konusu çelişkilerin nasıl yaratılabileceğine dair ip uçları veriyor; daha önce çelişkiler kesin bilgi elde etmemize köstek olduğu için kuram içine dahil edilmesi söz konusu olamazdı. Ancak şimdi muğlak olan paradoksal durum, dinamik olan deneyimi, ki gerçek hayat deneyiminde var olan çelişki ve karmaşayı, yeniden yaşamamıza neden oluyor. Bu paradoksal durumu çekici kılan şey, karmaşa ve çelişkinin kendine özgü bir düzen algısına yol açması, alışılmışın dışında yeni bir deneyim sunması. Bir diğeri örnek Barselona'daki sahil düzenlemesi; peyzaj elemanlarının, geçiş mekanlarını düşeyde ve yatayda sınırlayan çizgisel çubukların son derece düzensiz olması ama o düzensizliğin kendi içindeki düzeni keşfettiğın anda oraya ait olma hissi daha da güçlü hale geliyor. Kentliye keşfetme duygusu verdiğinden, bitmemişliğı ile yorum olanağı getirdiğinden kentli ile kent arasındaki diyalog güçleniyor. Bu anlamda bir özgürlük, kent yarım kalmış bir tasarım düşüncesini kentlinin hayal gücünde tamamlama olanağı veriyorsa; yani yorumcu olarak orada bulunan kentli bir şekilde onu yorumlayarak orayı kendisi var eder hale geliyorsa, gerçekleşir. Kentliye sunulmuş, buyurgan bir tavırla işte bu böyledir, bunun dikdörtgen bir geometrisi, simetrik bir düzeni vardır...gibi apaçık ortada duran bir düzenleme olmadığı zaman kent ile kentli arasındaki diyalog güçleniyor. Keşfetme süreci ile özgür olma hissi ortaya çıkıyor, sanırım bu nedenle bazı kamusal alanlar canlı ortamlarıyla yaşıyor. Üstü örtük, gizli bir karmaşanın içinden kentlinin keşfettiğı, dolayısıyla onu da etkin

kılan, yani pasif bir durumdan çıkararak bir ortam yaratmış oluyor. Bence bu da yeni kent kuramlarının peyzaj kavramıyla ilişkisini özgün kılan farklı kılan bir durum diye düşünüyorum.

-Yeniden düzenlenen, büyük ölçekli ama kamusal peyzaj tasarımı yapılmış alanlar için, o alanları yaşatacak olan aktiviteler, içerikler neler olabilir?

Yeniden düzenlenen çevrenin olası durumlar sunması, özgür kılan mekan deneyimi yaşatması diğer bir deyişle, kamusal alanın insanı özgür kılması orayı yaşatan canlı bir ortam olmasını sağlayan önemli bir unsur. Önceden programlanmış ve sunulmuş aktivitelerden çok, kentlinin bulunduğu yeri nasıl dönüştüreceğine dair ipuçları veren, tamamlanmamış, her defasından kentli tarafından yeniden tamamlanan, o alanı yaşatacak aktiviteler yaratmasına olanak vermesi önemli. Bir önceki paradigmanın yani modernist bir paradigmanın temel felsefesine göre, işlevlerin saptanması, onların her birinin tasarlanmış formuna göre kentlinin nasıl davranacağına belirlenmesi, hiçbir sürprize yer vermeyen, önceden bilinen bir peyzaj düzeninin sürdürülmesi beklenmekte. Ancak bu tür yaklaşımlarla tasarlanan kamusal peyzaj alanlarında kimi zaman istenen canlılığın yaratılmadığını izliyoruz. Buna karşın spontane olarak kendiliğinden gelişen, kentliyi özgür kılan keşfetme olasılıkları sunan mekanlar daha etkin daha çekici olabiliyor. Örneğin Covent Garden geleneksel bir sokak dokusunun, meydan-sokak ilişkisinin yeniden düzenlenmiş kamusal peyzaj tasarımının özgür kılan mekan sunumu için çarpıcı bir örnek. Tarihi referansların güçlü olduğu bir yeri çağdaş yaşam gereksinimlerine açık hale getirecek düzenlemeler özellikle içinde taşıdıkları paradoksal elementler nedeniyle gerilim yaratarak çekici, canlı, yaşayan yerler haline gelebiliyor. Mevcut çevreyi sürekli dönüştüren yeni müdahalelerle merkezde yer alan yarı kapalı kamusal alanın her gittiğimde farklı deneyimler sunduğunu fark ediyorum. Spontane olarak gelişen aktivitelerle, onları izleyen çoklu etnik, sosyal, kültürel, cinsel farklılık sunan insanlarla mevcut yapı çevrenin yarattığı aura kentsel boşluğu dolduran cisimleştiren bir varlığa dönüşüyor. Çeşitli odaklara kümelenen insanlar tarafından yaratılan aura birer fragman olarak 21. Yüzyıl Covent Garden gerçeğini bellek oluşturan bir bütün olarak sunuyor. Kamusal peyzajın sunduğu tüm olanaklar deneyim sırasında kaybolma ve yeniden bulma oyununa dönüşüyor; sanırım bu tür kentsel dinamikler oranın bellek oluşturan özgün, çekici, canlı bir yer olmasına yol açıyor. Sürpriz mekanların nasıl yaratıldığına dair bilgi sahibi olmak için biçimsel alıntılardan çok ilişkileri anlamak, onları farklı bağlamlara taşıyabilmek gerekiyor. O nedenle örnek incelemelerinde her deneyim yeni ilişkiler sunuyor; ilişkileri yeniden düşünmek, onları farklı bağlamlara taşıyabilmek önemli. Doğa insan ilişkisini yeniden düşünmek gerekiyor. Değişen bakış açılarına göre ilişkiler de değişebiliyor. Kamusal peyzaj tasarımı denilince sadece doğa insan ilişkisi de yetmiyor; doğa kültür, toplum birey, doğa teknoloji, geleneksel çağdaş vb. birçok ilişki üst üste düşüyor ve her biri bir diğerini etkiliyor ve çoklu diyalog ortamı ortaya çıkıyor.. Bu denli karmaşık ve çoklu ortamda, aktiviteler ve içerikler muğlak ve paradoksal bir yapı kazanıyor. Son yıllarda canlılığını sürdürebilen örnekleri düşündüğümde, böyle bir yapının var olduğunu izlemekteyim. Bu da kamusal alanı özgür kılan kent ve kentli ilişkisini yoruma açık bir deneyimle sürekli yeni bir şey keşfetmesine, böylece kendini keşfetmesine olanak tanıyan bir kamusal peyzaj tasarımı ile mümkün olabiliyor.

Barselona'da bir konferansta sunulan deneyim odaklı bir kamusal peyzaj tasarımı paradoksal elementler içeren bu karmaşık yapıyı çok iyi açıklıyor. Konuşma öncelikle Barselona Sahili kamusal peyzaj tasarımı sürecinin nasıl olduğunu

açıklayarak başlıyor; deneyim ve deneysellik iç içe geçmiş durumda. Mimar, peyzaj mimarı, kentsel tasarım ile uğraşan mimar mı şehirci mi, tasarımcı mı, sınırları ortadan kaldırmak gerekiyor galiba; tasarım süreci boyunca hem kendi deneyimini sürdürmek hem de kullanıcıya deneyim sunmak durumunda. Bu açıklama sırasında, daha önce işlevsel bir ortam tasarlayan tasarımcının bugün deneyim sunuyor / tasarlıyor olması farklı bir donanım da gerektiriyor diye düşünüyorum. Sadece mimar, şehirci, peyzaj mimarı olması bu soruna çözüm getirmiyor sanki. Söz konusu sahil düzenlemeleri yapılmadan önce belli noktaları bazı etnik grupların bir hafta boyunca kullanımına açmışlar; kamusal alanı nasıl kullanıyorlar, o yerin potansiyelini nasıl kendi gereksinimleri doğrultusunda dönüştürüyorlar, bunu anlamak için farklı deneysel çalışmalar yapılmış. Proje müellifi yaklaşık 3 ay farklı etnik grupların farklı aktivitelerle, farklı mevsimlerde / hava koşullarında o yerin nasıl kullandığını olayların içinde yer alarak, çeşitli görüşmeler yaparak izlemiş; deneyim ve deneyselliği iç içe geçiren bu tasarım öncesi araştırmada son derece özgün bir yöntem kullanılmış. Bunun burada anlatılması çok uzun olacağından kısaca deneysellik ve deneyim odaklı bir çalışma ile o yerin sağladığı olanaklar araştırılmış. Çevrenin sağladığı biçimsel ya da fiziksel olanakların dışında gözle görülmeyen (invisible) ölçülemeyen pek çok etkin faktör tasarımın bir uzantısı olarak gerçekleştiği için bugün bilinen başarılı kamusal peyzaj tasarımı gerçekleştirmiş.

-Yani deneyselliğin tasarıma dahil olmasından mı söz ediyorsunuz?

Evet, tam anlamıyla deneyselliğin tasarıma dahil edilmesi. Aslında birçok araştırma için deneysel denilebilir; ancak burada farklı olan araştırmacının / tasarımcının özgür kılan mekan arayışı, kuşkusuz yöntemi de farklı oluyor. Farklı gruplara burayı nasıl kullanırsınız diye sorulduğu; onlara böyle bir inisiyatif verildiği zaman bu noktada deneysellik ve deneyim iç içe geçiyor. Hem kullanıcı deneyimi he de tasarımcı deneyimi söz konusu deneyselliğin içinde yer alıyor; böylece tasarıma aktarılan bir veri haline gelebiliyor deneysellik. Deneyim ve deneysellik kökleri aynı ancak anlamları farklı sözcükler; tıpkı gözleyen ve gözlenen ilişkisinde ortaya çıkan gözlemin, gözlem metodundan farklı olması gibi. Burada sözü edilen deneysellik önceden tanımlanmış parametreleri test etme deneyi değil; tam tersine hiçbir belirleyici olmadan spontane gelişen karmaşık durumların saptanması denilebilir. Somut deney ve soyut deneyim iç içe geçtiğinde birçok etken faktör birbiriyle ilişki içinde, tikel durumların genel içindeki konumu da sürekli yer değiştirebiliyor. Bu nedenle deneyim tasarlamak işlevsel mekan tasarımının çok ötesinde zaman mekan paradoksları içeren muğlak bir durum, bir yerde mekan tasarlarken hayatı da tasarlıyorsun ki buna mimarlık literatüründe mekansallık deniliyor. Bugün gördüğümüz yaşayan canlı kamusal mekan örneklerinin tasarımında deneyim süre / zaman akışı / oluş tasarımı öncelik kazanmakta, tıpkı geleneksel şehir meydanlarında olduğu gibi. Günümüz mimarlığında da benzer dinamikler yer alıyor farklı bir deneyim sunmak adına. Aslında kamusal alanda bu çok daha önemli; çünkü mimarlık belli kitleye hizmet ediyor ama kamusal alanın kullanıcısı sonsuz çeşitlilikte olabiliyor. Farklı grupların bir araya getirilmesi meselesi de çok önemli; yani her kesimden insana farklı deneyimler sunabilmek. Bu olgu ile alışveriş merkezlerinde çok sık karşılaşıyoruz; kuşkusuz olumlu tarafları da var, olumsuz tarafları da. Örneğin Akmerkez bir kamusal alan niteliği kazanıyor mu? Sadece belli bir kesimin gittiği; periferiden gelen kimsenin olmadığı bir yer kamusal alan olabiliyor mu? Ancak aynı şeyi İstinye Park için söyleyemeyiz. Çünkü İstinye Park her tür insan için deneyim olanağı sağlayan bir mekansallık içeriyor; zengin, fakir, öğrenci, memur, Arap Çinli, İngiliz; hem gelir düzeyi açısından hem de kültürel

açından, etnik farklılıklar içeren çeşitli insanları bir araya getiren bir ortam yaratılmış. Bu olguyu olumlu ve olumsuz etkin faktörlerle disiplinlerarası boyutta tartışmak gerekiyor. Örneğin Ortaköy meydanını için de benzer şeyler söyleyebiliriz. Ortaköy’ de de her türden insana hitabeden bir çekicilik var. Hani herkesin kendine ait olabilecek bir şeylerin sunulmuş olması o mekanı sanırım çekici kılan şey. Ortaköy meydanının sağlamış olduğu bir takım olanaklar var. Bir nesnenin /bir yerin sağlamış olduğu olanakları Gibson’un bir kavramı vardı, ‘affordance’ diye, ben o kavramı çok severim, ona gönderme yaparak kullanıyorum. Mekansal derinliği olan bir kavram: herhangi bir nesne için ‘o bana ne olmak istediğini söylemeli’. Örneğin kapı kolunun sağladığı olanak ‘aç beni’ demesi, yani bir davranışa yönlendirmesi, bir tür yönelmişlik yaratması. Bu olgu, özellikle yönelmişlik, niyetimizin eylemle buluşmasına olanak sağlayan ortam, her yer için söz konusu. Bir açık alanda bir şey tasarlıyorsun o sana ne yapmak istediğini söylemesi lazım. Kent ile kentli arasındaki diyalogu tetikleyen başlatan ivme kazandıran şey. Ancak bunun dikte edici bir vurguda olmaması için, doğal bir süreçle onun sağlamış olduğu olanakların kullanıcı tarafından keşfedilmesi. İşte bu noktada çok ince bir sınır çizgisi var; olası durumlar sağlayacak farklı deneyimler sunmak.

-Potsdamer Platz:

Aslında müthiş hafızası olan bir yer Potsdamer Platz. İnsanın orada sadece izleri olan o duvarı hissetmesi, hayal etmesi, o mekanın algısını uzatan bir kamusal alan oluşturmakta. Hemen yanı başında high-tech bir örtü ve kuşatan yapılar, son derece çağdaş mekansallık içeren meydan teknolojinin içinden geçmişi okumak gibi paradoksal durumlar yaratıyor. Bu tür çelişkilerin yarattığı gerilim orayı çekici kılan, insana mutluluk vadeden yerler olabiliyor. Sony Center’daki açık kapalı mekan sınırlarını ortadan kaldıran tüm aktiviteleri içinde barındıran o çok büyük örtü; öyle ilginç kaçışlar var ki dışarı, her eşikte bir sürpriz mekan bekliyor; ya küçük bir meydan, ya dar bir sokak, ya geniş bir bulvar. İçinde barındırdığı bir kentsel boşluğun aşağı yukarı, sağa sola birçok yöne yatayda ve düşeyde akışı, mekansal geçişler, algıyı dinamik kılan düşünsel etmenler ki burada tarihsel ipuçları yakalamak olası. Özellikle tarihi göndermeler, üstü örtülü olan izleri keşfetmek, örtüyü kaldırmak her defasında yeni algısal açılımlar getiriyor. Kaldığın 4 gün boyunca buraya her gün gelmek istedim; sanırım her defasında yeni bir deneyim sunması, yeniden okuma yapmam için örtüyü kaldırma olanağı sağlaması nedeniyle. Bu açıdan bakıldığında başarılı bir kamusal alan tasarımı olduğu söylenebilir. Kuşkusuz yakın çevresi de önemli bir faktör; Hans Sharon’un Berlin Filarmoni konser salonu, Mies Van der Rohe’nin kübik cam müze binası kitaplık binası gibi Modern mimarlık örnekleri arasından high-tech örtü birden çıkıyor karşına, modern ve çağdaş olanı bir arada deneyimlemek de ilginç çağrışımlar yaratabiliyor.

-Oradayken kullananları nasıl gözlemlediniz, etkin kullanılıyor muydu?

Kamusal alan tam anlamıyla etkin kullanılıyordu kar yağıyor olmasına karşın. Çok ilginç nişler yaratılmış; içerisi dışarısı arasındaki sınırlar kimi yerde ortadan kalkmış, eşiklere yerleştirilen ısıtıcılar ile insanların kışın dışarıda yeme içme etkinliklerini sürdürüyor olmaları sağlamış. Orada da çeşitliliği sağlayan bence mekansal farklılıklar. İnsanın içeride dışarıda olma halini muğlak kılan mekansal geçişler, iç içe geçmeler, yatayda ve düşeyde mekansal çeşitliliği güçlendiren akışlar. Aniden cam bir küp içeri doğru alıyor seni o meydana, içeride oturan insanların nerede oldukları muğlak, dışarıda da olabilir, içeride de. Yanılsama yaratan mekansal

düzenlemeler, hem içeride hem dışarıda olma halini eşzamanlı yaşıyor kullanıcılar. Meydanı kuşatan yüzeylerin cam olması görsel geçirgenliği güçlü kılması, hafızada canlanan masif duvar gibi mekansal paradoksların yarattığı gerilimi artırıyor. Bu olgu da olumsuz hava koşullarına rağmen kamusal mekanı canlı tutan, çekici kılan, çevrede odak oluşturan, her saat yaşayan bir kentsel boşluk yaratıyor. Ayrıca meydanı kuşatan binaların giriş mekanları da çok ilginç; her yerden binaların içine giriyorsun, çıkıyorsun, alt kat üst kat kotları meydanla bütünleşmiş, iç mekan kullanımları meydanın uzantısı konumunda. Yani binalarla bütünleşmiş bir meydan. Öyle meydanlar vardır ki onu saran binaları kenara iter. Potsdamer meydanını farklı kılan şey bence etrafını saran kuşatan binalarla meydanın görsel, işlevsel ilişkisi; içerisi dışarıyı arasındaki sınırlar öylesine ortadan kalkmıştı ki birbirini bütünleyen devasa bir avlu oluşturmuşlar sanki.

-High-tech ile paradoksal bir duruştan mı söz ediyorsunuz yani?

High-tech örtünün ve kuşatan binaların arasından kent tarihini okuyorsun, geçmişle ilişki kurabiliyorsun. Kuşkusuz bu paradoksal bir duruş; açılımları zaman mekan ilişkisini sorgulamamıza neden olabiliyor. Daha önce değindiğim gibi duvar gerçek ve hayal arasında gezinmemize yardımcı oluyor. Olmayan bir duvar hakkında mekansal ütopyalar oluşturmak olası. Söz konusu paradoksal duruşu olan bu meydanı özgün kılan şey bence bu aktüel ve virtuel dinamikler arasındaki gerilim. Bu da zamansal ve mekansal karşıtlıkların çatışmasına ve birbirini görünür kılmasına yol açıyor. Söz konusu high-tech örtü başka bir yerde hiçbir şey ifade etmeyebilir, ya da tek başına orada yer alsa meydanı aynı şekilde okumak olanaksız gibi geliyor bana. Orada geçmişle hafızasıyla beraber örtü bir başka bir şeye dönüşüyor. Onun için hafıza önemli; özellikle bu çöküntü bölgelerini yeniden canlandırırken mevcut yapıyı çevrenin mekansal deneyimi ile elde edilen ipuçlarını deneyim tasarlama aracına dönüştürmek olası. Farklı zamanlarda mekan konfigürasyonu ilişkisini kavramak çok önemli diye düşünüyorum. Bu ilişkinin sürdürülebilir olması önemli bence, biçimsel sürdürülebilirlik yerine belediye sürdürülebilir kılmak. Temelde gözle görülen somut değerlerin sürdürülebilir olmasının yanı sıra bellek oluşturan soyut nedenlerin de sürdürülebilir olması iç içe geçmesi tasarımı başarılı kılan paradoksal bir duruş. Değişimi gerekli kılan gelecek ve değişime karşı direnen geçmiş arasında gidip gelebilen, ya da birbiri yerine geçme yarışı içinde devinen paradoksal duruş.

-Diagonal Mar Parc

Az önce söylediğim gibi alıştığımız bir düzenin dışında bir düzen sunması çok ilginç. Müthiş bir karmaşanın içinde öyle bir akış yaratılmış ki, seni bir yerden bir yere alıp götürüyor, aynı zamanda da kaybolmuş olduğunu fark ettiriyor. Diagonal Mar Parc da bana ilginç gelen şey lineer elemanların aniden yön değiştirmesi, bir labirentin içine alması, çizgisel bir yönelişi bir anda tersine çevirerek kaybolma hissi yaratması gibi çelişkiler içinde barındırıyor olması. Yönlendirirken bir anda yönlendirmemeye başlaması gibi paradoksal bir duruş Diagonal Mar Parc da da var. Bu oranın kendine özgü düzenini de okuma olanağı sağlıyor; insanlarla birlikte değerlendirildiğinde, oradaki hareketi, davranışları etkileyen bir düzenleme olduğunu söyleyebilirim. Özellikle suyla olan ilişkisi, yansımalar, kentli ve kent arasındaki diyalogu sürdürülebilir kılan bir kamusal peyzaj tasarımı. Kullanılan malzemenin etkisi, yansıtıcı metal yüzeylerle birlikte çok farklı bir tasarım dili sergilemekte. Yeşil ile metal malzeme arasındaki gerilim, bilinen tasarım ilkelerinin dışında bir ilişki kuruyor olması, alışılmışın dışında bir deneyim sunuyor olması burayı çekici bir kamusal alana dönüştürüyor.

-Çevresindeki konut alanlarıyla olan ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz?

Çevresindeki konut alanlarıyla ilişkisi sanırım zayıf olacak ki 7 yıl önce deneyimlediğim bu mekan konutlardan bağımsız olarak hafızama yerleşmiş. Konutlarla çevrelenmiş yeşil bir alanın içinde yer alan bu kamusal alanın mutlaka konut kullanıcılarıyla bir tür ilişkisi vardır, ancak zayıf olmalı ki hatırlayamıyorum. Oldukça kalabalık bir insan grubunun olduğunu, canlı bir ortam yaratıldığını hatırlayabiliyorum. İnsanları bir araya getirme gücü olan bir tasarım olduğunu, ama konutlar mı kullanıyor yoksa oradan geçenler mi ya da sırf oraya labirent içinde kaybolma deneyimini yaşamak için gelenler mi kullanıyor tam bilemeyeceğim. Belki çevresindeki konutların düzenine aykırı olma çabası ile paradoksal duruşu güçlü olan bu kamusal peyzaj tasarımı farklı bir labirent deneyimi sunuyor. Konut alanı içinde olmuş olması büyük bir ihtimalle konutlar arasındaki komşuluk ilişkisini daha güçlü kılama çabası nedeniyle olabilir. Çünkü orada da konut alanlarında bizim Ataköy'de olduğu gibi konutların dışında insanların hiç bir araya geldiklerini görmedim. Diagonal Mar Parc ma konut kullanıcılarını buluşturan birleştirici bir unsur olarak da kullanılıyor olabilir.

-Yani etkin kullanıldığını gördünüz?

Etkindi evet oldukça kalabalık.

-Ne dönemde görmüştünüz?

Barcelona'ya son gidişimde, yedi yıl oldu. Yedi yıl önce; bu çevre düzenlemesi sanırım yeni bitmişti. Yeşil alan düzenlemeleri ve çubuklar vardı; sanırım 2004 oluyor, 7 yıl olmuş demek.

-Parkın aslında ilk dönemleri diyebiliriz?

-The High Line

High-line ezber bozan bir proje; bilinen tasarım ilkelerini tersine çeviren düzenlemeleri ve bu aykırı duruşuyla yaratılan mekansallıkları deneyimlemek etkili oluyor. Mimar olarak benim ilgimi çekmesinin dışında oldukça fazla bir kamusal alan kullanıcılarını memnun ediyor olmalı ki kalabalıkta yürümek mümkün değil. Herkesin kendi mekansal arayışına cevap verecek nişler yaratılmış; insanı özgür kılan mekan nasıl olmalı sorusuna yanıt bulabileceğimiz bir tasarım. Kentsel izleri keşfetme duygusu, düşeyde var olan kentsel katmanlarla iç içe geçmiş; düşünce ve duygu sarmalında bir anlatı sunuyor. The high - line üzerinde ilerlerken bugünden geçmese götüren izler, tekrar geri getiren enstanteneler sıra dışı bir deneyime yol açıyor, detaylarda ve bütündeki içiçe geçmeler, çevresiyle kurduğu ilişki heyecan verici, dinamik... Yaşayan, canlı bir kamusal alan olmanın dışında; deneyim tasarımı için de örnek olabilecek bir kamusal peyzaj tasarımı.

Daha önce terk edilmiş binalarıyla ıssız bir bölge olduğu söylenen o çevreyi değiştiren önemli bir potansiyel olarak düşünülebilir, mevcut yapılara küçük müdahaleler, hatta bazı noktalarda yapılmış ciddi müdahaleler müthiş bir denge içinde...high line 'ın yanbaşında yeniden canlandırılmış chelsea market de ezber bozan tarihi koruma, restorasyon örneği olarak sıra dışı duruşuyla insanları etkiliyor olmalı ki cıvıl cıvıl yaşayan bir bina.

-Çok teşekkür ediyorum.

EK B.2 Görüşme No:02 - Mimar 02

Mimar 2 / 40-50 yaş arası / kadın / akademisyen

65dak.48san.

-Görüşme iki bölümden oluşuyor, birincisi genel soruların olduğu bir kentli olarak düşüncelerin, bir tasarımcı kentli, hem de akademik bakışı olan bir tasarımcı kentli olarak. Diğer bölümünde ise de, örneklem alanlarından bildiğin, gördüklerin varsa onlarla ilgili fikirler almak gibi bir kısım. Birinci soru şöyle, peyzaj tasarımının kent ve kentli için nasıl bir önemi olduğunu düşünüyorsunuz?

Aslında İstanbul'dan belki yola çıkmak, belki en son söyleyeceğim şeyi ilk önce söylemek olabilir PEYZAJ'ın İstanbul'da bütün problemlere yanıt verebilecek derecede çok katmanlı ve çok zengin bir disiplin olduğunu düşünüyorum. Çok yazık ki; benim eğitimim sırasında peyzaj böyle çok daha kısıtlı bir 'domain' olarak ele alınan; hiçbir şekilde peyzaj katmanlarının kente kentliye vereceği zenginliği tam kavrayamadığımız bir disiplindi. Ama böyle İTÜ'de kurulmasıyla birlikte hem stüdyoda yapılanları görmek, hem de bu yeni dünyada yapılanları, Avrupa'da yapılan insan seyahatlere gittikçe özellikle Hollanda'lılarla çok uzun süre çalışmış olmanın verdiği bir deneyimle şöyle denilebilir: 'peyzaj tasarımı inanılmaz derecede provoke edilebilir, kenti kentliyi, kent yöneticisinin elinde inanılmaz olumlu bir silaha dönüştürülebilir' diye düşünmeye başladım. Hollandalıların 'Tanrı dünyayı yarattı, Hollandalılar da Hollanda'yı yarattı' diye bir sözleri var. Tam da bu noktada peyzaj bir ülkeyi yaratmak için bu ulusun elindeki en önemli bir silahtı. Bu İstanbul gibi yaşadığımız bir kentte de ne kadar olumlu bir araca dönüştürülebilir diye düşünüyorum. Çok ufak ölçekli denemeleri var bunun, Bağdat Caddesi'nde pilot bölgeydi, bir iki ufak dokunuş, işte bir iki park hepsi kısıtlı onlar bile insanın mahalledeki yaşantısını, kentle olan günlük hayattaki karşılaşmaları 'arayüz'ler yaratarak olumlu bir platform ve kentsel senaryoya dönüştürüyor; bu da insanın, kenti daha anlamlı ve 'yavaşlatarak', 'deneyimleyerek', tadına vararak yaşamasına vesile oluyor. Bu anlamda Peyzaj tasarımcısının elinde ve özellikle de çok disiplinli bir ekibin elinde çok önemli bir ölçek ve araç diye düşünüyorum.

-Kısıtlının altını çizerek söylüyorsunuz, kısıtlı olmayan ne olabilir? Nedir?

Vizyon sahibi olan yöneticiler lazım. İstanbul'da mimar bir yöneticimiz var. Ama kendi kafasından geçen işte, o camii, kuleli köprü yapıyor ya da ne bileyim, Eminönü Belediye Başkanı gibi Armani, Gucci'yi getirmek gibi. 'Başka Türü', denden içerisinde söylüyorum, 'başka türlü' vizyonları var. Benim bahsettiğim o böyle Hollanda'daki örneği, Barcelona'daki örneği gördükten sonra tabii peyzajın heyecan verici araç olarak, özel bir platform olarak kullanılabilmesini hakikaten düşünüyorum. Bizde hem şeffaf bir tasarım süreci yok, karar alma süreci yok, hem de ekipler çok disiplinli değil (plancı, mimar, peyzaj tasarımcısı işbirliği yok denecek kadar az). Ortak çalışma yapmaya alışmak ve işbirliği yöntemleri geliştirmek gerekli. Bu anlamda geçmişteki uygulamalarda bir kısıtlılık söz konusu. Ama yeni kurulan bçöümler, yeni mezunlar ile bu değişecektir diye düşünüyorum

-Buna paralel bir şey aslında, kent içerisinde kamusal peyzaj tasarımının gerçekleştirildiği yerlerde ne gibi değişimler gözlemliyorsunuz?

ben kendi mahallemden örnek verebilirim 35-40 yıldır bu, Göztepe tarafındayım. Ve yirmi yıl önce bu Özgürlük Parkı ve Göztepe'deki park elden geçirildi ve yapıldı. Beni veya benim gibi çalışanları veya öğrencileri bir tarafa koyalım; ama emeklilerin günlük hayatında, kendi ailem dahil üst yaş grubunun kentle karşılaşmasında ne

kadar mutlu olduklarını gözlemek mümkün: günlük yaşamlarında çok büyük bir değişiklik var, dışarı daha rahat çıkabiliyorlar, rahatça yürüyüp vakit geçirebildikleri özel bir mekan var. Artık oralarda buluşuyorlar ya da buluştular işte, şimdi çoğunu kaybettik ama Göztepe Parkı çok aktif olarak kullanılabilir, Gül Bahçesi var hepsi akşamüstü orada buluşabiliyor, köpeklerini gezdiriyor bunlar sabah koşuya çıkıyorlar, aynı şey bu Selamiçeşme'deki Özgürlük Parkı için de geçerli; birebir her sabah yanından yürüdüğüm park, yoğun olarak koşanlar, yürüyenler, işte organik pazar kuruluyor, çeşitli yörelerin bir takım pazarları vs. de kuruluyor ama onun ötesinde bu park açık hava konserleri ve benzeri küçük – büyük ölçekli, kamusal etkinliklere ev sahipliği yapan çok sesli, çok renkli bir mekan haline dönüştü. Göztepe'deki park, biraz daha 'steril' kaldı diye düşünüyorum. Selamiçeşme'deki biraz daha 'enformel' kullanımlara açık. parantez içerisinde onları da unutmadan eklemek gerek: buralar için cami yapma spekülasyonu da mevcut. Bu parklarda açık alan kullanımı, epey yüksek m2'ler: birkaç mahallenin ara kesişim noktaları, çok değerli alanlar; , rant getirebilecek mekanlar olarak da ele alabilmek mümkün; ama kamusal açık alan olarak, aktif olarak kullanılıyorlar. Çocukları ve emeklileri mutlu görmek çok hoş. Çok sakat insan var, hasta insan var, tekerlekli sandalyede, yardımcıları getiriyor, hep gözlemlediğim o, üst yaş grubu çok rahat kullanıyor, hafta sonu ben yürüyorum, çocuklar anneleri çok rahat kullanıyor.

-Yine çok genel bir soru, kamusal alandan beklentileriniz nelerdir, yine kentli olarak?

Londra örneğini yaşadıkdan bu soruya daha net yanıt verilebilir. Hyde Park'ta 'Speakers' Corner' var; adamın biri deli gibi her gün aynı saatte çılgınlar gibi söylev atıyordu, ben de böyle hep yanından yürüyordum, okula hep yürüyerek gidip gelmeye elverişli havalarda. Ben öyle şeyler bekliyorum, insan keşke gelse söylev bile çekebilse; ama 'kamusal alan' diye vurguladığın için söylüyorum. Bireyin – sokaktaki adamın istediğini konuşabilmesi, istediğini gerçekleştirebilmesi, özgürce dile getirebilmesi çok önemli – devlet baskısını azaltıcı bir rolü olabilir. Batı Avrupa'nın 18.yy'dan beri gelen başka türlü bir gelenekleri var. bu parklar, kafeler, her şeyin konuşulduğu, politikanın özgürce, kralın özgürce eleştirildiği, politikaların oluşturulduğu mekanlar olarak tarihi anlamda dönüşmüş.

Bizim geleneğimizde ne olduğuna bakmak gerek: 18.yy'da aslında çok eş zamanlı hem batı Avrupa'dakinin hem bizdeki kamusal alanın formasyonu nasıl oldu diye gözlemek mümkün: , Saray'ın dışına çıkmada, 'kamusal mekan' oluşumuna Saray liderlik yapmış aslında, Fransa'daki İngiltere'dekinde sivil bir hareket var. Çok tipik bir farklılık oluyor. Kamu hep devletten bir şey beklediği gibi, devletin gücünün mekansallaşması gibi mi oluyor? Oturacak keyifle konuşacak, sohbet edecek köşesi olmayıp boşluklar mı düşünüyoruz hep. Biraz 18.yy'daki farklı çıkışlarına bakmak lazım belki. Ama Türkiye'deki meydan kavramı kitlelerin buluşacağı gösteri yapacağı Cumhuriyet'in meydanı Taksim'de otobüs alanı trafik alanı, böyle kitlelerin özgürce, keyifle çoluk çocuk bir arada olabileceği, rahat mutlu mitingler düzenlenebilecek mekanlara da ihtiyaç var ama hiç o kadar büyütmeden mahalle ölçeğinde keyifle, çocuğunu alıp ağacının altında kitabını okuyacağın, işte çocuğunun rahatça o üç tekerlekli bisikletine güvenle bineceği mekan veya hastanı rahatça tekerlekli iskemle ile götüreceğin mekan. Böyle çok küçük gündelik hayattaki çok küçük ama elzem ihtiyaçlar, nefes alma kaçış noktaları gibi geliyor bana. Çünkü insan bu apartmanlarda özellikle, bu ikiyezlü estetikten bu kadar uzak, hepimiz apartmanlara tıklarıyoruz, nefes alamayan mekanlara, nefes almaya hepimizin bu kentte ihtiyacı var, bu kadar yoğun iş stresi, yolun mesafesi, işle ev arasındaki, kaçış, günü gülererek karşılayabileceğin, bir çayımı içebileceğin, işte akşamüstü iş

çıkışı rahatça bir çayını içip, rahatça bir de bir kadın olarak taciz edilmeden rahatça oturabileceğin, bence o da çok önemli, kadın erkek bir arada oturabileceğin bir kahve, bir hep beraber bir açık alan, bir kadın olarak taciz edilmemek galiba önemli, kaçış noktasında. Bir de her keseden insanın rahatça girebileceği, kontrol, aşırı kontrolün olmadığı, aşırı lüks tüketim mekanının olmadığını da anlıyorum ben kamusal alan, kamusal mekan denildiği zaman, çünkü bütün Boğaz Boyuca ben hep İstanbul üzerinden düşünüyorum, ben öğrenciyken okulun köşesinden minibüse biniyordum, Yeniköy'e gidiyordum, Kafe Emek vardı. Onun dışında hiçbir yerde 5 liradan 10 liradan düşüğe çay içemiyorsun. Evet, kıyıları açalım, evet kamusal mekan yaratalım, insanlar gelsinler dışarı çıksınlar, iki grup bu sefer oluşuyor ya, rahatça çimenlerin üzerine basıp, tüp gazını getirip, kebabını, balığını ızgarasını yapacak rahatlıkta, o da birazcık işgalle 'çimenler basmayınız.' Yazısına aldirmeden oturan insanlar oluyor ya da işte çok üst gelir grubu mu ya da üst-orta sınıf grubunun hizmet aldığı bir takım mekanlar bu kamusal açık mekanlar diye sınıfladığımız kategoriye giriyor. Bu kadar keskin net bir ayırım var mıdır? Ben hep böyle Hyde Park'ı düşünüyorum, o Barcelona'daki parkları kıyıyı düşünüyorum; hiçbir şey ödmeden rahatça kenti kullanmak açık alanı kullanmak, taciz edilmeden kullanabilmek, bir de her noktasından tabii, deniz kenarındaysak tabii denize girebilmek, oralar da, plajlar da kamusal alansa. Bir de tabii hep deniz üzerinden konuşuyoruz ama artık İstanbul giderek, şimdi şuradan dışarıya bakınca camdan kara kentine dönüşüyor. Ama park sayısı, mahalledeki park sayısı o anlamda büyümüyor, o kaçış noktalarını galiba daha fazla arttırmak enteresan olabilirdi.

-Yine paralel bir şey soracağım; insanı özgürleştirici kent içi açık alan nasıl olabilir?

Ne kadar zor bir soru, hep kafamda bir düş var, insanın kendini rahat hissettiği kaçış noktaları ama bunu nasıl tasarlırsın. Ben tabii, denizle ilişki kurduğum noktaları, gün batımını, gün doğumunu, deniz üzerinden görebildiğim noktalarda kendimi rahat hissediyorum. Çok özgür hissediyorum. sabah Kadıköy iskelesinin yanındaki o salaş küçük bir çay, çaycı vardır. Ya da orada güvercinleri beslediğim bir ağaç var, her sabah ya da iki sabahta bir bayat ekmekleri, yine kuşçu kadın geldi şeklinde. O an benim için çok özel ve çok özgür. Orası tasarlanmış bir yer falan değil. İşte salaş bir çaycı. Eskiden Dolmabahçe Sarayı'nın yanındaki camide vardı salaş küçük bir kahve, Beşiktaş İskelesi'nin yanında vardı, salaş küçük bir kahve, hiçbirisi öyle büyük tasarım şeyleri değildi, ikisi de kaldırıldı, biri başbakanın koruması nedeniyle, biri de Dolmabahçe Sarayı'nın civarı otoparka dönüştürüldüğü için. Denizi, suyu, gökyüzünü görmek. İş çıkışı. Ama bir de aşırı aşırı tasarım noktaları değillerdi. 'over design', böyle davranışın, oturuşun dikte edilmediği noktalarda... Ya da aşırı bir tasarım objesi olmayan taburelerdi. Çünkü aşırı bir tasarım noktası, beş yıldızlı bir otelde ne kadar rahat edebiliriz de sormak lazım, yoksa işte İstanbul'da Oteller bölgesindeyiz, sık sık da kullanıyoruz çeşitli vesileler ile orada o kadar rahat hissetmiyorum ben, oralar da kamusal alan.

-Kentnin niteliği bozulmuş alanlarında uygulanmış peyzaj projeleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz? Gözünüze çarpan böyle bir iş var mı?

İşte yine şu Selamiçeşme, Göztepe gerçekten boşluktu, ve ikisi de ben mahalle ölçeğinde çok büyük bir değişim olduğunu düşünüyorum. Kadıköy'ün işte yaşanacak mahalle diye belediye başkanının bir sloganı var, hakikaten küçük ölçekli kamusal mekanların üretiminde başarılı olduğunu düşünüyorum, futbol sahalarını, top oynanan böyle geniş büyük arsaları parka dönüştürdüler. Şu üst Göztepe'de de birkaç yerde başardılar, basket sahası, mini futbol sahası, işte ufak ölçekli restoran açılımlına

veya kıyısında ufak ölçekli bir kafa açılımına izin verdiler. öyle şeylerin bütün apartmanların arasında çok işe yaradığını düşünüyorum. Ama diğer kentle ilgili şeylerini tam bilemiyorum.

Yeni gittim, öğrencilerimi de götüreceğim, FOA'nın tasarladığı Meydan. IKEA'yla bütünleşmesi, Ümraniye örneğine biraz bakmak lazım, Ümraniye'de aslında çok başka şeyler oluyor tabii. Oradaki belediye, bir taraftan 'Bu Yaka' grubu Metrocity benzeri çok amaçlı bir merkez yapıyor, IKEA var ama Meydan kullanım alanı azaltmak pahasına karşı mahalleye, işte köprü kurarak, alt gelir grubundaki gecekondualarda yaşayanların da buraya gelebilmesini sağlıyor: adeta bu gruplara kollarını açan bir tasarım yaptı. Alışılmışın ötesinde olduğu için ilginç geliyor olabilir: yeşil çatıların üstünde insanların yürümesine olanak vermek, piknik yapılmasına mekan sağlamak gibi düşünceler var tasarımda. İki farklı sosyal grubu birleştirelim, meydan herkesin meydanı olsun gibi bir sloganları var. Ben ramazanda gittim baktım, işliyor mu işlemiyor mu diye görmek istedim; bana işliyor gibi geldi açıkçası. Çok farklı gruptan insanlar para harcamadan da gelip piknik yapıyorlardı, Ümraniye gibi 20 senede müthiş bir dönüşüm geçiren bir yerde, çok başarılı bir uygulama olduğunu düşündüm.

-Peyzaj kavramı ve yeni kent kuramları ilişkisini bugünün kenti ve kentlisi üzerine düşünerek nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizin kendi durduğunuz yerden nasıl görüyorsunuz?

Aslında ilk soruda da dedim ya, peyzaj üzerine aslında hiçbir şey bilmediğimi, bilmemiş olduğumuzu görüyorum. Anlamına sadece birkaç çim ekmek, yeşillendirmek diye mi bakıyorduk acaba... Bu tabii benim eksikim ama aynı zamanda 2000'lere dek İTÜ'deki lisans eğitiminin de eksikidir denilebilir. Disiplinlerin raflarla veya duvarlarla bölünmüş olması, yetiştirildiğimiz dönem için çok ciddi bir kayıp diye düşünüyorum. 2004'de post-doktora çalışması sırasında Paris'te vakit geçirdiğimde sergilenen Haller bölgesindeki yarışma düşünülebilir. İlk etabı ben ziyaret ettiğimde 1990'lerde kente yeni bir yaşam senaryosu sunan Tschumi'nin LaVillette projesi uygulanmıştı ve çoktan aşınmıştı. 2000'lerdeki Kent merkezindeki Haller bölgesi için de geniş ölçekli kentsel dönüşüm projesi yapıldı. Ve temel retorik hep 'yeni bir yaşam' sloganıydı: kent ve kentliyi buluşturmak. İşte tam da bu noktada çok dinli çok dilli ve etnik açıdan çok boyutlu toplumlarda, peyzaj sosyal anlamda karşılaştırma yüzleri oluşturuyor / oluşturabiliyor diye düşünüyorum. Sadece mimarlık disiplini içerisinden, ya da peyzaj tasarımı disiplini içerisinden (sert peyzaj tasarımı veya yumuşak peyzaj tasarımı ötesinde), peyzajın çok iyi bir politik araç olduğunu düşünüyorum. Bunca yıldan sonra geldiğim nokta bu. o anlamda kamusal mekan tasarımında da en kritik araç. Fransa, İngiltere gibi bu post-kolonyel dönemde, imparatorluklar sonrası toplumlarda etnisitenin, farklı dini grupların, çok dinli çok kültürlü gruplarda ayrışma yerine bütünleşme yaratan en önemli platformlardan biri peyzaj diye düşünmeye başladım. Ama tabii burada kullanacağımız kavram 'peyzaj tasarımı'. Ama mimarlar 'peyzaj tasarımı'nı orada kullanmıyorlar, kent-kentsel gelişme, dönüşme projelerine çeviriyorlar: dönüşüm 'neyin adına?' 'neye rağmen?' olabilir sorularını gündeme getirmek gerek. Üst gelir grubunu hedefleyen, daha rantal, kapitalist bir kentleşme ile yüzleşiyoruz. Benim kastettiğim, hakikaten farklı sosyal grupların farklı kültürlerin bir aradalığını sağlayabilecek tasarımlar, o nokta da işte peyzaj önemli araç. Geçen Kadir Has'taki "Mekan ve Kültür" Konferansında, Kültür Araştırmaları Derneği ve Kadir Has Üniversitesi Edward Soja'yı konuk konuşmacı, anahtar konuşmacı olarak getirdiler. Fransız düşünürlerden etkilenen ve onların kent üzerine düşüncelerini İngilizceye

aktaran akademisyen... Hepimiz gibi doktora sırasında biraz okudum; şimdi yüksek lisans – doktora derslerimde kullanıyoruz: Postmetropolis çalışmasında Los Angeles üzerinden yaptığı en büyük eleştirisi ‘ortak alanlar’ın olmamasıydı. Amerika toplumundaki gettolaşmaya baktığımızda, segregasyonlara baktığımızda insanları bir araya getirecek ortak kullanım alanlarının olmayışı kritik problem olarak ortaya çıkıyor: bütün o yazılarının ötesinde, kendini de eleştirerek bizler aynı kavramlar etrafında konuşmaya ve tartışmaya başladık, bugünün sosyal sorunlarına, bugünün kaotik kentnin sorunlarına cevap bulabilmemiz için diyor ki ‘yeni’ kavramlar bulmalıyız ve ‘yeni’ tasarım araçları geliştirmemiz lazım ki; biz bu toplumun karmaşıklığıyla yüzleşebilelim. Bu anlamda, İTÜ’ye tekrar dönersek, eğitimin bu kadar içindeyiz, peyzaj, planlama ve mimarlık bölümleri arasındaki duvarların sıfırlanması gerek ve birçok yoğun işbirliği yapmak gerek, kent yönetimini de dahil ederek gibi gelmeye başladı, o anlamda ortak doktoralar, ortak doktora dersleri, kentsel tasarım programı dersleri var. Bu programın çok daha verimli bir şekilde kullanılması mümkün olursa, bu platform bizim en güçlü aracımız haline dönüşebilir. Sadece okul içi eğitim değil, kente borçlu olan; bizi yetiştiren bu kent. Bu kente o dinamizmi geri vermek adına, o program çok önemli, kritik bir silaha dönüşebilir diye düşünmeye başladım.

-Bu sorular genel kısmı idi. Bu kısımda bir takım sorularım var, genellikle şöyle gidiyorum; hepsini bir okuyup, görüşleri dinlemek gibi... Bu projenin tasarımının; yeni kavram, strateji ve taktikler ile ilişkilendirme değerlendirmesini yapar mısınız? Bu tasarımın, bulunduğu kent ortamı bağlamında yenilikçiliğini nasıl değerlendirirsiniz? Bu projenin diğer tasarım disiplinleriyle ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz? Bu projenin tasarımının kullanıcı odaklılık seviyesini nasıl buluyorsunuz? Orada bulunduğunuzda kullanım yoğunluğunu nasıl gördünüz? Bu projenin kentliyi interaktif ya da düşünsel olarak içerisine dahil edebilme gücünü nasıl değerlendirirsiniz? Bu hem şu andaki durumu olabilir hem de proje sürecini biliyorsanız, onunla ilgili olabilir. Bu alanın kamusal alan olarak gücünü nasıl değerlendirirsiniz?

Hepsine birden beraber bakalım. Birinciyi hiç bilmiyorum da. Genel olarak çok iyi seçilmiş örnekler diye düşündüm çünkü ben bir iki tanesini kendi derslerimde de örnek olarak gösteriyorum.

Aslında birebir bu projelere bir şey demeden önce genel olarak belki örnekleri de görünce iki kritik noktayı belirtmek gerek; bir; Reagan ve Thatcher dönemi politikaları ve nasıl bu endüstri sonrası kentindeki boş alanların, atıl alanların kente, kentliye açılması adına biraz da ‘gentrification’ (soylulaştırma)yı da göze alarak veya belki iç düşünmeden neoliberalizm başlığı altında dönüştürülen bir şeyler var. Bu neoliberal toplumun açık alanı, kenti yoğun olarak kullanması süreci...

Üç mekan var; insanın yaşam mekanları, çalışma mekanları, bir de eğlence mekanları. Bunlar aslında, hayatımızın toplandığı mekanlar anlamına da geliyor. Bunun böyle ‘peek’ noktasını, ben tam o sırada Londra’da olduğum için Millenium civarı yapılan yatırımlar olarak gözlemledim. Örneğin Thames nehrinin güney kıyısının baştan aşağı ele alındığı ve Millenium kapsamında gerek genel yönetim gerekse merkezi yönetim mali kaynakları birleştirilerek, yeni yasalar dahi çıkararak bu açık alanların dönüşümü, işte limanın, limandan atıl aklan yerlerin yeniden dönüşümü için ve tabii ki; inşaat sektörüne ve kente birazcık ivme vermek, çünkü kiralara çok düşük, çok bakımsız, öğrencinin ve öğretmenin çok rahat kiralayabileceği bir kıyıydı. Güney kısmına ve bütün Millenium Projeleri inanılmaz bir yatırım,

inanılmaz bir öngörü, masterplanda bir South Bank, bütün kıyıyı kentliye açmak işte Tate Modern o büyük projenin bir parçası. O London Eye, Millenium Dome, senin burada gösterdiğin Thames Barrier Park; aslında bunlar çok geniş bir ölçeğin parçası, burada bir kenti yeniden yaşamak, kentliyi işte sokağını güvenli olarak yeniden kullanmak, Kuzey kısmı çok sıkıştı, Güney kısmında işte doğusuna batısına doğru bütün o limandan boşalan noktaları yoğun olarak yeni işlevlerle, konutlar yapıldı, yeni iş mekanları açıldı ve tabii ki bu eğlence mekanları, Tate Modern de başta olmak üzere bir dizi proje ve bu böyle müthiş bir vizyonun aslında, bir taraftan da bir parçası. En uç noktası da bu. Bu su depolarının oradaki park değil mi? O doğu batı ucu, kentin, baştan aşağı yeniden tasarlandı, ben, yürüyen bir kentliydim. Londra'dayken, insanın bir yerden başlayıp, hiç kesintiye uğramadan, bütün nehrin kuzeyinden veya güneyinden, kuzeyinden yürüyebiliyorduk ama güneyinden yürüyemiyorduk. Ama böyle ikisini de, o aksın başı sonu, belli, işte arada duraksayacağın yerler, dışarıda oturabileceğin yerler veya işte ne bileyim bira içebileceğin, çay içebileceğin noktalar, pizza yiyebileceğin noktalar, ben öyle büyük bir, daha hırslı bir projenin parçası olarak görüyorum, Londra'daki bütün bu, kent mekanını düzenleyen gelişmeleri, suyun rehabilite edilmesi, işte Batı ucundaki ve Doğu ucundaki yeni, evet suyun rehabilite edilmesi, debisinin kontrol edilmesi vs. anlamında tabii, olağanüstü gelişmeler, limanın tabii, limandan atıl kalan mekanların yeniden kentlinin, herkesin hizmetine açılması, tüm bunlar sosyal projeler. Aynı dönem South Bank'teki eski, o fabrika binasının diyelim ki Tate'e verilmesi, dönüşümü kamusal, kamu adına çok iyi yatırımlar diye düşünüyorum ve o an içindeyken ben çok heyecan duymuştum, bütün her yer şantiyeye dönüşmüştü: doksanların ortalarından itibaren, böyle garip bir şey oluyordu orada. Şimdi bütün bunlar, çok iyi ama ben bir konferansa gittim, o yüzden geçmek durumunda kaldım şimdi baktığımda ve doktoradan birkaç sınıf arkadaşı City'ye yakın, bu yeni dönüşüm yerlerinde, parkların bölgelerinde falan, konutlar kiralayabildiler, fiyatlar daha ucuzdu, alabildiler, çok iyi mortgage'lar vardı, ama şimdi baktığımda işte o Tate'in etrafı, diğerlerinin etrafı, böyle işte kiralalar yükselmiş durumda, beyaz yakalıların yaşadığı, çok genç yaşayan nüfus var, kentin yaşlısına, emeklisine ne oluyor? Tate Modern'e rağmen kentin eski sakini, yaşlısı ve emekli de orada kalabiliyor mu? Bunun etrafında, kim yaşıyor diye bakmak gerek...

- Bu projelerin gerçekleşmesinin ardından olan değişimler mi?

Şu anda gözlediğim, biraz daha üst gelir grubuna, Paris'tekiki yaşamayacağız, o Pompidou'nun inşasıyla etrafında olanlar olmayacak, deniyordu ama işte Shell geliyor, büyük ulusal kurumlar veya bankalar veya çok uluslu firmalar, şirketler geliyor, onların çalışanları geliyor; bunlar çok iyi tasarlanmış mekanlar, yaşam ve iş alanları ve tabii ki, bu parkların kullanıcıları da böyle giderek değişiyor. kentin çok merkezi bir yerine döndü Thames, eskiden karikatürler vardır; işte bir Nightsbridge vardır, küçük, kent merkezidir, işte onlar zenginler diğer bütün taraf Kuzey ve Güney Londra'da da 'loser'lari kaybedenler. Artık öyle bir şey değil, bütün Thames'in kıyıları daha üst gelir grubunu, bizim Boğaz'ımıza döndü. Eskiden çünkü çok alt gelir grubunun ve işçi kesiminin, öğrencilerin, öğretmenlerin yaşayabildiği bir suyoluydu o. Belki bir iki mahallesi hariç işte, Chelsea falan gibi, Fulham gibi daha beyaz İngilizler'in yaşadığı yerleri alalım, ama onun dışında hakikaten çok rahat yaşanabilen yerlerken başka bir şeye dönüyor diye on yıl içerisindeki gözlemliyorum. Yine genel olarak düşününce, Chicago'daki Millenium Park, işte Berlin'deki yapılaşmalar ve benzerlerine bakınca, bu yüzyılın dönüşümünde tam endüstri sonrası toplumunun, limanlar atılmasının, endüstri kenti kimliğinden ya

da liman kenti kimliğinden başka bir şeye, bilgi toplumuna geçen bir takım öncü kentlerden bahsediyoruz. Tam da bu nedenle, bu Millenium Park'ı veya Londra'daki Millenium Projeleri veya işte o Berlin'dekiler, bana adlarından çok daha fazlasını ifade ediyorlar. Bence çok kritik bir sosyal ekonomik geçişin mekansallaşmaları diye görüyorum ben bunları. Bunun (Millenium Park) boş bir resmini görmemiştim, ilk defa böyle boş bir resmini görüyorum. Hep bu parkı, insanların toplanma mekanı, Chicago için, hep konser, hep böyle birileri konuşuyor, işte halka hitap ediyor, anma günleri, geceleri düzenleniyor, o anlamda ben ilk defa bu parkı ilk defa hakikaten insansız, biri iki kişi var. Bu bizim Taksim Meydanı'nın 1940'larda boş fotoğrafları vardır, benim bu parkla olan izlenimlerim çok yaşandığı, şey de aynen Londra'daki bütün bu Millenium Park'larının da yaşandığı ile ilgili çünkü hep böyle kitap satışları, yok işte sokak satıcıları, anneler çocukları tekerlekli sandalyede yaşlılar, burada ama daha çok konserler falan o tür, kullanımlara çok açık diye algılıyorum ama bu tam herhalde inşaat döneminin devam ettiği bir dönemden bir fotoğraf.

-Galiba. Ya da çok erken bir saatte çekilmiş olabilir.

Bu yine bu proje de, New York'taki çok enteresan.

-The High Line için söylüyorsun?

Sosyal anlamda, bu ayrışma, farklılaşma, 'deteriated', zor mahalleye ne getirebiliriz? Bu kadar, ben yine hep geçişini düşünüyorum. Bu 'urban historian' kimliğinin de böyle bir formasyon bozukluğu var. Ne bileyim, 40'larda 50'lerde hep artık mahalleleri yıkıldı, işte Yahudi mahalleleri yıkıldı, siyahların yoğunlukta yaşadığı mahalleler yıkıldı. bu sefer bu da çok geniş ölçekli bir girişimin, ama bu sefer tam tersine yıkmayı değil, yapmayı oradaki cemaati, topluluğa günlük yaşamın da böyle kullanacağı bu Robert Moses'in zamanında yaptığı yollar ağının bir parçası bu. Ve o mahallenin ölçeğine gölge atmış, onu bastırmış, kısmen yıkmış, kısmen yerinden etmiş projelerdi 40'larda 50'lerde. Moses'in yaptıkları. Ona karşılık, her ne kadar kapitalist kentleşmenin ana mekanıysa da New York, tam ona karşı; bu yarışma projesiydi değil mi? Yanlış hatırlamıyorum?

-Evet, sivil inisiyatifle başlıyor, sonrasında yarışma projesine dönüşüyor. Çok çok heyecan duyduğumu hatırlıyorum çünkü Moses'ten sonra 60 yıl sonra 50 yıl sonra, 1950'de adamın yaptığı o taarruza karşı, tam tersi bir pozisyon var. Kendi E5'leri, highway'leri tekrar kentliye kazandırmak bence inanılmaz, müthiş bir düş. Kente özellikle peyzaj, bir düş kurmakla, yeni bir cesur bir yaşam önerisi getirmek gibi bir misyonu var diye de düşünüyorum. Onun için o ilk kısımda peyzajı o düşlerle, bu tam, bunun projesi gibi geliyor.

Berlin, tam inşaat dönemi oradaydım. Her taraf şantiye, her taraf buldozer, her taraf kazı alanı, doksanaltı yılı ve böyle, çok heyecan vericiydi ve böyle müthiş bir şey oluyordu orada. bir tek Christo'nun Berlin'deki, Parlamento binasının kapatmasını kaçırdık. Bu alanın şantiye olarak önünde arkasında dolaştık. Bitmiş halini görme fırsatım hiç olmadı. Görmek çok isterim. Burasını Londra'daki City benzeri, çok uluslu bankaların ve firmaların mekansallaştığı bir yer gibi okuyorum. Berlin'i ve Potsdamer Platz'ı konuşuyorsak, 1989'un, çok kritik tarih duvarın yıkılması, 63'te yapılan kurgulanan bir ayrımın sona ermesi ve entegrasyon, entegrasyonun sembolü bir kent yaratmak, tekrar dünya başkenti olmak, Avrupa başkenti olmak, gibi hırslı bir hükümet projesi, diye düşünüyorum. Bir taraftan endüstri sonrası toplum, bütün fabrikaların satılmakta olduğu bir toplum var ama bunun çok farkında olan bir hükümet var ve bütün bunları nasıl mekansallaştırabilirim? Berlin yeniden dünyada en önemli başkentlerden biri olabilir, nasıl Avrupa Topluluğu'nun lideri, Avrupa

Topluluğu deyince, ben yönetimin, şimdi böyle bir ekonomik gücü var Almanya'nın böyle bir nüfus gücü var; bence bu proje de o hırslı Alman projesinin mekansallaşması diye okuyorum

Tabii ben Londra Üniversitesi ve SOAS'daki formasyonum gereği politik çerçeveden bakarak okuyorum. Bilişim gücüne Sony gibi bir firmanın artık Japon değil çok uluslu kimliğini anımsamak da gerek. Üst gelir grubundan yabancının olduğu, bu civarda, soylulaştırıcı bir mekansallaşma bu. Merkel'in politikalarını gördükçe de bu Spekülatif okumanın örtüştüğünü düşünüyorum. Almanya genelinde bu tek değil tabii artık, Berlin'i bir dünya kenti yapmak, dünya başkenti yapmanın ötesinde, ben bu Erasmus anlaşmaları nedeniyle, Stuttgart'a gitmiştim. Stuttgart'ta da böyle büyük ölçekli kamusal mekan uygulamaları var. Nişantaşı gibi, kendimi hakikaten Nişantaşı'nda hissettim orada ben. Müthiş bir kapital. Olağanüstü güzel, açık mekan ve kapalı mekan projeleri, çok fazla kültüre yatırım var, oradakinin farkı kültüre yatırım, sergilerin, müzelerin; saraylar müzelere dönüşüyor ve yeni müzeler, yeni sanat galerileri ekleniyor. Kütüphane, kitaplık vs. ekleniyor, işte Stadt Galerie orada, ve Mercedes tabii orada, müthiş bir kapital var ve işte Güney Almanya'da kendilerini Avrupa'da en önemli tren ağlarının ortasında bir kent sonradan ona baktım; bütün bu hızlı tren, Fransa, Almanya, Hollanda, Belçika vs. yi bağlayan kesişim noktalarındaki, böyle bütün o küçük kasabalar, dünya haritasında bir yer olmaya çabalayan başka bir yere dönüşüyor. Bu kentler arası yarışta aslında, bu büyük dönüşüm projeleri çok iyi birer araca dönüşüyor gibi algıladım. Özellikle kentlerin yarışması, Uri'nin Tüketim Mekanı, Tüketim Toplumu vs. gibi yazıları, Zukin'in yazılarını düşününce, bu kentsel pazarlama oyununun göstergeleri gibi geldi bana.

Bu Olimpiyat Köyüyle bağlantılı olan bir proje mi?

-Bu Diagonal'in sonunda olan bir proje, Enric Miralles ile Benedetta Tagliabue'nin bir projesi.

Spesifik olarak, tam bu noktanın ötesinde, bütün o kıyı bandıyla, veya metroyla kurduğu veya kent merkezi ile kurduğu ilişki açısından söyleyebilirim.

- Barcelona ile ilgili olarak, genel olarak da konuşabiliriz.

2004'te Konferansa gittik ve yeni kentsel düzenlemeleri, yeni peyzaj alanlarını görme, deneyimleme fırsatımız oldu: metroya bindirip, kentin yeni alanlarına doğru, gezdirmeye başladılar.

-Ve bütün o kıyı bandına, önce metroyla gidip, üstten giden, sonra böyle yavaş yavaş yürüye yürüye, bunları nokta nokta deneyimleyerek, plajlarına inerek ve bana bu Ataköy'ün yapımı dönemindeki heyecanı anımsattı. Ataköy'de de, yabancılar gelince götürüyoruz ya, konutlar evet büyük ama aralarında duvar yok. Dışarıdan biri olarak bu evlerin arasından yürüyebiliyorsun, bana biraz o Ataköy deneyimini anımsattı, her yerde diğer, kendi kentimiz de dahil bütün Avrupa kentlerinde duvarlar yükselirken Barcelona'da daha farklı bir yaklaşım mı var dedirtti ki zaten, üç dönem belediye başkanlarının birinin başladığına diğerinin devam etmesi, ötekinin sonlandırması. Sonra işte, RIBA altın madalya almaları da sanki bunun kanıtı gibi geldi. Tam haziran sonu muydu? Temmuz baçı mıydı gittik, sıcak, ama gündüz evet sıcak, çok insan yok ama iş çıkışı saatinde, gözlediğimiz insanlar işte, yaşam alanlarına geri dönüyorlar ama parkları, kıyıları çok yoğun kullanıyorlardı. Çocuğu, yaşlısı, sakatı, çok yoğun bir kullanım benim aklımda kalan. Çok şık iş kıyafeti, bankacı işte, takım elbisesi falan; kadınlar erkekler, işte akşamüzeri kravatını gevşetmiş, ceketini çıkarmış, hatta ayakkabılarını çıkartmış, kumda yürüyen tipler

bile vardı. Böyle bir içkisini alıyor, çayını içiyor, çayirlarda oturuyor arkadaşlarıyla, ben Barcelona deneyimini olağanüstü bulmuştum. Hiçbir yerin steril kalmadığını düşünmüştüm. İstanbul'la karşılaştırma yapmadan insan geçemiyor, iş çıkışı, kıyıyı kullanmak, denize girebilmek, gerçek anlamda mavi bayraklı bütün kıyının olabilmesi, çok olağanüstü olurdu diye düşündüm. Ataköy'ün önünden şimdi denize girilmiyor değil mi?

-Yoo, şimdi artık tamamen kapattılar artık. TOKİ'nin girişimi oldu, C Motelleri vs. yıktılar.

Bizim kıyıdaki, kıyının bütün herkese açılması, şu yolun, Kartal'a kadar gelmesi, bir taraftan çok başarılı, Mine Hanım'ın danışmanlığı döneminde Nurettin Sözen'in başkanlığındaki proje, ile arasında bir parça paralellik buldum. Ama bizdeki çok aşırı bir sert peyzaj var.

-Sert peyzaj?

Beton, sert derken hakikaten sert bizdeki. Bu kıyı kullanımında. Burada işte, rahatça, daha fazla yeşilin var, daha fazla ağacın var, belki ağaç sayısı artarsa ya da bizde sosyal, su alacağın yer yok, ben çok yürüyorum aslında, yanında suyun olması lazım, çok uzun mesafelerden sonra su alabiliyorsun, beni en çok rahatsız eden şey o. Daha beton, beton ki şimdi o beton bariyerli kaldırdılar, şimdi çelik gergi yapmışlar, insan böyle denizle bariyerin kalktığı, daha yakından ilişkilerin kurulmasını istiyor, ahşap çok güzel platformlar olabilir değil mi? Barcelona'da bunun biraz ötesinde ahşap, platformlar var denize inen, kum var, her yeri böyle aşırı bir beton ve taş yapmak biraz ahşap olsaydı, o fauna flora, denizle olan tam arakesitte beton dökülmeseydi, o yolun denizle buluştuğu kesit. Barcelona'da görünce bu daha iyi çözülebirmiş diye ve insanların denizle kurduğu o 'sıfır' kotu ilişkisi, 'sıfır' kotuyla kurdukları o yakın ilişkiyi görünce, açıkçası bir İstanbullu olarak Barcelonalıları kıskandım.

Bu Citroen Parkını bilmiyorum ama. Paris'in genelindeki bu, kendi birebir deneyimimle de ilgili.

-Paris'te yaşadınız değil mi siz bir dönem?

böyle birkaç ay yaşadım, çok kısa. 2004-2007 arası -Henri Prost üzerine doktora araştırması projesinin araştırmasını yaparken, Haller bölgesi yarışması bitmişti. Pompidou'nun ikinci kısmının yarışmasını yapıyorlardı ve LaVillette çok yoğun olarak kullanılıyordu.

-La Villette'in kullanıldığı bir dönemde .

Çok eskidiğini falan düşündüm ama ben yine La Villette'ten gösterilen temsiliyetleri düşünüyorum, biz öğrenciyken veya dergilerdeki fotoğrafları hep insansız fotoğrafları, Taksim Meydanının işte 1940'lardaki hali gibi, ben Pazar günü de gittim, hafta içi de gittim, o kadar yoğun kullanımı var ki.

-Yakın zamanda gittiniz mi La Villette'e?

Yok, 1995-96 ve 2004-2005.da gittim, bir kere hektarlarca boş arazi, evet, yürüme piknik yapma vs. ama onun dışında o boş araziye kültür etkinlikleri veya yeme içme etkinlikleriyle belli bir yoğunluk da getirmiş durumda. Çok iyi konser salonları var, sergi salonları, sergi mekanları var, büro vs. var işte, bilim müzesi var, farklı etkinliklerle orası çevrelenmiş, hektarlarca arazi boş diye çok eleştirenler var ama benim gördüğüm çok yoğun da böyle farklı saatlerde kullanımdı. Ve orası böyle bir yaşam senaryosu getiriyordu o dönem için önemli bir yaşam senaryosu, aynı şeyi

Paris'in merkezi için şöyle bağlayayım, bence burada Paris'teki planlama otoritesinin çalışmasını bilmiyorum ama kentin belli noktalarındaki bu endüstri sonrası dönemde atıl kalan çok geniş hektarlarca araziye dönüştürmek, işte parklara çevirmek, kamusal mekanlara. Ama böyle karma kullanım etrafına getirerek sanki öyle bir yapıyı planlıyorlar. Bir de bunları hızlı tren sistemine bir şekilde bağlamaya çalışıyorlar, kenti merkezi de dahil benim konuştuğum yaşlı Parisliler, biraz da 'elitist', daha böyle burjuva kadın onlar, bazen çok eleştiriyorlar da çünkü işte Bofill'in 80'lerde yaptığı o gettolarda yaşayan zenci çocuk ya da ne bileyim Kartal'daki, Maltepe'deki gettodaki çocuk, Sultanbeyli'deki çocuk şimdi metroyla Kadıköy'e inecek.

-Evet, evet.

Şimdi benim halam da belki beş yıl sonra çıldıracak. Aynı yakınmayı yapacak. öyle bir yakınmaları vardı çünkü o hızlı trene binen kentin merkezinde dışarı çıkıyordu. Tam da öyle o noktaları yeniden tasarlayabilmek için, açık hava düzenlemeleri için Haller bölgesini o hızlı trenin metronun çıkışını ve işte karma sosyal grupların farklı sosyal grupların bir şekilde kullanımına nasıl açarız gibi sanki bir soru hissettim. Haller bölgesi yarışması da bence o anlamda çok önemli bir de, bütün bunların yarışma eliyle alınıyor olması da çok enteresan. Orada tasarımcıya peyzaj mimarına çok büyük rol düşüyor. Hem peyzajını istiyorlar işte park düzenlemesi hem de kapalı kullanımlar istiyorlar, yine ortak takımların olduğu yarışma takımları, çok disiplinli yarışma takımları gözledim ben Haller bölgesinde. Bunu bu Citroen'in kendine özel, bunu bu park özelinde bilmiyorum ama şimdi Citroen deyince...

-Bütün bu projeler birer dönüşüm projesi, bu Citroen Fabrikası'nın olduğu yerdeki bir proje, Paris'te. Yine öteki sözünü ettiğin işte, 90-92 arasında tam da o döneme denk gelen...

Tabii orada müthiş bir taraftan sosyal devlet geleneği var, ama bir taraftan da tam o dönem Chirac'ın politikalarının da uygulandığı işte inşaatın yine böyle lokomotif olup müthiş yatırımların olduğu, Reagan, Thatcher ve Chirac dönemi aslında. sağ politikalarda da tabii, inşaat aktivitelerinin çok yoğunlaştığını ve başka bir şeyleri de görüyoruz. Bu parkların bugün kimlerin kullandığına bakmak lazım. Yer yer değişiyordur, şunu spesifik olarak tam bilmiyorum. Ama benim Paris'te gördüğüm özellikle o hızlı, metro ağları efektif değil ama hızlı tren hatlarıyla herkes her yere ulaşabiliyordu ve yaşlı Parisli kadınlar bundan çok da rahat değillerdi gibi algılamıştım ve çok gülmüştüm.

Ben böyle çok politik bir açıdan genelde bakıyorum ben bunlara.

-Farklı bir tarafında değerlendirmek de iyi oldu.

Tabii bütün bu projeler şeyi ortaya koyuyor; peyzaj tasarımcısının, plancısının mesleğin aslında ne kadar kritik önemde olduğunu ve işte bazı yarışmaların ekiplerini biliyorum, orad çok disiplinli ortaklıklar söz konusu. bir kent yaşamı tasarımcısına dönüyor peyzaj mimarının rolü. Kentte bir düş, günlük hayatı, şimdi bu kadar günlük hayatı, günlük hayat üzerine söylem üretiliyor, yazı üretiliyor. Ben şeyi hatırlıyorum altmış sekizdeki önsözünü okuduğumda çok etkilenmişim altmış sekizdeki öğrenci olayları, işçiler öldürülüyor, öğrenciler öldürülüyor Paris'te ve bir şekilde hiçbir şekilde yanıtını bulamıyorlar, durduramıyorlar. Bir ay iki ay ülke kapalı durumda, ve en sonunda bir sosyologa gidiyorlar, 'biz n'aptık?' orada tabii çok akıllı başkanın bir danışmanı var, tam akil adam, izin verin uzmanlarına soralım, dini eğitim kökenli işte, Michel De Certaeu'ya öyle gidiyorlar aslında.

-Öyle mi?

Ve ona şey rica ediyorlar, biz nerede hata yaptık? Neden durduramıyoruz, neden Fransa kaynıyor, neden Paris kaynıyor? Niye boykotlar var, niye üniversite işgal altında? Biz bu gençleri niye anlayamıyoruz? Biz bu kadınları falan, neyse işçileri niye anlayamıyoruz? Üç yıl master sınıfıyla araştırma yapıyor. Sokaktaki adamla birebir, şey hep sohbet, kahve konuşmaları, güvendiklerinde hep evlerini açmışlar vs. ama acayip informel master sınıfında işte antropologlar var, urban geographer (kentsel coğrafyacılara) vs. böyle karma bir ekipler, ve sonunda bütün o yazılardan o insanlar mutsuz, kent politikalarından mutsuz, hükümet politikalarında mutsuz ve insanlar hayatlarında bir ışık arıyorlar. aynı şey şu anda burada da öyle, insanlar günlük hayatlarında çok mutsu, ben vapurla geçiyorum, gözünde ışık olan ya da ne bileyim, otobüse biniyorum ben kamu araçlarını kullanıyorum, araba kullanmıyorum, gözünde ışık olan insan kentli çok az. İnsan kendi günlük o iş stresini, hayatın getirdiği strese çok sıkışıyor. Tamda bu nedenle, bu kente ufak dokunuşlarla bunlara aşı noktaları diyebiliriz, parazit noktaları, virüs noktaları diyebiliriz, tam da bu nedenle, urban parazite, urban virus dediğimiz kent yaklaşımı, mahalle ölçeğine böyle bir nefes aldırma noktaları, annenle kavga ediyorsun evde dışarı çıkabileceğin, eşinle kavga ediyorsun koşabileceğin, çıkabileceğin bir takım destek noktaları olmalı, onun ötesinde farklı etnik ve sosyal grupları, din gruplarını, yüzyüze getirebilmeli yoksa gated-‘community’ler, yüksek duvarlar ardında sadece fiziksel açıdan aşırı güvenli değil, sosyal açıdan sadece kendi hemcinsinle olduğumuz yaşam alanları tasarlıyoruz bu sefer de mimarlar da bundaki baş aktör bizim peyzaj mimarı, mimar, planlama bütün bu grupların tam tersine duvarları olmayan açık mekanlar tasarlaması lazım bugünün özellikle Türk-Kürt ayrımının bu kadar keskinleştiği bir noktada da çok önemli. Hem cinslerinle ya da sosyal cinslerinle değil de farklılıklarla yüzleşebileceğin ara mekanlara ihtiyaç var, tam da bu noktada böyle bir kent düşü için, böyle bir ülke düşü için peyzaj bence en önemli rolü oynayabilir diye düşünüyorum. Böyle bir sürü yarışma açılabilir, her mahallenin dönüşümü için girişimler, yerel inisiyatifin de elele olduğu, muhtarlık bazında. Sosyal ‘merkezler düzenlenebilir gibi geliyor. o günlük hayatı geçirebilecek mekanlar, niye bu kadar bombalama var sorusuna da belki o zaman sormayız.

-Çok teşekkür ederim.

-Bir şey değil; bırakırsan saatlerce konuşabilirim ama...

EK B.3 Görüşme No:03 - Mimar 03

3. Mimar / 35-40 yaş arası / erkek / profesyonel

-İlk soru şöyle: Peyzaj tasarımının kent ve kentli için nasıl bir önemi olduğunu düşünüyorsunuz?

Soruları hemen yanıtlamalı mı yoksa genel olarak dinlemeli mi?

-İsterseniz bütün soruları okuyabilirim. Yani öyle arzu ediyorsanız hepsini bir bütün olarak da konuşabiliriz. İkinci soru; kent içerisinde kamusal peyzaj tasarımının gerçekleştirildiği yerlerde ne gibi değişimler gözlemliyorsunuz? Üçüncü soru; kamusal bir alandan beklentileriniz nelerdir? Dördüncü soru; kentin niteliği bozulmuş alanlarında uygulanmış peyzaj projeleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz? Beşinci soru; kullanım niteliğini ya da kalitesini yitirmiş alanlar ile ilgili. Peyzaj kavramı ve yeni kent kuramları ilişkisini bugünün kenti ve kentlisi üzerine düşünerek değerlendirebilir misiniz? Kamusal bir alanın özgülleştirici olması durumu nasıl olabilir? Ne beklersiniz? Genel olarak konuşabiliriz. Tek tek olması gerekmiyor.

Sorulara olan yanıtlarım bir bütünün parçaları gibi birbirinin içine geçebilir. Ancak yine de sorular özelinde düşüncelerimi indirgemeye çalışabilirim. Örneğin ilk sorudaki peyzaj tasarımının kent ve kentli için nasıl bir önemi olduğu konusuna ait düşüncelerimin diğer sorulara olan yanıtlarımda da pek çok ortaklık barındıracağını düşünüyorum.

-Strüktürünün bir önemi yok.

Peyzajla ilgili olarak düşününce daha çok açık alan düzenlemeleriyle başlayan; daha çok kamu kurumları tarafından düzenlenen alanlar; parklar, yeşil alanlar...gibi düzenlemeler akla geliyor. Daha güncel bir gözlemlerle de kent mekanında gerçekleşen sadece kamusal kurumların değil; özel kurumların da devreye girdiği, açık alan ve mekan düzenlemeleri olarak algılanabilirler. Ancak kişisel eğilimim; açık alan düzenlemeleri olarak algılanan bu tasarlanmış peyzaj algısı yerine; peyzajı kentin tümünün doğal olarak yan yana gelip oluşturduğu enerjiler bütünü olarak görmek yönünde... Buradaki tasarlanmışlık kısmını biraz daha öteleyip; konuyu da bu işin tasarımıyla ilgili kısmını kent peyzajı ile okumaya başlamakla ele almak gerektiğini düşünüyorum. Bu noktada program-işlev ikililiğinden konuşmaya başlamak iyi olabilir. Bizim aldığımız mimarlık eğitiminin daha modernist bir eğitim olmasından kaynaklanan şöyle bir bakış hakimdi. Yapıya ilişkin programların hemen şemalaştırmaya hazır işlevlere indirgenildiği, fonksiyon adı verilen belli boyutsal koordinasyonlara, hazır büyüklüklere dönüştürülerek yapılaşdırılan, 'bina' odaklı bir mimarlık hakimdi. Aslında hala varlığı devam etmekle birlikte bugüne geldiğinde bu bakışta şöyle bir kırılma gözlemliyorum: yapı iç-dış arasındaki ilişkilerin ayrılarak birbirinin sınırlarını eritmesi gibi bir durum var. Bu durum işin içine kent, kent yaşantısı, açık alan kullanımları, kamusal kullanımlar ve kentin kendi iş enerjisi vs. gibi konuları dahil ederek; kendini yapıların bir parçası ve uzantısı haline getirdi. Bu programa bakışı da çok değiştirdi. Fonksiyon-işlev kavrayışı kendini kent hayatından öğrenilebilen bir 'program' anlayışına bıraktı. Artık mekansal eylemler tanımlı bir işlev olarak değil de, yaşayan bir alanın mekansal bir durumunun kendi kendine ürettiği program olarak algılanmaya başladı. Bu nedenle bir bina programı oluştururken binayı da bir küçük kent modeli gibi ele alıp, ister mikro ev ölçeğinde olsun ister karma fonksiyonlu daha kamusal kullanımlı yapılar olsun, dış mekanı yapıya ait iç programlar ya da işlevler gibi ve yapıyı iç ve dış olarak kentle farklı ölçeklerde ilişki kurulabilen, üretebilen bir etkileşime sahip

bir tasarım olarak algılamamız evrildi diye düşünüyorum. Bir mimar ve tasarımcı gözüyle ben de bizim tasarladığımız bu şeylere yüklediğimiz programların kendilerini değil, bu programların nasıl dönüştüğüyle bu anlamda daha çok ilgilendiğimi söyleyebilirim. O yüzden kente ve kent mekanına bu gözle bakıyor olmak; bana hem yapıya ilişkin olan konularda hem de peyzaja ilişkin olanlarda bir bütünlük ve yeni bir bakma biçimi vaad ediyor gibi geliyor. Bu nedenle de mimarlığı fragmente etmemeye, çok fazla parçalamamaya gayret gösteriyorum, en azından zihinsel olarak. Bir taraftan bakınca yapısal bir kent zemininin tümü mimarlığa dair; bir taraftan bakınca da yapısal olan her şey de peyzaja dair olan bir şey. O yüzden bunların sınırları nerede ayrılıyor? Nerede içiçe geçiyor, nerede neler oluyor? Bu sınırlar çok muğlak bence...

Mimarlık, program ve mekan gibi konularla ilgili biraz düşünmeye başlayınca, Mesela Louis Kahn, 'bir toplanma mekanı düşünüyorsan ilk haline git, ilk arketipine git' diyor. O da mesela bir ağacın altı oluyor. Aslında yapısal hiç bir şey yok. Bir toplanma mekanından bahsediyoruz. Aslında söz konusu olan mekan olunca ister strüktüre olmuş olsun, ister var olan bir şey olsun bunlar insan eylemlerini, eylem biçimlerini ve kendi niteliklerini üretiyorlar. Biz tasarımcı olarak o nitelikleri daha çok görünür kılabilir, arttırabilir hatta yeni nitelikler katabiliriz. Bunlara derece derece bakıldığında mekansal düzenlemeler bir ağaç altından başlayıp, daha büyük, yapısal bir strüktüre kadar giden bir yelpaze çiziyor. Sigur Ros diye İzlandalı bir grup var. Bunların Heima adlı bir albümü ve onun video kayıtlarından oluşan bir DVD'si var. İzlanda içinde geziyorlar ve haritada gezdikleri belli noktalarda, albümün bir parçasını kaydediyorlar. Bu albümde izlediğimiz bu yerler: İzlanda peyzajından seçilmiş, doğayla çok içiçe olan ya da terkedilmiş yapıların içinde, kenarında yer alan mekanlar. Bu kayıtlarda Müzik-mekan ilişkisinin biraz da pagan bir yapısı, aurası var. Belki de o yüzden daha da etkileyici. Bunlardan birini okulda öğrencilere 'program'la ilgili bir durumu anlatırken örnek göstermişim. Doğal bir çevrede belli bir noktaya geliyorlar. Büyük bir çayır alanı burası arka fonda bir dağ var. Hafif çukurca bir yere bütün müzik aletlerini topluyorlar. Etrafında insanlar birikmeye başlıyorlar. Kocaman bir topluluk haline geliyor çalarken. Ve kayıt sırasında tüm toplanma halini görüyorsun. Bir konser mekanı tasarla, böyle bir konser verilecek deseler, biz tasarımcı olarak hemen bir sürü yapısal konstrüsyonla oluşturulmuş bir konser mekanı tasarlamaya başlarız ama orada hiçbir şey yok. Temel olarak müzik grubunun gelip, nokta olarak yerleştiği ve bütün o çevresindeki, çevreyi bunun mekanına dahil ettiği acayip mekansal bir durumu görünce gerek de olmadığını görüyorsun. Bu, mimar ve tasarımcı olarak gerçekten biz ne yapıyoruz diye sormamıza neden olan bir durum... Biz eylemlerin var olma biçimini varsayıyoruz bir şekilde, sadece o varsayımlar üzerine ya da o ana kadar dünyadaki birikimlere bakarak burası olsa olsa böyle yaşar ya da yaşmalıdır gibi kurgular üretip ona uygun yapısal bir takım tasarımlar üretiyoruz.

Kentle ilişki kurma biçimlerine ilişkin çevremizde bir sürü oluş var. Kente bu gözle bakarak bu bakma ve öğrenme biçimlerini disiplinimize katıp katamayacağımız, önemli bir soru olarak karşımızda duruyor bence... Biz oğlumla buraya (görüşülen kişi burada Santralİstanbul'dan sözediyor) geldiğimizde de gidip orada çimlerin üzerinde ayakkabılarını çıkarıp oynamak istedi. Yani niye orası daha gölge olduğu için mi onları bilmiyorum. Yani ama onun orada oynamak istemesi tamamıyla buradaki durumun çıkardığı bir şey ve çok programsız bir durum. Ama burası o amaçla yapılmış, tasarlanmış bir yer de değil aslında. Sadece burada duran bir şey. Bunun gibi kentte bir sürü durum gözlemleyebiliriz. Bir de potansiyel olarak kent

mekânında oluşan, potansiyel olarak farkedilmeyi bekleyen mekânlar var. Benim ‘urban’ temalı projelerimden biri olan kent göçebelerinde ele aldığım ve üç boyutlu kentsel boşlukta z düzleminde yer alan yüzeyler gibi... Farklı yapı biraradalıkların yarattığı boşluk içinde duruyorlar. Bunların kent mekânında reklam yüzeyi olmak dışında nasıl bir değeri var, kent hayatına başka nasıl katılabilirler gibi... Ve böyle bakmaya başladığım zaman kent ve kentli için o potansiyellerin daha fazla arttırılması ya da görünür kılınması bana daha önemli geliyor. Tıpkı kaykaycılar kaykaylarını alıp nerede kayabiliriz diye baktıkları en uygun yeri bulup daha sonra oraya ufak tefek ekler yaparak orayı bir kaykay pistine çevirmeleri gibi. Onlar için tasarlanmış bir kaykay meydanına, kaykay parkına gitmiyorlar da kentte kendilerinin dönüştürebilecekleri bir yer arıyorlar. Hafif bir beton yüzeyi tam anlamıyla eklemenebilecekleri, kullanabilecekleri bir yüzeye dönüştürüyorlar. Bizler de acaba tasarımcı olarak ‘İşte buyrun! Size kaykay pisti tasarladık ya da parkı tasarladık alanı bu, çeperi bu.’ gibi bir şekilde değil de. Eğimleri ayarlanmış belli noktaları öyle birleştirilmiş, potansiyel olarak sadece var olan ama göze sokulmayan, insanların keşfetmesine ya da programatik olarak onların dönüştürmesine izin veren arada duran tasarımlar üretebiliriz. Bu keşif yalnızca kullanıcılar için değil, tasarımcılar içinde tasarım süreçlerine dahil edilebilir bir şey olabilir diye düşünüyorum. Bu biraz da, kamusal bir alanda özgürleştirici olanı, dahil olmayı, dönüştürebilmeyi teşvik edebilir. Özgürleştirici olması demek herhangi bir iktidar alanı tarafından dikte edilmiş dayatılmış bir şeyin olmaması demek aslında. Ve özgürlükle ilgili alan da denetim mekanizmalarının bireyin inisiyatifine bıraktığı alan kadar mikro ölçekte oluşan ilişkilerde gibi görünüyor. Bireysel anlamda yapılabilecek o mikro müdahalelere açık bir tasarım bence tasarımı oldukça özgürleştirici bir tasarım haline dönüştürüyor bir anlamda. Burada tasarımcının da çok hoşuna gitmeyen bir durum oluşuyor: kendi kurduğu yapısal tasarımın yıkılması, bozulması, dönüştürülmesi gibi... Bu sınır nerede durur? Bir tasarımcı hangi ara kesitte durmalı, nasıl bir strateji geliştirmelidir? Çünkü yapısal tasarım çok tanımlı halde ortaya konduğunda ve onun sürekliliği talep edildiği zaman bir tahakküm ve bir tür otorite ilişkisi üreten, bir şeyleri dikte eden bir pozisyon üretiyor. Tasarımcı çok geri çekilmeye başladığı zaman da, tasarımda tasarımcıyı gerektiren değerler ve niteliksel dönüşümler de her türlü müdahaleye açık bir hale geliyor. ‘O ara kesit ne olmalıdır?’ diye bir dönem çok kafa yordum... Örneğin bunun bir denemesini de ev ölçeğinde NP12 evlerinde denediğimi söyleyebilirim. Ki bu soruyu yanıtlayacak sonuçlara ne kadar ulaşabildin dersen onu tam bilemiyorum. O da şu, ortada ticari bir konut var. Biliyoruz ki zaten ister istemez alan kişi içini istediği gibi dönüştürecek. Ne yaparsan yap, ister bitmiş bir tasarım haline getir, istersen hiçbirşey yapma yine de dönüştürecek. Sen öyle bir tasarım yap ki; gerçekten istediklerini yapsınlar evin içinde. Bunu da yaparken yapısal sisteme ve temel niteliklere zarar vermeden, değiştirmeye ihtiyacı olanları değiştirerek yapabilsin. Fakat oradaki kritik eşik şu; ihtiyaçlarına göre kendi yaşam düzenini kurdular ve evler el değiştirdi, başka biri geldi. Tekrar biri yeniden kendi yaşam alışkanlıkları ve biçimini kurmak istiyor. O zaman ilk kurulan sistemin sürüyor ve çalışıyor olması lazım. Tasarımcı belki bu sistemi kurup sistemi kurup onun nitelikli olarak işlerliğini sağlayacak düzenlemeleri yapan biri. Buradaki sistem; tüm değişkenleri olanaklı kılan bir tasarım. O sistemin bozulmaması onların hayatlarına müdahale eden değil aksine kolaylaştıran bir yapı. İşte altyapı, tesisat ilişkileri, yapı fiziği konuları; ışık-mekân-hava ilişkileri...vb. Yapıya dair, teknik pekçok konuyu sistemi işler kılacak biçimde çok tanımlı tutup, belli kararları da kullanıcı tercihlerine değişken olarak bırakmak. Tasarım ve sistem içindeki hiyerarşik düzen ve öncelikler ne olacak ?

NP12 evleri deneyiminden sonra yapılı ya da tasarlanmış çevre ve insanların ilişkilerinden doğan durumları daha başka görmeye başladım. Tasarımcı reflekslerimizin ardında duranı anlamaya, okumaya başladım. Bu reflekslerin ardında herşeyi çok net tarif edip, hiyerarşik ilişkiler zincirini öncelikle yapısal nesneye odaklayan, ürettikleri içinde bir tür obsesif kontrol mekanizması üreten, bu ürettiğini ne için yaptığını unutan ortak bir güdü var. Maksatını nesnesinin varoluşuna indirgemeyen, onun ne için var olduğunu düşünmeye başlayan zihnin de bir çözülme noktası var. Bu noktada başlıyor o sorgulama da; tasarım nereye kadar kendi niteliğini sürdürecektir ve işlevini yerine getirecek, hangi noktada kullanıcıya teslim olacak? Bu da bir taraftan tasarımcının rolünü ve nerede durduğunu, bir taraftan da tasarımsal eylemin hangi ölçekte duracağıyla ilgili konuları gündeme getirmeye başlıyor. Sonradan fark ediyorum ki; böyle bakmaya başlayınca da yapısal pek çok şeyi azaltarak daha nitelikli mekan-insan etkileşimi üretiliyor; daha özgürleştirici olan ve kullanımları çoğaltmaya yönelik daha fazla olanak yaratılabilir. Yani tasarımsal üretim birden fazla kullanım olanağı yaratabiliyor ve tek başına bir kullanımı karşıladığına dair bir iddia taşıyamıyorsa ya da dayatmıyorsa iyi bir tasarım haline dönüşebilir.

Bu da seni varolan olan bir çevreyi, nesneyi, şuradaki ağacın kendisini, öndeki boşluğu nasıl kullanırım diye düşünmeye itiyor. Beş altı tane bileşenle tasarlayacağın bir mekanı birkaç bileşene indirgeyebilme, bunları var olan ortam ve potansiyelleriyle bütünleştirecek halde ilişkilendirme gibi bir azaltma girişimi; hem yeni üretileni, hem de var olanları yalnızca açığa çıkarmakla kalmıyor, kendi aralarındaki ilişkileri ve etkileşimi çoğaltmaya başlıyor. Bu konudaki en büyük sıkıntı herhalde bu düşüncelerin kendi gerçekliğimizden çıkarak, hayat karşısında test edilen, sınanan, deneyimsel ürünlerine tasarımsal dünyadan yeterince ulaşmıyor olmak; varolandan çıkarsamalarla biraz da sezgisel öngörüler üzerinden hareket etmek olsa gerek.

-Kentli olarak beklentileriniz ne oluyor? Yani bilinçli ve tasarım deneyimi olan, tasarımla ilişkilenen bütün o düşünce mekanizmasını yaşayan biri olarak ama bir kentli olarak, beklentileriniz nedir? Biraz bunu konuşabiliriz belki.

Yaşarken kentli, değerlendirirken daha çok tasarımcı gibi davranıyoruz gibi geliyor bana. Kentten beklentilerimizi şöyle olmalı böyle olmalı deme irademizi tasarımcı kimliğimizden alsak da, bunları yüksek sesle telaffuz ederken kendi kavrayışımı sorgulama ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. Kentli olarak şu an yaşadığım İstanbul üzerinden değerlendirmemi yapayım: İstanbul'un kendi içinde çok farklı yoğunlukta farklı ölçeklerde merkezleri var. Onun kendine ait bu haritası yapmak istediklerime göre beni yönlendiriyor. Örneğin bu tek başıma kitap okuyarak dinlenmek istediğim zaman bu harita başka yerler sunuyor; dinlenmek, düşünmek istediğimde başka yerler sunuyor. İşte Devin'le (görüşmeci burada beş yaşındaki oğlundan söz ediyor) birlikte oyun oynayacağımız bir alan olduğunda başka seçenekler, ailecek gideceğimiz, arkadaşlarımızla buluşacağımızda başka seçenekler sunuyor. Böyle bakmaya başladığımda da kentten beklentim olsa olsa şu olmaya başlıyor: kentin sana olabildiğince yaşam seçeneklerini çoğaltacak yönde mekansal olanaklar ve durumlar sunuyor olması. Bu mekansal olanaklar, durumlar bazen büyük açık alanlar, bazense de son derece küçük nişler oluyor. Bu küçük nişler, son derece ucu açık, doğal alanlar da olabilir, gerçekten mekansal olarak yapıların içindeki mikro alanlar da olabilir; bir tane ağacı olan küçük bir kafeteryanın arkasındaki masa da olabiliyor bu. Önünde müthiş bir Adalar manzarası olan tepede bir bank da olabiliyor aslında. Böyle bakmaya başlayınca kentin sunduğu olanakların

zenginliği ile yaşam olanaklarının ve farklı sosyalleşme biçimlerine bağlı yaşama biçimlerinin ihtiyaçları arasındaki ilişkinin belirlediği bir beklentiden bahsedebiliriz. Kentin olabildiğince seçenek sunabiliyor olması bu yüzden çok önemli... İstanbul'da şunun ihtiyaçının çok fazla çekildiğini dūřunuyorum; kentin kendi içindeki hem mikroklimatik hem iklimsel dönemlerine göre açık kapalı, yarı açık alanlara bağlı olarak ve de senin gerçekten para harcamadan deneyimleyebileceğin kentsel mekanlar.

Çoğu beklentin bir değer taşıyorsa kentin sunduğu bir mekan da kentsel olarak hem kendine has bir özellik barındırıyor hem de bu beklentiye doğal olarak yanıt verebiliyorsa; bu mekanın kullanımını görünür olarak yaygın bir talep halini alıyor. Ve kent düzeni bunu hemen ticari bir kullanıma dönüştürüyor. Bir banktan, bir bahçeden hemen bir kafeye dönüyor ya da kamusal kullanıma ait bir parksa o parkın en güzel yerine bir kafe ekleniyor... Kentin eşit kullanım hakları bu değerler nedeniyle, kentsel rant üzerinden segregasyona uğruyor. Böyle bakmaya başladığım zaman aslında kentsel alanlar üzerinde kurulan iktidarlar; kendi iktidar araçları ile elindeki inisiyatifi bu değerleri amaçları doğrultusunda bir şekilde dönüştürüyor. Örneğin sen de aslında doğal bir park içinde dolaşıp, spor ve oyun imkanından, manzaraya karşı oturmaya kadar pek çok şeyi artık bulamıyorsun ya da bunları para karşılığında alabilmeye başlıyorsun... Bu anlamda her ne kadar para karşılığında bana imkan ve mekansal seçenekler sunuyor gibi görünse de bu mekanlar, kendim gibi insanlarla karşılaşabileceğim imkanlar da sunmuyor bir taraftan. Tasarımsal olarak da –mış gibi yapıyor. Bu mekanlar, içinde pasifize olduğun senin daha aktif olarak içinde olduğun yerler değil de daha edilgen olarak, bir yerinde oturup bir şeyler yiyip iebildiğin nişler sunan seni aktif kılacak ya da başkalarıyla karşı karşıya getirecek olanakları tanımayan, o nişte kalmayı tercih ettiğin, belli bir süre sonunda da bedelini bir şekilde ödeyip ayrıldığın mekanlar oluyor. Bedeli denen seçenek çokluğunu da bu anlamda özgürleştirici olanaklar sunuyor olduğunu söyleyemeyiz.

Kentli ve tasarımcı olarak olarak beklentim kamusal olarak, kamusal kullanıma açık alanların mümkün olduğunca bu değerlerin tümünü seçenek olarak hem doğal hem de tasarımsal olarak arttıran, herkese eşit biçimde sunabilen örneklerin çoğalabilmesi yönünde olacaktır.

Daha çok tasarımcı kimliği ile baktığımda kullanım hakları dışında şöyle bir segregasyondan da bahsetmemiz iyi olur. Biz tasarımcılar özellikle kamusal mekandan bahsederken herkesin kullanımına açıklıktan bir tür karşılaşmalardan, o karşılaşmaların oğalmalarından bahsederken; kentlilerin pek çođu için böyle bir talep olmadığı gibi, böyle bir řeyi de tercih etmediği, aksine bu ayrışmayı, ayrı durmayı bilinçli olarak tercih ettiği durumlardan da bahsetmemiz gerekir. Herkesin var olma hakkını korurken, diğerinin haklarını da iđnemeyen; fiziksel sınırların değil, o yerin niteliklerinin ve özelliklerinin belirlediği durumların oluşabildiği tasarımların eksikliği olarak örneklenebilir bunlar. Sosyal, kültürel tercihlerin, gerçekten bir şeyleri paylaşabileceğine inanan ortaklıklara sahip olan insanların biraradalığını kolaylaştıracak türden ama yapay, sentetik ve ticari anlamlar giydirilmemiş mekanların eksikliğinden; ya da herşeyin olabileceğini iddia eden ama baskın olanın diğerlerini yok sayan davranışlarına da kendini teslim etmeyen kamusal kullanımlar olarak dūřunmek gerekiyor.

-Kamusal peyzaj tasarımının gerçekleştirildiği alanlarda –İstanbul'da da olabilir başka bir kentte de olabilir – ne gibi değişimler olduğunu görüyorsunuz? Bunlar

hakkında neler düşünüyorsunuz? Her durumun değişimleri kendisine göre olacaktır ama okunabilir bir değişiklik ya da etki oluyor mu?

Kent yoğunluğu içinde yaratılan, kentsel peyzaj tasarımının gerçekleştiği alanlarda kullanım yoğunluğunun çok görünür biçimde artmasını, değişimin ortak bir yönü olarak görebiliriz. Benim gözlemlediğim kadarıyla bu belediye tarafından yapılmış çok basit bir park düzenlemesi de olsa çok ciddi biçimde etkisi oluyor, özellikle de kent hayatı içinde. Kentte açık alanların, kamusal alanların yapı yoğunluğu içinde oldukça azalması bu ortaklığın temel tetikleyicisi olabilir. Yaşadığım yerden şöyle bir örnek verilebilirim: Kuzguncuk sahilindeki Nakkaş Baba Mezarlığı önündeki boşluk oldukça küçük bir alan ve bir park alanı olarak kullanılıyor. Son beş yıl içinde hafta sonları hava herhangi bir şekilde biraz düzelse, yaz kış fark etmeden bu alanda inanılmaz bir insan yoğunluğu yaşanıyor. Kaldırımları, yolları her yeri işgal eden bir kalabalık bu. Bu nedenle belediye tarafından orada herhangi bir şekilde mangal yapmak yasaklandı. İnsanlar yılmıyorlar; yol kenarında mangal yapıp böyle orayı geçici bir işgal alanı haline dönüştürüyorlar. Trafik, duman, parkın yolu tıkaması gibi sahil şeridini köprü bağlantısını kroki eden bir hezeyan yaşanıyor. İğne atılsa yere düşmeyecek, kalabalık, koku duman arasında gerçekleşen bu kullanımın kendisinde ne tür bir cazibe var? Bu insanlar arabalarına doluşup buraya gelip, burada saatler harcayıp ve anlamsızca dip dibe bir yoğunluk içerisinde yer alıp, buradan, böyle vakit geçirmekten nasıl bir zevk alabiliyor olabilirler diye düşünmekte fayda var? Tersten gidip şöyle düşünülebilir belki: yaşadıkları yerlerde, kapalı mekânlarda ya da evinde ya da ailesiyle beraber vakit geçirmekten o kadar mutsuz olsalar gerek ki, ne olursa olsun açık bir mekân arayışında olup, dinlenebilecek, sosyalleşebilecek ya da vakit geçirecek böyle bir mekânı tüm olumsuzlarına rağmen kabulleniyorlar. Benzer biçimde trafikte harcanan vakitte de öyle. İnsanlar hafta sonlarında bu bir avuç yeşil uğruna arabalara hıncahınc doluşup saatlerce trafikte vakit harcayabiliyorlarsa; yaşadıkları yapılı çevrenin ne kadar mutsuzluk verici olduğu gibi bir ters okuma yapılabilir. Şimdi bu duruma baktığımızda en küçük olumlu bir mekansal düzenlemenin muazzam kullanım talebi getirdiğini söyleyebiliriz. Fakat bu alanlardaki kullanım niteliği, oradaki düzenlemelerin kullanılma biçimi dikkatli inceleyip, sorgulamaya başlayınca bu tür dönüşümlerin de bir tür sterilazayon ve estetikleştirmeden öteye gitmediğini de görüyorsunuz. Bu 'estetikleştirme' nin kendisi de beğeniler üzerinden kurulunca bu durum açık alanların ihtiyaç duydukları konulardan önce gelerek öncelikler sırasını değiştiriyor diye düşünüyorum.

Bu mekânların eksikliği genelde mikro ölçekte, kişisel alanların özelleştirilerek üretilmesinde kalan; büyük kalabalıkların ve küçük hareketlerin birbirinin tetikleyicisi olabileceği, toplanmalara imkan veren, o anda oluşan programa göre toplulukları örgütleyebilecek mekansal nitelikler içermemesi. Örneğin şöyle açık alanlar yok; kentin ortasında öyle bir boşluk var ki, birileri gelip müzik ya da başka bir gösteri yaptığında orada kendiliğinden oluşan bir kalabalık üretebilsin ya da 'Hadi şu arada toplanalım.' deyip bir grup insan oturup konuşup improvize, kendiliğinden birbirini tetikleyen ve dönüştüren bir aktivasyon üretebilsin. Varolan mekansal durumlar aslında hep mikro düzeyde küçük ölçeklerde deneyimlere açık alanlar oluyor ya da daha fazla kalabalıklar oluşturabilecek eylemlere olanak sağlayacak bu tür etkinlikler son derece kontrollü alanlarda oluyor. Mesela burası, Santral İstanbul gibi alanlar güvenlik sınırları kontrol edilebilir alanlardan biri olabildiği için etkinlik ya da bir konser alanları olarak daha çok kullanım olanağı buluyor. Bu örneğin tersine bir örnek verelim; örneğin İzmir Kordon. İzmir Kordon

çok daha farklı yaşıyor bu anlamda. Bir dönem sahil kazıklı yol çalışmaları nedeniyle kordon boyundaki alanın doldurulmasıyla başlayan dolgu alanın; izmir'lilerin sosyal direnişi ile iptal edilip; hem doğal hem yapay dokuya sahip yeşil alana dönüştürülmesiyle başlayan bir kullanımı var. Bir tır gelip, dorsesini açıp; açık hava konseri verebiliyor. Hem de bedava. Ve bu sayede bütün kordon, Alsancağın farklı noktalarından katılımı ile inanılmaz bir yoğunluk kazanabiliyor. Oradaki o amaçla yapılmamış bir alanın potansiyellerinin o alanın nasıl dönüştürebileceğine ilişkin denetimin görünür sınırlarda oluşmadığına dair güzel bir örnek. Bu alanın bitiminde yaklaşık bir km sonra İzmir'de resmi törenlerin yapıldığı bir Cumhuriyet Meydanı vardır. Bu tür toplanmalara izin vermesine rağmen alan iki taraftan çok fazla sıkıştırılmıştır ve araç trafiği ile sınırlandırılmıştır. Bu meydan örneğin diğer alan gibi kendiliğinden ve daha kalabalık aktivitelere izin vermeyen; daha tanımlı, kontrollü aktivitelere izin veren bir meydan. Kordon dolgu alanının dönüşümü ile bu açık alan eni geniş, uzun bir şerit haline gelip, kente katılınca İzmir hiç olmadığı kadar büyük bir açık kullanım alanı kazandı. Bu alan tasarlanmadı. Dönüştürüldü. İzmirli'ler bu alanın nasıl kullanılacağına çok kafa yordular, karşı çıktılar ama kaza ile bile olsa öngörülerde olmayan bir kentsel mekana dönüştü. Ama onun da sınırları var. Gidip orada insanlar çadır kurmuyor tabii...(gülüyor)

-Ama özgürleştirici bir alan olarak örnekleyebiliyorsunuz, anladığım kadarıyla?

Evet, en azından bizim kent meydanlarına atfettiğimiz bir takım kullanımların, programların aslında tanımlı bir meydan olmadan da kullanılabilirliğini gösteren, benzeri kentsel alanların kent içindeki olabileceğine dair önemli bir kanıt sunuyor...

Fazla düzenlenmiş olan ve tasarlanmış alanların aslında çok fazla yaşanmadığı gibi de bir gözlemim de var. Çok tasarlanmıştan kastettiğim şey, boşlukları çok fazla dolduran yoğun; her alanın tanımlanmaya çalışıldığı, tasarımcı ya da denetim mekanizması tarafından eklenen, yoğunlaştırılan durumlar... Bunun sınırının nerede durduğu sorulursa öyle tuhaf bir aralıkta kalıyor ki; tasarım disiplini tarafından belirlenemiyor. Olsa olsa sezilebiliyor. Ya da ne kadar tasarlanabileceği, hangi ölçekte ve nereye kadar tanımlanabileceği ilgili bir teori üretilemeden yer ve bağlam ekseninde keşfedilmeyi bekliyor.

Örneğin sorduğunuz örnekler içerisinde de yer alan; Barcelona'daki Enric Miralles'in yaptığı parkı gördüğümde şok olmuştum. Projesini, fotoğraflarını daha önce yayınlarda görmüştüm. Çok parçalı, her köşesinde farklı farklı yapısal öğeler olan bir park alanı burası. Örneğin, alanda tanımlı bir geometriyi takip etmeyen heykelsi borular içinden sular akıyor; altlarında oturma elemanları var. Biraz ileride gabionlu böyle hafif yükselen bir duvar var. Onun önünde küçük bir su birikintisi, küçük bir gölet var, denizden gelen su hafif içeri alınarak bu gölete bağlanıyor. Bunları ayıran bir köprü, bitiminde sınır tanımlayan, sazlıklar var... Böyle parça parça. Proje ya da kağıt üzerinde tasarımsal olarak birbirini tamamlamayan, süreksiz gibi görünen öğeler bunlar. Ancak oraya gidip, yerinde o alanın nasıl yaşadığını gördüğümde bu öğelerin birlikteliklerini anlayabildim. Böylesine ölçekte bir alanın hangi ölçeklerde parçalanıp hangi ölçeklerdeyer aldığını. Tepeden boruların içinden akan bir ton suyun içinde koşturan, ayakkabılarını bir kenara fırlatmış, çıplak ayaklı bir çok gencin oyun oynayıp, o boruların altından, sudan geçip çılgınlar gibi birbirlerini ıslatırken görmek, bir set aşağıdaki göletin kıyısındaki düzlükte bir anaokulu öğretmenin kitap okuduğunu ve çocukların onun etrafında oturup bir daire çizerek onu dinlediğini görmek. Biraz ileride bir çiftin yalnız kalabildiği nişleri farketmek, biraz daha ileride bitkilerin fotoğrafını çeken, sazlıkların orada başka

şeylerle ilgilenen bir grubun olduğunu görmek... Mimaride dil bütünlüğünün nerede durduğu sorusunu kendime sormama sebep olmuştu. Homojen bir dil sürekliliğinin okunmadığı, hatta tasarlanmamışlık duygusu veren ve dil birliği anlamında mimar ve tasarımcıların rehberi iddia edilen dil birliğinin o parkta başka bir yerde durduğunu görmek ben de büyük etki yaratmıştı.

Oradaki yaşamı deneyimlemeden o projeyi değerlendiriyor olsak; eminim pek çoğumuz buradaki projeyi bir tür malzeme kataloğu gibi görürüz. Burada adam gabionlarla bir şey denemiş, burada işte bilmem ne denemiş gibi... Ama onların kurduğu mekansal durum, o parçalanmışlık içerisindeki ölçeğin kararlı durma hali ve oranın yaşama hali; tasarlanmışlık-tasarlanmamışlık duyguları arasındaki kararı da fark etmenize neden oluyor. 'Burası niye bu kadar tasarlanmış?' dediğiniz ve proje üzerinden anlam veremediğiniz şeyler; yaşama biçimleri üzerinden anlaşılır oluyor. Bir de galiba Barcelona kentinin yaşama biçimi ve alanın konumu, çevre dokusu içinde sundukları bu alanı daha anlamlı kılıyor. Diagonal'in ucunda ve o kentin grid dokusundan çıkıp yeni bir kentsel durumun olduğu aralıkta duran bu park; Barcelona gridinin içinde durmayan ve seni o ortamda başka bir dünyaya götürecek bir mekan olduğunu da hissettiriyor. O yüzden deneyim olarak bu park bu anlamda düzenlenmiş alanlar içerisinde bana en etkileyici gelenlerden biriydi.

-Hangi tarihte görmüştünüz?

Herhalde 2005 ya da 2006.

-Biraz önce tarif ettiniz ama yanlış anlamadıysam yoğun bir kullanım vardı yani?

Evet, hafta içinde gündüz, normal bir saatte gitmiştik. Belki video kayıtları bile duruyordur, çekmiş olabilirim, emin değilim. Çünkü bir grup halinde dolaşıyorduk. Ben ve birkaç kişi girip dolaştık. Ya fotoğrafını çekmişimdir ya da video kaydı vardır mutlaka...

-Sizin çektiğiniz o fotoğrafları izin verirsiniz kullanmak isterim.

Tabii, memnuniyetle. .. Bir de bana bu sınırlar konusunda az önce söylediklerime ek kafamdaki bazı noktaları kırmama çok yardımcı olduğunu söyleyebilirim.

-Sınırlar derken?

Bir tasarımcının tasarladığı şeyin sınırlarıyla, tasarlanmışlık derecesi ilgili bir sınır aslında. Tasarımcı yaşantıyı ya da eylemlerin tasarımını değil; bunlara aracılık edecek fizik-mekansal durumları tasarladığını kabul edersek; sınırları belirleyen tasarladıklarımızın nereye kadar tasarlanacağı olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle bugün bulunduğumuz çağdaki tasarımcının herhalde en büyük problemi; bu anlamda tasarımın sınırları olsa gerek diye düşünüyorum. Çünkü bugün pek çok şeyi hem teorik hem de teknik olarak çoğaltma olanağımız, anlamlandırma olanağımız ve bağlamın ötesinde bilgi olarak biriktirme olanağımız çok arttı. Tekniklerin gelişmesi, materyalizasyon olanakları ile bilginin çok hızlı ve fazla etkileşimli olarak gezinebildiği, fikir yönünden çok yüklü bir çağda yaşıyoruz. Bir konu ile karşılaştığımızda, zihnimizde bu durum ve değerleri hakkında çok şey oluyor. Bunların ne kadarı gerçekten tasarım yapılacak bağlamının konusu ya da orada gerçekten var olabilecek şeyler, ne kadarı bizim yapmak istediğimiz şeyler hemen ayırdına varamıyoruz. Kafamızda yığılmış, birikmiş olanın bu anlamda ayıklanması gerekiyor. Sınırlar bu ayıklama süreci ile ilgili birşey.

Bu da tasarımcının, tasarım sürecindeki kendine uyguladığı otokontrol ile ilgili. Kendimize bir tasarımcı olarak nasıl bir otokontrol mekanizması uygulayacağımızı,

oraya nasıl odaklanacağımızı, daha sonra yapacağımız şeyi hangi ölçekte tutacağımızla ilgili pek çok soru var bu süreçte. Kendi adıma her tasarım sürecinde böyle bir takım gelgitler yaşıyorum. Sigur Ros'un Heima örneğindeki ya da Kahn'nın ağaç dibi/altı örneği gibi verili olanı hemen perdeleyecek; programatik ilişkiler adına tarafımızdan belirlenmiş tanımlı ilişkiler olması nedeniyle bu tür özgürleştirici alanları daha baştan daraltan bir pozisyon üretiyoruz. Bu durum iktidar ilişkilerinin uzantısında duran tasarımlar üretmeye hazır olarak başlangıç noktasında zaten oluşmuş oluyor. Bir taraftan formel, profesyonel konumumuz, hizmet alanı olarak belli talebe bir yanıt üretme görevi halinde de durduğu için, baştan belirlenmiş bu pozisyon ve rol talep edilenin ötesinde duran potansiyellerin zaten önünü kapatıyor. Bu noktada nasıl bir yaklaşım ve eğilim gösterileceği çok önemli. Kendi adıma tasarım sürecinde olanaklar dahilinde talep edilmeyen o potansiyellerin peşine düşmeye çalışıyorum. Örneğin bir müşterimiz bir şey talep ediyor ve o talebe yönelik bir şey hazırlıyorsun. O baktığı zaman o talebe yönelik pek çok şeyi görüyor. Fakat bu çalışma görünür olanın ötesinde o müşterinin görmediği pek çok şeyi de barındırıyor. Talep ettikleri çoğu kez beğeniden önce programatize olarak kullanacağı tasarımlar. Eğer görünürde üretilen şey, çok doğrudan tarif etmeden başka şeylerin olmasına da olanak sağlayacak biçimde tasarlanabilmiş ise, potansiyelleri kullanım sırasında keşfedilebiliyorsa hatta verili olanı çözüp başka şeylere dönüştürebiliyor ise bu anlamda iyi bir tasarım olacağını düşünüyorum.

-Diagonal Mar Parc'a dönecek olursak, oranın eski bir endüstriyel alan olduğunu biliyor muydunuz?

Hayır bilmiyordum. O park alanının tarihi ve hikayesini bilmeden bir değerlendirme yapmışım meğersem...

-Sırf deneyim yani?

Sırf deneyim. 'A ne kadar enteresan, ben boruları bir yerden biliyorum, bu Enric Miralles'indi galiba', deyip gezmişim. O dönemde böyle elinin altında böyle aletler de yok (Iphone'u gösteriyor), girip internete bakma imkanı da...

-Tarihine bakalım; 97'de yapılmaya başlanmış, 2002'de tamamlanmış.

2005-2006

-Yapıldıktan sonra kısa bir zaman dilimi içerisinde görmüşsünüz, yeniyken ama üç sene bir yerin kullanımını da oturtacak bir zaman dilimi.

Yapının çevresinde de daha çok konut bloklarından oluşmuş bir yerleşim var.

-Evet evet.

Ve o konut bloklarının içerisinde çoğunlukla o dönemde yeni yapılmışlar vardı diye hatırlıyorum.

-O dönemde?

Hatta bir kısmı o dönemde bitmiş de değildi.

-Diagonal Mar Parc dışında diğer projeler ile ilgili olarak söyleyebileceğin? Potsdamer Platz, Berlin?

Potsdamer Platz'la ilgili; gidip deneyimlemediğim için söylediklerim olsa olsa dışarıdan biraz yorum yapmak gibi kalacak. Ama deneyimlemeden şöyle bir şey hissettiğimi söyleyebilirim Potsdamer Platz için: Bütün o alanın yeniden tasarlanmış

olması, 'masterplan' ölçeğinden başlayıp, bina ve sokak ölçeğine kadar yeniden inşa edilmesinden yola çıkarak hissettiğim ölçeğin bana biraz yabancı geldiğini söyleyebilirim. Bu tür şeyleri tarif etmek zordur mesela insan ölçeği denir oysa ne demektir insan ölçeği. Bir taraftan hiç bir anlama da gelmez. Oysa her ölçeğin kendine ait bir özelliği ve insanlarla bir ilişki kurma biçimi vardır. Biriktirmiş olduğum yaşam-insan-mekan ölçekleri arasından bakınca Potsdamer Platz'ın ölçekle ilgili farklı bir kentselliği var gibi geliyor.

-İzmir Kordon da insan ölçeğinde olmayabilir mi?

Hissettiğim durum o anlamda daha farklı, Potsdamer Platz'a gittiğim zaman yaşamadığım farklı bir ölçek deneyimi yaşayacakmışım gibi hissediyorum. Ve o ölçek deneyimi de; mikro ölçeklerin üretilebildiği mekansallıklardan çok daha bütünsel bir ölçeğin içinde olma hali duygusu vereceğini düşünüyorum. O nasıl bir duygudur ve orada ne yapılır, o alan insanlar tarafından nasıl kullanılır?, Oranın o ölçeksizlik hali demeyelim de benim farklı ölçekte hissettiğimi söylediğim hali orada nasıl bir yaşantı üretmektedir. O yaşantı nasıl birikiyordur, nasıl izler oluşturuyordur? merak ediyorum.

-O zaman orayı gördükten sonra bir daha konuşmamız lazım çünkü böyle ilk görüşten sonra orayı deneyimlemek nasıl bir etki yapacak merak ederim. Muhtemelen benim araştırmam da bitmiş olacak ama yine de merak ederim.

Bunlar benim kafamda oluşan bir hisler ve sorular. Gördükten sonra değerlendirmek ve konuşmak ben de çok isterim.

-Londra'da Thames Barrier Park'ı görmüş müydünüz?

Onu görmedim. Sen örnek olarak gösterince Londra'dayken keşke görseymişim diye düşündüm.

-Çok ucunda tabii Londra'nın, Canary Wharf'un biraz ilerisinde. Thames'in bariyerlerinin, taşma riskini engellemek için yapılmış bariyerlerin olduğu noktada.

Bu alanın fotoğraf ve imajlarını görünce kendi sorgulamalarımda yer alan bazı sorular aklıma geliyor. Bunların bir kısmından az önce bahsettim. Bu düzenlemeye özel olarak da şöyle bir şeyler söyleyebilirim: Bu alan kentin çok yoğun olduğu bir alan içinde değil. En azından ilk örnek kadar. Kentin içinde, kıyısında ya da dışında olma durumları, kentin enerjisini kullanma olanaklarına göre tasarlanmışlık dereceleri değişkenlik gösteriyor ya da göstermesi gerekiyor gibi geliyor bana. Londra'daki bu örneğe bakınca da sanki burası daha kentin ortasında bir yer duygusu veriyor.

Ve diğer örneklerden bu iki örneğin olduğu alan, dönüştürme olarak çok başarılı bulduğum bir örnek. Var olan, hazır verili olanın nasıl dönüştürüleceği üzerine... Bana İzmir'deki dolgu alanını hatırlatıyor.

-The High Line'ı söylüyorsunuz değil mi?

Evet, dolgu alanı dönüştürmesiyle çok paralel gibi geliyor bana. Bir de İzmir'de bir dönem liman bölgesinde duran viyadükler vardı, viyadük ayakları.

-Onları kaldırdılar mı?

Son gittiğimde artk üzerinden yol geçiyordu. Kullanmışlar. İzmir'de kent içinde kalan liman bölgesinin taşınması hep konuşulan bir konudur. Benim kafamda liman bölgesi taşınacak, orada bir tür dönüşüm sağlanacak, bunlar da onun bir parçası olarak o hayat içinde benzer bir kullanıma dönüşür diye düşünüyordum. İzmir'deki

mimarlık öğrenciliğimde o hattı çok kullanırdım. Yaklaşık 20 yıldır öyle duruyordu. O bölgedeki kazıklı yol çalışmaları ile başlayan viyadük ayakları, yol yapımının durdurulması ile neye dönüşecek filan derken The High Line'ı gördüğümde vay demiştim. Kente onu dahil etmenin iyi örneklerinden biri olarak. Dönüşüm anlamında çok başarılı bulduğum bir örnek. Deneyimlemek için fırsat arıyorum.

Bu örnek de çeşitli vesilelerle gidenlerin fotoğraflarından gördüğüm, anlatılanlardan bildiğim bir yer. Bu da kentin kendine ait dokusu içerisinde, bu boşluğun da bu kadar kendi içinde tanımlı bir geometrik düzeni olması, içinde parça parça farklı mekansallıklar barındırıyor olması, bana çok yaşayan bir alan olduğu hissi veriyor...

.Millenium Park'tan söz ediyorsunuz değil mi?

Evet, Millenium Park. Bu kadar yoğun kent dokusu içerisinde kentin düzenini bir başka tür şekilde tekrar edip ama bunu da açık alan düzenlemeleriyle koruduğu için, kentin enerjisini içine çekebilene bir alan gibi geliyor. Şimdi bu iki örnekten yola çıkarak hatta farktan yola çıkarak şöyle bir karşılaştırma yapıyorum kafamda. Mesela kentin bu kadar yapay olarak hatta tümüyle tasarlanmış bir kentin içinde duran bir düzenlemenin de çok tasarlanmış olması çok rahatsız etmiyor. Ve hatta bu alanın her türlü yaşayacağı ve kentin dokusunun da tüm hissiyatları ile sürdürdüğü gibi bir düzenleme gibi geliyor. Örneğin şu örnek de kentin dışında durmuş olmasına rağmen bana biraz fazla mı tasarlanmış dedirtiyor. Kentin dışında kalmış böyle bir alanın daha görünmez bir tasarıma, daha kırsal bir dokuya sahip olup, bu dili neredeyse tasarlanmadım diyebilen bir eşikte kalsa daha mı iyi olurdu? diye düşünüyorum. Millenium Park, kentin içinde bu her halükarda kent dilini sürdürdüğü için çok iyi duruyor. Diğerleri ise fazla tasarlanmışlık duygusu veren o sınırını biraz da çözüp daha mı görünmez olmalıydı dedirten örnekler...

.Bunları da Thames Barrier Park için söylediğini anlıyorum.

Evet...Elimdeki örneklere bakıyorum... Bunların içerisinde görerek deneyimlediğim Diagonal Mar Parc. Onu da konuşmuş olduk. Diğerleri üzerinde olsa olsa soru, öngörü ve hissiyat anlamında söyleyebileceklerim vardı. Galiba bunları da kısaca özetlemeye çalıştım.

.Bu alanlar ilgili sorular şunlardı: Bu projenin güçlü gördüğünüz yanlarını ve zayıf gördüğünüz yanlarını değerlendirir misiniz? Bunu az çok konuştuk diye düşünüyorum. Bu projenin tasarımının yeni kavram, strateji ve taktiklerle ilişkilenme değerlendirmesini yapar mısınız? Bu tasarımın bulunduğu kent bağlamında yenilikçiliğini nasıl değerlendirirsiniz? Bu projenin diğer tasarım disiplinleriyle ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz? Tasarımın kullanıcı odaklılık seviyesini nasıl buluyorsunuz? Kentliyi interaktif ya da düşünsel olarak içerisine dahil edebilme gücünü nasıl değerlendirirsiniz? Son olarak da bu alanın kamusal alan olarak gücünü nasıl değerlendirirsiniz? gibi genel değerlendirme soruları vardı.

Bu soruları seçimde belli bir sebep var büyük ihtimalle... Neden seçtiğini merak ediyorum doğrusu...

.Evet var, onu görüşmeyi bitirdikten sonra anlatacağım size.

Tamam peki. Bunların dışında aklıma gelen iyi örneklerden biri Londra'daki Hyde Park'ın içinde yer alan Diana Memorial. Çeperindeki tel örgüler dışında düzenleme olarak çok beğendiğim bir açık alan düzenlemesi. Plan düzleminde bir tane basit bir halka var. Ve Bu halka farklı derinliklerde zemine girip, çıkıyor. Aynı şekilde farklı seviyelerde su hareketi etrafında inanılmaz bir insan birikmesi sağlıyor. Birikme o

derinlik-su-hareket arasında kurulan yalınlığında. Etrafında da başka hiçbir şey yok aslında. Çok basit bir tasarım. Burada çocuklar çılgınlar gibi oynuyorlar. Alanın etrafındaki yeşil alanda farklı yaştaki gruplar, gençler etrafında oturmuşlar bir şeyler içiyorlar. Hareket ve birikmenin yarattığı öyle bir enerji var ki insanları çevreden içine çekiyor...

.Sanırım görüşmemizi burada bitirebiliriz, sizin ekleyeceğiniz başka bir şey yoksa. Çok teşekkür ediyorum.

EK B.4 Görüşme No:06 - Şehir Plancısı 01

3. Kent Plancısı / 40-50 yaş arası / kadın / akademisyen

29dak.48san.

-İlk soru çok genel bir soru; peyzaj tasarımının kent ve kentliyle kurduğu ilişkinin sizin tarafınızdan öneminin yorumlanması üzerine bir soru. Yani hangi kritik ilişkilerin önemli olduğunu düşünüyorsunuz, bugünün metropolde yaşayan insanı ve metropolü düşünerek bir değerlendirmesini yapar mısınız?

Şimdi, açık alanlarda peyzaj düzenlemesinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Hem sert zemin, hem yumuşak zemin anlamında. Ve peyzaj düzenlemesinin kentsel tasarımın çok önemli bir parçası olduğunu ve aynı zamanda kentte yaşayanların ihtiyacını karşıladığı kadar onları eğittiğini de düşünüyorum. Eğitimin de bir parçası olduğunu düşünüyorum, kenti kullanmanın eğitimini de sağladığını düşünüyorum. Onun için de çok önemli. Yani ekolojik açıdan olduğu kadar kültürel açıdan da önemli diye düşünüyorum.

-Eğitim konusunu biraz açar mısınız? Açabilir misiniz? Yani ne kanallarla eğitim yapıyor olabilir?

Yani insanlara kenti kullanmayı öğretiyor. En azından bir arada yaşamayı, açık alanlarda toplanmayı, birbirleriyle iletişim kurmayı. Onun dışında çevreyi kullanmayı, paylaşmayı, temiz tutmayı ve işte her türlü iletişimi sağlamada eğittiğini düşünüyorum. Özellikle İstanbul gibi kırsal alandan kente göçün çok yoğun olduğu bir yerde kentli olmayı biraz daha hızlandırdığını düşünüyorum.

-Yani kent kökenli olmayan insanlara da öğretici olduğunu söylüyorsunuz?

Evet.

-Peki kent içerisinde kamusal peyzaj tasarımının gerçekleştirildiği yerlerde ne gibi değişimler gözlemliyorsunuz?

Daha önce bakımsız peyzaj tasarımı yapılmamış yine açık, boş, insanların bulunmayı istemedikleri, kentin kullanılmayan alan konumunda olan yerler, tasarım yapıldıktan sonra birden yoğun bir şekilde kullanılmaya başlıyor. Bir de yine bizde, boş bırakıldığı zaman, tasarım yapılmadığı zaman daha çok çöp atılan yerler haline gelen boş alanlar tasarım yapıldıktan sonra herkes tarafından rahatça kullanılabilir. Bu arada, bu alanların konut alanlarına erişimi de önemli. Mesafe anlamında hem de erişim anlamında bulunduğu konum da çok önemli.

-Taşıma ya da yaya olarak erişim mi?

Evet, yaya olarak erişim ya da şey araçla erişim anlamında.

-Sizin kentli olarak yani metropolde yaşayan, farkındalığı yüksek bir kentli olarak, kamusal alandan beklentileriniz nelerdir?

Kamusal alanlardan galiba en başta beklediğim, güvenli ve konforlu olması. Konforlu derken şunu düşünüyorum, mesela yürüdüğüm alanların, döşemenin... Mesela döşeme kaplamasının düzgün olması, rahat yürüyebilmem, basamaklar varsa rahat hareket edebilmem üzerinde ya da engellilerin rahat hareket edebilmesi, döşeme anlamında söylüyorum bunların hepsini. Sert zemin yumuşak zemin ilişkisinin iyi kurulmuş olması, çim alanlar ya da su, su ögesinin olması. Ama galiba en başta rahat, içinde rahat hareket edebileceğim, içinde rahat rahat oturabileceğim, güvenli bir şekilde oturabileceğim ya da hareket edebileceğim yerler olması, o

konfor koşulları dediğim şey hakikaten önemli. Rahat hareket etmek istiyorum içinde.

-Sizce insanı özgürleştirici kent içi açık alan nasıl bir ortamdır? Kendinizi böyle özgür hissettiğiniz, rahat hissettiğiniz açık alanlar nasıl yerler? Yani hem kendiniz üzerinden hem de kentli üzerinden bir projeksiyon yapar mısınız?

Büyüklik bir kere. Açık alanın büyüklüğü, sınırlayıcıları diyelim. Sınırlayıcıları önemli, içinde kaybolmamalıyım yani kendimi çok küçük hissetmemeliyim. Biraz daha sınırlayıcılarımı görebilmeliyim. Gidebileceğim yönleri seçebilmeliyim ve dediğim gibi rahat rahat oturup, bir yerde, bir açık alanda rahatça oturup birisini bekleyebilmeliyim, birisiyle buluşabilmeliyim. Etrafı seyredebilmeliyim, hiçbir şey yapmadan oturabilmeliyim. Rahat etmeliyim içinde.

-Peki böyle hissettiğiniz alanlar var mı? Yani oraları tarif edebilir misiniz?

Rahat hissetmediğim yer söyleyebilirim. Rahat hissetmediğim yer mesela Taksim Gezisi. Aslında güzel bir park olmasına rağmen ben onun içinde kendimi rahat hissetmiyorum. Belki kullanıcıları açısından ya da işte içindeki yaya yollarının düzenlenmesi açısından da hiç rahat etmediğim bir park. Gitmek istediğim yere en kısa mesafede gidemiyorum mesela. Uzaklardan dolaşmak...

-Kullanıcılarından söz ettiniz. Kendi içerisindeki hareket olanaklarının kısıtlılığında söz ettiniz.

Çevresindeki kullanımlar da.

-Çevresindeki kullanımları ne açıdan kötü görüyorsunuz?

Yani böyle her zaman kullanılabilen şeyler değil. Ne bileyim nikah dairesi var içinde, belli dönemlerde boş, belli dönemlerde çok yoğun kullanılıyor ama boş olduğu zaman içinde kullanılmayan mekanlar olduğu zaman problem yaratıyor.

-Yani daha çok kullanılan alanlarda özellikle de homojen kullanımlarda rahatlık sağlanabilir diye mi anlamalıyım

Yani orada başka sürekli oturan insanlar olsa, kafeler gibi bir şeyler olsa kenarında insan daha rahat edecek. Dönüyorum dolaşıyorum güvenlik sorununa geliyorum ama. Yani çok kimse kullansa, daha, rahat bir park olacak. Az kullanılıyor, az kullanılması da böyle bir problem yaratıyor.

-Peki, siz büyüklüğün de önemli olduğunu söylemiştiniz. Orasının ölçeği nasıl geliyor size?

Ölçeği güzel aslında, iyi ama çevresindeki kullanımlar demek ki etkiliyor. Mesela bir tarafta iş yerleri var. Daha ucu açık. Bir tarafta daha değişik, kot farkı var. Yani onların hepsi aslında etkiliyor. Orası çok güzel bir park olmasına rağmen kullanmayı çok istemediğim, zorunlu olarak kullandığım bir yer.

-Peki, üniversiteye gelirken ya da Taksim'e gider gelirken orayı kullanıyor musunuz?

Metrodan çıkınca oradan geliyorum aslında ama dediğim gibi çok dolaşa dolaşa ve bazen de korkuyorum hakikaten.

Kendimi iyi hissetmediğim bir yer de Taksim Meydanı. Orası da trafiğin karmaşası yüzünden bir yerden bir yere rahat hareket edemediğim karmaşık bir meydan. Yurtdışında çok güzel yaya meydanları var. Mesela oralarda kendimi çok rahat hissediyorum.

-Örnek alabilir miyim sizden?

Klasik örnekler olacak ama Siena meydanı, San Marco Meydanı çok bilinenler ama mesela çok yakın bir zamanda kullandığım Bologna, İtalya'nın Bologna şehri meydanı. Çok rahat kullanılan içinde kendimi çok rahat hissettiğim güzel bir meydan.

-Bologna şehri meydanı dediniz. Siena, San Marco örneklerini verdiniz klasik örnekler olarak.

Park olarak da mesela Central Park, çok büyük olmasına rağmen gene de çok beğendiğim bir park.

-Orada ne etkiliyor acaba sizi?

Orası da çok çeşitli amaçlara hizmet eden bir yer. Toplanma mekanları, koşanlar, paten yapanlar, kenarda kahvaltı edenler ya da kitap okuyanlar. Böyle çok çeşitli kullanımlar var ve her taraftan da kolay erişilebilen bir yer. Buz pateni, hayvanların izlenebileceği, beslenebileceği yerler. Güzel bir park. Su elemanı, sert zemin yumuşak zemin ilişkisi...

-Kentın niteliği bozulmuş alanlarında uygulanmış peyzaj projeleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz? Kamusal alan olarak güçlü bulduğunuz bu şekilde dönüştürülmüş alan veya alanlar var mı örnek verebileceğiniz, deneyimlediğiniz?

Mesela demin bahsettiğim Haliç kıyısındaki, onlardan bir taraftakiler hiç kullanılmıyor. Yani peyzaj yapılmış bir zamanlar. Yeşil alan rahat ama kullanılmıyor, Balat tarafındakiler. Diğer tarafta Miniatürk yaptılar, orası biraz daha kullanılıyor ama buna karşılık Marmara kıyısındakiler çok yoğun bir şekilde piknik alanı veya spor alanı olarak kullanılıyor. Çok yoğun, hatta aşırı yoğun kullanılıyor, belki bunun bölgede yaşayan insanların gidebileceği başka hiçbir park, açık alan olmamasıyla da ilişkisi vardır. Hepsini kendilerine en yakın olarak sahili kullanıyorlar.

-Aslında Balat bölgesinde de sahil dışında açık alan pek yok ama?

Ama orada insanlar galiba sokakta oturuyorlar onun için de parkı çok fazla kullanmıyorlar. Onun da gene bir kısmı kullanılıyor. Daha şeye yakın kısmı, bu Kadir Has Üniversitesi'ne yakın kısmı kullanılıyor da biraz daha ileriye doğru gittikçe kullanılmıyor.

-Peki böyle yurtdışından verebileceğiniz örnek var mı? Aklınıza gelen dönüştürülmüş alan.

Dönüştürülmüş açık alan. Mesela High Line'in tam tersi otoyolların altını şimdi değerlendiriyorlar. Böyle bir tane otoyol altı bizde de var, karşıda, tam metrobüs durağının orada, Selamiçeşme'de ama orası iyi bir şekilde değerlendirilmiyor. İnsanlar oturuyor, oturma yerleri var ama iyi bir şekilde değerlendirilmiyor ama başka ülkelerde bu alanlar iyi bir şekilde değerlendiriliyor. Yolların altı çok, ne kadar sevsem de otoyolun altında oturmayı, kentin boş bir parçası o şekilde peyzaj düzenlemeleriyle kullanılabilir. Bir örnek ben Atlanta'da gördüm. Dükkanlar da yapmışlar içine, oturma yerleri, açık alanlar...

-Altıncı sorum da şöyle; peyzaj kavramı ve yeni kent kuramları ilişkisini, yani yeni kent kuramları derken; özellikle 20-30 senedir konuşulan alternatif kuramlar, modernizmin arkasından gelen daha enformel olabilen, onun içerisinde peyzaj kavramının değişimini görüyoruz. Bugünün kenti ve kentlisini düşünerek bunun bir değerlendirmesini yapar mısınız? Peyzaj kavramı, peyzaj tasarımını nereden nereye

taşıyor olabilir? Peyzaj kavramına, peyzaj tasarımına yüklenen sorumluluklar değişiyor mu?

Aslında değişiyor. Yani şöyle düşünüyorum ben bizdeki peyzaj kavramıyla, yurtdışındaki şu anda peyzaj kavramı biraz birbirinden farklı gibi duruyor. Bizde peyzaj deyince sadece bitkisel tasarım gibi algılanıyor ama yurt dışında peyzaj bütün açık alanların düzenlenmesi aslında, kentsel tasarımla da çok içiçe bir konu. Onun için, binadan çıktığımız anda hatta binanın içinde de binaların içinde de peyzaj çok önemli. Özellikle bu çok kişi tarafından kullanılan, kapalı alışveriş merkezlerinin olsun ya da büyük konut projelerinde binanın içinden de başlıyor, sonra hemen dışına da çıkarak her yerde devam ediyor peyzaj tasarımı. Peyzaj artık biraz bana göre şöyle gelişti. Eskiden doğayı düzenlemektir, şimdi biraz daha değiştirmek, doğal elemanları farklılaştırmak gibi ya da topoğrafyayı farklılaştırmak, farklı kullanmak. Bütün açık alanları diyelim; bunlar boş da olabilir, daha önceden yapılaşmış, yapılmış da olabilir, hepsini tekrar ele alıp sanki yeni baştan yorumluyormuş gibi geliyor bana. Üstelik dediğim gibi sadece açık alanlarda da değil, binaların cephelerinden tutun çatılarına kadar her yere girmiş durumda.

-Yani sadece binanın dışında kalan alanlar değil, binayla da ilişkilenecek devam eden?

İç, üstü, cephesi bir bütün olarak ele alınıyor gibi geliyor.

-Sizce açık alanların kullanımında kentli interaktif olarak, bu alanlara nasıl dahil edilebilir? Yani bir strateji olarak, kentliyi nasıl dahil edebiliriz? Metropol insanı için yine sormaya çalışıyorum.

Yani bir çekiciliği olması lazım. Orada bir çekici eleman olması lazım ki, kentli kullansın. Yoksa insanlar kenarından geçip giderler ve içine bir türlü dahil olamazlar. Orada kendilerinin de yapabileceği, katkıda bulunacakları bir şey olursa daha da çok dahil edilirler. Mesela bu hobi bahçeleri, açık alanlarda, insanlar içinde bir şeyler üretebildikçe ya da orada verdikleri bir şeyin karşılığını aldıkça daha mutlu oluyorlar ve daha çok kullanıyorlar. Buna benzer şeyler belki diğer açık alanlarda da olabilir. Sadece oturmak, bir şeyi seyretmek artık herhalde yetmiyor insanlara.

-Çok teşekkür ederim. Bunlar genel kısımlarıydı. İsterseniz Potsdamer Platz'la ilgili konuşabiliriz.

Olur.

-Aslında yedi tane değerlendirme maddesi var bunun kısmın. Ben onları size okuyayım. Bu projenin güçlü gördüğünüz ve zayıf gördüğünüz yanlarını değerlendirir misiniz? Tabii bu Potsdamer Platz büyük bir alan, bu gördüğümüz küçük parçası ile ilgili sormuyorum.

Genel olarak tabii tarihinden de gelen bir özelliği var. Potsdamer Platz önceden şehrin kalbiyken sonra birden kıyıda kalmış bir alan haline gelmiş ve sonra tekrar Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla yine şehrin kalbi durumuna gelmiş ama eskiden de çok fazla bir şey kalmamış. O zaman onun tekrar çekici hale getirmek için mimari projelerden yararlanmışlar. Fakat benim için güçlü olan yanı Sony Center ama zayıf olan yönü dersiniz, binalar birbirinden çok kopuk ve sanki meydan olma özelliğini biraz kaybetmiş, daha çok trafiğin üzerinde hareket ettiği sadece binalara girildiği zaman binaların içinde çok rahat hareket edilen ama açık alanların çok rahat kullanılmadığı bir yer haline gelmiş.

-Peki Sony Center neden güçlü acaba?

Sony Center, içinde kendisi bir kamusal alan oluşturmuş. Yani iyi bir bina gibi görüyorum. Girişleriyle, dışarıyla olan ilişkisiyle ve içerideki peyzaj tasarımıyla kot farkları, çevresindeki binaların gelişimi, işte üstünün örtüsü, örtünün ışığı kontrollü bir şekilde içeriye alışı, değişmesi vs. Ve de içinde insanları çekecek sinema gibi, imax gibi şeylerin de olması, restoranların olması, alışveriş yerlerinin olması gibi. Kendi içinde bir bütün o. İklim koşullarından da biraz bağımsız. Ama dış mekanın o kadar rahat kullanamadığını düşünüyorum. Bir tarafa kayak pisti kurmuşlardı. Her zaman var mıydı bilmiyorum, ben gördüğümde kayak pisti kurmuşlardı.

-Her zaman yok galiba orada.

O kısım o ara çok hareketliydi ama o her zaman yoksa hareket de yok. Binalar da dediğim gibi çok birbirinden bağımsız birbirini bütünlemiyor. Belki böyle bir dinamik de veriyor ama dışlarında ortak bir alan yok.

-Bu projenin tasarımının; yeni kavram, strateji ve taktikler ile ilişkilendirme değerlendirmesini yapar mısınız? Ben hepsini okuyayım isterseniz, siz öyle değerlendirin. Bu tasarımın, bulunduğu kent ortamı bağlamında yenilikçiliğini nasıl değerlendirirsiniz? Bu projenin diğer tasarım disiplinleriyle ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz? Bu projenin tasarımının kullanıcı odaklılık seviyesini nasıl buluyorsunuz? Orada bulunduğunuzda kullanım yoğunluğunu nasıl gördünüz? Bu projenin kentliyi interaktif ya da düşünsel olarak içerisine dahil edebilme gücünü nasıl değerlendirirsiniz? Bu hem şu andaki durumu olabilir hem de proje sürecini biliyorsanız, onunla ilgili olabilir. Bu alanın kamusal alan olarak gücünü nasıl değerlendirirsiniz? Gibi maddeler.

Yani kendi izlenimlerimi söylüyorum.

-Evet.

Bir kere, dediğim gibi daha önceden şehrin kalbi olması nedeniyle eskiden insanları çok çeken bir yermiş. Ben şimdi eski gücünü açık alanlar anlamında göremedim diyebilirim. Eskiyle bir bağlantı kurmaya çalışmış. Orada Berlin Duvarı'nın biraz parçasını sergileyerek, nereden geçtiğini göstererek. Biraz bu turistleri çekiyor. Yüksek binalara çıkılıp fotoğraf çekiliyor ama çok yoğun değildi. Ben gördüğümde çok yoğun kullanılmıyordu. Sadece dediğim gibi Sony Center'ın içi çok yoğun kullanılıyordu. Bir de şurada, acaba doğru mu görüyorum, bir tane kapalı, üstü kapatılmış bir sokak vardı.

-Sanırım Arcaden.

Bir de orası epeyce kullanılıyordu. Ve onun başlangıç ve bitişindeki küçük meydanlar yoğun kullanılıyordu. Ama onun dışında ben özellikle o, büyük binaların önündeki meydanın çok kullanılmadığını gördüm. Bir şey hariç; oraya çadırlar kurup küçük küçük sergiler yaptıklarında bir de bira, sosis satıldığında orası epeyce doluyor ama ondan sonra eğer aktiviteler yoksa o kadar da fazla kullanım yok.

-Siz gördüğünüzde yılın hangi vaktiydi? Kış, yaz? Hatırlıyor musunuz?

Kıştı. Yani aşağı yukarı 29 Ekim civarıydı. Ama mesela buna karşılık daha iç kısımlar, şimdi sokakların ismini de unuttum ama daha yoğundu.

-Yani...

Sınıra doğru olan hani Check Point Charlie'nin olduğu kısımlar çok daha yoğundu.

-Aynı zaman diliminde, aynı iklim koşullarında. Diğer tasarım disiplinleriyle olan ilişkisini değerlendirme şansınız var mı?

Bana sorarsanız, şehrsel tasarım açısından, biz bu kadar farklı tipte binaların bir arada bulunmasını, birbirini bütünlememesini çok benimsemeyiz. Yani biraz daha meydanı sınırlayan elemanlar olmalı, meydan olabilmesi için. Bunlar birbirinden kopuk, kule bloklar. Ve dediğim gibi ortası da biraz trafik meydanı haline gelmiş gibi gözüküyor. Onun için ama Berlin' in de dinamik yapısını, şimdiki dinamik yapısını da vurguluyor. Başka türlü bu alanın bu şekilde yenilenmesi çok kolay değildi herhalde. Müthiş bir bütçe gerekiyordu. İşte her bir firma kendi tasarımcısına yaptırarak böyle bir şeyi oluşturmuş. Çekici bana sorarsanız. Kişisel olarak çekici. Ben beğendim ama dediğim gibi açık alanlarında çok fazla dolaşmayı değil de binaları, onların oluşturduğu o enerjiyi beğendim.

-Peki, yapıldığı dönemi, kent bağlamını düşünerek yenilikçiliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yenilikçi. Şehir genel olarak zaten, Berlin tamamen yeniden yapılanmış bir şehir. Üstelik de başarılı buldum Berlin'de yapılan birçok projeyi.

-Ne dönemde gitmiştiniz? Yakın dönemde mi?

Yakın sayılır, 4-5 yıl oldu.

-Son bir sorum da şöyle olabilir; geçmişe yönelik olarak izler hissediliyor muydu? Takip edilebiliyor muydu? Turistlere çekici gelen kısmı dışında.

Duvarın dışında çok fazla bir şey bırakılmamış. Aslında, Doğu Berlin'den kalan taraf daha iyi korunmuş. Batı Berlin'de çok fazla bir şey kalmamış. Walter Gropius'un yaptığı bina vardı. Onun dışında mesela batı tarafında çok fazla bir şey kaldığını görmedim ama Doğu tarafı bayağı iyi korunmuştu.

-Yani, eski izleri eski duygusunu bulabildiniz Doğu tarafının?

Bir de şey vardı. Parlamento Binası. Kubbesi yeni kendisi eski. Birleşimi çok güzel geldi bana.

-Doğu Berlin daha korunmuş, Batı Berlin daha az korunmuş derken, Tüm Berlin için söylüyorsunuz değil mi?

Evet, çok da kullanılan bir parkı vardı, mesela. Tiergarten, büyük olmasına rağmen çok kullanılan bir park.

-Çok teşekkür ediyorum.

Umarım işine yaramıştır.

EK B.5 Görüşme No:07 - Şehir Plancısı 02

2. Kent Plancısı / 30-40 yaş arası /erkek / akademisyen

53 dak. 22 san.

-İlk kısım altı genel sorudan oluşuyor. Bu sorularda hep ara kesitte kalan görüşleri almaya çalışacağım. Birinci soru şöyle; peyzaj tasarımının kent ve kentli için nasıl bir önemi olduğunu düşünüyorsunuz? Amacım metropolde yaşayan biri olarak, bir kentli olarak, farkındalığı yüksek bir kentli olarak görüşünüzü öğrenmek...

Konuşmaya başlamadan önce söylemiştim aslında ama yinelemem gerekiyor, açarak söyleyeyim; Peyzaj planlamanın özellikle bir metropol kentinde yani kozmopolit ve büyükçe nüfusa sahip kentlerde özellikle kamusal alanın üretilmesi için en etkili alan çalışma alanı olduğunu düşünüyorum. Konvansiyonel, geleneksel bakış açısında sadece doğal düzenleme ya da doğal elemanların düzenlenmesi ve tasarımı gibi anlaşılabilir da, kimilerince geleneksel tanımla görülse de peyzaj planlamasını ve peyzaj tasarımını, özellikle kamusal alanın biçimlenişi, ve yeniden üretiminde ekolojik kaynakların, -sürdürülebilir demiyorum- korunarak kullanılmasında etkili bir araç olduğunu düşünüyorum. Bu iki noktada peyzaj planlamasının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Biri daha çok bizim yaşadığımız, ayağımızı bastığımız zemini ilgilendiren konu alanı, daha çok tasarım düzeyinde bir etkisi ve karşılığı olduğunu düşünüyorum. İkincisi de özellikle bölgesel ölçekte ekolojik kaynakların kullanılması konusunda peyzaj planlaması yaklaşımının önemli ve faydalı olduğunu düşünüyorum.

-Yani bölgesel ölçekteki planlama boyutundaki peyzajın planlamasının kente de etkisi olduğunu düşünüyorsunuz?

Kesinlikle. İstanbul'daki güncel tartışma gündeminin merkezinde yer alıyor, bu etki. Örneğin kuzey ormanlarının korunması. İstanbul'un en önemli peyzaj olarak bölgesel ölçekte bir önemi var, bu alanların. İstanbul'un kuzey ormanlarını Trakya'nın ekolojik kaynaklarının bir parçası, devamlılığının bir parçası olarak görüyorum. İstanbul'da peyzaj dediğimizde benim aklımda ilk çağrışım yapan öncelikle bu alanlardır. Bölge ölçeğinde geliştirilecek peyzaj planlaması ve peyzaj tasarımı uygulamalarının bu alanların ekolojik olarak dengeli kullanımını destekleyecek çalışmalar için fırsat olduğunu düşünüyorum

-Peki kentli açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Peyzaj planlaması ve tasarımı daha iyi bir yaşam koşulu demek. Soluduğumuz havanın temizliği, yürüdüğümüz yolun temizliği ve çevresel ve görsel kalite, ile sağlığımız için, geniş çerçeveden bakınca tüm doğal ve ekolojik kaynakların hepsini konu edinen peyzaj planlaması ve tasarımının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Tansiyonumuzu, kalp hastalığımızı bile etkileyebileceğini düşünüyorum, yakın çevremizde parkın olup olmamasının. Eşim de doktora çalışmasında bu konu üzerine çalıştı, biraz da ondan etkilenmiş olabilirim. Çalışma alanı yeşil alanların fonksiyonel ve rekreasyon işlevleriydi. Bu alanların yaşam kalitesini olumlu yönde etkileyeceğini düşünüyordu ve büyük ölçüde bulguları bu yönde ortaya çıktı, ben de bulgularına büyük ölçüde katılıyorum. Bu nedenle kentte, metropolde acil sorunlara çözüm olarak yeşil alanların yeniden üretilmesi, kamusal alan olarak yeniden üretilmesi

gerekiyor. Bu alanlarda yapılan doğru, rasyonel uygulamaların doğrudan insan sağlığına bile katkı sağlayacağını düşünüyorum.

-Buna paralel bir soru da şöyle. Kent içerisinde kamusal peyzaj tasarımının gerçekleştirildiği yerlerde ne gibi değişimler gözlemliyorsunuz?

Bağlamı birazcık değiştirmek istiyorum; böyle sorunca konu ideolojik bir konum kazanıyor. “Kamusal alanın hissedilmesi”. Cevap olarak, kamusal alanın hissedilmesi diyebilirim. Kamusal alanın yeterince üretilmediği ve etkin bir şekilde düzenlenmediği yerlerde, bir tasarım konusu olarak çözülmediği yerlerde, kamusal alanın hissi de oluşmadığından kamu hissini de oluşmadığını düşünüyorum. Yaşadığım çevre de dahil olmak üzere işte ya da gündelik hayatta kullandığım güzergahta üretilecek kamusal alanda güvenilir, akılcı peyzaj çözümleri beni bir dünya vatandaşı olarak, politik bir birey olarak hissetmemi sağlayacaktır. Böylelikle kamunun bir parçası olduğumu hissedebileceğim. Oysa bunun karşısında ters örnek olarak söyleyeyim, doğru ve akılcı peyzaj çözümlerin bulunmadığı ya da kamusal alanın yeterince etkin üretilmediği durumlarda, açık alanların, kamusal alanların üretilmediği durumlarda yaygın bir sivil doku bulunuyor olacak ve yeni uygulamalarda kentin gelişiminde özellikle konut uygulamalarında bu yönde bir gelişim var. Rezidanslar, kapalı yerleşimler bu yönde üretiliyor. Böyle bir durumda da kendimi apolitize edilmiş bir birey olarak hissediyorum. Çünkü önümde ne kadar çok kamusal alan, açık alan varsa bu kamusal alanda demokrasi fikrini güçlendiriyor. Özetle bu soruda geniş anlamıyla ideoloji bir numaralı cevap olur bence.

-Peki uygulamaların yapıldığı yerlerde gözlemlerinizi nasıl?

Olumlu uygulamaların?

-Olumlu ya da olumsuz.

Bu soruyu şöyle bir eksene taşısam yanlış olur mu, bilmiyorum. Yaşadığım kentte yani İstanbul’da “bu minvalde hadise nasıl vukuu buluyor”? Gayet olumsuz oluyor. Özellikle konut üretiminde olumsuz örneklerin bulunduğunu düşünüyorum. Esas meselenin konut üretimi ve konut sistemiyle ilgili olduğunu ve peyzaj planlamasının ve tasarımının özellikle zorlaması gereken alanın konut üretim mekanizmaları olduğunu düşünüyorum. Sadece peyzaj mimarlarına bu noktada sorumluluk atfetmek istemem, bizler de plancılar da, mimarlar da bu konuda özellikle yoğun çaba göstermeliyiz çünkü İstanbul’da çokça ve yaygın olarak yoğun şekilde üretilen konut uygulamalarında kamusal alan üretimi konusunda herhangi bir kaygı yok. Dört duvar içine sıkıştırılmış ve yüksek bloklar içinde kalmış alanları kamusal alan olarak görmüyorum. İçinde yaşayanlar için de görmüyorum. Daha güvenilir olduğu iddia edilebilir, bunu da kabul etmiyorum çünkü bununla ilgili çalışmaların bulunduğunu sanıyorum, kapalı yerleşmelerin insanların güvenlik hissini bilakis azalttığını savunuyorlar. İkinci bir olumsuz uygulama olarak da, yeni rezidans türü yaşamı belirtebilirim. Tabii ki, romantize edip konuyu yüksek katlı blokların insanın yaşayış biçimine uygun olmadığını iddia etmeyeceğim. Bu tip yapılara da, alanlara da ihtiyaç olabilir. Belki çalışma alanlarında, kimi yaşam alanlarının tek tip ve en önemli kaynakmış çözümmüş gibi pazarlanıyor olması ve yeni bir yaşam tarzı olarak, yeni ve tek yaşam tarzı olarak pazarlanıyor olması ciddi bir mesele. Farklı seçenekler sunabilmeli yaşam alanları ama bu alanlar düzenlenirken kamusal alanlarını da muhakkak üretebilmeli. Bununla ilgili bir iki

örnek vermek gerekirse, tasarım yoluyla açık pazar alanının başarılı örneği olarak bence Beşiktaş Balık Pazarı söylenebilir. Konunuz gereği bir peyzaj konusu mudur bilemem ama bir kamusal açık alan düzenlemesi olduğu için arakesitte, yaşadığım çevrede başarılı bulduğum uygulamalardan biri. Çünkü orada tasarım yoluyla üretilen bu açık pazar, kullanabilme ve bir parçası olabilme özellikleriyle kullanıcılarını davet eder. Cazibeli bir çehresi var, bir vitrini var. Bu bile yeterli, başarılı peyzaj çözümleri çok büyük fikirler gerekmiyor. Bir kullanıcı için davetkar olması ve kullanıcıyı destekleyen bir vitrinin olması bile yeterli. Bunun dışında hasbelkader bilhassa o amaçla üretilmiş olmasa da ya da tasarlanma ya da planlandığı şekliyle şu anda kullanılmıyorsa da İstanbul için sahil parkları bence inanılmaz bir fırsat. Bu alanlar İstanbul'un bence en belirgin, ölçeği itibariyle en önemli kamusal açık alanları ve bu alanlar hakikaten benim için geçtiğim güzergahı bile belirliyor. Sabahleyin sahil yolundan gitmeyi tercih ediyorum. Görmek bile yetiyor bana.

-Sadece görsel iletişim bile?

Bu bile yetiyor çünkü denize baktığımda, ben açık alan görmek istiyorum sadece asfalt, kaldırım değil. Çünkü İstanbullu olarak bu konuda da fakir ve yoksun halde olduğumuzu düşünüyorum, Boğaziçi'nde bile.

-Aslında söylediklerinizle iç içe geçen bir başka soru var. Kamusal bir alandan kişisel beklentileriniz nedir? Yani bir kentli, metropolde yaşayan biri ve bir kent plancısı olarak.

Özetlemek gerekirse, kullanım gereksinimlerini karşılamalı yani kamusal açık alanların etkinliğine baktığımızda, kullanılıyor olması en önemli unsur. Tabii ki o kullanıma cevap verebilen bir tasarımın da hizmet etmesi gerekiyor. Hani sahil parkında mangalı görünce, kokusunu alınca ben de rahatsız oluyorum ama bir plancı olarak sorgulamanın da benim görevim olduğunu düşünmüyorum. Çünkü insanların böyle bir ihtiyacı var ve burayı kullanıyorlar. Mangal yapmasınlar orada, "elitizmini" göstermek doğru gelmiyor. O yüzden ilk önce kullanım beklentim var. Yakın çevremde, ailemle ya da dostumla arkadaşımınla gidip bir parkta görüşme yapabilmeliyim. Diğer taraftan; tabii ki, estetikten öte, görsel etki. Buna tam olarak estetik beklenti diyemem ama biraz önce sahil parkı için söylediğim ve özellikle tarihi bir kent olduğu için ve konunun da gereği olduğunu düşündüğüm için bu görsel etki İstanbul'un kritik ve önemli alanlarının peyzaj unsuruyla daha fazla etkili olduğunu düşünüyorum. Topkapı Sarayı'nda ya da sahilde olduğu gibi. Siluet etkisini ve Boğaz'daki peyzajı düşününce, Boğaziçi peyzajını düşününce bu alanlarda görsel etkinin korunarak ama geliştirilerek düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Oradaki koruların, sahil parkının, boğaz köyleri meydanlarının hakikaten İstanbul'un kimliğine doğrudan katkı sağladığını düşünüyorum ve bu alanlar için gerekli; çünkü bu alanlar İstanbul'un kültürel kimliğini oluşturduğunu düşünüyorum.

-Kültürel kimliği ne şekilde oluşturuyor olabilir?

Biz Topkapı Sarayı ya da Çırağan Sarayı dediğimizde İstanbul'un kültürel yapısını tarif ederken, aslında onların etrafındaki geniş bahçeler ya da küçük meydanlar ya da iskele kenarlarını da kastediyoruz. Bunlar olmadan oradaki yapı ya da iskele ya da

küçük bir kulübe, küçük bir sivil yapı ya da kocaman bir Saray da okunamaz ve algılanamaz. Benim beklentim özellikle kentin kimliğinin korunması yönünde de (peyzaj alanlarının sağlayacağı) katkıların geliştirilmesi yönünde olacaktır. Bu yöndeki beklentim kendi çalışma konumla da ilgili olabilir.

-Sizin çalışma konunuz neydi?

Aslında tarihi çevre. Tarihi çevrenin algılanma biçimi. Farklı meslek grupları; peyzaj mimarları, şehir plancıları ve mimarların ve farklı uygulamacıların, meslek adamlarının, farklı ortamlarda çalışan meslek adamlarının ve hatta yaşayanların harita üzerinden ve 3 boyutlu model üzerinden tarihi çevreyi hangi yönde ve hangi etkinlik düzeyinde algıladığını sorgulamaya çalıştım. Dolaylı görünebilir etkisi ama açık alan hissi, mekansal kapalılık ve açıklık hissi en belirgin etmenlerden biri tarihi çevre algısında. Yani bunu niçin söylüyorum (Anket çalışması bulguları) İstanbul'da tarihi çevre algısını belirleyen en önemli unsurlardan birinin mekansal kapalılık ve açıklık ilişkilerinin olduğu söyleniyor ve bu etki de kamusal açık alanları vurguluyor diye düşünüyorum. Yoksa İstanbul'un saraylarını ve eski yapılarını korumak kadar çevresinde sokağı, meydanı da korumak gerekiyor. Yanındaki bahçesini ve hatta arkasındaki bahçesini de korumak gerekiyor. Bu alanlar da kültürel bir gereklilik bence.

-Kullanım gereksinimleri ve görsel etkiden söz ettik, kamusal alandan beklentiler olarak. Ekleme istediğiniz kamusal alanın içerikleri ve sizin aradığınız özellikler nelerdir? Kentli olarak?

Tabii ki üçüncü olarak, biraz tasarım estetiği de bekliyorum. Kişisel olarak biraz önce söylediğim iki etken kadar önemli görünmemekle beraber bir o kadar bu etmenler de önemli sayılabilir. Hatta kimilerince daha fazla önemli olduğunu görüyorum aslında. Bence "sadece tasarım" yoluyla hayatı düzenleyemeyiz. İçerik bence çok daha önemli. İçeriğe cevap veren tasarımlar daha etkili olacaktır. Yani çok tartışılan ve çok karikatürize edilebilecek bir örnek olabilir; kamusal alan üretmek için Bilboa Müzesi'nin yapılmasıyla ilgili olumsuz görüşlerim var. Bunu etkin bir örnek olarak görmüyorum. Ama insanların kullanım beklentilerine cevap veren ve mekanın kendi kültürel kimliğini ya da toplumsal kimliğini yansıtan, geliştiren tasarımları daha başarılı buluyorum. Türkiye'den örnek vermesi hakikaten güç oluyor. Çok tarihselce bir tavır olabilir ama boğaz meydanları önemli örnekler olabilir çünkü kullanılıyor vekent peyzajında önemli, kültürel bir değeri, kullanım değeri, görsel değeri var ve bu haliyle İstanbullu olarak biz boğaz meydanlarını kamusal alan olarak kullanıyoruz.

-İçerik daha önemli diye altını çiziyoruz, yani doğrudan tasarım estetiği önemli ama içerik daha da önemli olabilir. İçerik olarak özellikle belirtmek istediğiniz bir şey var mı?

İçindeki donatılar ve kullanılan malzeme. Kullanılan malzeme o kadar belirleyici oluyor ki, kullanımı teşvik eden, o kullanım biçimine göre cevap verebilen malzeme ve donatıların kullanılması benim için önemli. Ve bu böylelikle o açık alanın kullanım değerini pekiştiriyor çünkü ve böylelikle o başarılı bir tasarım oluyor.

- İnsanı özgürleştirici kent içi açık alan nasıl bir yerdir sizce?

Benim kullanımımı teşvik eden yerdir özgürleştiren kamusal alan. Eğer işten eve dönerken çantamdaki kitabı yol üzerindeki bir parkta çıkarıp, bankta oturup ya da çimende uzanıp okuyabiliyorsam, o kamusal alanın beni özgürleştirdiğini düşünürüm. Çünkü kullanım değeri oluşabiliyor. Yani kamusal alanın kullanım değeri bana bunu sağlıyorsa beni özgürleştirir. Ne yazık ki, bu konuda çok sıkıntı içindeyiz. Sahil parkından geçerken dolmuşa bir dur deyip, bir saat parkta kalabilsem keşke.

-Orada nedir acaba eksik hissettiğiniz?

Aslında tasarım tabii ki, kullanım değerini arttıran bir tasarım yok tabii ki. Tasarımın aslında önemli olduğu örneklerden biri oluyor bu. Yani orada bir içerik yok aslında. Bu açıdan Anadolu Yakasının sahil parkı görece daha başarılı olabilir. Çünkü özellikle gençler için çok daha fazla etkinlik alanı var. Özellikle spor yapabilecekleri, kaykay yapabilecekleri ya da bisiklet sürebilecekleri görece daha fazla yer var. Ya da benim algım bu yönde bir eski Anadolu yakalı olarak.

-Sizin sözlerinizi tekrar etmeye çalışıyorum, doğru mu anlıyorum? İçerik olmalı ki, orası kullanılabilir, kullanım değeri arttıkça kamusallaşabilir.

Kesinlikle, kesinlikle...

-Ve böylece bir yer, bir açık alan, bir kamusal alan kentliyi kullanmaya teşvik ettikçe kentliyi özgürleştiriyor gibi bir noktaya varıyor muyuz?

Kesinlikle...

-Kentnin niteliği bozulmuş alanlarında yani bu kullanımı değişmiş, eskimiş, terk edilmiş alanlarında uygulanmış peyzaj projeleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz? Kamusal alan olarak güçlü bulduğunuz bu şekilde dönüştürülmüş alan veya alanlar var mı?

Böyle deyince doğrudan İstanbul'dan ilk aklıma gelen örnek bir üniversite kampüsü. Bilgi Üniversite'sinin kampüsü. Artık işlevini yitirmiş ve o işlevle kalamayan bir yapının ya da yapı kompleksinin, açık alanıyla üniversite kampüsüne dönüştürülmesi çok olumlu bir şey. Hatta Türkiye'deki belki sayılı başarılı uygulamalardan biri olarak örnek olarak gösterilebilecek tek uygulama aslında. Ve bunlarla ilgili ne düşündüğümü mü soruyorsun?

-Yani mesela Santral İstanbul üzerinden konuşacak olursak, bir biçimde kamusal bir alan olarak kente de katılıyor. Yani onun kente dahil olma biçimi ya da güçlü ya da zayıf gördüğün tarafları nelerdir?

Yine cevabı sorunda gizli. Yapısal olarak oradaki düzenlemeler çok kayda değer ama açık alanda örneğin bir yaya olarak oraya giriş çıkışta ben çok sıkıntı çekiyorum. İşte bu da peyzaj konusu oluyor aslında. Evet, oraya varana kadar türlü "meşakkatli" durumlardan geçiyorsun, bir toplu taşıma sistemi de yok. En kolay binebildiğin araç, kampus servisi, servis otoparkta duruyor. Ve o otopark da yaya dostu bir yer değil. İndikten sonra ilk adımda hissediyorsun bunu. Bu ilk sınırı aşınca otoparktan geçince rahatlıyorsun tabii ki. Oradaki içerik hakikaten etkili. Öğrencilerle ziyaretçilerin bir arada olabilmesi hem lokanta gibi ticari yarı kamusal bir işlevin açık alanla bir araya gelmesi ve tekil de olsa kamusal sanat uygulaması hakikaten başarılı tarafları. Bunlar

bence kamusal açık alanı yaşanır, kullanılır kılan en bilindik uygulamalar ama evet eksikliği de tabii ki açık alan düzenlemesi açısından bu noktasal çözümlerin kampus bütününe dahil edilmesi, içermesi daha iyi olurdu tabii ki. Ve yine ona geliyor, bu tekil örneği kent içindeki ilişkisiyle güçlendirecek bir anlayış olsaydı o zaman kesinlikle daha muhteşem bir örnek olarak sayılabilirdi. Eksik olan durum bu. İstanbul'daki Haliç Tersaneleri için benzer bir görüşüm vardır. Bu alanların çok verimli olduğunu düşünüyorum. Özellikle tarihi endüstriyel alanların, endüstriyel miras niteliği ile tanımlanıp, bu nitelikleriyle vurgulanıp açık alanlarının belli kesimler için değil yani yüksek sanat sınıfı için değil (bu açıdan Santral İstanbul eleştirisi de geliştirilebilir) yaygın kitleler için ve halk için de kullanıma açık alanlar haline dönüştürülmesini önerebilirim. Özellikle kentsel niteliğin bozulduğu (ki İstanbul'da en kritik ve en bakir kalan yerler de buraları), bu alanların bu yönde kullanılması hakikaten çok iyi olurdu.

-Yeni alternatif kent kuramları ilişkisiyle peyzaj kavramının ilişkilendirilmesini nerede görüyorsunuz? Bugünü kenti ve kentlisi için.

Sanırım İstanbul için en dinamik yapı da burada bence. Kendini güncel sanata ve yeni düşünce sistemlerine dek vardır yeni bir kamusal alan tanımı var. Hani güncel sanat ve yeni kültür tanımı ve çerçevesiyle biçimlendirilen... Örneğin İstanbul 2010'da Eminönü'ne konan enstalasyonlar. Bu tip biçimleri mi kastediyorsun?

-O biçimlerin dahil olma hali, aslında sadece onlar değil. Jane Jacobs'ın modern kent kuramlarıyla ilgili metinleri. Ardından alternatif kent söylemlerinin oluşturulduğu kuramlar ve peyzaj kavramının da bugün değiştiği durumda, ikisinin ilişkilendirilmesini ve potansiyellerini nasıl görüyorsunuz?

Bu potansiyeli çok yüksek buluyorum. Müspet genel geçer bir okumada bunu çok çok dinamik bir yapı olarak görüyorum. Ve dünyada da gidip bu yönde olduğunu görüyorum. Gün geçtikçe Kamusal alanını bu yönde daha çok yeniden üretme anlayışı hakim olmakta. Artık bildiğimiz anlamda çocuk parkı ya da bir kent parkı ya da dinlenme alanı ya da bir mesire yeri üretimi gibi bir yapı ve kaygı yok. Artık yeni içerikler, yeni hatta sadece tasarımcının değil özellikle de diğer disiplinlerin ya da diğer çalışma alanlarının da dahil edildiği bir kamusal alanı üretme biçimi var. Evet, çok güzel ama bunun bir tehlikesi olduğunu düşünüyorum. Konvansiyonel tarafından ele alacağım ama işin öncelikle bir mühendislik tarafı var. 'Mühendisliği' tırnak içerisinde söylüyorum. Öncelikle bir gereklilik, bir sosyal alan gerekliliği söz konusuysen yani insanların basitçe eline kitabını alıp oturabileceği bir bank bile yokken bu tip tartışmaların ve araştırmaların büyük ölçüde dinamizm yarattığını ve kozmopolit bir metropole yakıştığını düşünsem de İstanbul'un kamusal açık alan, kamusal alan ve açık alan sorununa cevap bulabileceğini asla düşünmüyorum. Çok temel bir gereklilik olarak açık alana, bildiğimiz anlamda, geleneksel anlamda "açık alan" üretimine ihtiyacımız var.

-Yani özellikle kamusal alanda çağdaş sanat işinin dahil edilmesinin altını çizmek için mi söylüyorsunuz?

Özellikle güncel sanat. Çünkü (kamusal alana ait tartışmalar) Türkiye'de çoğunlukla bu yönde (güncel sanat yönüyle) yapılıyor.

Bunların çok ciddi bir dinamizm yarattığını düşünüyorum. İstanbul gibi bir kent için böyle bir dinamizmin akacağı ya da kendine çalışma alanı yaratacağı sahalara ihtiyaç var. Kesinlikle olması gerektiğini düşünüyorum. O güncel sanat uygulamalarında bile heyecana kapılıp gidip görmek istedim. Ancak bu enformel üretim biçimleri, “enformel” açık alan üretim biçimlerinin benim için hemen hemen benzer bir sorunu var. Bu meşrulaştırıyor. Türkiye’de gerçekten (etkileri doğrudan hissedilen ve) okunması gereken bir açık alan sorunu var. Kamusal alanın politik olarak üretilmediği ve bunun sorumluluğunun alınmadığı bir kentin vatandaşı olmakla ilgili benim çok ciddi bir meselem var.

-Politik olarak kamusal alanın var edilmesinden söz ediyorsunuz?

Bu şekilde (sadece “enformel” açık alan üretim biçimlerinin ele alınmasıyla) meşruiyetini kaybediyor tartışma. Eğer bir Londra belki Berlin örneği düşünülürse, bu muhteşem bir cevap olabilir. Berlin’deki şu muhteşem melek heykelinin olduğu, kocaman bir park, böyle bir parkın olduğu bir kentte...

-Tiergarten mi?

Evet, böyle büyük bir parkın girişinde, çıkışında herhangi bir gişenin, bir kontuarın bulunmadığı bir yerde, doğrudan kentin kendisine katılmış olduğu bir açık alanda, bu tip (yeni) üretim biçimlerine ihtiyaç olabilir. Çünkü burada artık tek düze hale geliyor, açık alanların kullanım biçimi. O yüzden batı gözlüğüyle bakınca bu tip alternatif açık alan üretim ihtiyacının neden oluştuğunu anlayabiliriz. Bu alanlarda artık kendini tekrar eden ve artık o geleneksel kullanımında ve geleneksel içeriğinde üretilmiş parklar anlamını ve işlevini yitirince buralara tabii ki yeni bir anlam yeni bir içerik taşımak durumunda kalıyor tasarımcı. Bunu anlamlı ve gerekli buluyorum. Belki Gülhane Parkı için de biz benzer şeyi taşımamız. Hatta sahil yolu parkı için de bunu taşımamız. Bu alternatif biçimleri. Ama söz konusu olan kentin merkezindeki bir alansa, benim de içinde bulunduğum workshoplarda çok denemeler yaptık; (Samatya’da bir workshop sırasında). Park alanının bulunmadığı alanlarda alternatif çözümler üretmeye çalıştık. Oysa öncelikle temel sorunu (açık alan yetersizliği) iyice okuyup bunun altını vurgulamamız(bu konuda çözüm üretmemiz) gerekiyordu. Plancı olarak bu sorumluluğa sahip olmam gerektiğini düşünüyorum, şimdi. O alternatif çözümleri üretirken (Samatya’da kadınların geçidi geçip sahil yoluna inememeleri veya sahile inebilen kadınların hoş karşılanmaması gibi) toplumsal kodların olduğu bir ülkede plancı olarak taşımam gereken sorumluluğu da unutmamalıydım. Kamusal alanın politik anlamı burada ortaya çıkıyor. Demek ki, kadınların, -bu bakışı da meşrulaştırmamak gerek ama- ne pahasına olursa olsun her şeyi göğüsleyebilecek şekilde sahip parkına inebilecekleri ve rahatça kamusal alanı kullanabilecekleri bir çözüm üreteceksin... Tasarımcının ve plancının böyle bir görevi var. Evet böyle bir temel (toplumsal) sorunu kaçırmadan çözüm bulmak gerekiyor. Ben bunu böyle söylüyorum ama benim deneyimim, muhtemelen bu tip temel sorunları çözebilecek alternatif tavırlar da söz konusu olabilir. Tek bir kalemde alternatif çözümleri silip atmamak doğru olmaz.

-Ama yani senin söylediğini, açık alan üretimini temel alan ama onun üzerine alternatif durumların kullanılabileceği bir seçenek diye anlıyorum.

Öncelikle (açık alanın) fonksiyonel bir işlevi var. (Kamusal açık alanda) Temiz hava alabilmeliyim, böyle saf bir peyzaj anlayışım da var, bir taraftan. Toprağa dokunmalıyım. Bildiğimiz anlamıyla bize bu yönüyle peyzaj ulaştırılmalı. Bir kamu hizmeti olarak bizler için açık alan üretilmeli, bildiğimiz anlamıyla, en geleneksel anlamıyla, üstünde çimen olan, bankın olduğu, yürüyüş yolunun olduğu, ağacın olduğu, böyle bir yapı muhakkak olmalı ve bu olduktan sonra diğer çözümler ya da bununla beraber alternatif çözümler de üretilebilir.

- Bu kısmı, genel sorulardı, ara kesitte duran. Projelere ilişkin de, biz Potsdamer Platz üzerine konuşuyor olacağız. Bir takım başlıklar var. Onları tek tek sormak yerine hepsini okuyup mümkünse bunları içeren görüşlerinizi rica edeceğim. Bu projenin tasarımının; yeni kavram, strateji ve taktikler ile ilişkilendirme değerlendirmesini yapar mısınız? Bu tasarımın, bulunduğu kent ortamı bağlamında yenilikçiliğini nasıl değerlendirirsiniz? Bu projenin diğer tasarım disiplinleriyle ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz? Bu projenin tasarımının kullanıcı odaklılık seviyesini nasıl buluyorsunuz? Orada bulunduğunuzda kullanım yoğunluğunu nasıl gördünüz? Ne zamandı? Senenin nasıl bir vaktiydi vs. Bu projenin kentliyi interaktif ya da düşünsel olarak içerisine dahil edebilme gücünü nasıl değerlendirirsiniz? Bu hem şu andaki durumu olabilir hem de proje sürecini biliyorsanız, onunla ilgili olabilir. Bu alanın kamusal alan olarak gücünü nasıl değerlendirirsiniz?

Güçlü yanı aslında Berlin'e ait hissettiğim bir şeydi. Berlin herhalde savaşın iz bıraktığı en önemli, en belirgin örnek; gezdiğim, bildiğim kentler arasında. Ve bu haliyle Potsdamer'in en güçlü yanı, belki de tarihini bildiğim için iki yakanın birleştiğinde arada atıl kalan bölgenin yeni bir dönemi yansıtan yeni bir mimari anlayışla bir kent çehresi, bir kentsel görünüm oluşturmaya. Uygulama dönemini de düşününce dünyanın yaygın düzenini yansıtan ve Berlin'in bir dünya kenti olma çabasını ve iddiasını belirten kritik bir örnek. Bu güçlü yanı bence. Güçlü yanına şunu da eklemek isterim; sadece bir çalışma alanı değil. Karma kullanımı olması ve galeriler, müzeler, opera binasının, forumun orada bulunması, özellikle kültürel bir havza olarak kullanılıyor olması da güçlü bir yön. Zayıf yanını çok özel bir cevapla belirtebilirim, evet, o alanın ölçeği çok büyük, ama zayıf yanı bu değil. İnsan ölçeğinden büyük olması değil aslında mesele. Zayıf tarafı sanırım, Berlin'in geri kalan kimliğine biraz sırtını dönüyor olması. Bu çok özel bir ifade olabilir, bu sezgisel olarak benim hissettiğim bir şeydi. Yeniden oluşturulmuş bir kimlik; belki de bunu seçmiş olabilir Berlin. Berlin halkının, bununla ilgili sıkıntısı da olmayabilir. Bu cümleyi kurmak bana düşmez belki ama Berlin'in geri kalanıyla çok fazla ilişki içinde olduğunu düşünmüyorum. Zaten projenin kendisi bir sonraki soruya dayanıyor, o yeni kavramını oluşturmayla ilgili. Berlin artık dünyaya yüzü dönük yeni bir kent olma hevesinde ve heyecanında. Ve bunu yaparken kurduğu stratejiyi kesinlikle çok başarılı buluyorum. Eğer böyle bir dünyanın yeni liberal çağına girecekse bir metropol, evet girebilir (ne kadar ideolojik olarak buna yaslanmasam da, kabul etmesem de) kültürel alan olarak da (kendini yeniden) üretme çabası taşınmalı. Yani orada galerilerin olması, opera binasının olması, müzelerin olması. Sony Center'ın bile aslında ticari bir mekan olarak yeni kültürel bir anlam kazanmış olması bile söz konusu. Bu bile değerli ve Potsdamer'in ölçeğiyle ilgili hiçbir sıkıntım yok. Oraya daha önceden gitmiş olanlardan insanı ezen bir ölçeğin olduğunu, çok geniş açıklıklar üzerine çok yüksek yapıların bulunduğunu söyleyenler olmuştu, ben gitmeden önce. Oysa benim ölçek ile ilgili hiçbir sıkıntım olmadı çünkü tam bir kesişim noktası olan, (gözümü kapattığımda aklımda kalan en

belirgin şey galiba) metro çıkışı ve arkasındaki Sony Center kendimi güvensiz, yalnız ya da tedirgin ya da tehdit altında hissetmediğim bir yerdi, aslında. Ve orada bu açık alanı belki de insanın geçmişinde ya da yerleşmenin geçmişinde hiç olmadığı şekilde bu ölçeğe taşımak bu büyük ölçeğe taşımak mümkün olabilirmiş dedirtebiliyor. La Defence'ı göremedim ama orada da benzer eleştiriler yapılabiliyor. Yenilikçilik tavrı, yenilikçilikle ilgili ortaya koyduğu şey, bir açık alan düzenlemesiyle ilgili kritik bir örnekten çok yeni bir mimari mekan üretme çabasında olması aslında. Oradaki her bir yapı kendini mimari olarak ortaya koyma çabası içinde. Ve özellikle yenilikçilik kaygısını daha çok açık alan düzenlemesiyle değil mimari tasarımıyla ortaya koymaya çalışıyor. Ve tekil bir sürü yapı da var. Ancak açık alan düzenlemesi açısından çok kritik sorunları olduğunu düşünüyorum ki muhtemelen yakın zamanda muhtemelen değişeceklerdir. Bence düzenlemeye gidilmesi gerekiyor. Benim gittiğim vakit bahardı, Mayıs ayıydı, hava gayet dışarıda yürünebiliyordu . Bu tam metro çıkışının olduğu, Sony Center'ın olduğu çekirdekte çok kalabalık bir kullanım vardı fakat diğer aksa gittiğimizde bir tenhalaşma durumu söz konusuydu (belki de bize öyle denk geldi) ve açık alanların -ki çok geniş açık alanlar var o aks üzerinde- özellikle forum binasının önünde, o açık alan çok etkin bir şekilde kullanılmamıştı diye hatırlıyorum. Ama bu Potsdamer Platz'ın kendisiyle ilgili değil de forumun önündeki meydanla ilgili, bir eleştiri olurdu, görüşüm. Ve bir tek olumsuz olarak açıkçası tasarım ve açık alan düzenlemesi açısından eleştirebileceğim tek yer forum binası önündeki alan olurdu.

-Büyük bir yeşil çayır alan var, bir de Sony Center'ın kent içerisinde ürettiği bir boşluk var. Bir de bunların kesişiminde metro çıkışının olduğu alan var. Ama şunu anlıyorum; metro çıkışıyla Sony Center'ın ilişkilenebileceği bir yoğunluk var, diğer taraflarda daha çözümlü...?

Ve o yoğunlukla ilgili olarak benim bir kullanıcı olarak, daha doğrusu ziyaretçi olarak bir sıkıntı olmadı. O kalabalıklarla ilgili benim bir sıkıntı olmadı yani belki de çok fazla metropol insanı, İstanbul'da yaşayan biri olarak orada tedirginlik hissetmedim. Hatta güvenilir hissettim. Keşke Maslak'ta da böyle çözümler olsa diyebilirim. Kamusal alanıyla üretilmiş yeni yüksek katlı yapıların bir araya geldiği yeni merkez. Kimilerine göre seni ezen o açık alanın o büyük ölçek ve oran ilişkisi aslında matematiği kurulabilirse iyi kurulmuş (başarılı düzenlenmiş) olabilir. Özellikle bu yeşil koridorda yani bu koridorda. Potsdamer bu yönüyle başarılı düzenlenmiş gibi hissettiriyor insana, güvende ve açık alanda olduğun hissini uyandırıyor. Tabii gündüz saatiydi, belki de gece gitmek gerek. Mesai saatleri içinde orada bulduk. Akşam saati 5'ten sonra nasıldır burası diye merak ettik. Çünkü konut yok bu alanda muhtemelen.

-Konut da var. Aslında bazı kısımlarında konut var. Tam bir karma kullanım alanı Potsdamer Platz.

İnteraktivite, dahil etme, ben ziyaretçi olarak bununla ilgili çok fazla bir şey söyleyemem ama kendimi hakikaten ziyaretçi olsam bile içinde hissettim, bir tek dediğim gibi, o Forum'un meydanı için (olumsuz görüşümü) söyleyebilirim. Fotoğrafları bile yanımda olabilir.

-Yani ziyaretçi olarak bile kendinizi dışlanmış hissetmediniz?

Ben Berlin'in bütününde, çok büyülediğim için olabilir, bu konuda Potsdamer Platz'la ilgili objektif olamayabilirim. Berlin kentinin bütünü, tüm açık alanlarıyla, her şeyiyle tüm kentiyle beni içinde hissettiriyordu. Yani bunu başka hiçbir kent için kuvvetli söylemem herhalde. Çünkü çok etkili üretilmiş vaziyette, şey bile 'duvar'ın kaldırıldığı yerler, onun o savaş vahametini gösteren alanlarda bile ben hikayeyi okuyabildiğim için o açık alanın bir parçası olduğumu hissediyordum. Ya da işte Jewish anıtının olduğu yer. Hiçbir insan orada kendini güvende hissedemez. Sınır bozucu bir yer ama (hakikaten herhangi bir kent taşıyamaz böyle bir anıtı, böyle bir düzenlemeyi) bu kent orayı kullanıyor... Öğlen saatlerinde güneşlenmek için tepesine çıkıyor, insanlar. Kullanımın (açık alanda) teşvik edilmesi böyle bir şey herhalde çünkü kültürel olarak da, toplumsal olarak da (içerik ve tasarım) tam oturmuş. Tasarımcı bunu düşünerek çözmeye çalışmış.

- Hepsini konuştuk galiba. Çok teşekkür ederim.

Rica ederim.

EK B.6 Görüşme No:08 - Şehir Plancısı 03

1. Kent Plancısı / 20-30 yaş arası /erkek / profesyonel-araştırmacı

52 dak. 50 san.

-Görüşme iki bölümden oluşuyor. Birincisi genel sorular, yani kendi disiplininiz içerisinden bir kentli olarak, size bilinçli ve farkındalığı yüksek bir kentli olarak sorduğum sorular. Diğer kısmında ise altı tane örneklem alanı üzerine sorular var. Birinci soru şöyle; peyzaj tasarımının kent ve kentli için nasıl bir önemi olduğunu düşünüyorsunuz? Bugünün kentinde, metropolde yaşayan bir kent plancısı olarak.

Aslında günlük olarak karşılaştığım zorluklardan bahsedeyim ilk başta istiyorsanız. Dün bir tanesiyle karşılaştım. Levent'te bir plazada bir toplantım vardı, plazaya gitmek zorunda kaldım hiç istemeye istemeye. Gayet güzel bir plaza, her taraf sert zemin, bir tane bile gölge yer yok. Plazalarda artık biliyorsunuz sigara içilmiyor, dışarı çıkmak zorunda içenler. Dışarı çıktığın anda ağustos sıcaklığında ortadasın. Her taraf sert zemin, hiçbir peyzaj ögesine dikkat edilmemiş. O plaza da, şu anda gayet iyi kiraları olan, içinde de gayet iyi firmaları olan bir plaza ama hiçbir şekilde insan ögesi düşünülerek yapılmamış. Yapılırken kaplamışlar her yeri granit ile vs. ile, '3-5 tane de yeşil saksı koyalım da...', bunu çekinerek söylüyorum; 'peyzajcı'da buralarda bir şeyler yapsın.' şeklinde bir anlayış var bizde. Bu çok rahatsız ediyor beni. Başlangıçta peyzaj tasarımcısının bu işin içinde olması lazım zaten, kullanılan alanların dışında kalan yerleri yeşil yapalım değil. Peyzajın tasarımının bir ögesi olarak kullanması gerektiğine inanıyorum ben. Ayrıca, işim dolayısıyla sürekli kentsel dönüşüm alanlarında iş yapıyoruz, kişi başına düşen yeşil ana ya da açık alan 10cm2 falan.

-Böyle değil herhalde?

Yani açık alan yok.

-Anladım.

Doğma büyüme İstanbul'da yaşıyorum. Burada bir yeşil alan bulmak ya da rahatlayacak mekan bulmak çok zor, yok gibi bir şey, genelde de görüyorsunuz, insanlar refüj kenarlarında insanlar Pazar günü piknik falan yapıyorlar, tozun toprağın içinde. Yani herkes de bunun buram buram hasretiyle yanıp tutuşmakta bence. Gün içerisinde insan sekiz saat çalışıyor, tabii rekreatif faaliyette bulunması lazım, kafasını dağıtması, günün stresinden kurtulması gereken bir şey. Bence bu en iyi şekilde işte peyzajla yapılabilir. Doğayla bütünleşmek denemez ama, yazın mesela bir ağaç gölgesine oturmak bana inanılmaz keyif veriyor. Taşkışla'nın ortasındaki avlu benim için inanılmaz bir lütuftu burada çalışırken. Çok severdim, artık sık gelemiyorum maalesef. Bu tip alanlar olması gereken, yaratılması gereken alanlar. Kentlerimizde bulunması gereken alanlar bence. Bizde ne oluyor? İşte 10m2 bir birim alan var bırakılması gereken planlarda, onu da deldiler. İşte çeşitli boşluklardan faydalanıp özel planlama alanı diye, o bırakılması gereken rekreatif alanları bırakmadan planları yürürlüğe sokabilir oldular ama bu çok yanlış. Ben de yaptım çok; planlarda plancılar peyzaj ögesini hiç düşünmeden peyzaj sistematığı oturtmadan ilerliyorlar. Ondan sonra kalan alanlara 'Burası da yeşil alan olsun' diyorlar, hiç düşünmeden. Bu yeşil alanların burada efektif çalışıp çalışmayacağını düşünmeden bırakıyorlar. Yeşil alan ya da planlanmış peyzaj alanı bulamadığımdan şikayetçiyim. Kahve içmek için bile oturacak yeri yok.

-Gündelik hayatınızda, kendi rutininiz içerisinde peyzaj hakkında; bu yeşil alanlar olabilir, yeşil olmayan boşluklar ve hayata dahil olabilecek alanlar olabilir; neler söyleyebilirsiniz? Yani gündelik hayatınızda ne ararsınız? Nedir beklentileriniz?

Ben kahve içmeyi çok severim. Her öğle yemeğinden sonra bir Türk kahvesi içmek istiyorum. Kahveyi de mümkünse şartları zorlayarak açık bir alanda içmek istiyorum, bütün gün ofisteyim, kapanıyorum masa başında, bari bir açık alanda içeyim diye gidiyorum, bizim ofisin karşısında bir otopark var, kat otoparkı. Üstünü yeşil alan yaptılar ama yeşil alanda oturma elemanı yok. Oturma elemanlarına servis verecek işletme yok. Kahvenizi alıp başka bir yerden, oraya gitmeniz lazım ama mesela bugün biraz yağmur yağıyordu, bir örtü elemanı olmadığı için oturma elemanları olsa bile oturamıyorsunuz. Çok iyi tasarlanmıyor; tabii ki otoparkın üzerinin yeşil alan olarak bırakılması Gaziosmanpaşa için güzel bir durum, hiç yapılmamış bir şey, iyi yaptılar ama keşke daha iyi yapsalardı.

-Kent içerisinde kamusal olarak gerçekleştirilen peyzaj uygulamalarının gerçekleştirildiği yerlerde ne gibi değişimler gözlemliyorsunuz?

Eskiden paket taşı döşeyelim, çim taşı döşeyelim, içinden çimler çıksın, yanına da iki tane saksı koyalım durumu vardı. Artık daha iyi olmaya başladı.

-Peki, hayatla ilgili değişim gözlüyor musunuz?

Metropol hayatı herkesin artık düzenine etki etmeye başladı. Herkes, devlet memuru bile metropol hayatından etkileniyor.' Çok yoruyor beni metropol hayatı.' Diyor. 5'te işten çıkıyor ama... Benim gözlemlediğim, kimse artık ofisinden çıkmıyor, sabah giriyor akşam çıkıyor, eve yatmaya gidiyor. Artık hemen hemen rekreasyon faaliyeti olarak uyku kaldı. Hatta bu durum içerisinde ofis dizaynları da artık değişti. Çünkü, ofiste günde 10-12 saat çalışıyorsunuz, ofisleri biraz daha rahat yapalım anlayışı ortaya çıktı. O kadar çok fazla çalışmıyorum ben, günde 12 saat çalışmıyorum ama gittikçe bu rekreasyon faaliyetleri hafta sonuna kaymaya başladı sadece, hafta içi hiçbir şekilde rekreatif faaliyet yok, varsa da spor salonu en fazla.

- Sizce gündelik hayatın içerisine eklenilebilecek peyzaj tasarımı ya da peyzaja ilişkin ne olabilir?

Ben yollarda çok yürüyorum, bir yerden bir yere aktarma yaparken ya da iş gereği, belediyeden çalışma ofisine giderken hep yürümem gerekiyor, peyzaj ögesi diye olanlar tamamen sert zemin. Yayalaştırılmış alanlar bile tamamen sert zemin. Binaların cepheleriyle beraber yol yüzeyi başlıyor ve bir tür kutu içerisinde ilerliyorsun, hiçbir peyzaj ögesi ya da hareket kazandıran bir şey yok. Mesela eskiden İstiklal Caddesi'nde küçük ağaçlar vardı. Onlar bence çok büyük bir hareket katıyordu. Ama onları sonra kaldırdılar. Bu tip şeyler benim çok hoşuma gidiyor, böyle öğeler bulmak.

-Kamusal alandan beklentileriniz nelerdir?

Bence herkese açık olması lazım.

-Herkes derken?

Kamunun içinde mesela özürülere göre tasarım yapılmıyor. Mekanın cinsiyeti diye bir konu vardı mesela, çoğu zaman erkek zihniyeti ile tasarlanıyor. Bayanlara yönelik ya da bayanların daha rahat kullanacağı gibi tasarlanmıyor.

-Yani şöyle mi anlayabilirim? Kamusal alanda herkes olabilmeli.

Herkes evet, toplumun her kesiminden, herkes. Bir de böyle park yapıldığı zaman etrafını kapatma, çiftle çevirme olayına çok kızıyorum.

-Parkın etrafının kapatılmasına mı?

Sert zeminle yeşil alan arasında hep bir çit oluyor mesela yakın zamana kadar Taksim'deki Atatürk Anıtı'nda vardı. Onu kaldırdılar, ne kadar güzel ferah bir yer oldu orası. Eskiden yoktu. Engel aslında, siz onu 30cm olsa bile, o bir engel teşkil ediyor kafanızda, otomatik olarak oraya gitmek istemiyorsunuz. Ama onu kaldırıncaya ne kadar davetkar bir mekan oluyor.

-Yani davetkar olması aradığımız bir özellik diyebilir miyiz? Sizce insanı özgürleştirici kent içi açık alan nasıl bir ortamdır? Böyle hissettiğiniz açık alanlar varsa nasıl yerler, nerelerdir?

Vallahi hiç özgür hissettiğim bir yer olmadı yakın zamanda. Öyle bir his hiç uyanmadı bende.

-Hollanda'da da mı?

Hollanda zaten çok açık bir yerdi. Orada yüksek yapılı bina olmadığı için çok fazla, o da geniş açıklıklar, herhalde bu açıklık ve büyüklük bence o etkiyi yaratıyor. Ormanda falan mesela, bisiklet sürerken ormanın içerisinde, orada hakikaten özgürsünüz, hiçbir şey yok, bina yok. Ama kent içinde kesinlikle özgür değilsiniz çünkü bir açıklığınız yok.

-Ormanda bisikletle öyle hissedebildiğinizi söylüyorsunuz?

Kapalı bir yer gerçi orman içi ama sonuçta ağaçlar, çalılar vs. o ayrı bir şey. Doğal bir yapı olduğu için öyle geliyor herhalde.

-Kentte kendinizi özgür hissetmiyor musunuz?

Kesinlikle değil, her tarafım binayla ya da başka unsurlarla çevrili. Belki deniz kenarı yerler...Boğaz, evet. Boğaz'da, bir tek orası.

-Neden olabilir sizce?

Açıklık etkisi tamamen açıklık etkisi bence.

-Etrafınızda insanların olması sizde bir rahatsızlık yaratıyor mu?

Ben kalabalık, hiç sevmem. İstiklal Caddesi'nde yürümeyi değil de onun paralelinden yürüyüp bir yere gitmeyi tercih ediyorum. Daha az insan var diye.

-Beşinci soru biraz daha dönüşüm alanlarıyla ilgili, bu büyük konut alanları dönüşümü gibi bir bağlamda değil bu sorum. Daha çok kentin, niteliği bozulmuş alanlarında uygulanmış peyzaj projeleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz? Proje olabilir, yurtdışından örnekler olabilir.

Dönüşüm deyince benim aklıma hep Barcelona geliyor, '92 Olimpiyatları geliyor. Orası bir sanayi tesisiydi limanda, sonra orayı '92 Olimpiyat Oyunları için Olimpiyat Köyü yaptılar 92'de. Onu ben de araştırmıştım, daha önceden. O geliyor aklıma hep.

Türkiye'de öyle uygulanmıyor genelde galiba. Türkiye'de bina yıkıp, oranın bir yeşil alan olarak kullanıldığını ben bilmiyorum.

-Türkiye'de belki dönüşüm alanı olarak Haliç örnek verilebilir belki.

Evet, sanayi oradan çıktı...

-Orada bir binalar dokusu vardı, o yıkıldı yerine yeşil alan yapıldı. O dokunun yıkılması tartışmasını bir tarafa bırakabilirsek...

Olması gereken yapıldı bence, ben oradan sürekli geçip gidiyorum, o Balat yolundan. Yeşil alan ama servis verecek bir şey yok. Bir iki tane, şimdi yeni yeni yapmaya başladılar. Servis verecek, çeşitli imkanlar sağlayacak donatılar. Ama vahşi bir şekilde bırakılmış gibiydi. Yeni, bir iki yıldır, düzenlemeler yapıyorlar.

-Olabilir.

12 yılda ancak. Arada Fatih Belediyesi bir kaç tekne yarışı, uçak yarışı gibi şeyler yapıyor o boş alanı kullanmak adına bir şeyler. Ama aktif olarak kullanılamıyor.

-Biliyorsunuz yani o aktiviteleri?

Evim çok yakın.

-Peki, haberdar olabiliyor musunuz aktivitelerden?

Bunlar genelde duyurulmaz. Ya da duyurulan şeyleri ben takip etmiyorum diyebiliriz.. Geçen gün 22 ya da 23 Ekim'de, Pazar'a denk gelen günde off-shore yarışları şey vardı. Two Nations Cup, Türkiye - Yunanistan Kürek Yarışları. Haberiniz var mıydı? Ben geçtiğim için gördüm, yoksa benim de haberim olmaz.

-Peki, kamusal alan olarak güçlü bulduğunuz böyle dönüştürülmüş alanlar var mı? Mesela Hollanda'dan? Neden güçlü buluyorsunuz?

Hollanda'da benim kaldığım eve yakın bir kömür depolama yeri vardı. Orayı yıkıp ya da dönüştürüp stadyum yapmışlardı. Spora dönüşüm çok yapılıyor orada ama bir tek stadyum değil mesela altında bir casino, bir spor merkezi, kentin en büyük süper marketi vardı. Sinema salonları vs. vs. Stadyum artık tek başına yapılabilecek bir yapı değil, çünkü tek başına karşılamıyor maliyetini. Hep başka içerikler ile desteklemek lazım. Öyle bir dönüşümü yakından gördüm ve çok kullandım.

-Barcelona örneğini verdiniz. 92'de Olimpiyatlar'la birlikte gelişen dönüşümü.

Orası sanayi limanıydı. Liman artık işlevini kaybetmişti, kullanılmıyordu. Aynı bizim bu Haliç'in diğer yakasındaki tersaneler gibi. O tersanelerden yılda belki bir ya da iki tane gemi çıkıyordur, belki de çıkmıyordur. Onların da mesela - o binayı yık demiyorum – onlar da sanayi müzeleri yapabilir Koç Müzesi yapıldı. O çok büyük hangarlar çok güzel aktivite alanları yapılabilir. Mesela Söğütözü'deki mezbaha konferans merkezi yapıldı. Bu tip, binaların da aslında dönüşme potansiyelleri var bence, belki de projeleri bile yapılmıştır. Çok da yakından takip etmiyorum. Onların bence büyük potansiyelleri var.

-Barcelona'daki kamusal alan dönüşümlerini güçlü buluyor musunuz?

Olimpiyat Oyunları için yapıldı orası. Sonra Olimpiyat Köyleri'nde sporcuların kalacağı konutlar satıldı ya da kiralandı devlet adına. Belki bir iki tane spor tesisi sonra yıkıldı, kullanılmıyor diye, başka bir şeye dönüştürüldü. Güçlü öğeler tabii, kent açısından önemli bir şey. Belki de Barcelona'nın 92'den sonra bu turizm adına yaptığı geniş yatırımlardan kazandığı turist potansiyelinin de bir etkisi vardır. Araştırmadan bir şey söyleyemem ama olduğunu düşünüyorum ben.

-Peyzajla entegre edilen dönüşüm için neler söyleyebilirsiniz?

Dönüşüm interdisipliner bir durum, planlama her zaman öyle de. Peyzaj tasarımının bu yapılacak olan tasarımda mutlaka yeri olması gerekiyor. ...Şu andaki konjonktürde zor, çok zor. Çünkü dönüşüm alanlarındaki kullanıcılar işgalci, hak

sahibi kim varsa orada 'Ben evime karşılık ev isterim.' diyor. Orada yaşayan kişiyi yapacağın peyzaj hiç ilgilendirmiyor. Kazandığın rant da beni hiç ilgilendirmiyor.

Maden ocaklarında onu yapmaya çalışıyorlar. Maden ocağı kapandıktan sonra orayı peyzaj olarak ya da halka açık bir alan olarak yeniden yapıyorlar ama Türkiye'de bunun örneği İstanbul'da var mı bilmiyorum. Birkaç tane öyle yapılmaya çalışılan proje vardı, sonra ne oldu takip edemedim. Esenler'de maden ocağı ya da taş ocağı gibi bir yer vardı. Onu sonra Hayvanat Bahçesi yapmak istediler. Projelerinde çalıştım onun ben, sonra o kaldı. Sultançiftliği'nde. Eskiden Gaziosmanpaşa'nın bir parçasıydı sonra Sultangazi oldu, Sultangazi Belediyesi şimdi o hayvanat bahçesi projesini iptal ediyor, oraya da mesela konut yapacak, halka öyle açacak. Açık alan değil de konut alanı olarak. Peyzaj tasarımları İstanbul örneğinde leke leke geliyor, bütüncül değil.

-İstanbul'da dönüşüm deyince doğrudan konut geliştirme projeleri geliyor sanırım akla?

Kötü yapı stokunu yenilemek. Bu amaçla kullanılıyor. Rant elde etmek, rantı paylaşmak üzerine kullanılıyor. Ama olması gereken dediğiniz şekilde dönüşüm, biz de bunu çok savunuyoruz. Bir derken en azında kendim, şirkette bunu çok savunuyorum, toplantılarda. Yani yapılacaksa bu, kentsel dönüşüm projeleri, bunun önce bir 'masterplan'ını yapın, çok hızlıca. Hızlıca derken, kabataslak demek istemiyorum ama bir an evvel demek istiyorum. Bir an evvel planını yapın, ulaşım ağlarını yenileyin. Ona göre peyzajı da bunun içine katmamız lazım. Çünkü cidden yaşanılabilir bir ortamda değiliz şu anda. Bu işin içinde en olması gereken şey peyzaj çünkü mimarlık bir şekilde çözülür. Daha sonra da işte binada çeşitli oynamalar yapabilirsiniz ama peyzaj olmayınca işin içinde onu oraya getirmeniz çok manalı olmuyor.

-Yani kamusal alan üzerinden yapılan bir dönüşümün sizce olası etkisi ne olur?

Tabii, daha güzel yaşam alanları, daha insancıl yaşam alanları ortaya çıkacaktır. Bizim kamusal alanlarımız genelde bırakılan alanlar gibi kalıyor. Onlar, daha kullanıcı dostu ve kullanılabilir yapılabilir. Hepimiz bağırıyoruz; yeşil alan yok diye ama kullanılmayan bir çok alanımız da çıkabilir.

Gözünüzde canlandırın; iki tane yapı adası var. İkisi de ayrı anlarda tasarlanınca mesela randımsız iki tane küçük kare çıkacak. Eğer aynı anda planlansalardı onlar, bu iki tane küçük kare boş alanı yan yana getirdiğinizde biraz daha randımanı artacaktı, boşluk açısından. Onlar bütüncül olarak planlansa, bunu da geçen gün plancı bir arkadaşla ofiste tartıştık. 'Koridor' planlaması olarak yapılsa bu planlar mesela. Koridor planlaması, literatürde çok fazla vardır. 'Corridor Studies' diye geçiyor. Koridor planlaması ile yapılsa hem ulaşımı çözülebilecek, bir yandan yeşil, peyzaj işin içine girebilecek. Çok daha mantıklı olacağı, en azından sürdürülebilir olacağını ve daha randımanlı planlanabileceğini düşünüyorum. Öbür türlü çünkü leke leke, her belediye kendisi bir şeyler yapıyor. İstanbul'daki bütün belediyeleri araştırdım, hangisinin kentsel dönüşüm projesi var diye. Adalar Belediyesi hariç hepsinin var. Dönüşüm projesi bilfiil yok ama halkı ısındırma çalışmaları var. Onları yapacaklar. Daha ağır, daha yüksek yoğunluklu bir kullanım gelecek.

-Emsaller çok mu yüksek olacak?

İnanılmaz, çalıştığım yerlerden bir tanesinin 2,5 emsali var. Belediye Başkanı 4 yapacağız diyor. Nasıl yapacaksınız ki? Yol yok, hiçbir alt yapı yok. Öbür türlü finansman modeli dönmüyor. Bu leke leke olacağına bir 'masterplan' çabucak,

acilen, artık ne sıfat konuyorsa başına onu yazıp, bu yapılacaktır dense. İstanbul'da çok fazla yapılan araştırma var bu konuda. Onlara da hakim kişiler var, bu planı çok rahat çıkarabilirler.

-İstanbul'da yapılması planlanan dönüşüm projelerinin açık alanları kamusal mı? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Şöyle denebilir, aslında onlar gri alanlar. Yine özel mülkiyette, yani oradaki kullanıcıların ya da şirket onların sahibi olacak ama aslında kamuya açık planlanıyor. Yani oraya girilebilir gibi planlanıyor ama bunlar 'gated' olarak ortaya çıkıyorlar. Mesela bakınız Avrupa Konutları. Orada yaşayanların dışında kimse oraya giremez. Bizim şirketin Çiftelavuzlar'da yapılacak projeleri. 8-10 tane ayrı proje var. Ama asker nizam devam, her biri 10'ar 15'er katlı. Buradaki peyzajı ya da açık alan rekreasyon alanları için düşünülen mantık şu, bu halka açık olacak ama daha sonra eğer burası biraz daha yüksek gelir grubuna ait bir yer olursa, yani kentsel dönüşüm 'gentrification'a kaymaya başlarsa bunların hemen etrafı çevriliyor. Aslında bu tip alanların bence acilen gri alanlar olması lazım, yani herkese açık.

-Gri derken?

Siyah ve beyaz değil, gri. Özel mülkiyette ama kamuya açık. Çünkü bunların mülkiyetleri özel. Yani bu projeler büyük ihtimalle bir parsel üzerindedir, kat mülkiyetiyle çözülür. Toplu konut kanununa bir ek yapıldı galiba. Bu tip alanların yönetimiyle ilgili bir kanun var. Çünkü buradaki bir bağımsız birimin sahibi, buradaki her şeyden belli oranda sahip, bu arsaya da sahip oluyor.

-Sonuçta özel mülkiyet olmuyor mu?

Evet özel mülkiyet ama benim şahsi fikrim gri alan olması gerektiği, yarı kamusal yarı özel.

Aslında yani Türkiye gibi gelişmekte olan demeyeyim de geri kalmış bir ülkede, eğitim tesisi yapıyorsanız onun etrafı açık olması lazım. Hele ki bu yapılacak alan özel okul falan olmayacaksa, ticari bir faaliyet olmayacaksa, bunun gibi, tamamen kamuya açık olması lazım. Ama zaten yani böyle bir iyileştirme yapıyorsanız aslında bu bir ilk kıvılcım gibi olması lazım, etrafın da biraz daha düzenlenmesi ve düzelmesi açısından yani bu alanların da yarı kamusal olması lazım. Şimdi burada yaşayan bir kişi de diyebilir ki; 'Ben buraya her ay bahçıvan masrafı ödüyorum, niye gelsin ki başkaları da.' diyebilir. Bir yandan haklı bir yandan haksız.

- Eğer bu alanlara kentsel olarak daha iyi, daha yaşanılabilir, daha adaletli bir yer olmasını arzu ederek baktığımızda başka türlü bir dönüşüm düşünülemez mi?

Onda çok fazla yatırım gerekiyor. Çok fazla para gerekiyor ki, bu devlet bütçesiyle karşılanabilecek kadar küçük bir şey değil. İşin içinde İstanbul'da 1m2 arsa girdiği için fiyatlar korkunç. Şu andaki yaşam koşullarımız belli. Deprem gerçeği var, olacak. Tabii gerçekten bilimsel olarak yapılacak ve rant olsa bile bu rant kamuya aktarılacaksa gerçekten bunun yapılması gereken ve üst ölçekte yapılması gerekiyor. Bu halka paylaşmayı öğretmesi gerekiyor çünkü dediğim gibi dönüşecek yerden faydalanacak birileri var diye olmaması lazım.

-Herhangi bir farklı dönüşüm projesi var mı sözünü ettiğiniz gibi olabilen?

Ankara'da bir defa böyle bir şey denendi. İşte hiç devlete mali külfet yüklemeksizin çalışmalar yapıldı. Nasıl yapıldı? Yoğunluk arttırıldı. Nasıl yapıldı? İşte orada kamu alanları vardı. Kamu alanlarına da yapı yapıldı. Onlar satılarak proje döndürüldü.

Rant arttırıldı, rant bir şekilde döndürüldü. Buralarda rant artmıyor mu? Artıyor ama buradakilerin hepsi 180m2 daireme 180m2 isterim diyor. Ama yoğunluk arttırılmıyor değil arttırılıyor. Mecburen ama vatandaşa şunu anlatmak lazım ben sana 80m2 vermeyeceğim de, 80m2 bir yere seni hissedar yapacağım. Senin mülkünün şu andaki değeri 160 milyarsa o zaman 360 milyar olacak, sana yine daha fazla kalacak dememiz lazım. Ve artık mülkiyetin yeniden tanımlanması gerekiyor bence. Yani mülkiyet ve hak sahipliğinin yeniden tanımlanması gerekiyor bence. Çünkü bu şu andaki mülkiyetle çözülebilecek gibi değil, kendi şahsi görüşüm.

-Bu durum bir ev sahibi olmaktan daha farklı değil mi?

Toprak sahibi oluyor. O evden bir de arsası oluyor, toprak sahibi oluyor. Burası 85.000m2 olduğu için hak sahipliği oluyor işte. Kaç kişi var. 860 tane bağımsız birim var. Her biri buradaki işte yapı vs. oranında hesaplanıyor. İşte mesela 145 binde 6 hissesi var adamın. 145 bin parçanın 6 parçası onun ama hangi 6 parça? Ben de mesela alt sınıf demeyeyim ama kirli pasaklı bir adamla yan yana gelmek istemem. Çok ön yargılıyım ben de bu konuda. Toplumun her kesimine açık olmalı diye düşünüyorsunuz bir taraftan da. Çünkü insanların başlarına gelenleri görüyorsunuz, güvenlik olarak...başıma bir şey gelmedi ama gelmeyecek demek değil çünkü cidden metropolde...korkuyorum.

-Peki kent içerisinde kendi içerisinde kapalı güvenliği sağlanmış yerler güvenliği sağlar mı?

O da insancıl değil. Çözmez. O sanal bir güvenlik oluşturuyor. Benim güvenliğim var ya da çitim var diyorsunuz. Bu çok kötü bir şey maalesef ama bende de var bu. Çeşitli sınıf insanlardan ayrıldım deyince sanki insan güvende hissediyor kendini ama çok anlamsız, çok da yanlış. Bende de var aynı sorun var.

-Son bir soru da şöyle; yeni kent kuramları, modern planlama anlayışından ayrışan post-modern ve sonrasında postpost-modern, alternatif, daha çok katmanlı ve karmaşık kent kuramları ile peyzaj kavramı ve peyzaj tasarımı ilişkilerini nasıl görüyorsunuz? Yine kent ve kentli üzerinde düşünerek.

Ben yine ilk başta söylediğim gibi kentli dediğimiz kişi, ben de buna dahilim artık 12 saat çalışan bir kişi. 12 saat çalışıyorsunuz. 1 saat git ve 1 saatte de gel. 14 saat dolusunuz zaten. 14 saatin kalan kısmı, ne kadar kalıyor. 10 saat kalıyor. 2 saat yemek yerseniz evinizde ya da yolda bir yerlerde kalıyor 8 saat. 8 saat ki insanlar 8 saat de uyuyamıyorlar. 6 saat uyuyorlar. Çoğu kişi 4 saat, biraz da zaman kalsın diyor. Ama kalan o zamanda da, eşi çocuğu, onlarla uğraşiyor. Artık yavaş yavaş çekiliyor gibi geliyor bana peyzaj ve rekreasyon faaliyetleri, rekreasyon faaliyetleri olarak derste de konuştuk, bu 'gym'ler, spor salonlar çıkmaya başladı. Tamamen eğlence. Ama eskiden parkta yürümek vs. vardı, bunlar kalmıyor artık. Ben gittikçe insanın peyzajdan koptuğunu görüyorum. Hollanda'da yaşarken böyle değildi, hani herkesin kapısının önü yeşil, Amsterdam onların en kentleşmiş yeri, evden çıktıktan 2 dakika sonra çok büyük bir yeşil alana, çok büyük bir kanala ulaşabilirim. Amsterdam'ı, bildiğim için orada çok yaşadığım için söyleyebiliyorum bunları.

-Orada kanal sistemi boşluklar yaratıyor?

Bizde de Boğaz var ama kullanamıyoruz çünkü Boğaz'ın dibinde sahil yolu var. Dört şerit.

-Kuramsal kısmını bir kenara koyalım. Gündelik hayattaki boşlukların değeri, vakitsiz insanın yaşantısına nasıl dahil edilebilir?

İşte kat bahçeleri falan neden çıkıyor? Bu yüzden çıkıyor. Kat bahçeli evim var, teraslı evim var, balkonum 150m2. Bunlar hep pazarlama öğeleri o konutu pazarlamak için. Gayrimenkul firmaları hiç düşünmez kamuyu. Onlar sadece kapitali düşünür.

-Çok teşekkür ederim.

Rica ederim.

EK B.7 Görüşme No:11 - Peyzaj Mimarı 01

2. Peyzaj Mimarı / 40-50 yaş arası / erkek / profesyonel - akademisyen

45dak. 12sn.

-Birinci soru şöyle; peyzaj tasarımının kent ve kentli için bugünü değerlendirerek, metropol ölçeğindeki bir kentte yaşayan biri olarak önemini nasıl görüyorsunuz?

Tüm şeylerde olduğu gibi belki. Mimarlık ne kadar önemliyse ya da kentsel tasarım ne kadar önemliyse o kadar önemli ama öte yandan hangi açıdan tabii nereden bakıldığına da bağlı bir şey. Yani bu böyle suyun kullanımından, 'doğa' kazanımı ya da yeni bir doğanın kazanımına uzanan ya da belli bir yeni bir doğa bilinci vs. gibi konuların öne çıkmasıyla mesele, çok kritik. Ama park yapmak, park tasarlamak gibi bir konuysa standart bir önemi var yani her şey her türlü tasarımın ne kadar önemi varsa o kadar. Ama bu tabii, planlamayla da ilgili bir durum herhalde. Yani o rolü, aslında rol vermeyi planlama üzerinden almak gerekiyor gibi. Planlama üzerinden rolü almaktan bahsetmiyorum, rolü planlamanın dağıtmasından bahsediyorum. Bu dağıtım bence çok önemli bir şey. Hani biz onu kendi yaşantımızda pek yaşamıyoruz, sadece yeşil alan tarifi falan gibi konularda yaşıyoruz. O da çok yeterli değil. Yani peyzaj aslında kentin değıdiği her yer yani öyle bir yerden bakılıyorsa bir sürü peyzajlardan da bahsetmek mümkün. Dolayısıyla bu peyzajların değışik vurguları olabilir. Bu anlamda bir durumdan bahsediyorsak çok kritik ama şu anda bir alan var, o kıyıyı da düzenleyelim veya şu parkı tasarlayalım çok da önemi yok sadece ağaç dikmek yeterli aslında bir yerde. Yani böyle bir bağlam, böyle bir parantez içinden bakılabilir; mikro parçaları, makro parçaları ve bunları iyi ele alınmış, sınırları esneyebilecek kadar iyi alınmış bir planlamayla beraber ve bu planlamanın kriteriyasının bilinmesi ve delege edilmesiyle bu işi yapacaklara. Aslında burada yine kritik bir konu da bu işi çok kişi yapması lazım, yani böyle tek kişilerden ihaleyle elde edilmesi, olmaması gereken bir şey. Yani bir etüd alanı olarak ama neyin altında bir etüd alanı olduğunun bilinciyle ele alınması gereken bir konu. Dolayısıyla bunun da yine altını çiziyorum, bu durumun uzandığı yer planlamadır. Evet. Bu anlamda, böyle bir açılım.

-Devamında şöyle bir şey var; kamusal olarak tasarlanmış ve peyzaj tasarımının gerçekleştirildiği yerlerde, bu planlamanın uzantısı da olabilir, peyzaj tasarımının uygulandığı yerlerde kamusal değışimlerin nasıl olduğunu gözlemliyorsunuz?

Türkiye'den mi bahsediyoruz yoksa her yerden mi?

-Her yerden olabilir.. Türkiye'den çok örnek tartışması yapılamıyor ama...

Yani şimdi aslında işin birkaç boyutu var. Bir, ekonomik boyutu var, batıdan bahsediyorsak özellikle. Batıdaki dönüşüm aslında bizdeki potansiyel dönüşüme de benziyor. Batı aslında tabii özellikle endüstriyel alanı veya çok büyük transfer alanlarını; docklar falan gibi alanları dönüştürüyor. Yani böyle direkt konutsal bir dönüşüm, evet Doğu Berlin'de var mesela. Ama yani yine söylediğim gibi bunlar böyle çok ciddi planlarla dönüştürülen yerler ve hepsinin aslında ortak özelliği tek kişi tarafından yapılmayan işler. Rotterdam dönüşümü bile, bir liman dönüşümü ya da bir yer kazanma dönüşümü. O bile birçok tasarımcı tarafından ele alınan bir iş. Dolayısıyla burada böyle çok dillilik önemli bir şey. Bizde öyle olmuyor, iyi bir tasarımcıya gittiğin zaman "Hepsini ben yapayım!"a dönüyor. Onu bir kere aşabilmek lazım Türkiye için. Öte yandan bu esas kritik konu, bütün bu örnekler iyi örnekler üzerinden konuşursak, iyi olan örnekler değil. Böyle şekilsel, plan üzerinde hoş görüntüler, alıntı içerikler, böyle imajlar üzerinde yapılmış işler değil, kentin

yaşamalarını sağlayan işler. Yani kent burada yaşıyor. Bunlar ölü yerler değil. Ölü yeşiller değil. Ölü sert alanlar değil. Kentin ‘popüler’, 24 saat yaşayan yerleri aslında. Aslında kritik konu bu, ne kadar çok insan, ne kadar çok çeşitli insan, ne kadar çok çeşitli yaşam buraya sızabiliyorsa o kadar başarılı oluyorlar. Bütün bu örneklerin aslında ortak başarısı içinde barındırdıkları kalabalıklar. Yani bu demek değil ki; her yer binlerce insan tarafından ayağı basılan yer olmalı ama binlerce insan tarafından kullanılmalı gerçekten. Bu kalabalıklar içinde de daha az kalabalık, daha çok kalabalık, ‘Doğa’ya kadar giden azlık falan gibi bir sürü şey de iç içe. Zaten bu iç içelik de aslında önemli bir konu. Ama bu alanların hepsi kentin kazanımları yani kentli alanlar yani yeniden bir doğaya öykünmüş alanlar değil. İçeriklerinde yine, ‘ekolojik bilinç’ çok üst düzeyde var. Hatta yeni bir tür arkeolojiden bile bahsetmek mümkün bu tür yerler için. Yani dev fabrika alanları, milyon m2 yerler dönüştürülüyor, oradaki daha önceki cüruf da bir değer olarak kullanılıyor mesela. Yani o da bu işin parçası. Senelerce toplanmış lastikler de orada kalabiliyor. Yani bu yırtıp atmak değil aslında. Mesela ben benim adıma yaptığım ilk böyle dönüşüm çalışması, mikro dönüşüm çalışması Kuruçeşme Parkı’dır. Bir kömür ocağının parka dönüştürülmesidir. Ama o günkü bilincimle, Günel Akdoğan ile beraber yaptığımız güzel bir projedir. Günel Hoca’nın projesidir ama birebir içinde olduğum bir projedir. Mesela o günkü aklımızda, orada var olan şeyi bir potansiyel olarak görememiştik, orayı hibridleştirememiştik yani. O kömür silolarını, dev istinat duvarlarını, “Olur mu ya boğaza karşı bu dev istinatlar?” demiştik. Ve hepsini yok ettik. Yok ettik derken toprağın altında bıraktık. Sadece yine o günkü ‘postmodern’ dilden dolayı örnekleme olarak rıhtımdaki üç tane vinç taşıyıcılarının betonarme strüktürünü bıraktık. Orayı biz park yaptık. Dönemine göre güzel de bir park oldu, şimdi halen de yaşayan bir parktır. Fakat neyi kaybettik. Bir tür hafızayı kaybettik mesela. Şimdi bu da çok iyi bir şey değil. Çünkü biz yeni bir arkeolojik durumu bilmiyorduk ya da o günkü tecrübemiz buna uygun değildi ya da öğrenmemiştik ya da bu deneyim başka bir şey hatırlatıyor insana. Öte yandan, iyi sonuç aldık gerçekten, kente iyi bir yeşil alan, çok kullanılan bir yeşil alan kazandırdık. Ama bu açıdan, bağlamsal anlamda baktığım zaman, iyi bir iş yapmadık yani. Ama ne güzel, kıyıda balıkçılara yer yarattık, koşanlar oradan koşmaya devam ettiler, o güne göre hiç yapılmamış işte kaya bahçesi örneği gördüler, bilmem gül bahçesi örneği gördüler, ‘heykel’ geldi, çocuklarla ilgili bir şeyler yapıldı, salıncak vs. dışında bir şeyler yapıldı. Bitki türleri arkadaki korunun devamı olmak üzere tasarlandı ve oldu hakikaten ama bir katmanı yok ettik. Ama aşağıda duruyor öte yandan da yeniden öyle bir projeyi bir daha üzerinden geçin deseler, bu demin konuştuğum anlamda... Ama Batı’da, özellikle Batı’da değil, Doğu’da da bu anlamda çok iyi örnekler var. Geçmişle beraber ama kentin izole bir yeşil alanı, kentin izole bir kurtarılmış ve iyileştirilmiş, sıhhileştirilmiş hatta ‘gentrifiye’ edilmiş, kendi anlamında yani doğaya kazandırmak anlamında ‘gentrifiye’ edilmiş bir yer kentsel bir şey olmuyor demek istiyorum. Her şeyi yani böyle iç içeliği, permakültür gibi yani ele alındığını görüyorum bir çok projede. Bu projeler, hakikaten kentin malı oluyor. Kentli oluyor demiyim, kentin doğal, olağan bir parçası oluyor, olağandışı bir parçası değil de. Olağan bir parçası oluyor, herhalde bunun üzerine gitmek ya da bu tür işler iyi sonuç veriyor.

-Siz kentli olarak, kendi gündelik hayatınızı düşünerek kamusal alandan ne bekliyorsunuz?

Kamusal alan bizde şöyle tarif ediliyor; yolların ve konutların dışında kalan yer. Yani dolayısıyla bir kontur var ve o konturun dışındaki yerler bunlar. Veya büyük

yapıların önleri vs. gibi. Bu bir zonlama bir önceki soruda söylediğim sorunları gündeme getiriyor. Oysa kamusal alandan iyi bir birliktelik bekliyorum, iyi bir biyoriitm gibi, bir organizma gibi bir hissi bekliyorum. Yani birbirinin içinden geçmek, ummadığım yerde acayip bir yapı grubu, içinde tek bir ağaç olmayan yapı stokları görmek de bunun içinde, çok iyi su, heykel vs., bunlar da bunun içinde. Tünel'in gece yaşantısı hoşuma gidiyor. Yani her ne kadar insanlar evlerini bile terk etmiş olsalar bile Tünel Meydanı'nın gece dinamiği hoşuma gidiyor. Çünkü aslında üzerine basılmayacak kocaman, belirsiz bir alan. Gece sigara yaşağının tam tersi bir zemin kullanma durumunu arttırması çok komik bir şey ama bunu da seviyorum. Mesela bunlar iyi şeyler. Geçişler. Yani daha çok mesela buna karşılık Taksim; o hipodromik bir alan vardır ya, AKM ile heykel arasında, bu kadar mı kötü bir yer olabilir, kent işte. Kentin merkezi, en kamusal yer. Hatta tam böyle bir transfer zonu falan da. Bir çok şeyi de içine alan, ideolojik alt yapısı da olan, kültür vs., bir sürü şeyin iç içe olduğu yerin bu kadar bir sefil hali bir garip geliyor. Güzel zeminli granit küp yapılmış, bacaları var, Metro inişi var, 3 tane ağacı var ama korkunç bir yer. Yani dolayısıyla biraz bu iç içe olma durumunu yakalamak lazım. mesela 2 numaralı park da çok iyi bir alandır. Bu alan da, aynı durumda yani 2 numaralı parkın, kentle bu kadar iç içe olan, kentin göbeğinde olan bir yerin bir tür neredeyse zaman zaman korkulacak bir yer olmasıdır, olağandışı hale getirilmiş olmasıdır. Yani esas konu yaşamla beslenmeyen bir alan kamusal bir alan değil, sadece plan içinde kamusal gözükken bir alan o yüzden canlılığın olduğu yer kamusal alan diyebiliriz. Öyle olmasını hayal ediyorum. Canlılık; mesela bu yüzden Boğaz kıyıları hala iyi kamusal alandır. Her ne kadar yanından yol da geçer, 2 metre kalmış olsa bile denizle olan ilişki ya da yolun bütün ilişkiyi süpürüp attığı durumlarda bile olsa Boğaz Kıyısı iyi bir kamusal alandır. Sonuna kadar, her iki kıyı için de aynı şeyi söylerim. Çok özelleştirilmiş, insanın ayak basması engellenmiş, yani her türlü olumsuzluğuna rağmen demek istiyorum. Ne yapılmasa iyi olur desek, yapılmıştır. Buna rağmen iyi bir kamusal alandır. Yani İstanbul'un bence en iyi kamusal alanları boğaz kıyıları, bütün çeperidir yani. Haliç mesela öyle olamamıştır. Olabilir ama şimdi öyle bir potansiyel gözüküyor olabilir. Ya da Sultanahmet Meydanı sayılabilir. Çok çeşitliliği açısından söylediğim kriterlere uyar mesela. Standarttır, demodendir ama iyi bir kamusal alandır öte yandan. Mesela bütün curcunasına rağmen Eminönü özellikle vapurlarla olan o karman karışık bölge, Karaköy'ün bütün o saçma sapan ilişkileri ama bütün bu saçma sapanlığına rağmen, onlar iyi kamusal alanlardır. İster istemez oraya ulaşılması da gereken yerlerdir. Yani işportacısı vs. orada gördüğün İstanbul, kötü dizayn edilmiş köprüsü vs.si ile her şeye rağmen. Mesela Haliç Köprüsü iyi bir kamusal alandır, yani yine bu standart kriterlere uymasa bile Haliç köprüsü üzerinde balık tutan adamlar ve arabalardan oluşan o ilişki de iyi bir kamusal alandır mesela. Ama yani çok potansiyeli olan Taksim hiçbir zaman kamusal bir alan değildir. İstiklal Caddesi bir kamusal alan mıdır? O da soru işaretli bir şey yani ondan çok emin olamıyorum. Öte yandan sayısal olarak çok kullanılan bir yer, belki ara sokaklar falan diyeceğim. Mesela onun adını bulamıyorum. Belki söylediğim o çeşitlilik adına, çok kullanılması adına, kalabalıklığı adına olumlu denebilir ama... Yine de emin olamıyorum, ötekiler daha sefil, buna rağmen diğerleri kendi içinde daha kaliteli kamusal kaliteli kamusal alanlar sanki.

-Evet. Sizce insanı özgürleştirici bir açık alan nasıl bir yerdir?

İnsanı özgürleştirmekten ne anladığımızı düşünmek lazım. Yalnız olmak, kendini dinlemek falan mı?

-Belki, kendiniz gibi olmak olabilir...

Evet, kimsenin gelip bir şey sormadan oturduğun, herhangi bir şey sadece işsiz güçsüz böyle bir şeye baktığın, düşündüğün, düşünebildiğin ama taciz edilmediğin diyelim. Bu erkek kadın fark etmiyor. Dünyada her taciz türü var, ayakkabı boyacısı dahil olmak üzere ve kendinle kalmak olarak yorumlanan bu psişik bir şey; çok sübjektif bir şeyden bahsediyorum. Ama mesela ben şeyden de mutlu oluyorum. Yine o Eminönü'nün o çılgın kalabalığında da mutlu oluyorum, yani yankesicisi mi olacak, birazdan başıma bir şey mi gelecek, her türlü kuşçular vs. balıkçılar, balık ekmekçiler vs. o da mutlu ediyor beni. Ya da Mısır Çarşısının kalabalığı da beni mutlu ediyor. Ama şeyi seviyorum - bireysel bir şey bu-, böyle bir banka oturabilmek; ben öyle diyebilirim. Bir banka oturabilmek ama ilk 10 dakika içerisinde kimse tarafından herhangi bir soruya uğramama. Ayakkabı boyacısı dahil olmak üzere, 10 dakika yeterli.

-Beşinci soru dönüşümle ilgili bir soru. Siz ondan epeyce söz ettiniz, o yüzden o soruyu geçiyorum. Altıncı soru şöyle bir soru; peyzaj kavramı ve yeni kent kuramları ilişkisini, yeni kent kuramları derken bu son 20 sene içerisinde kullanılan bunun içerisinde mesela 'game urbanism' filan gibi daha enformel kuramların da içinde olduğu bir durumu değerlendirerek, peyzaj kavramını o kuramlarla ilişkilendirerek nerede görüyorsunuz bugün? Yani yeni kent ve kentli açısından değerlendirince...

Yani yine dünya insanı olarak mı yoksa İstanbullu olarak mı?

-Aslında dünyadaki durumlardan akan bir şey var, orada çıkan durumlar var. O yüzden biraz onunla ilişki olarak soruyorum...

Yani peyzajı kavramsallaştırıyorsun bir kere. Peyzaj denen şeyi. Bir de yeni kent kuramlarıyla ilişkisini araştırıyorsun değil mi? Kent ekonomisi üzerinde yaşayan bir şeydir. Bunun dışında bir şeyle tartışmak mümkün değildir. Yani gerisi bir tür akademik romantizmdir. Dolayısıyla ekonomik olarak yaşamayan hiçbir şeyin yaşama şansı yoktur. Kuramı ne olursa olsun, diye düşünüyorum, yani kent üretebildiği sürece, üretirken tabii bir takım şeyleri tüketir kent. Ama bu üretimler birikimleri oluşturur, aynı zamanda kültürel birikimler de olabilir bu ama biriken esas şey paradır. Dolayısıyla kent para olduğu sürece yaşayan bir organizmadır. Yoksa mesela yıkıntı alanları, çöküntü alanları denen şeyler kendini dönüştüremeyen yerlerin, kuramsal alt yapısı ne olursa olsun kendini üretemeyen, kendini dönüştüremeyen kendini gençleştiremeyen yerlerin yaşama şansı yok. Dolayısıyla buraları kendi içinde çökecek alanlardır. Ama bu belki ilerideki bir başka şeyin başlangıcı olacak, yani bir devinim. Şimdi burada kritik konu başlıyor. Kent aslında, o söylediğim çöküntü durumuna kadar yüzyıllarca kendi devinimi içinde büyümüş, bütün ekonomik unsurlarla büyümüş. Merkezi vs. büyümüş.

Her şey, ekosistem de ekonomisi aslında. Yani doğanın da kendine göre bir ekonomisi var. Benim söylediğim ekonomisi biraz daha kenti yaşatan ekonomiler, kültüre dayanıyor, kültür üretmeye dayanıyor. Zaten kültür ürettikçe, mikro alanların kullanımı çoğalıyor. Mikro alanların kullanımı kayboldukça, o kent aslında hem ekonomik olarak sorunlu bir kent hem de aslında ekonomisi zayıf oluyor. Dolayısıyla, onu algılayamayacak kadar bir kentlilik bilinci yok, çok gelirlik geçerlik hakim, bir kalabalıklık, sadece sirkülasyon üzerinden çalışıyor, ne kadar çok sirkülasyon üzerine dayanmışsa o kadar, kent yaşanmayan bir yer haline geliyor. Sadece doğrudan bir ilişki içine giriyor yani ikincil, üçüncül, beşincil, altıncı ilişkileri kayboluyor. Dolayısıyla bu önemli; kendini dönüştürme yeteneği. O olmayınca aslında teoriniz ne olursa olsun olmuyor. İkincisi, tabii bunu biz kentsel kamusal alanlar bağlamında mı konuşuyorduk?

-Evet, çünkü kenti bir bütün olarak algılayıp onun içerisindeki müdahaleleri...

Aynı şekilde, yine bu dönüşüm üzerine eski soruya da bir atıfta bulunabiliriz istersen. Mesela Batı'daki dönüşümün esası nedir? O da direkt, indirgenmiş konuşmaların da bir sürü hataya olanak verme şansı var ama burada açık kürsü olduğu için herhalde hatalar da kabul ediliyordur, görmezden geliniyordur. Aslında o da bence şöyle bir ekonomiyle ilgili. Bu kentler aslında genç nüfusun azalmaya başladığı kentler, dolayısıyla konutun azaldığı yerler. Ama öte yandan uluslararası ekonomi içinde eski kent bölümlerinin özellikle veya dönüşümün (loftlar vs.) yeni bir piyasa oluşturduğu, yeni bir pazar oluşturduğu kentler. Öte yandan üretim yapmazsanız kent yöneticileri kente yatırım yapmazsa aslında kentin yaşamayacağı da bilinen durumlar. Yani yatırım yapmanız gerekiyor. Üretmeniz gerekiyor, üretecek yerler üretmeniz gerekiyor. Şimdi yeni yol yapmaya ihtiyacınız yok, yeni konutlar yapmaya ihtiyacınız yok. Minimum bunlar, kenti besleyecek kadar minimum. İstanbul o açıdan çok şanslı. Yani acayip bir şey. Dolayısıyla, yeni konumlar bulmak gerekiyor yani ekonomiyi döndürecek yeni konumlar. Çünkü bunlar işsizliği önleyecek, diğer üretim mekanizmalarını çalıştıracak vs. vs. İşte bu dönüşüm alanlarının bir başka durumu da bu. Yani öte yandan bir çoğu artık çalışmayan fabrikalar, gündemini yitirmiş tersaneler vs. yani bir kısmı da böyle yerler. Sadece konuttan gelen dönüşüm değil, bir de böyle bir işlevsel bitmişliğin dönüşümü de söz konusu. Dolayısıyla aslında bunlar yeni ekonomi kaynakları. Peyzaj da, buna peyzaj dersen adına, kentin konut veya benzeri üretimlerinin dışında kalan her türlü 'pavement'lar dahil olmak üzere yeni bir üretim, yeni kaynaklar yani çarkı çeviren kaynaklar oluyor, tabii bunların içine konut da giriyor. Onlar da yeni motifler. Yaşantıyı sokmazsanız buraların tekrar yaşamayacağını biliyorsunuz. Burada kim yaşayacak, ona tekrar bakıyorsunuz. İşte bir çok yer gençlere açılıyor... Çok ilginç karma program değerli, önemli bir şey oluyor. Dolayısıyla bu çarkın dönmesini sağlıyor. Öte yandan kaynaklar da azalıyor. Bunu da unutmamak lazım.

Almanya'da bildiğim kadarıyla suyu 4 veya 5 defa kullanıyorlar; biz gri sudan bahsediyoruz. Bir çok gelişmiş ülkede aynı suyun 4. veya 5. kullanımından bahsediliyor. Sonra da 'landscape'deki kullanımından bahsediliyor. Bir de böyle bir durum var, kaynak. Geri dönüşüm konusu var; yani olabildiğince doğadan yeni kaynak almadan elimizde daha önceki stoklarımızı dönüştürecek yeni malzeme üretmek vs. Bu da tabii, üniversiteleri, malzeme sektörünü vs.'yi besleyen başka bir paket. Çünkü talep ediyorsun, bunları tasarımcı olarak da. Dolayısıyla bu besleme sistematığı bayağı bir şey doğuruyor. Bunların kuramlarla olan ilişkisi ne? Yani bu kent kuramlarını ben daha çok bir workshop konusu falan olarak algılıyorum yani kentin dinamikleri kuramlarla açıklanacak kadar yeterli oluyor mu, bilmiyorum ama mesela şu ilginç; İstanbul bence üzerinde bir çok kuramsal altyapısı oluşturacak kadar ilginç bir şehir. Yani bütün bu eleştirilere rağmen çok ders alınacak bir şehir olabilir. Ama Batı'daki Potsdamer Platz'ı İstanbul'a getirmek çok zor bir şey. Dolayısıyla İstanbul'un da batıdan alacağı...ama mesela High Line oldukça ilginç bir örnek. İstanbul'a da çok uyacak bir örnek. Yani konusunu, kuramlarla ben çok ilişkilendiremiyorum. Kuramlar ancak şunu sağlıyor; her açıdan, kuramsız bir tasarım ne kadar olabilirse de "Kuram her şey değil." demeye çalışıyorum yani bir kuram üzerine bir gelecek kurulamaz. Kuram sadece o döngüsel çalışma içinde daha çok dekonstrüksiyon yaratan bir şey olabilir. Kuramlar kapı açar diye düşünüyorum; -hani eskiden üniversitelerde olurdu ya- teorik ders ve uygulamalı ders yaparsanız teori çöpe gider. Yani o korkunç bir şey. Öyle de dönüştü senelerce. Yani dolayısıyla kaç nesil kaybolmuştur tasarım dünyasından bilmiyorum, mimarlık dünyasından

teorik ve uygulama kavramında. Yani teori uygulanmaz aslında. Teori ayrı bir dünyada yaşar. Teori sürekli dönüşür, devinir. O da, kendi ekonomisini yaratır. Ekonomi kelimesini sadece maddi olarak kullanmıyorum. O da aynı şekilde dönüşür yoksa çöker. Zaten dönüşemiyorsa çöker, kendi içinde çöker. Dolayısıyla esas böyle bir alanda teoriler dünyasını görüyorum. Teori çok önemli bir kaynak yani, tartışmasız bir kaynak ama yaşıntının kendisi değil.

-Peki bu kısım çok iyi oldu benim için. Çok teşekkürler. Projelere ilişkin de, odaklar olarak bir takım maddelerim var. Onlardan olabildiğince söz edebilirsiniz iyi oluyor. Bu projenin yeni kavram strateji ve taktikler ile ilişkilendirme değerlendirmesini yapar mısınız? Kent ortamı bağlamında yenilikçiliğini nasıl değerlendiriyorsunuz? Diğer tasarım disiplinleriyle ilişkisini nasıl görüyorsunuz? Tabii bunlar çok tekil örnekler. Kullanıcı odaklılık seviyesini nasıl görüyorsunuz? İçlerinde bulunduğunuz bir yer varsa oradaki yaşamı nasıl gördünüz, yoğunluk anlamında? Kentli interaktif ya da düşünsel olarak içerisine dahil edebilme gücü var mı? Kamusal alan olarak gücünü nasıl değerlendirirsiniz?

Şimdi Thames Barrier Park'ta bulunmadım. Ama çok iyi bildiğim bir park. Şeyleşmeye başlama tehlikesi olduğu için bu örneği ele aldım, yani oradan başladım. Divan Oteli önü, mesela kent içerisinde güzel bir şey ama artık 'şeyleşmeye' başlıyor. Çünkü böyle bir biçim demeyeyim, içerik ürettiğini zannetmiyorum buradaki gördüğüm hali ile ama kentin bağlanması, kentin sürekliliği yeşil alanlarının sürekliliği, işte su alanının böyle bir bakışla ele alınması ama bu böyle biraz güçlü bir ne tür alt teori içeriyor. Kullanılıyor, çok kullanılıyor. Gördüğüm fotoğraflardan kullanılıyor. O başka bir şey ama ben burada çok özel bir şey, atlamış da olabilirim; söylediğim çok değerli bir şey değil yorumlarım, sadece görmeden benim üzerimde bıraktığı etki üzerinden konuşuyorum. Kamusal alan açısından son derece güçlü. Kullanım açısından son derece güçlü. Farklı disiplinlerin bir arada olması açısından da herhalde iyi bir çalışma olmuştur diye düşünüyorum; birebir üzerine basmadığım için tam yorumlayamam. Şeye gelince yine içinde bulunmadığım iki iş. Chicago Millenium Park diğeri New York High-Line. Chicago Millenium Park da kendi görevini yapmış bir iş açıkçası. Yani o kalabalığa karşı olabilmek, karşı derken karşılık verebilmek, bir çok konuyu hatta bir çok yeni diyebileceğimiz teknikleri hatta böyle biraz yeni bir dil gibi gözüken aynı zamanda da low-tech dillerin de içinde olan kırsal peyzajın vs.nin ama acayip bir konstrüksiyon da yapılmış süslemeler vs., böyle totemik dijital şeyler, bomboş bir alan falan olarak bakarsak. Kendi içinde ilginç bir yer ama çok özel değeri var mı? Yani Fransa'daki La Villette'in o endüstriyel müze, bilim müzesi vs. bölümü çevresinin önemi nasılsa o kadar bir önemi var ama iyi dizayn edilmiş, iyi teknolojilerin kullanıldığı bir yer. Burada yeni teknolojiler var, sulama teknolojileri mesela önemli bir konu. İşte altyapı teknolojileri önemli, toprak teknolojileri, toprak üretme teknolojileri açısından önemli. Yani o toprağın nerdeyse çöpten üretilmesine kadar giden prosesler önemli. Sonuçta iyi dizayn edilmiş bir park. Dünyayı kurtarmış mıdır emin değilim. Kimsenin de böyle bir iddiası olduğunu da zannetmiyorum, gerekli midir ondan da emin değilim. Ne kurtarır yine söylüyorum, bu şuna benziyor; konu konuyu açıyor. Leed sertifikası konusu. Yani işte atıyorum x binası platin Leed alıyor; diğeri başka bir Leed alıyor, öteki normal Leed alıyor, diğeri Breeam alıyor. Alıyorlar yani kendi 'circle'ları içinde tırnak içinde doğru işler yapmaya çalışıyorlar. Ama o bile bir şey getiriyor, bazı olması gerekenleri yapmayı algılamış oluyorlar, yapıyorlar. Bazen de o check-listi doldurup yapmıyor olabilirler ama yapıldığını varsayalım daha çok. Fakat konu o noktanın, o yapı için seçimi kente ne kazandırır

ne kaybettirir onun herhangi bir analitik çalışması yok. Yani Leed'den önce aslında oranın kendisi zaten o kadar çok büyük değer kaybettiriyor ki kente, doğaya, her şeye ama onu unutuyoruz. Onun getirdiği o kadar büyük bir tahribat yok diye yeni bir sayfa açıyorsun. Tahribat sayfasını zaten hiç görmüyorsun. O yeni sayfa üzerinden değerlendirme yaparak iyi bir sonuç alıyorsun. Rozetler takmaya başlıyorsun, kokart sayını arttırıyorsun vs. Yani dolayısıyla, tasarım dünyası biraz böyle demek istiyorum. O yüzden ben planlama dünyasına tekrar dönmeyi önemsiyorum yani biz senelerce “şehircilik de nedir?”, “o da nedir?” dedik ama o anlamda bir planlamayla karşılaşmadığımız için böyle dedik ama dünyada bu böyle değil. O noktada olup bitecek her şey modelleniyor yani artık her şey, gelecek projeksiyonları çok iyi yapılıyor ve bu takip edilebiliyor. Bu anlamdaki bilimsel altyapıya sahipler. Dolayısıyla, bu tür işleve tahsis edilmişse - doğru bir tahsis yapıldığını varsayarak bunu söylüyorum - içindeki şey tasarımcının ustalığına bağlı. Ama sonuçta hedefine ulaşmış bir iş oluyor. Uzattım bir parça bunu. Ama New York High Line çok özel bir proje bunların içinde. Yani hani hepsinin kendine göre tadı var ama New York High Line çok özel bir proje. Yani bir kere özel olmasının sebebi ısmarlayanların durumu. Öteki işlerin hiçbirinde böyle bir ısmarlama durumu yok. Aslında onun da altında geri dönersek bir görünen ısmarlayanlar var bir de görünmeyen ısmarlayanlar var. Görünmeyen ısmarlayan kim dersin; arsa simsarları, daha doğrusu ‘land-developer’lar ama görünen şey ne? Buradaki esnaf vs. hepsinin kentin gittikçe bu anlamda yitmeye başlamış, işlevini de yitirmeye başlamış alanın yeniden değer kazanması için uğraşmak. Yarışma fikrini ortaya koyanlar da bu insanlar yani belediyenin gelip yarışma yapalım, burayı kurtaralım dediği bir iş değil. Şimdi aslında bence konu böyle bir yerde, yani biraz önce bütün konuştuğumuz paketlerin ortak yanı o. Merkezi irade “hadi buraya şunu yapalım, dönüştürelim.” diyorsa orada bir terslik var. Bu aynen teorinin uygulamaya geçmesi gibi. Kuramlar da yani kendi düzlemlerinde veya iletişim içinde oldukları gruplar içinde geçerli bir şey. Biraz ona benziyor. Ama burada başka bir şey var. Ama yine bunun altında inanılmaz bir spekülasyon isteği yatıyor. Yani bu da olabilir. Bunları ayıplamamak lazım. Senelerce parayı ve kapitali ayıpladık. Bu doğru bir şey değil. Kapital, ancak dönüştürebilir. Veya çok özel bir bilinç. Yani vardır dünyada muhtemelen böyle yerler, o benim bilgisizliğimden dolayı söyleyemediğim bir şey olabilir, çok belki özel şeyler vardır. Mesela var doğru, Küba’da. Küba’da çok iyi işler var bu anlamda, yani acayip bir sefaletin ve büyük bir bozulmanın getirdiği bir şeyi, mesela işsizlik için bütün kentsel alanların içine kadar sızacak çok ilginç tarımsal küçük işletmecilerle bu işin desteklenmesi gibi. Hani oradaki insanların kendi işlerinde kurdukları yeni deneyimleri var mesela, çok ilginç deneyimler bunlar. Ama bu çok kentli bir parça. Seçilen proje de bence çok özel bir proje. Sonuç da çok özel bir sonuç. Kentin inanılmaz bir parçası olmuş bir kamusal alan, çok ciddi teknolojik sorunları çözmüş. Ve bunu çözerken de, atlayıp zıplamamış, kendi içinde son derece - kullanacağım kelime- edepli kelimesi falan gibi bir kelime bulmak istiyorum. O da önemli bir kavram değil aslında ama. Tadında, dozunda falan gibi kelimelerle biraz belki benim kendi jenerasyonumun görmek istediği şeyler olabilir içinde. Yani derdini hakikaten çok iyi çözmüş, çok içten, esas kelimeyi şimdi buldum; samimi değil. Ama bu samimi bir iş. Samimi olmasının sebebi aslında altında dediğim gibi para kazanmak üzere bu işi yapmış insanların kendi ölçeklerindeki o konuya yönelmiş samimiyetleri de var aslında. Yani birçok proje giriyor bu yarışmaya, böyle bir proje için yani belki en seçilmeyecek proje seçilmiş durumda. Ve bu projenin etkileri, bunun yapılmışlığının etkilerinin geri dönüşüme katkısı çok hızlı yaşanmış bir proje. O yüzden ben bütün deminki soruların vs.nin güzel bir özeti olarak bu

projeyi algılıyorum açıkçası. Potsdamer Platz'a gelince bence o da bir standart bir doldurma projesi. Yani kötü bir proje değil, akıllıca yapılmış olabilir, ekonomik olmuş olabilir. Birçok basit şey, konuları çözmüş de olabilir. Nedir bu çok özel midir? Soru işareti. Demin Londra örneği için de aynı şeyi söyledim. Barcelona Diagonal Mar Park için, o da enteresan bir proje. Mülkiyet sorunu olan bir proje. Aslında garip bir hukuksal durumun devam ettiği, belli zamanlarda insanlara açılan belli zamanlarda kapanan bir yer. Aslında bu arsa bir hukuka göre arkadaki konutların arsası bir başka hukuka göre kamusal alan. Dolayısıyla aralarındaki uzlaşma, çocuklar evlerine dönünce bu park kapatılıyor. Yani kendi insanları yaşantıya başlayınca park kapatılıyor. İnsanlar evlerini terk edince yani gün içinde boş olduğu için park haline geliyor. Aslında enteresan başka bir açıdan bakınca. Bence bu da yerini bulmuş bir proje. Hani bir 'over-design' havası varmış gibi gözükse de, iyi, bir retro tadı da olan bir iş. Yani hani onu da görüyorum. Yine söylüyorum, çok eski bir bakışla yapılmış çok yeni ama gerçekçiliği de çok iyi bilen bir tasarım, yeni nesneyi çok iyi tanıyan bir tasarımcının elinden çıkmış bir iş. Bir çok iyi teknik var. Yani bunlar özellikle 'gabion'uydu, suyun korunumuydu, suyun dönüşümüydü, işte filtrasyon teknikleri, biyolojik teknikler vs. vs. Hakikaten çok kullanılan kentin özel de bir noktası aslında birleştiren, aynı deneyimli bir tasarımcının işi olduğu anlaşılan ama böyle fişkırmayan bir iş. Yani öyle fazlalık varmış gibi gözüküyor ama o nesnelere de çok zor nesnelere tasarlaması. Mesela bunu da şapka çıkartılacak iş paketine koyuyorum. Citroen Parkı'na bakınca böyle tipik aks üzerine oturmuş falan gibi gözükse bile, biraz böyle hani demode yarışma tadı olmakla beraber bence o da kendi içinde görevini yapmış bir proje. Onun da mesela öyle bir özelliği var. Birçok şeyin yani birçok tasarımcının gözünü açtıran bir proje bence. Yani görmelerine yeniden, bu da böyle bir de konstrükte etme yeteneği olmuş olan ama şu anda görevini bitirmiş bir park denebilir mesela. Yani 3.4.5. okumalarda artık okunamaz hale gelebilir bu proje. Ama özel bir iştir, literatürlük bir iştir kendi içinde. Ama o özel olma durumunu kendi dönemi içinde bitirmiştir yani öyle söyleyeyim. Ama yine bir çok konuyu içinde yani işte ne bileyim ben çocukların çılgınca su içindeki su oyunlarının neredeyse ilk örneklerinden biridir. İçine girilen taş ve su başka havuz şeyi yok. O Fransız kültürünün dev o 'tapis-vert'lerinin bir başka hali. Küçük böyle göndermelerimiz falan olduğu için hoş yanları olan bir proje. Doğayı da, mevcut doğayı da çok iyi kullanmıştır. Mesela 'geoblock'ların, üzerinde yeşil olabilecek zeminlerin kullanıldığı dünyadaki ilk işlerden bir tanesidir. Enteresandır, o seraları, her bir cep bahçesi, onlardaki doğa ile kurulan yeniden kurulan ilişkiler. Kentin neredeyse banliyösü, dışı ile yeniden ilişki kurmak adına da kentin ulaşımını arttıran, kentin uzantısını arttıran, gitmek istenen bir yer olması açısından güzel bir proje. Çok iyi kullanılan bir proje. Yani çok ciddi ve çok kaliteli kullanılan bir iş olması açısından da özel bir proje diye yorumluyorum. Efendim galiba bitirdik?

-Çok teşekkür ederim.

Ben teşekkür ederim.

EK B.8 Görüşme No:12 - Peyzaj Mimarı 02

2. Peyzaj Mimarı / 30-40 yaş arası / kadın / akademisyen

-Genel sorular kısmında altı soru var. Bir kentli-tasarımcı olarak görüşlerinizi almak istiyorum. Peyzaj tasarımının kent ve kentli için nasıl bir önemi olduğunu düşünüyorsunuz?

Her şeyden önce, açık mekanlar yani kentin içinde, yaşam alanlarımızı oluşturan, kapalı alanlar dışındaki açıklıklar normal sağlıklı insan ve yaşam için büyük bir gereklilik aslında. O alanlarda çok vaktimiz geçiyor ve biz buraları bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde yani evden okula okuldan eve, işe vs. giderken her anlamda aslında maruz kaldığımız noktalar olarak kullanıyoruz. Kapının dışına çıktığımız andan itibaren. O sebeple bir gereklilik yani çok büyük bir gereklilik. Fiziksel anlamda insanın kendini yenileyebilmesi anlamında gereklilik. Sağlıklı çevre koşullarının sağlanması anlamında gereklilik. Aslında olayın çok farklı boyutları var. Ekolojik yönden kent sağlığı için gerekli olan bir durum, psikolojik yönden insanın gelişimi için gerekli, toplumsal anlamda baktığımızda, o kentli bilincinin de olduğu noktalar aslında. Bir platform, sosyal bir buluşma alanı, platform olarak önemli. Farklı yaş gruplarına hizmet eden mekanlar olarak önemli, ne bileyim yaşlılar, çocuklar. Zaten bir binayla ilişkili olan yaşam alanlarımız olduğu için önemli. Biz sadece kapalı hacimlerin içinde yaşayamıyoruz. Bu anlamda önemli olan bir konu, o alanların tasarımının hangi işlevlerle donatılması gerektiği, diğer kenti oluşturan unsurlarla ilişkileri, mekansal ilişkileri, fiziksel anlamda sunduğu kalite. Bütün bunlar çok kritik konular, sağlıklı bir kent yaşantısı için.

-Kent içerisinde kamusal peyzaj tasarımının gerçekleştirildiği yerlerde ne gibi değişimler gözlemliyorsunuz?

Şöyle bir gözlemim var benim; bir misafirim geldi, Amerika'dan, onunla gezerken benim kenti başka bir bakış açısıyla değerlendirme fırsatım oldu ve gözlemlediğim şu; aslında Türk halkının, Türkiye için konuşursak, müthiş bir açlığı var açık alanlara. Yani insanlar her noktada özellikle hafta sonları -o piknik kültürü var ya- yani bunu gerçekleştirebilecekleri mekanları arıyorlar. O mekan bu donatıyı içersin yani bunun için uygun olsun veya olmasın kişi orayı kullanıyor. Bu bir kıyı hattı da olabilir. Bu küçük bir refüj alanı da olabilir. Fark etmez nerede olduğu, sadece bir yeşil alanın olması yani insanların orada hafta sonu özellikle, aile olarak gidip orada vakit geçirmeleri şeklinde ama bu bir değişim mi değil mi yani hep mi böyleydi, ben mi yeni algıladım onu bilmiyorum.

-Peyzaj tasarımı yapıp kent içerisine yerleşmiş bir alan için, o alanın kentle kurduğu ilişki ya da hayatla kurduğu ilişki nasıl değişiyor? Böyle bir değişim gözlemliyorsunuz musunuz?

Böyle bir değişim herhalde, daha böyle meydan kurgularında mı oluyor? O alanlar biraz daha sosyal anlamda aktivist şeyler için bir buluşma mekanı. Ama tasarım anlamında baktığımızda bilemedim.

-Tasarımın gerçekleştirildiği durumlarda bir değişiklik gözlemliyor musunuz?

Kullanım potansiyeli artıyor tabii, doğal olarak. Bu alanlar daha çok kullanılıyor. Dış mekanın kullanılabilirliği anlamında bir değişim oluyor.

-Kamusal alandan beklentileriniz nelerdir? Kentli olarak.

Bir kere güvenlik herhalde bunların en başında gelen şeymiş gibi geliyor. İki, gerekli donatıları içermesi.

-Güvenlik derken, onu açar mısınız biraz? Nasıl bir güvenlikten söz ediyorsunuz?

Yani herkesin rahatlıkla oraya gidip vakit geçirebileceği, bir takım olanakların olması, ben oraya gecenin bir vakit de gitsem gündüz vakti de gitsem bir güvenlik kaygımın olmaması. Oranın canlılığı bir anlamda. Canlı olan bir yer aynı zamanda, güvenli bir yer oluyor. Boş veya tedirginlik uyandıracak bir yapıda olmaması, kamusal alanın her daim o canlılığa sahip olması gerekiyor ki, o da doğrudan tasarımın başarısı zaten. O canlılığı tasarım sunabiliyorsa, o alan zaten güvenli oluyor. Böyle bir güvenlik meselesi var. Dediğim gibi gerekli donatıların olması, bir binayla ilişkili bir açık alan da olabilir. Orada vakit geçirme için sunulan donatılar yeterli mi? Bu çok basit bir oturma birimi de olabilir. Yoksa orada durmuyorsun, başkalarının ne yaptığıyla çok fazla ilgileniyorlar. Yani sıkılmadan saatlerce oturup orada seyredebilirsin etrafı. Yani benim için en önemlisi canlı olması, o mekanın canlılığı her daim, böyle bir boşluk hissi uyandırmaması.

-Yani vakit geçirme olanakları olarak beklentileriniz neler olur?

Bir buluşma alanı olarak mesela veya dediğim gibi, oturma dinlenme alanı olarak olabilir belki.

-Özgürleştirici bir kamusal alan nasıl olabilir sizce? Yani bireyin özgür olabildiği bir kamusal alan?

Düşünelim, bireyin özgür olabildiği.....Şöyle kendimi düşününce, bir kullanıcı olarak hayal ettiğimde, farklı insan gruplarının, farklı yaş gruplarının bir arada olduğu alanlar daha insanın rahat hissettiği yerlermiş gibi geliyor. Yani sadece toplumun belirli bir kesiminin buluşma mekanı değil, her yaşta insanın, her sosyal gruptan insanın gelip bir arada buluşabileceği mekanlar biraz daha serbestlik hissi uyandırıyor. Ölçek bence önemli, mekanın biraz daha böyle sıcak ilişkiler kurabileceğin ölçekler. Bu biraz da toplum yapısıyla da ilişkili. Toplumların dış mekanı kullanma alışkanlıkları da farklı. Yani bir Amerikalı düşündüğümde ben orada şundan çekinmiyorum; gidip birinin yanına oturduğumda diyalog başlıyor. Yani bu interaksiyona geçme olayı, birey olarak oradasın ama kişiyle birebir iletişime de geçebileceğin mekanlar olduğu için. Mesela Amerika'da böyle bir durum çok daha özgür çünkü o interaksiyon olayı da fazla ama o toplum yapısıyla ilgili bir şey. Burada gittiğinde kendin oturuyorsun, kendin yapıyorsun, biriyle buluşuyorsun buluşuyorsun. Böyle bir durum var. Daha özgür, belirli ölçekte, 'intimate' dediğimiz, daha küçük, samimi ve içerdiği donatılar, nasıl tasarlandığı da önemli. Bunlarla da ilişkisi önemli ama biraz daha kuşatılmışlık hissi yani bir boşlukta olmama, bir platform üstünde bulunmama durumu, etkilermiş gibi geliyor bana.

-Peki, kentin niteliği bozulmuş alanlarında uygulanmış peyzaj projeleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz? Bunu şu bağlamda değerlendirebiliriz; kamusal alan olarak güçlü bulduğunuz böyle proje örnekleri var mı? Nasıl bir değerlendirme yaparsınız?

Sonuçta hiçbir işlevi olmayan boşluk, bırakılmışlık, eskimiş harap, bu kelimeler tarif ediyor sanırsam; bu tür bir alanın peyzaj tasarımıyla canlandırılması müthiş bir potansiyel. Yani bu da oraya yaşantının sokulması demek oluyor. Oraya insanların buluşacağı yeni bir açılım sunulmuş oluyor. Zürih'te bulundum böyle bir alanda; MFO Park. Ama öncesini bilmediğim için bilmiyorum şey olur mu yani oranın atıl haldeki durumunu bilmiyorum sadece şu an MFO Park olarak biliyorum. Ve çok küçük bir alan, eski bir fabrika alanının dönüştürülmesi işi. Ve oraya yapılan bir

peyzaj tasarımı uygulaması var. Müthiş bir canlılığa sahip orası çünkü çok küçük bir yerde böyle bir yapı adasının ortasında bir alan gibi, bir boşluk yeniden bir başka şeye dönüşüyor. Benim gittiğim saatte, akşamüstü saatinde, gayet canlıydı; herkesin oraya gittiği bir durum bu öyle, yani yapıldıktan sonraki hali, tasarlandıktan sonraki hali ama yüzde yüz eminim ki, orası atıl durumdayken boş, hiçbir işlevi olmayan yaralar gibi, lekeler gibi kent dokusu içerisinde. O yüzden peyzaj tasarımı bu alanların tekrardan insan yaşantısına dahil edilmesi anlamında çok önemli. Onun dışında, şimdi benim yakın çevremde böyle bir şey gözlemlemedim çünkü öyle bir proje yok.

-Karşılaştırma olarak sormuyorum zaten. Dönüştürülmüş bir alanın kamusal alan olarak nasıl bir güçte olduğunu değerlendirebilir misiniz?

Çok güçlü olduğunu düşünüyorum, insan yaşantısına dahil olduğu için, yani ek mekanlar sunduğu için.

-Ek mekanlar?...

Ek mekanlar sunduğu için, artı mekanlar diyebiliriz aslında. O yüzden çok çok güçlü.

-Mesela nasıl artı mekanlar? Tanımlayabilir misiniz?

Artı mekan...eskiden yokken şu an var. Eskiden orada o işlev yokken şu an yeni bir işlev kazandırıyor. Yani bir popülasyon çekiyorsun, bir çekim noktası, cazibe mekanı da diyebiliriz. O mekan artık biraz piyasa, arazi piyasasını etkileyen bir durum haline de geliyor. Yani çekici hale gelmesi işte emlak piyasasını arttırması vesaire... bu tarz şeyleri var. İkincisi, kirlilik meselesi, kirlenmiş bir alan, sağlık anlamında düşünürsek ne oluyor? Daha sağlıklı hale getirilmesi de sorgulanır. Bizim sağlıklı sandığımız şeyler altında çok yüksek oranda kirlilik içeriyor olabilir vs. Ama genel olarak kuvvetli bir yan. Peyzaj tasarımı bu tür alanların geri dönüştürülmesinde, iyileştirme yani sağlıklı bir hale getirilmesinde çok çok büyük bir söz hakkına sahip ve çok kuvvetli bir araçtır. Bu çok önemli, yani hiç kimse yaşadığı yerin yanında, yakınında, yakın çevresinde sağlık koşulları anlamında böyle degrade alanlar görmek istemez. Varlığını bilmek bile suç oranını düşürür tasarlanmış bir alanın. Bir takım grupların buluşma mekanı olan yerlerin değişimi oluyor; orada yine. Toplumsal yani kullanıcı kitlesi değişiyor. Kötü niyetli insanların mekanları suç oranını azaltır bir pozisyona aslında getirilmiş oluyor. Ekolojik anlamda, çevre sağlığı anlamında çok büyük bir yeri var. Ve bu aslında halk bunun hiç farkında değil. Yani, 'invisible' yani görünmeyen kirliliğin yayılma yolları var, yani mutlaka gidip dokunmak değil bu, o mekanın taşına toprağına geçtiği için. Kirlilik çok başka kanallardan yayılıyor. Peyzaj tasarımının bunu önleme veya dağıtma potansiyeli de var. Yani yanlış bir karar o kirliliğin etrafa yayılmasına neden oluyor. Taşıyıcılar vasıtasıyla. O yüzden tasarımcıların da bunun farkında olması gerek.

-Taşıyıcılar mesela?

Hayvanlar olabilir, o alanda bulunan. O kirlilikle temas halinde bulunan, bitkiler olabilir. Gelen geçen insanlar olabilir. Yeraltı suyu olabilir.

-Yani aslında, fiziksel ve biyolojik bir kirlilikten söz ediyorsunuz?

Aynen öyle, tabi. Çünkü bu alanların bir çoğu farkında yani onu nasıl tarif ediliyor, gizli kirliliğe sahip. Yani bir etiket konulmuyor ama aslında kirliliği. Ve bu projelerin bir çoğunda yani bu tür dönüştürme projelerinin bir çoğunun en büyük problemi de bu. Soruyu tekrar hatırlatabilir misin?

-Kentnin niteliği bozulmuş alanlarında uygulanmış peyzaj projeleri üzerine konuşuyorduk...

Sosyal boyutundan bahsedebiliriz, yani buluşma mekanı. Ek mekanlar demiştik, değil mi? Nasıl bir mekan? Bu anlamda, ek mekan yani. Dediğim gibi yeni bir sosyal mekan aslında belki de en önemli şey, kentlilerin bir araya gelecekleri mekanlara ihtiyaçları var. Ve zaten kentin kendi yapısı, gittikçe yoğunlaşan yapısı içerisinde bu tarz nitelikli mekanları bulmak zor olabiliyor. Bu anlamda da bir potansiyel sunuyor.

-Mesela buna paralel olarak, kentlinin bir araya gelmesi için bir açık alanda bu ek alanlar üretildiğinde hangi araçlarla oraları kullanılabilir hale getirebiliriz?

Anladım. İşlev anlamında mı soruyorsun? O mekanın içeriğinin ne olduğu... Yani ben orada ne yapacağım? Mekan vardır, tamamen bir aktivite olması gerek, oranın yaşaması için. Nedir? Konserdir. Nedir? Planlı programlı aktiviteler olabilir. Veyahut ilgi çekici, aslında bu doğal içerik biraz, kentlinin biraz daha doğal ortamlarda bir arada bulunabileceği yerler sağlamak, o yapılan araştırmalara baktığımda muhtemelen yani yüzde 90 yeşilin yani bitkisel materyalin varlığı evet, insanları oraya çeken bir unsur olarak görülüyor. Yani bu kent içerisinde biraz daha önemli değil mi? Yani o denge var ya, hani kentin doğasına uygun bir şeyler üretmek, içerdiği doğal bileşenler dengesi diyelim. Doğayla birebir temas halinde olma durumu olabilir. Onun dışında tabii ki, içinde bulunduğu bağlamla biraz ilişkili olması yani oraya kolaylıkla gideyim, ben kolaylıkla ulaşabileyim. Özel bir çaba gerektirmesin oraya ulaşmak. Bu ilişkilerin iyi çözülmüş olması gerekiyor. Ve o insanları oraya çekecek dediğim gibi donatıları olmadığı yerde örnek olarak; Mustafa İnan Kütüphanesini önünü düşün. Başarısız bir açık alan. O yüzden olay sadece binayla bitmiyor. Bununla ilişkili açık mekanlarda insanlar nerede duracak nerede vakit geçirecek, oturuyor muyuz, kalkıyor muyuz, buluşuyor muyuz yani bütün bu ilişkilerin harekete dair ilişkilerin kurulması önemli.

-Peyzaj kavramı ve yeni kent kuramları ilişkisini bugünün kenti ve kentlisi üzerine düşünerek değerlendirebilir misiniz?

Bu ikisi arasındaki ilişki mi? Ben uçurum olduğunu düşünüyorum arada. Şu anlamda, peyzaj kuramları kent kuramları bir noktada birbirleriyle daha çok ilişkilenemeye başladı ama bu halka ne kadar yansıtılıyor, yani kullanıcıyı nasıl etkiliyor bu teoriler. Kullanıcı gözünden bakınca biraz daha boşluk varmış gibi geliyor.

-Kent bakımından da konuşabiliriz... Bir de şu şekilde sorabilirim; kent kuramlarından peyzaj kavramı nasıl etkileniyor? Nasıl görüyorsunuz? Peyzaj kavramı, kent kuramlarını nasıl etkiliyor?

Ben şöyle düşünüyorum. Daha çok bu ilişkinin peyzaj kökenli teorilerden kente sıçradığını düşünüyorum. Belki bunun tam tersini savunanlar olabilir, ben bunun tam tersi olduğunu okuduğum metinlerden çıkarıyorum. Yani artık peyzajın, kentin gelişimi için bir model olarak düşünülmesi, peyzajın içinde yer alan işte bir takım büyüme senaryoları, ekolojik süksesyon senaryoları, adaptasyon senaryoları, yani hepsi ekoloji biliminden peyzaja sıçrayan işler aslında. İlişkinin bu yönde olduğunu düşünüyorum, kent bu yönde bir dönüşüm içerisinde. Peyzajın kent sistemlerine müdahale şekli de değişti, derecesi de değişti. Şu an ben kendi uzmanlık alanımdan bu şekilde görüyorum. Bu anlamda müthiş bir sinerji var. Yani sinerji ama peyzaj tarafından akıyor kente. Kenti dönüştürme potansiyeli ile aslında bu kuramlar da bu şekilde çıkmıyor mu? Alanlar var, kent içinde alanlar var. Arazi değerli bu arazilerin

yeniden değerlendirilmesi gerekiyor. Bu yeniden değerlendirme sürecinde peyzaj tasarımı öyle bir kimlikle çıktı ki, teoriler üretiliyor bu durum içerisinde. ‘Landscape Urbanism’ belki bunun en görünür şekli. Bir kentsel tasarımcı veya bir mimara sorsanız tam tersini söyleyebilecektir belki. Ama ‘Landscape Urbanism’ peyzaj kökenli bir yapı sergiliyor ve tamamen kentin dediğim gibi güncel gereksinimler, çağdaş gereksinimler doğrultusunda yeniden organizasyonuna yönelik bir teori. Bu mekanlar üstünden yani ‘vacant land’ dediğimiz kavramlar altında çok güçlü bir dönüştürme potansiyeli var. İkisi arasında böyle bir kuramsal ilişki var ama dediğim gibi bunların hepsinin temeli ne? Canlı bilim, canlılar arasındaki bütün bu ilişkiler üstünden çıkıyor, ekolojik sistemler üstünden çıkıyor bütün bu ilişkiler.

-Kentliyi nasıl etkiliyor olabilir?

Bir takım sözler teoriler konuşuluyor, bir grup arasında bunlar çok büyük mesele ama bunu kullanıcı nasıl algılıyor ben o kadar güçlü olduğunu düşünmüyorum. Sadece kullanım şu noktada, bir kullanıcı olarak...Kent şu an müthiş bir pratik ve o hızlı yaşama uygun bu atıl alanların tasarlanması dediğim gibi yine ek buluşma yerleri, vakit geçirme yerleri, bir araya gelme yerleri. Kentli imajında bir takım içinde bulunulması hoş olmayan ürkütücü mekanları işlevsel hale dönüştürmesi. Ve bunu yaparken de çok insancıl bir şey içermesi amaç. İşte ekolojik anlamda da sağlıklı olsun. Kentin böyle bir yapısı var diyorsun, böyle bir dinamik var diyorsun, bu dinamiğe uygun yeni mekanlar, bu dönüştürülmüş mekanlar en güzel örnekler. Buraları kullanıma açıyorsun, kentli açısından bu.

-‘Landscape Urbanism’ teorisiyle baktığımız zaman, kentin dönüşümüne ya da yeni durumların ona eklenmesine, bu teori ile okuma yaparsak; insanların üzerinde nasıl bir etkisi var diyebiliriz?

Temelinde yaşam koşullarının iyileştirilmesine, dayanıyor hepsi. Ama bu kent kötü, biz bunu iyileştirelim gibi değil. Kentin doğasına uygun gibi. Her yere o ‘doğa’yı bir şekilde yaratalım değil. Zaten ‘landscape urbanism’in en iddialı olduğu nokta altyapılar üzerinden bir takım dönüştürme senaryolarına gitmesi. Şimdi altyapı dediğin zaman, insanların sadece zorunluluk amacıyla orada bulunmak durumunda olduğu şeyi, bu dönüştürme projelerinin bir çoğuyla kullanılabilir mekanlar haline dönüştürülüyor. Bir de peyzajın kendi altyapı olma durumu var. Yani yeşil sistem, su sistemlerinin, işte drenaj şebekelerinin, kent içinde de böyle bir pozisyonu var. Kentin daha sağlıklı, ekolojik anlamda daha sağlıklı hale getirilmesi adına peyzaja bakış açısı değişti. Bu kentliye ne sağlıyor? Sağlıklı çevre koşulları sağlıyor.

-Peki. Şimdi bütün bu genel değerlendirmelere paralel olarak; örneklem oluşturan peyzaj projeleri var. Onlar arasında Paris’te Park Andre Citroen, Berlin’de Potsdamer Platz, Londra’da The Thames Barrier Park, Barcelona’da Diagonal Mar Parc, Chicago’da The Millenium Park, New York’da The High Line. Şimdi, bunlar arasında gördükleriniz ve düşündükleriniz üzerinde, özellikle gördüğünüz, takip ettiğiniz ve düşündüğünüz projeler üzerinde konuşabiliriz.

The High Line’dan başlayalım.

-Tamam.

En yakın zamanda gördüğüm örnek olarak. High Line’nın öncesini bilmiyorum. Dediğim gibi bu alanların dönüştürüldükten sonraki hallerini biliyorum.

-Bu örneklem alanlarını değerlendirirken genel olarak hangi sorulara yanıt arıyorum, onu okuyayım. Bu projenin güçlü gördüğünüz yanlarını ve zayıf gördüğünüz

yanlarını değerlendirir misiniz? Bu projenin tasarımının; yeni kavram, strateji ve taktikler ile ilişkilendirme değerlendirmesini yapar mısınız? Bu tasarımın, bulunduğu kent ortamı bağlamında yenilikçiliğini nasıl değerlendirirsiniz? Bu projenin diğer tasarım disiplinleriyle ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz? Bu projenin tasarımının kullanıcı odaklılık seviyesini nasıl buluyorsunuz? Orada bulunduğunuzda kullanım yoğunluğunu nasıl gördünüz? Bu projenin kentliyi interaktif ya da düşünsel olarak içerisine dahil edebilme gücünü nasıl değerlendirirsiniz? Bu hem şu andaki durumu olabilir hem de proje sürecini biliyorsanız, onunla ilgili olabilir. Bu alanın kamusal alan olarak gücünü nasıl değerlendirirsiniz?

The High Line'ı üzerine konuşacak olursak, bence bu çok başarılı bir dönüşüm projesi. Eskiden yükseltilmiş bir tren hattı olan bir yapıyı bir parka dönüştürme fikri, önceden düşünülmüş örnekler var böyle ama bir altyapının, kullanılmayan bir altyapının, yerden yükseltilmiş bir parka dönüştürülme fikrini yenilikçi görüyorum ben. Ve tasarım dili anlamında çok kuvvetli buluyorum. Tasarımın ortaya çıkışı olarak da gösterilen bu doğanın o altyapı sistemini kaplama hali işte doğal süksesyon sürecini yani oradaki doğal süreçler sonucunda o gelişmiş durumun yorumlanıp, tasarıma aktarılması, tamamen son dönem kavramlardan, peyzaj tasarımındaki son dönem kavramları iyi bir şekilde yansıttığını düşünüyorum. O anlamda başarılı, tasarım dili anlamında. Kullanım açısından, kentliyle olan ilişkisi anlamında, çok kalabalık bir yer. Yani günün her saatinde çok ciddi bir kullanıcı kitlesine sahip. Gelen turistler, New York'a gelen turistlerin görmek istedikleri bir yer. Orada yaşayanların da vakit geçirdiği bir alan haline gelmiş durumda. Yani kullanıcı odaklılığı açısından seviyesi yüksek o anlamda. Kent ortamı bağlamında değerlendirirsek; bu strüktürün değdiği noktalardaki emlak piyasasını arttırmış durumda. O anlamda, bir strüktürün tasarımıyla aslında ciddi bir kentsel rejenerasyon olayı, bunun peyzaj tasarımı yoluyla yapıldığını düşünürsek çok iddialı bir şey aslında. Ben gittiğimde bu olay tamamlanmış değildi çünkü daha ilk aşaması inşa edilmişti ama çok büyük bir potansiyele sahip. Bundan birkaç yıl sonraki durumu aslında az çok görebiliyoruz. Yani sosyal ortam sağlama anlamında çok güçlü. Zayıf gördüğüm bir yanı yok.

-Peki sosyal ortamı nasıl sağlıyor gibi gözüküyordu? Özel olarak dikkatinizi çeken bir durum oldu mu? İçeriği, donatıları vs. anlamında...

Donatılar anlamında, mekan organizasyonunun ona göre şekillenmesi ilginç. Mesela; daha fazla çeşitlilik sunuyor, farklı grupların kullanabileceği mekanlar var. Farklı grup derken, tek başına olmak isteyebileceğin alanlar, grup içinde olmak istediğin alanlar. Lineer bir dili var bunun ama o lineer dile takılan bir takım mekanlar var; grup grup. O anlamda, donatı anlamında...bu sosyal buluşmaları destekleyen bir yapısı var. Bir de ilginç olan şey, kullandıkları bitki materyalleri oldu. O da ilgi çekici bir şey çünkü o yörenin doğal bitkilerini kullanıyor, bir takım bilgiler var. O anlamda da böyle bir hizmeti var. İnsanların gerçekten yaşadıkları o lokal ölçekte hangi bitki türleri var. Bunları görebilecekleri bir içeriğe sahip, bir dili var en azından. Bu şekilde, iki anlamda yorumlayabiliriz. Strüktürel bir durumu var. Aslında mühendislik işi çok kuvvetli bu projenin. Bu anlamda peyzaj tasarımının uygulamasındaki başarı tamamen bu herhalde, interdisipliner. Bir de tabii, çalışma ekibine baktığımızda çok ciddi. Piet Oudolf muydu? Bitkisel tasarımı, bu konuda uzman bir kişi tarafından yapılmış, ekoloji uzmanları var. Konstrüksiyon kısmıyla çalışan ekibi de ayrı. Çünkü orada da bu yağmur suyunun yönetimi vs. gibi konular, seçtikleri materyallerden, onu işte uygulama tekniklerine kadar böylesi bir 'sustainable' yani sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yani kullandıkları bitki

materyallerinden yapısal malzemelere kadar sürdürülebilirlik üzerine giden bir proje. Bu anlamda, başarılı, interdisipliner bağları kuvvetli. Kamusal alan olarak; dediğim gibi iddialı bir duruşu var. Yani fikir anlamında, yenilikçi, iddialı. Eskimiş bir tren rayı bu sistemin dönüştürülmesi. Bir de şu var; onu söylemeyi unuttum. Bu proje, bu High Line Friends miydi? Onların teşvikleriyle geliştirilen bir proje. Yani oradaki halk bu durumun çok farkında; buranın geçmişi var ve bu geçmiş elli yıl öncesi mi bilemiyorum. O geçmişi, o ruhu o yerin ruhunu kaybetmeyelim ve bu alanı yeniden nasıl kullanıma kazandırabiliriz gibi de bir organizasyon sonucunda aslında bu işler geliyor. Bu anlamda, orada yaşayanların sürece katılımları bağlamında düşündüğümüzde çok güçlü bir proje olarak duruyor.

-Çok teşekkürler.

Onun dışında. Şimdi Citroen Parc da, bir Citroen Fabrikasının olduğu bir alanın yeniden revize edilmesi olayı. Bu ilk örnekler arasında, bu 'Landscape Urbanism' kavramını, şu an konuşulan projelerin, fikirlerin belki de ilk ortaya çıktığı proje olarak görülüyor. Şimdi içerisinde bulunduğu bağlama baktığımızda bu alan kullanılan, insanların boş vakitlerini geçirdikleri, yoğun olarak da kullanılan bir alan haline dönüştürülüyor. Burada da alanın geçmişine biraz referans veren bir tutumu var mıydı diye hatırlamaya çalışıyorum. Yok galiba. Onun dışında... Ben bu alanı beş-altı sene önce gördüm. Yani 2005 oluyor galiba, 2005 yılında. Kullanım potansiyeli yüksek bir yer. Tabii, parkın biraz daha böyle çeşitli farklı tematik alanları var. Bitkisel anlamda farklı küçük bahçeciklerden oluşuyor. Bu anlamda ilgi çekici bir yer. Onun dışında, kentle kurduğu ilişkiler anlamında, ulaşılabilirlik. Biraz çevresel ilişkileri daha ön planda tutan bir tasarım yaklaşımı, tasarım anlayışı var. Bu anlamda başarılı ama karşılaştırmak gerekirse, The High Line'in etkisini görememişim o dönemde. Kıyaslama yapılırsa tabii.

-Ama bu bir tür ilk proje?

Bu ilk proje. Tabii, o dönem içerisinde değerlendirdiğimizde başarılı bir dönüşüm projesi olarak duruyor. Şimdi... Millenium Park; onu da yakın zamanda gördüm. Bir sene öncesi. Millenium Park da çok yoğun, Chicago'da 'downtown' yani şehir merkezinin içerisinde yer alan, konum itibarıyla de böyle stratejik bir noktada, bir açıklık olarak tasarlanıyor. Ama şöyle bir şey var; benim gözlemlediğim. Buradaki bu strüktür Gehry tarafından mı tasarlanmıştı?

-Evet.

Bu konser strüktürü, yani bu parkın kullanımında çok büyük bir etkiye sahip. Buradaki kalabalığın asıl nedeni aslında biraz da bu konser etkinliği. Benim gözlemlediğim, onun dışında turistik açıdan müthiş bir potansiyeli var. Ben de turist olarak gittim oraya. Buradaki 'bean'ın etrafında bulunmak çok önemli. Çünkü önemli bir tasarım öğesi olarak duruyor orada. İnsanların birebir o öğeyle iletişime geçme, interaktif bir şekilde iletişime geçme durumları var. Görsel anlamda da yani. Hani herkes onun önünde durup resim çektiyor. Herkes bir şekilde dokunup, kendi hallerine bakıyor, yansımadan. Bu anlamda bir gücü var; o 'bean'ın. Bu konser alanı, bir de bunun yakınında Kathryn Gustafson tarafından tasarlanan bahçeler, perenial bahçeler var. İşte sezonlara göre değişen bir bitkisel çeşitliliği sunuyor. Bu anlamda, bu bahçeler ön planda ama şöyle değerlendiresek; Chicago'da yaşayan, kent merkezinde yaşayan insanlar daha çok bu konser etkinliği için buraya akın akın gidiyorlar. Ama turistler için de yani kente gelen Chicago'yu tanımak isteyen kişilerin de gittikleri en önemli noktalardan birisi, Millenium Park. Turistik anlamda da çok büyük bir çekimi var. Bu da bir dönüşüm projesi. Artı burada kullandıkları

tasarım öğelerine bakınca, burada oluşturdukları interaktif ekranlarda sen yüzünü de görebiliyorsun bir yandan. Kullanıcıyla birebir ilişkiye geçme kanalları var. Bu anlamda başarılı bir park. İşte çocuklara yönelik sunduğu, ekranların yakın çevresinde bir takım su oyunları var. Çocuklu insanlar çok ciddi bir şekilde burada vakit geçiriyorlar. O anlamda iyi. Tasarım anlamında çok başarılı, çocuk oyun alanı tasarımı biraz sorunludur. Hani park içerisinde o parkın bütünlüğünde çözmek önemli bir mesele. Burası o anlamda çok iyi bir dönüşüm projesi.

-Peki eskiden dönüştürülmüşlüğüyle ilgili bir iz var mı?

Referans veren bir şey mi? Yok diye hatırlıyorum. Öyle bir ize rastlamadım. Tamamen yeni bir dili var, yeni bir konseptle, yeni bir içerikle. Bunun altında böyle çok katmalı da bir şey sunuyor yani işlevsel anlamda da kent içerisinde de sunduğu aktiviteler anlamında önemli, gereksinimler. İlişkiler bağlamında yine dediğim gibi, hareket çözümleri iyi sunulmuş, başarılı bir proje. Diagonal Mar Parc'a gitmedim. Potsdamer Platz'a gittim ama bir saat kaldım. Ve de çok deneyimim yok.

-Peki, çok çok teşekkür ediyorum.

Rica ederim, ben teşekkür ediyorum.

EK B.9 Görüşme No:13 - Peyzaj Mimarı 03

1. Peyzaj Mimarı / 20-30 yaş arası / kadın / araştırmacı – freelance tasarımcı

39dak.23san.

-İlk soru şöyle; peyzaj tasarımının kent ve kentli için nasıl bir önemi olduğunu düşünüyorsunuz?

Bir şehri yaşanılır kılan alanlar dış mekan olduğu için peyzaj da bu dış mekanı içeren bir altlıktır. Peyzaj tasarımı da bu dış mekanda geçirdiğimiz bütün zamanı harcadığımız alanların tasarımıdır. Bu yüzden kentlinin gündelik yaşamında ruh sağlığını koruması için büyük önem taşıyan bir tasarım disiplini. Bu anlamda çok kritik olduğunu düşünüyorum.

-Ruh sağlığı için bile gerekir derken, onun altındaki hisler neler olabilir? Neye bakmak gerekir? Kentlinin gözünden baktığımızda.

Yani kent yaşamı zaten başlı başına çok boğucu, yorucu, hızlı, hareketli olduğu için peyzaj tasarımı da bu boğuculuğa alternatif sunmalı. Ya da hani bunu hafifletebilecek derecede estetiği olan, sadece estetik açıdan değil yani ekolojik anlamda da kentin alt yapısını destekleyecek bir duruşu olduğunu düşünüyorum. Ruh sağlığı derken de aslında kentin karışıklığı ve stresine alternatif olmasından bahsediyorum. Peyzaj tasarımının ve peyzaj tasarımının altındaki tasarım alanlarının kamusal alan tasarımı, işte konut bahçesi tasarımı vs. gibi. Bunları herhalde kategorilere ayırmak gerekiyor ama hepsinin farklı önemleri var. Ama kamusal alan açısından bence temel bir ihtiyaç tasarımı.

-Kent içerisinde kamusal peyzaj tasarımının gerçekleştirildiği yerlerde ne gibi değişimler gözlemliyorsunuz?

Bunu Türkiye bağlamında mı soruyorsun?

-Yani hani, yurtdışında da gözlemleyebildiğin bir şey varsa, durum varsa o da olabilir. Ama hani İstanbul ya da başka bir şehirde de olabilir.

Yani, her şeyden öte o mekana ilgi ve kullanım kesinlikle artıyor. Onun dışında, peyzajı tasarlanan alan aslında etrafının da değerlendirilmesine sebep oluyor. Dünyadaki bir çok örneği böyle. Değerlendiriyor da, bir taraftan araziye ve etrafını. Bu ne kadar olumlu bir şey onu bilemiyorum ama kentli açısından, insanların nefes alacak bir mekanı olmuş oluyor. Ve oraya gidip kullanıyorlar.

-Kamusal bir alandan sizin beklentileriniz nedir?

Kamusal bir alandan kişisel beklentilerim. Hiç böyle düşünmemiştim; hep insanların ne beklediğini düşünüyoruz.

Herhalde, izole bir ortam olmamalı, her kamusal alan izole olmak zorunda değil. Çok çeşitli insan görebileceğim bir yer olması önemli. Ne kadar kozmopolit bir yerde yaşadığımı hatırlatacak bir yer olmalı. Benim öncelikli beklentim bu. Onun dışında tasarımcı olduğum için de bu açıdan beni tatmin etmesi gerekir. Yani malzemelerinden, kurgusuna, yürüme yollarına, aydınlatmasına tüm detaylarıyla kentli insanın hak ettiği bir değere sahip olması gerekir.

-Kamusal ortamda nelerin yapılabilir olmasını beklersiniz?

Onlar her zaman çok tasarlanamıyor gibi geliyor bana. Biraz da spontane olabiliyor ama yani şurası amfi tiyatro olsun, şurası bilmem ne alanı olsun diye ayırmaktansa tanımlı boşlukların olmasını ve insanların onları doldurmasını beklerim ben. Neler

olabilir diye düşününce, konserler olabilir. Açık hava etkinliklerini çok heyecan verici ve değerli buluyorum, insanların bir arada bulunması açısından. Onun dışında, sergiler için kullanılabilir kamusal alanlar, belli durumlarda zanaat işlerinin sergilendiği, hafif pazar havası olan yerler gibi kullanılabilir. Ve çocuklar için bir yer ayırmalı diye düşünüyorum.

-Bunun paralelinde bir soru daha. Nasıl bir kamusal ortam ya da kent içinde açık alanda kendinizi rahat ve özgür hissedersiniz?

Nasıl bir kamusal alanda kendimi rahat ve özgür hissederim? Fiziksel olarak konuşmuyoruz değil mi?

-İstedığınız türlü yanıtlayabilirsiniz. İster fiziksel, ister duylulara dair, ister işte niteliksel...

Etkin kullanılan alanda ben kendimi rahat hissediyorum. Herkesin başka şeylerle meşgul olduğu, kalabalık yerlerde belki de. Sert peyzaj yumuşak peyzaj oranını hep gözetirim. Yani tamamıyla sert bir mekanda rahat edemiyorum. Onun dışında sınırları olan bir alan olmalı, ya uçsuz bucaksız bir alanda da kendimi rahat hissettiğimi söyleyemem. Sınır meselesi önemli. Onun dışında rahat oturabileceğim bir yer olmalı kesinlikle. Kent mobilyaları bu anlamda önem taşıyor. Aydınlatması konforlu olmalı.

-Peki, özgürleştirici bir ortam olabilir mi sizce?

Nasıl bir özgürlük bu? Kendimi daha her şeyi yapabilir hissedebileceğim bir ortam mı?

-Kendinizi daha özgür hissedebileceğiniz, sınırlandırılmamış, ve kendinizi ifade edebileceğiniz, dahil olabileceğiniz...

Onu hiç mekana bağlı olarak düşünmemiştim, özgürlük meselesini. Kamusal alandan benim öyle bir beklentim yok galiba. Rahat olmayı tercih ederim özgür hissettirmesine gerek yok, bir mekan nasıl özgürlük verebilir hiç düşünmedim. Ama özgürleştirici özelliğinin olması için nelere sahip olması gerekir?

-Öyle de sorabiliriz. Tasarımcı bakışıyla, onu da öğrenmek isterim.

Açık olması gerekir. Yani geniş olması gerekir herhalde. Bilmiyorum..

- Kentin niteliği bozulmuş alanlarında uygulanmış peyzaj projeleriyle ilgili olarak neler söyleyebilirsiniz?

Niteliği bozulmuş alanlarda, endüstriyel alanlar gibi belki de...

-Terk edilmiş alanlar olabilir, endüstriyel alanlar olabilir.

Ben çok heyecan verici buluyorum fikir olarak, bu alanların değerlendirilip kullanıma açılmasını, kamusal hizmetler içermesini. Türkiye’de çok az örnek gösterebileceğimiz proje var bununla ilgili ama yurt dışında bulunduğum alanlarda gerçekten o projelerin ne kadar başarılı, değerli ve bir potansiyeli olduğunu gördüğümde burada da olmasını isterim. Çok fazla alan var, özellikle hani sanayi alanları olan kentlerde, sanayileşmeyi yaşamış kentlerde. Bunların eninde sonunda değerlendirilmesini ve kamuya açılması gerekir. Çünkü kent merkezinde yer alan bir çok alan yeni bir mekanı yeni bir peyzaj alanı yaratmaktansa bu alanların peyzaj tasarımı için büyük potansiyeli olduğunu düşünüyorum.

-Potansiyelin nereden kaynaklandığını düşünüyorsunuz?

Potansiyelin...zaten öyle bir varlıkları olduğu, nasıl diyeyim, yani bir kere tarihle bağ kurabiliyor bu mekanlarla. Bu da açık alana ve peyzaj tasarımına başka bir nitelik kazandırıyor. Kentin geçmişi ve belleği orada olduğu için.

-Peyzaj kavramı ve yeni kent kuramları ilişkisini bugünün kent ve kentlisi üzerinden nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yeni kent kuramlarını düşünmek lazım bunu yanıtlamak için. Peyzaj şehirciliğinden başka ne olabilir mesela?

-Yani mesela 'eco-urbanism', 'game-urbanism', 'integral urbanism' gibi. Modern şehircilik kuramlarından farklılaşan kuramlar yani. Daha çok son yirmi yıldır üretilen, 60'larda tartışılan ve ondan sonra da yavaş yavaş değişen kent kuramlarıyla ilgili. Nasıl görüyorsunuz bu ilişkileri, değişen dünya bakışıyla nasıl değerlendiriyorsunuz 'peyzaj' kavramını? Nerede duruyor sizce?

Peyzajın aslında bu yeni kent kuramları açısından farklı bir değeri var. Bütün bu ortaya çıkan kuramlar aslında o günün koşullarına, ihtiyaçlarına bir önceki akımın eleştirileri olarak ortaya çıkıyor. İşte bugün senin bahsettiğin, örneğini verdiğin ya da hepimizin bildiği bu kuramlar da bugün için, bugünün ihtiyaçları ve konvansiyonel yöntemlerin eleştirisi olarak ortaya çıkıyor. Tüm bunlarda ortak olarak, gördüğüm, benim gözlemlediğim, ekolojiye verilen önem. Bunun da sebebi, galiba 20. Yüzyıl boyunca bir şekilde çevreye verilen tahribat ve bunun bir şekilde telafi edilmesi ve geri kazanılması bilinci. Bütün kuramlar aslında aynı şeyi amaçlıyor gibi geliyor bana. Hala hani, kente ve kentliye iyi bir mekan sunarken ekolojiyi başka bir yere koyuyorlar. Peyzaj çok kritik bir yere sahip özellikle bu son 10-20 yıldır konuşulan ortamda. Türkiye açısından aynı şeyi söyleyemeyebilirim. Biraz geriden takip ediyoruz gibi geliyor bana ama Kuzey Amerika'da ve Avrupa'da aslında tartışmaların ortasında duruyor. Kent peyzajını nasıl rehabilite ederiz, nasıl kullanırız ve bununla nasıl uyumlu yerleşimler yaratabiliriz diye. Kent açısından bakınca böyle, kentli açısından da tabii ki çok kritik. Estetik ve ihtiyaçlara cevap veren mekanlar yaratmanın dışında planlama açısından da peyzajın dönüştürülerek tasarlanması sadece küçük ölçekli değil büyük ölçekli de, önemli sonuçlara sahip. Kentlinin aslında dolaylı olarak, hayatını ve yaşam standardını etkileyen sonuçlar yaratır.

-Genel olarak fikirleri sorduğum kısım bu kadar. Projelerden hangilerini değerlendirebilirsiniz? Ben soruları okuyayım isterseniz size, tek tek sormak yerine. Bu projenin güçlü gördüğünüz yanlarını ve zayıf gördüğünüz yanlarını değerlendirir misiniz? Bu projenin tasarımının; yeni kavram, strateji ve taktikler ile ilişkilendirme değerlendirmesini yapar mısınız? Bu tasarımın, bulunduğu kent ortamı bağlamında yenilikçiliğini nasıl değerlendirirsiniz? Bu projenin diğer tasarım disiplinleriyle ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz? Bu projenin tasarımının kullanıcı odaklılık seviyesini nasıl buluyorsunuz? Orada bulunduğunuzda kullanım yoğunluğunu nasıl gördünüz? Bu projenin kentliyi interaktif ya da düşünsel olarak içerisine dahil edebilme gücünü nasıl değerlendirirsiniz? Bu hem şu andaki durumu olabilir hem de proje sürecini biliyorsanız, onunla ilgili olabilir. Bu alanın kamusal alan olarak gücünü nasıl değerlendirirsiniz? Projeleri değerlendirirken rica edeceğim isimlerini de söylemeniz, çözümleme sırasında takip edebileyim.

Citroen Parc, endüstriyel alandan mı dönüşmüştü.

-Bu projelerin hepsi dönüşüm projesi ama endüstriyel alan değil hepsi. Citroen Parc bir endüstriyel alan üzerinde. Eski Citroen fabrikasının olduğu yere yapılıyor.

Citroen Parc üzerine konuşayım o zaman biraz. Tema parklarının çok başarılı olduğunu hatırlıyorum. Mesela burada. Bir müzeye gider gibi aslında, sadece Citroen Parc'ın oradaki tema parklarını görmeye değer bir yer olduğunu düşünmüştüm. Onun dışında bu endüstriyel bir alan dönüşümü olması açısından önemli bir projedir eminim ama onun detaylarını bilmediğim için konuşamayacağım. Kent ortamı bağlamında, bunun biraz kent dışında olduğunu hatırlıyorum. Yanlış hatırlıyor olabilirim ama. Ama yine de aktif bir kullanıma sahipti. Çevresinde yaşayan insanlara alternatif mekan sunan bir yer. O yüzden çok değerli. Kullanıcı odaklılık seviyesi... interaktif ve düşünsel olarak kesinlikle içine dahil edebildiğini düşünüyorum projenin. Çeşitli spot noktalarında farklı çekim noktaları olduğu için kullanıcıyı da düşündürüyor yani, tasarımcı olmanın dışında kentli insanın da oraya girdiğinde farklı hisleri yaşadığını, yaşattığını düşünüyorum. Sunduğu alternatifler yüzünden güçlü bir kamusal alan olduğunu söyleyebilirim. Potsdamer Platz, Berlin'in dramatik dönüşümünün bir sembolü belki de. Ben oradayken çok yoğundu. Çünkü sadece parka dönüştürülmüş bir alan olmanın dışında, gündelik yaşamın da bir parçası orası. İş yaşamının da ortasında bir taraftan o yüzden hani çok çok aktif bir kullanıma sahip olduğunu gördüğüm için oranın yaşayanları için çok değerli bir alan kesinlikle. Mimari detayları başarılıydı diye hatırlıyorum. Bir tasarımlar arası çalışmanın okunabildiği bir yer o yüzden. Yenilikçilik... Bu konuda baskın bir şey söyleyemeyeceğim galiba. Millenium Park...Millenium Park'ın en güçlü yanı çok çeşitli odaklarının olması içinde, farklı spot noktalarının olması. Bir noktadan girip öteki noktada bambaşka bir şeyle karşılaşp ona heyecan duyup sonra başka bir şeyle karşılaşp, ona heyecan duyup sonra başka bir yere koşup orada farklı bir deneyim yaşayabiliyor insan. Tabii, her alanın farklı bir tasarımcı tarafından tasarlanmış olmasının da etkisi var. Hepsi de aynı dönemde tamamlanmamış sanırım. Bu açıdan bence yenilikçi yani bütün alan tek bir elden tek bir master planda çözülmemiş. Öyle yapıldıysa bile farklı alanlar başkalarına verilip, hani paylaştırılmış, sürecini bilemiyorum. Ama park içerisinde park, mekan içerisinde mekanlar vardı bence. Tam da bu sebepten diğer tasarım disiplinleriyle ilişkisinin düşünülmüş olduğunu orada hissediyorsunuz. Çünkü sanatçıların işleri de var, çok ünlü bir peyzaj mimarının tasarladığı bir park da var. Bu yüzden her alanında bambaşka bir deneyimi var. İşte bu deneyimlerin, farklı deneyimlerin olması da mekan totalde bütün alanı çok yönlü yapıyor bence kamusal alan olarak çünkü herkes farklı bir yerde farklı bir tat bulabiliyor. İnteraktif ve düşünsel olarak... bir kere bu arada interaktif, bu spot noktalarında her biri aslında kullanıcıyı kendine çeken odaklara sahipti. Ve bunların bir kısmı da interaktif denilen kullanıcının da dahil olabileceği, dahil olarak deneyimleyebileceği oyunlar vardı. Bu şeyin, Anish Kapoor'un heykel mi denir buna, bilmiyorum; o yani olağanüstü bir şeydi, hiç bu kadar etkili bir kamusal sanat örneği gördüğümü hatırlamıyorum. Bütün şehrin silüetini etrafında görebiliyorsun ve her noktasında vakit geçirmek istiyor insan. Çok acayip bir şey yani en çok herhalde onunla vakit geçirdik. Bu da bir İspanyol sanatçının galiba ismini unuttum. Frank Gehry'nin pavyonuna girmedik ama.

-Nasil peki, kalabalık mıydı? Nasıl kullanılıyor?

İnanılmaz kalabalıktı. Anish Kapoor'un işinin önü insan kaynıyordu yani. Altı üstü, içine de girilebiliyor çünkü. Hiç böyle bir şey görmemiştım ben. Havuzların da etrafında çok fazla insan vardı. Çocuklar çıldırıyordu, su oyunlarına, oradaki o ortama. Gustafson'un işi. Orada da yani şöyle hissediyorsun; doğa parçasının içindeymişsin gibi. Tasarlanmış bir alan tabii, ama daha böyle hani, yumuşak peyzaj

ağırlıklı ama çok iyiydi detayları. Ya tasarım disiplinleri açısından proje tamamıyla multi-disipliner olduğunu söyleyebilirim. High Line'a geçeyim mi?

-Tabii.

High line. Nereden başlasam? Çok heyecanlanıyorum bu projeye. James Corner'ın bir konuşmasını dinledim, USC'de galiba. Bir kısmında da High Line'ı anlatıyordu. Önce şeyi söyleyeyim; bunun alt yapısını öyle bir kurmuşlar ki, High Line'ın yağış aldığı zamanlarda üzerine düşen yağış miktarının yüzde doksani sistemin içinde kalıyormuş. Ayrıca sulama yapmıyorlar anladığım kadarıyla, altında hazneler var. Proje iki aşamalıydı, ikinci aşaması yeni açıldı. Önceki fotoğraflarını ve sonraki fotoğraflarını karşılaştırdığımızda sadece bir tasarımcı eli değmiş gibi bir hissi var. Eski ve yeni hali bir taraftan o kadar aynı ki. Otsu bitkilerin kullanımı ya da rayların geçtiği tren hattının sürekliliği gibi. İnsan, kullanıcı açısından çok heyecan verici ve kalabalıktan ve ilgiden yürümek zorlaşabiliyor bazı noktalarda. Epey de uzun bir alan. Kullanımı çok yoğun. Güçlü gördüğüm ve zayıf gördüğüm yanları. Bir kere, çok iyi bir yorumlama bence. High Line'ın varlığından pek kimsenin haberi yokmuş, bu projeye kadar. Çünkü sadece etrafındaki binaların buraya cephesi olan tarafından görülebilen bir yer. Alt tarafta kullanıcı olarak giderken görülebilen bir şey değil. Bu bölge için bir dönüşüm projesi kapsamında aslında, bunun kaldırılması düşünülmüş ama yarışma projesi bütün alan için yapılmış bir şeydi sanki.

-Kaldırılıp daha iyi bir ortam elde edilmesi gibi bir amaç var. Ama sonra başka türlü geliyor işler.

Başka türlü geliyor; bir de bunu destekleyen bir grup insan var; yani ortak bir fon var.

-Friends of High Line.

Friends of High Line. Diğer projelerle bu açıdan karşılaştıramam ama bence bunu gerçekten kamusal bir proje yapan oradaki insanların proje gerçekleştirilmeden önce yani, bunu duydukları heyecan, verdikleri maddi manevi destek aynı şey gibi, yeni doğan çocuk gibi, onu büyütme ve hani erişkinliğe ulaştırmak gibi görüyorum ben bunu. O yüzden kullanıcıyı dahil etmek diye bir şey varsa, bu projede gerçekleştiğini düşünüyorum. Her aşamasında dahil oldukları için. Tasarımcı da burada bence kullanıcıya karşı sorumluluğu bildiğimizden daha farklı çünkü kamusal sunumlar yapılmış yani, o insanların dahil olduğu, tasarım aşamasında bu proje için bundan bahsetmiyorum ama James Corner'ın diğer projeleri için öyle olmayabilir. İnteraktif ya da düşünsel olarak...Orada tabii artık yani High Line'ın hikayesini herkes bildiği için çok zor olmuyor nerede olduğunu düşünmek, kullanıcı açısından. Bunun da sağladığı bir avantaj var, bence o da yani mesela karşılaştıracak olursam, Millenium Park'ta o belleği o kadar yaşamıyorsun.

-Millenium Park'ta oranın eski bir endüstriyel alan olduğunun izini gördünüz mü acaba?

Görmedim. Ben eskiden endüstriyel alan olmasına şaşırıyorum aslında böyle bir yerin, şehir merkezi çünkü. Ama buna dair izler görmedim.

-Aynı soruyu Potsdamer Platz ve Citroen Park için de sorayım aslında. Potsdamer Platz'da iki ayrı Berlin'in belleği var mı, onun bir izi var mı? Hissediliyor mu? Bir de aynı şekilde Andre Citroen Parc'ında da var mıydı öyle bir şey, hatırlıyor musunuz?

Hatırlamıyorum ama o zaman başka bir göze sahiptim.

-Onu atlayalım o halde eski gördüğünüz bir şey. Potsdamer Platz'da var mı o bellek hissi?

Potsdamer Platz bana yepyeni tasarlanmış bir yer gibi gelmişti. Yani oranın o hikayesini bilmeyince aslında.

-Mekansal olarak öyle bir bellek hissi?

Yani ben onu hissedemedim, hatırlamıyorum.

-Millenium Park'ta da hissetmediğinizi anladım?

Millenium Park'ta da hissetmedim, evet.

-O yeni gördüğünüz bir yer, değil mi?

Yeni gördüğüm bir yer evet. Ama High Line'da hissettim. Yani hissetmemek elde değil dediğim gibi. Niye böyle bir şey var ki, üstten giden diye en basitinden bir soru bile sorulabilir oradayken ve tasarımı da aslında onu çok iyi okutuyor. Yanımda hiç bilmeyen biriyle gittim. Çok başkaydı deneyimlerimiz mesela. Yani hikayenin içine çok çabuk girebildi. Ben çok kısa bahsettim projeden. Tasarımla hiç alakası olmayan biri olmasın rağmen New York'ta tüm gezdiğimiz yerler arasında en heyecanlandığı ve en kalmak istediği yer oldu. Çünkü o da yaşadı orada. Ben arka planını bildiğim için ayrıyeten bir heyecan duyuyorum, mimari olarak da detaylarına da. Ama o orada olmanın hissini de çok sevdi. Tasarımını da çok sevdi. Bir de orası magnet gibi, acayip çekiyor insanı kendine. Zaten bir gelen tekrar geliyormuş. Sanki Millenium Park kent merkezinde bir park. Oraya insanın gitmesi çok normal, gitmek istemesi, bir açık alan. Burası biraz daha farklı yani, park niyetiyle gitmiyor bence insanlar buraya. Onun, o hissini yaşamak için ya da o tasarımı tatmak için tekrar gitmek istiyorlar. Görülesi bir yer yani bir müzeye bir sergiye gitmek gibi belki bir taraftan.

-The High Line'in bir internet sitesi var ve oradan hani bir takım şeyler yayınlanıyor.

Friends of High Line mı?

-Friends of High Line'in yürüttüğü bir şey. Orada bir takım etkinlikler vs. yapılıyor ve duyuruluyor.

Şöyle bir şey oldu; biz birinci kısmının başından başladık ve sonuna kadar gittik. İkinci faza devam ettik. İkinci faz bu arada biraz daha tasarlanmış bir alan, büyük konstrüksiyonlar var, konsollar var, farklı bakış noktaları. Daha çok müdahale edilmiş. Bazı noktalarda yürüyüş yolunu yükselterek kullanıcıyı yukarı almışlar, raylara hiç müdahale etmemişler o bitki örtüsünü, doğal haliyle kalmış. Oradan çıkan otsu bitkilere hiç dokunmamışlar. Onun en sonunda bittiği noktada, artık aşağıya iniyorsun ve orada büyük bir boşluk var, orası da konser alanı gibi, başka bir kamusal alan. Müzik dinliyorsun, içki içiyorsun, arkadaşlarınla geliyor oturuyorsun. Öyle bitiyordu yani hikaye orada, onu o kadar tasarlamışlar mı bilmiyorum. Ve hemen yanında buz pateni pisti gibi bir şey vardı, plastik üzerinde. Sen başka bir şey sormuştun galiba?

-Orada bir takım etkinlikler de yapılıyor, onlardan haberdar mısınız diye sormuştum aslında.

Yok değilim, ama sanki orada etkinlikler, orası etkinlik mekanymış gibi geldi bana.

-High Line için söyleyecekleriniz de böyleyse bitirebiliriz sanırım. Çok teşekkür ediyorum.

Rica ederim.

EK C Kentli Görüşmeleri Metinleri

EK C.1 Görüşme No:01 – Kullanıcı / Fransa; Paris_ Parc André Citroen Kullanıcısı

34dak.20san.

-Bu alanı kendi gündelik hayatınıza etkileri bakımından değerlendirebilir misiniz?
Bu alanı ne sıklıkta, ne amaçlar ile kullanıyorsunuz?

Haftada bir veya iki haftada bir defa Bora'yla yani çocuğumla beraber gidiyorum. Orası çok hoşumuza giden bir mekan çünkü çok keyifli. Bir sürü değişik şey bir arada olduğu için ezmek için kullanıyoruz.

-Değişik şeyler dediğiniz şeyler nedir?

Andre Citroen Parkı süper bir park, bizim eve kabaca yürüyerek 10 dakika. Ortada büyük bir yeşil alan var. Çocukların koşabildiği, insanların oturduğu, piknik yaptığı, güneşlendiği bir alan. Onun arkasında çocukların oynayabileceği bir başka alanın gerisine fiskiyeler silsilesi yapmışlar. Aslında park bir botanik parkı. Seraları var, içine girip gezebileceğin. Büyük yeşil alanın iki tarafı girintili çıkıntılı bir çok ufak parkçık aslında. Hepsi farklı. Bir kısmında sular akıyor, şelaleler var, bir kısmında değişik ağaç türleri bir araya getirilmiş. Okuma alanları var, oturma alanları var. Ve orada dolaştığın zaman bir parkı gezmiş gibi değil, sanki birkaç parkı gezmiş gibi oluyorsun. Ortadaki alanda ağaç sayısı az ama yandaki alanlar çok yeşil ve özellikle parkın kuzey tarafı çok ağaçlıklı. Düzeye göre bir kat çıkmışlar. Parkın kuzey ve güney taraflarında istersen bir eğimle yokuştan yukarı çıkıp onun üzerinde yürüyebiliyorsun. O sana başka bir görüntü veriyor. Ya da istersen altından geçip altından yürüyebiliyorsun, arkasından yürüyebiliyorsun. Orası daha farklı. Bir de bu parkın güneydoğusunda bu ana anlattığım alan kadar neredeyse bir tane daha bir gezi alanı var. Orada da çocuk oyun alanları ve de onların yanında bir labirente benzer bir alan var, bir yerden girip dolaştım. Burada da bir çok değişik alan var. Oraya gittiğin ve bir tur attığın zaman hiç sıkılmıyorsun çünkü bir sürü değişik bitki ve ağaç var.

Bizim tabii, Bora'yla gittiğimiz için çok keyifli oluyor çünkü ortadaki yeşil alan, dikdörtgen alanın ortasında bir yerde bir bayagi büyük bir balon var. Altında bir sepet var ve insanlar biniyor ve o insanları yukarı çıkıyor indiriyor. Çok keyifli çünkü aynı zamanda parkın batısı Seine nehrine bakıyor, ve park aslında batıda Seine nehrinde bitiyor. Ve oradan yine kuzey güney ekseninde banliyö trenleri geçiyor. Biz oraya gittiğimiz zaman Bora'yla harika zaman geçiriyoruz çünkü balonu görüyoruz, yukarıdan uçaklar geçiyor, yandan trenler geçiyor, ondan sonra Seine'e gidip gemilere, ördek ve kugulara bakabiliyoruz.

-Hayvanlar da var yani?

Var evet. Seine nehrinde mesela kuğu görüyoruz biz, rahat rahat dolaşıyorlar.

-Bu farklı farklı alanlardan ve farklı deneyimlerden söz ediyorsunuz; onları kullanıyor musunuz?

Aslında biraz daha iyi kullanabiliriz. Çok iyi kullanamıyoruz. Yani şimdi mesela oraya piknik yapmaya gitmiyoruz. Ama aslında çok rahat gidebiliriz. Bora'yla oynamaya gidiyoruz orada, özellikle ben. Ama orada çok rahat kitabımı alıp bir şezlongun üzerine uzanıp kitabımı okuyabileceğin korunaklı alanlar var, gürültü patırtının olmadığı; bu parkın bizim pek yapmadığımız bir yani. Ortadaki o büyük dikdörtgen alan aslında biraz gürültülü bir mekan. Ama arkadaki, kuzey tarafındaki korunaklı mekanlar, ufak bahçecikler diyeyim, eğer büyük alan bir dikdörtgense

kuzeye onun üzerine ince bir şeye kutu kutu bir sürü ufak bahçe yapmışlar. Oralara girdiğin zaman bütün aslında etraftan kopuyorsun çünkü o bahçeciklerin yanında ufak yükselmelerle üst kata gidiliyor. Öyle olunca onların hepsinin her kutu ufak bahçeciğin bir iki tarafında yüksek duvarlar var. Ağaç, bitki örtüsü, ağaçları oraya yerleştirdikleri için oraya girdiğin zaman ayrı ufak bir parka gelmiş gibi oluyorsun. Tasarımı çok güzel parkın. Paris'in en güzel parkı diyebilirim, bana sorarsan.

-Öyle mi?

Evet. Çünkü yer kullanımı inanılmaz verimli ve çok keyifli alanlar yaratılmış, herkesin çok şeyi bir arada yapabileceği ama üst üste yığılmadığı bir alan yaratılmış. Eskiden Citroen fabrikaları oradaymış, parkin adı oradan geliyor. Yıkıp orayı yeşil alan yapıp kente geri katmışlar.

-Peki orada bulunduğunuzda hissettikleriniz nasıl? Yani kentli olarak, metropolde yaşayan biri olarak? Tarif edebilir misiniz?

Tabii. İnsana şehirde yaşadığını unutturan bir yer orası. Ama çok büyük olduğu için değil. Varşova'nın içinde ben parkta oturdum, böyle orman gibiydi. Veya Brüksel'in içinde bir parklar var, giriyorsun resmen orman. İçindeki yolları çakıl döşemişler, insanlar da ata biniyor, koşuyor vs. Oralarda şehirden koptuğunu hissediyorsun çünkü ormanın içindesin. Burası öyle değil, burası çok insanların çokça şekil verdiği bir mekan. Ona rağmen kendini yine de şehirden kopmuş hissedebiliyorsun, güzelliği o yani. Kutu kutu, ufak ufak bahçecikler, bir tane büyük yeşil alan, işte arkada bir baska büyük sehil alan, çocuklara oyun alanları, büyüklere gezme mekanik. Burası aslında doğanın tamamen kontrol altında olduğu bir yer. Doğanın şekil verdiği bir yer değil, insanın planladığı şekil verdiği bir yer. Şehir içindesin aslında, o bakımdan kopmuş, görsel bakımdan aslında kopukluğu öyle yaşamıyorsun. Görsel olarak ben Brüksel'deki büyük parklardaki gibi veya Berlin'deki büyük parklardaki gibi bir kopukluk yaşamıyorsun, şehirden çıkmışlık yaşamıyorsun. Çok planlı ve programlı bir mekanın içerisinde bulunuyorsun, ama onu o kadar güzel yapmışlar ki, şehirle o mekanların bağlantısı kopuk. Ve öyle olunca kendini dinleniyor hissediyorsun bir şekilde. Şehirde hissetmiyorsun.

-Kent açısından önemi nedir? Pozisyon olarak ne kadar bir alana hizmet ediyor olabilir ya da...

Bana sorarsan Citroen Parkı çok yük kaldırıyor, bir güzelliği de bu. Çok insan orayı kullanıyor ama o dediğim gibi 'partition'landığı için ufak ufak bir sürü, ufak kendi içinde yeterli ufak alanlara şey yapıldığı için bir insan yükünü kaldırıyor. Mesela Paris'teki bir baska park olan Luxemburg Bahçesinde insan yükünün daha fazla olduğunu hissediyorsun çünkü oradaki mekanlar daha ortak ve fazla değişkenlik yok mekanlarda. Halbuki burada en kalabalık gününde bile kendini gidip kafanı dinleyebileceğin kuytu sakin bir yer bulabiliyorsun.

-Uzaktan gelenler de oluyor mu parka? Yani gözlemlerinize dayanarak...

Onu söylemem biraz zor ama parkın oturduğu alan 15. Bölgenin güney batısında ve 16. bölgenin doğusunda. Çok kullanılıyor, sanırım girenlerin büyük çoğunluğu 15'ten geliyorlar. 15. Bölgenin içinde iki tane büyük park var. Bunlardan biri Park Andre Citroen. Bu ikisi dışında bir sürü ufak park var; mesela bizim evin arkasında ufak bir parkçık var. Her mahalle içinde bir sürü ufak park alanı var ama hiçbirisi bu kadar büyük ve bu kadar güzel ve düzenli değil.

-Kentteki diğer açık alanlardan farkını nasıl tarif edersiniz?

Dediğim gibi; mesela Invalides'te bir büyük bir yeşil alan var. Güneyinde eskiden askeri hastane şimdi müze olan Invalides var. Onun doğu ve batısında ağaçlar var, insanlar o gölgeli alanları kullanıyor. Citroen parki Invalides'den ondan biraz daha bir alan ama Andre Citroen'in özelliği orada çok fazla değişik mekan yaratmışlar. Paris'teki başka parklara (Luxemburg bahçeleri, Invalides, Champ de Mars) göre buranın ciddi güzelliği çok programlı bir şekilde çok değişik alanı çok ufak bir yere aslında şehir ölçeğinde ufak bir yere yerleştirmişler. Mesela Brüksel'de spor yapılan büyük parklar var, Andre Citroen'in belki on katı büyüklüğünde, inanılmaz güzel mekanlar var. Onları saklamışlar. Paris'in öyle bir lüksü yok, batıdaki Boulogne ve doğudaki Cinvennes ormanları dışında. Bu büyük parklar Paris'in neredeyse dışında, arabayla veya metro'yla gitmek gerekiyor. Citroen parki bizim için çok yakın ve kullanışlı.

-Park olarak düzenlenmeden önceki halini gördünüz mü?

Görmedim ama araba fabrikasıymış. Bina üstü bina, onu tamamen indirip orasını yeşil alana çevirmişler.

-Eski kullanımından herhangi bir iz şu anda görülüyor mu?

Hayır yok. Büyük ihtimalle o dikdörtgen lay-out fabrika ile ilintili olabilir. Ama bilmiyorum.

-Bir çok değişik alan var, bir çok farklı aktivite var anladığım kadarıyla, daha çok tercih edilen alanlar gibi bir gözleminiz var mı?

Var tabii, daha çok tercih edilen, çocuklu aileler ortadaki yeşil alanı tercih ediyor, spor yapanlar koşu yolu olarak kullanılan bir parkur var o büyük dikdörtgenin etrafında bir koşulabilecek bir mekan var. Gençler, kitap okumaya çalışanlar daha da kuytu köşeler bulmaya çalışıyorlar. Güneşlenenler ortadaki mekanda ve değişik yaş ve ailesel durumu olan insanların ortaklaşa çok güzel kullanabildikleri bir alan o bakımdan. Çünkü herkese hitap ediyor, çocuklar dahil. Bu böyle büyük bir dikdörtgen alanın büyük yeşil alanın doğusu, batısı Seine nehri, doğu tarafı büyük bir betonarme yarı hafif bir, yarı çok az eğimli olan bir geniş betonarme alan. Orada çocuklar kaykaya biniyorlar. Böyle, herkese hitap eden bir tarafı var. O bakımdan çok güzel.

-Sizin arzu edip de bulamadığımız bir şey var mı, aktivite ya da içerik olarak?

Yok aslında, çocuk oyun alanı var. Hatta çocuk oyun alanı her parkın içinde var. Bir de Citroen parkının hemen dışında bir başka çocuk oyun alanı var. Aklıma gelen özellikle aradığımız bir eksiklik yok.

-Parkta parkın kendi içerikleri dışında organize edilen aktiviteler oluyor mu?

Bazen konser dışında benim bildiğim bir aktivite yok. Mesela Champ de Mars'da çocukları ata bindirebiliyorsun, ufak 'pony'lere bindirebiliyorsun. Luxemburg Bahçesi'nde de vardır o. Andre Citroen parkında böyle şeyler yok.

-Mesela sinema gösterimi, bir takım atölyeler gibi şeyler?

Bazen galiba konserler oluyor yazın.

-Sıklıkla olmuyor herhalde, çok da haberdar...

Mesela Baba Zula çaldı Andre Citroen'de, "Türk Sezonu" etkinliklerinin parçası olarak.

-Burası korunan bir yer mi? Kapatılan açılan bir yer mi?

Paris'in bütün parkları, sezonuna göre, havanın kararırma aydınlanma takvimine göre belli saatlerde açılır ve kapanır. Paris'te günler kışın, Paris zaman diliminin batısında ve görece olarak kuzeyde olduğu için mesela sekiz buçuktan evvel ağarmıyor hava. Yazın da çok keyifli çünkü on buçuğa kadar aydınlık kalıyor. Ama kapanis saatinden sonra bütün parkların kapısına kilit vurulur. Parkların temizliğini yapan, göz kulak olan bekçileri var, orada çalışan.

-Küçük parklarda bile böyle yani?

Evet, hepsinin kapalı demir kapısı var. Belli saatte kilit konuyor.

-Duvarlarla mı kapalı? Nasıl bir engelleme?

Demir parmaklık, yüksek parmaklık.

-Kendinizi bu alanda rahat ve özgür hissediyor musunuz?

Evet, cidden çok keyifli bir mekan. Champ de Mars çok güzel bir alan ama burası Champ de Mars'tan çok daha keyifli bir alan bana sorarsan. Çünkü çok farklılık var. Çok değişik mekanlar var, mekancıklar var. Cidden dolaşmak keyifli. Biz yeterince sık kullanamıyoruz, daha fazla kullanabiliriz aslında. Yani bir ufak battaniye al, iki tane sandviç al, git oraya, öğleden sonrayı geçir, çocuk da biraz koştursun. Bunu pek yapamıyoruz. Yapacak başka işler oluyor. İstanbul'a göre mesela bu bakımdan Paris çok daha keyifli ama İstanbul'da Boğaz var, tabii erişebiliyorsan. Burada burada Boğaz yok, Seine nehri var ama Seine nehrinin kenarı Boğaz kadar çok kullanılan bir mekan değil her zaman. Yerine göre değişiyor. Burada bu tür parklar çok kullanılıyor. Mesela hava yağmurlu olduğunda bile Fransızları görürsün, çocuğunu giydirmiş, sokağa, parka salmıştır, mutlaka.

-Dışarıda zaman geçirmeye ayırdıkları vakit daha fazla anladığım kadarıyla?

Fazla, evet. Hoşlanıyorlar. Bir de tabii, güneş eksikliği ve vitamin D eksikliği olduğu için. Mesela güneş görünce herkes t-shirt'ünü giyer, Paris'te mayolu, bikinili çok insanı görürsün parklarda, çünkü ciddi bir ihtiyaç.

-Balondan söz ettin ya, o balonu kente gelen ziyaretçiler mi kullanıyorlar?

Evet, yani balonu Eyfel'e çıkmak gibi düşün. Çünkü bayağı yükseğe çıkıyor. Keyifli, ufak bir atraksiyon diyeyim. Ne kadar kuyruk olursa olsun Eyfel'deki gibi olmuyor, onun için insanlar tercih ediyorlar.

-Parkı kullanan insanların sosyal olarak benzerlikleri var mı yoksa çeşitlilikleri...

Çeşitlilik var. Şimdi Paris de biraz New York gibi o bakımdan. Çeşitli tipte binalar ve apartmanlar var Paris'te. Azımsanamayacak kadar da Amerikalıların "kira-kontrollü" (rent-control) dedikleri binalar ve apartmanlar var. Yani normalde Paris'te oturamayacak insanlara devletin çok düşük kirayla kiraladığı daireler var. 'Rent-control' de şöyle işliyor. Senin çalıştığın şirket bir fona para yatırıyor. O fonda biriken paralarla, başka şirketlerin verdiği paralarla binalar dikiliyor. O zaman ondan sonra o şirketin çalışanları orada daha makul kiralarda kalıyorlar.

-Sonuçta farklı gelir gruplarından insanlar da kullanıyorlar anladığım kadarıyla?

Tabii. Orada çok hissediyorsun. Afrika kökenli insan da var, Kuzey Afrika kökenli insan da var. Elitist bir yer değil kesinlikle. Paris'in kuzeyindeki 19. Ve 20. bölgeler etnik ve sosyo-ekonomik olarak daha karışık mahalleler. 15. Bölge neresinden baksan kalburüstü bir mahalle, her ne kadar Paris'in en pahalı yerlerinden olmasa da. Bunu metroda da görüyorsun, parkta da görüyorsun, sokakta da görüyorsun.

-Çok teşekkür ederim.

-Rica ederim.

EK C.2 Görüşme No:02 – Kullanıcı / Almanya; Berlin_ Potsdamer Platz Kullanıcısı
33dak.50san.

-İlk soru şu, bu alanı kendi güncelik hayatınıza etkileri bakımından değerlendirir misiniz? Yani gündelik hayatınızda bir yeri var mı yok mu? Ya da kentlinin gündelik hayatında nasıl bir yer alıyor?

Kentlinin gündelik hayatında Potsdamer Platz oldukça önemli bir yer sahibi oldu son zamanlarda. Ama buradaki kentli Berlin’li nüfus değil, daha çok turist kesimi ve özellikle İngilizce konuşan turist kesimi. Bunun en önemli nedeni, Berlin’inin Potsdamer Platz’a normalde bir lokantaya veya bara ya da sadece oturup, bir şeyler yiyip içmek için çok fazla gitmiyor olması, bu da mekanın Berlin’e özel pek bir yanının olmamasından kaynaklı. Lokantalar, barlar v.b. herşey de aynı şekilde, yere özgü karaktere sahip olmayıp daha çok uluslararası niteliklere sahip. Bu arada ben gündelik hayattan bahsediyorum, hani mimar olarak konuşmuyorum.

-Ben de bir kentli olarak görüşlerinizi almaya çalışıyorum.

İki tane önemli nokta var bence. Bundan on sene önce ilk Berlin’e geldiğimde, Almanca bilmiyordum. Potsdamer Platz’da iki sinema var, biri Renzo Piano’nun binasında, bir tanesi Sony Center’da. Filmeleri tek orijinal İngilizce gösteren sinema, Sony Center’daki sinemaydı. Bu durum şimdi oldukça değişti. Almanca bilmeyen ya da fimleri orijinal izlemek isteyen herkes, Potsdamer Platz’a mimari olarak ya da kentsel bir mekan olarak hiç bir şekilde beğenmese de, bu nedenle oraya giden çok insan vardı. Hala daha da var, çünkü bu da alışkanlık olarak kaldı. Potsdamer Platz’da ortalıkta sürekli insan kalabalığı olmasının bence ikinci nedeni, Sony Center’ın çadırı andıran üst örtüsü var ya...

-Evet, evet...

O bir ‘Hotspot’, bu nedenle de gündüz vakti, özellikle de hava güzel ise, turist takımı veya Berlin’de bir süreliğine ikamet eden yabancılar, orada havuz kenarında laptoplarıyla oturup, internete girebiliyorlar. Bu da aşırı insan çekiyor, mesela güzel bir havada insanlar gidip bir parkta ya da daha yeşillik bir yer tercih edeceğine, oradaki üst örtünün altında, bilgisayar başında oturmayı tercih edebiliyorlar. Ama işte, bu kimselerin çoğu turist oluyor.

-Anladım.

Ayrıca, bir de tabii turist çekiyor Potsdamer Platz, tarihi konumu yüzünden; şehri ziyaret etmeye gelen herkes orayı en az bir kere görüyor. Ama Berlin’in kendi nüfusu boş zamanlarında sinema için ya da bir işleri olduğu için gitmiyorsa, çok fazla yolu oraya düşmüyor.

-Yani sinema sebebiyle, genellikle gidiliyor ama açık alan kullanımı ya da kentsel bir alan olarak çok da kentlinin, Berlinli’nin tercih ettiği bir yer değil mi?

Değil, ama turistlerde tam tersine. Bir de lüks oteller var orada, o otellerde de tabii turistler oluyor, ya da mesela Berlinale (Berlin Film Festivali) zamanı, Hollywood Yıldızlarını görmek için geliyorlar, o zaman da kuyruklar, kalabalıklar oluşuyor, ya da örneğin Sony Center’ın çadırının altında Futbol Dünya Kupası gibi etkinlikler olduğunda Public Viewing organize ediyorlar. Berlin’in kentlisi çok eleştiriyor mekan olarak, karakteriz buluyorlar, şehre hiçbir şey katmadığını düşünüyorlar, ama bu eleştirel tavra karşın Potsdamer Platz her zaman insan dolu.

-Evet.

Her zaman insan var orada.

-Ama çok da turist var Berlin’de sonuçta, değil mi?

Çok. Evet. Ama tabii, bir yandan da son zamanlarda Berlin’in popülaritesi çok arttığından burada yaşayan İngilizce ya da başka dillerde konuşan Amerikalı, İngiliz, İspanyol veya başka bir dolu ülkeden çok insan olduğu için, artık onların hepsinin turist olup olmadığı da kesin değil. Burada oturan, ama Alman olmayan, ve hayatında Almanca dili olmayan insanlar da olabilir.

-Anladım. Peki, kentin gündelik hayatına dahil olabilme yeteneği olabilen bir yer mi? Yani bu erişim bakımından olabilir, ya da yani yolun geçmesi ya da bir şekilde normal kentlinin ilişkilenebilir hali vs. anlamında nasıl buluyorsunuz?

Bence bir şekilde evet, öyle bir becerisi var mekanın. Çünkü bir şekilde hub gibi bir şey olma özelliği var. Multi-fonksiyonel bir karaktere sahip, her çeşit işlevi, alışverişiydi, sinemasıydı yemeğiydi, iş yerleri, bürolar, konutlar hepsini barındırıyor. Potsdamer Platz’daki kira düzeyleri sanırım oldukça yüksek, ayrıca doluluk oranı da çok yüksek olan yerlerden bir tanesi, özellikle de işyerleri açısından. Bir de mesela uluslararası ‘business’ açısından orada bir büro prestijli olarak algılandığı için uluslararası şirketlerden orada büroları olan epeyce firma var. Bunun sonucu olarak ta işi düşen insanların da tabii yolu, oradan geçiyor. Ulaşım olarak çok ulaşılabilen bir yer. Ve de bir çok şeyi sunuyor adeta.

-Ama Alman kentli yine de çok tercih etmiyor? Ya da oransal olarak öyle görünüyor yani?

Evet ama mesela Berlin’e gelen yerli turistlerin de Potsdamer Platz’ mutlaka en az bir kere yolu düşüyor. Ama sanırım Amerikalı turist ya da Amerikalı burada oturan insanlar kadar çok kullanmıyorlar.

-Anladım.

Ama görmeye gidiyorlar. Bir de şöyle bir şey var, meydanın hemen yakınında yürüme mesafesinde gidebilecek ve orada bulunan alışveriş, yemek, içmek gibi imkanları sunan başka pek bir yer yok. Bunun nedeni de Berlin duvarının olduğu zamandan ortada kalan bir tampon bölge olması, ve biraz ada gibi bir konumu olması. Örneğin sinema veya konser çıkışı ya da iş için Potsdamer Platz’a gelen kişilerin bir şey içmek ya da yemek için yürüyerek gidebilecekleri yakın bir yer yok.

-Yani iki tarafın arasında kalan tampon bölgede olduğu için zaten orada bir yapılaşma yoktu, benim anladığım kadarıyla?

Savaşta adeta dümdüz olmuş, mevcut yapılaşmalar da yürüme mesafesinden daha uzak.

-Anladım, dolayısıyla orada bir şey yapmaya gittin mi ya da bir işin var mı, zaten yeme içmeyi de orada ya da diğer şeyleri de orada halletmek durumunda kalıyorsun?

Evet.

-Peki, sizce Berlinli çok da tercih etmiyor gibi görünüyor ama Berlin’de yaşayan farklı farklı kesimden insanların gidebileceği bir yer mi?

Kesinlikle evet.

-Tamam. Sen kendin kentli olarak...

Kentliye, herkese açık bir yer. Kendini kapatan bir yer değil kesinlikle. Snobist bir mekan değil, herkese açık ve de herkesin kendini rahat hissedebilmesi mümkün.

-Tamam, ben bunu sormaya çalışıyordum. Aslında herkesi dahil edebiliyor mu? Bazı insanları dışlıyor mu? Nasıl?

Öyle dışlayıcı bir özelliği olmadığını düşünüyorum.

-Siz kendiniz orada ne hissediyorsunuz?

Soğuk, bence. Potsdamer Platz'taki binaların hepsi, savaşta bu bölge yıkılmadan öncenin kent planlarına göre inşa edilmiş. Sanki eski bir kent planının üstüne yeniden binaları inşa etmişler. Ancak proporsiyonları çok farklı, yükseklikleri çok farklı. Berlin'in geri kalanına kıyasla çok daha yüksek bir yapılaşma söz konusu. Aslında daha yoğun bir kentleşme, rahatsız edici bir şey olmayabilir, ama burada, hava çok soğuk olduğu zaman, ki burada çok olabilen bir durum bu, acayip rüzgar koridorları oluşuyor. Sony Center'da kullanılan malzemeler zeminde metal ağırlıklı, onlar kayganlaşıyor mesela buz, kar, yağmur durumlarında. Yaz mevsiminde de yine malzemeler soğuk olduğu için dışarıdaki, güneş, bahar, yansımıyor bir şekilde mekana... Ve aynı problem, bu mekanın dünyanın neresinde olduğu belli değil, burada olduğunu anlamıyorsun orada. Örneğin ben boş bir günümde, gideyim de orada biraz vakit geçireyim gibi hissetmiyorum.

-Evet, anladım.

Ama buna rağmen mutlaka, bir şekilde yolum oraya düşüyor.

-Peki siz de sinema için mi gidiyorsunuz?

Sinema için artık pek gitmiyorum, çünkü aşırı Hollywood ve Blockbuster filmlerine döndü. Fakat mimarlık büroları var, bunlar daha çok uluslararası düzeyde çalışan bürolar, bazen alışverişe gitmek durumunda kalıyor insan, şahane bir italyan dondurmacısı var. Filarmoni yakında olduğu için konserden önce ya da sonra yolum düşüyor. Tabii bir de buraya ziyarete gelenleri gezdirmek, yani turist gezdirmeyi unutmayalım.

-Sizce, aslında birinci soruda birazcık bunu söylediniz ama, sizce kent için nasıl bir önemi var buranın? Yani ofis mekanları olarak önemli olduğunu söylediniz, multifonksiyonel olduğunu söylediniz.

Nasıl bir önemi var? Aslında birazcık, Berlin'deki kapitalist dünyanın merkezi gibi belki.

-Berlin'deki diğer açık alanlardan farkı nedir?

Diğer açık alanlardan farkı, duvar yıkıldıktan sonra kentsel tasarım yarışması ile son 10-15 sene içinde neredeyse sıfırdan inşa edilmiş olması ve herhangi bir tarihsel süreçte doğal bir gelişimi olmamış olması. Burası ilk yapıldığında, ya da yavaş yavaş tamamlanmaya başladığında Berlin'de karakteri itibarı ile pek eşi olmayan yerlerden bir tanesiydi. Fakat şimdi yavaş yavaş başka boşluklar da dolmaya başladığı için ona benzer başka kentsel mekanlar da ortaya çıkmaya başladı. Mesela yeni tren istasyonunun etrafı öyle olmaya doğru gidiyor yavaş yavaş. Onun için hani Berlin'de bu uluslararası büyük şehir imajı oluşturan karakteri ile yalnız başına kalmayacak gibi görünüyor.

-Evet.

Daha çok uluslararası şirketlerin, dükkan zincirlerinin, sinemaların, bulunduğu mekanlar giderek artmaya başladı. Bunlar Berlin'in nevi şahsına münhasır karakterini yansıtmıyor doğal olarak.

-Peki Berlin'deki geleneksel boşluklarla karşılaştırma yaparsanız, nasıl bir fark olduğunu söyleyebilirsiniz?

Oradaki parkı mı kastediyorsun?

-Yo, genel aslında, yani boşluk da dememek gerek, bir kent parçası; kendiliğinden gelişmiş olan kent parçalarından his olarak farkını tarif edebilir misin diye soruyorum.

His olarak farkı, kendiliğinden gelişmemiş olması. Mesela malzemeler farklı, oranlar, dediğim gibi caddelerin genişliği tarihsel dokuyla aynı olmasına rağmen onu saran binalar çok yüksek olduğu için proporsiyonlar çok farklı. Binalar, yükseklikler ve oranlar çok farklı olunca o zaman insanın orada kendini nasıl hissettiği çok farklı. Berlin'in başka hiçbir yerinde insan kolay kolay çok büyük bir şehirdeyim hissine kapılmazken orada Manhattan gibi arabadan baktığında neredeyse gökyüzünü göremezsin ya, o kadar değil tabii ki, bu çok abartılı, ama büyük Amerikan şehri, finans merkezi izlenimi yaratan bir yer.

-Kapitalist dünya durumu mu?

Evet.

-Peki, siz eski halini görmüş müydünüz?

Ben eski tamamen bomboş halini görmedim. İnşaat başlamıştı ve geçici olarak boşluğun ortasında, projeyi tanıtan ve Avusturyalı genç mimarlar tarafından yapılmış olan 'info box' ile gördüm. Çok büyük kentsel bir boşluktu.

-Kendi yakın çevresine nasıl bir etkisi olduğunu biliyor musunuz?

Güney'deki Topography of Terror, Martin Gropius Bau gibi yapılar ile ilişkisi dolayısıyla o yönden doğal olarak devam ediyor gibi düşünülebilir. Doğu'ya doğru, Potsdamer Platz'ın hemen yanında Leipziger Platz adlı sekizgen bir meydan yer alıyor...

-Evet, evet.

Fakat Leipziger Platz hala daha inşaat halinde, inşaatı bir türlü bitmeyen yerlerden bir tanesi. Burası da yine geniş alanlar, dev rüzgar koridorları ve büyük caddeler hissi veren bir yer, o yüzden yaya olarak doğuya doğru gitmek için pek cazip bir rota değil.

-Anladım.

Batı'ya doğru park var. Tiergarten. Potsdamer Platz'ın kuzeybatıyla olan ilişkisi parkla kesiliyor. Orada meydan doğuya dönüşüyor. Kuzey ya da kuzey doğusuyla olan ilişkisi de turistik bir aks. Burada yeni yapılan Eyalet Binaları, yeni lüks oteller, kentsel olarak tasarlanmış olan 'Jewish Memorial' ve Brandenburg kapısına doğru ilerliyor.

-Evet, evet.

Bu tamamen işleyen ve üzerinde çalışılmış olan bir bağlantı yani.

-Turistik anlamda aslında çekim merkezi olacağı belli gibi mi düşünülmüş?

Evet, onun için de ellerinden geleni yapıyorlar Örneğin Graft Mimarlık Bürosuna aynen Hollywood Walk of Fame'de olduğu gibi Alman sinema sanatçılarının adına yere yıldızlar koydukları bir tasarım sipariş ettiler. Ya da mesela eski Berlin Duvarının parçalarını koyuyorlar kaldırırma, gelen geçen turistler görsün diye ama duvarın gerçek izine sadık kalan bir yerleşim değil.

-Öyle mi?

Tamamen turist atraksiyonu amaçlı.

-Ben de onu soracaktım, eski kullanımından izler var mı ya da oraya gittiğinde onu hissediyor musun?

Eski kullanımından en önemli izlerden biri, Arcaden adlı bir pasaj var, burası bir alışveriş merkezi. Eskiden orası bir sokak olduğundan, ona sadık kalarak 24 saat pasaj da kapanmıyor.

-Peki, çok teşekkür ediyorum.

Rica ederim.

EK C.3 Görüşme No:03– Kullanıcı / A.B.D.; Chicago_ Millenium Park

16dak.30san.

-Bir taraftan kaydediyor olacağım konuşmamızı, bir taraftan da not alıyorum. Birinci soru şöyle; bu alanı, yani Millenium Park için konuşuyorum, kendi gündelik hayatınıza etkileri bakımından değerlendirebilir misiniz? Bu alanı ne sıklıkla, ne amaçlarla kullanıyorsunuz?

Gündelik hayatımda yer almıyor. Sadece işe giderken bazen yanından geçerken görüyorum. Ne sıklıkla kullanıyorum? Senede üç dört defa herhalde, oraya gittiğim oluyordur. Genellikle ya biri geldiği zaman Chicago'yu ziyaret etmeye gelen biri olduğu zaman ya da orada bir aktivite olduğu zaman, konser vs. tarzında bir şey olduğu zaman. Veya film gösterisi.

-Parkın içerisinde bulunduğunuz zaman neler hissediyorsunuz? Tarif edebilir misiniz?

Şöyle, ben parkı çok sevmem çünkü nasıl tarif edeyim sana. Bazı parklar vardır, içine girince ağaçların altında falan kaybolursun, biraz huzur bulursun falan. Millenium Park öyle değil. Millenium Park çok açık, içine girip hani dünyadan koptuğun bir yer değil tam tersi orada aksiyon, hareket, eğlence vs. bulmaya gittiğin bir yer daha çok. O yüzden oraya gittiğim zaman ne hissediyorum? Çok mutlu veya çok rahatladığımı söyleyemeyeceğim. Ama eğer hareket ve canlılık görmek istiyorsan, kesinlikle Millenium Park'ta bulabilirsin.

-Yani hareket ve canlılık mı oluyor genelde?

Genelde evet öyle.

-Peki. Yaşadığınız kent için önemini, tarif edebilir misiniz? Ya da kentteki diğer açık alanlardan farkı nedir?

Genel olarak Chicago için Millenium Park ya bir ya iki numaralı herhalde en önemli nokta yani tek başına olan en önemli nokta. Eminim Chicago'daki herkes veya Chicago'ya gelen herkes mutlaka bir şekilde Millenium Park'ı ya görüyordur ya ziyaret ediyordur. Diğer önemi de şu bence tek olmasının dışında bölüm bölüm. Yani biraz lunapark tarzında, mesela konser bölümü var. Onun hemen yanında AnishKapoor'un kocaman metal bir heykeli var, onun arkasında yine bir heykeltraşın zannedersem değişik tarzda bir şeyi var, sütun gibi. İçinde video gösterisi var, üstünden sular akıyor falan. Aynı zamanda çevredeki müzelere de bağlı.

-Çevredeki müzelere dediniz?

Evet

-Peki. Diğer açık alanlardan farkı nasıl? Yani hani bu aktiviteler açısından mı fark var?

Aktiviteler açısından farkı var çünkü mesela nasıl tarif edeyim, sana Chicago'daki diğer parklarda veya Central Park gibi New York'taki parklarda veya bizim Türkiye'de alışık olduğumuz parklarda daha çok benim hatırladığım benim bildiğim, daha sakinlik vardır, yeşillik vardır ve fazla böyle bir aktivite yoktur. Belki ortada bir çeşme olur vs. vs. yürüyüş yolları olur. Millenium Park'ın farkı hem öyle ama çok daha büyük daha açık yani ağaçların altında kaybolmuyorsun. Hani, bütün alanı görebiliyorsun rahatlıkla ve de nokta nokta bu değişik aktivitelerin yerleri var. Yani konser bölümü var, heykellerin olduğu bölümler var, arkadan müzelere bağlanıyor vs. Yani gidip de hani tek bir şeye bağlı kalmama gerek kalmıyor.

-Anladım. Peki bu alanın şimdiki kullanıma geçmeden önce nasıl bir alan olduğunu biliyor musun? Nasıl...

Zannedersem, yani ben gördüm mü hatırlamıyorum ama şöyle böyle etrafını galiba hatırlıyorum zannedersem daha önceden bir otopark vardı, kocaman aynı zamanda da tren hatları vardı. Şu anda hala tren hatları var ama ya altında kalıyorlar ya da yerin yani yerin altında açık alanın altında kalıyorlar görmüyorsun onları.

-Yerin altındalar. Peki yani bu parkın uygulaması sırasında sen Chicago'ya mıydın yani o, uygulandıktan sonra nasıl değişimler yaşandığını gözlemleme şansın oldu mu?

Yapılırken buradaydım ama hani çok belki farkında değildim ama parkın açılışının çok net bir olay olduğunu hatırlıyorum. Büyük kutlamalar, birkaç gün vs. Ondan sonraki yani zannedersem 2004-2005 falan gibi olması lazım. O günden bugüne kadar da büyük ihtimalle şehirde yaşayanların daha bir focus noktası gibi oldu. Yani bizde mesela Taksim nasıl öyleyse büyük ihtimalle Central Park da tam o noktaya geldi. Hatta öyle bir noktaya geldi ki; Obama Başkan olduğu zaman, olduğu akşam daha doğrusu mesela Millenium Park'ta çok büyük kutlama yapılmıştı. Obama gelmişti, konuşma yapmaya vs.

-Orada bulunduğunuz zaman hangi aktivitelerin daha çok tercih edildiğini gözlemliyorsunuz? Bu alan için daha başka içerikler düşünülebilir miydi?

Benim gözlemlediğim; ilk soruna cevap; benim gözlemlediğim özellikle dışarıdan Chicago'ya gelen biriye yani 'suburb'de yaşayıp hafta sonu Chicago'ya geliyorsa veya Chicago'yu yılbaşı veya hafta sonu ziyaret ediyorsa veya turistse vs. genelde o insanlar sağı solu dolaşüyor çocuklar ortada koşuyor vs. vs. Burada yaşayan halkın büyük ihtimalle yaptığı etkinlik, özellikle yaz zamanlarında yani hava güzelken, açık hava konserleri ve açık hava filmleridir. Daha azınlıkta olan bir bölümün büyük ihtimalle yaptığı şey de çevredeki müzeleri veya sergileri ziyaret ederken büyük ihtimalle Millenium Park'ta bir yürüyüşe de gidiyorlardır. Bunu da gözlemleyebiliriz. Benim çekici bulmamamın sebebi Millenium Park'ı dediğim gibi benim hani, sevdiğim park tarzı içine girip hani belki ağaçların altında kaybolduğum daha bir huzur bulduğum tarzda bir yerdir. Millenium Park'ta o atmosferi ben yakalayamıyorum. Bir diğer eksiği de Millenium Park'ın benim için gölün çok yakınında olmasına rağmen, hiçbir ilişkisi yok gölle.

-Burada anladığım kadarıyla bir çok aktivite var Millenium Park'ta, değişken aktiviteler. Bu aktivitelerden nasıl haberdar olunabiliyor? Onların içerisinde kolaylıkla yer alınabiliyor mu ya da aktivitelerini orada yapma şansın var mı acaba?

Aktivitelerden nasıl haberdar oluyorum, ondan çok emin değilim. Ama yer yani katılım açısından zannedersem bir çok aktivite için hiç ücret ödmeden, bütün halka açık. Duyduğum kadarıyla da böyle olması özelliği şu an Amerika'da çok fazla kalan bir şey değil. Yani orası konsere veya açık hava film gösterisine vs.'ye zannedersem bütün halka açık yani hiçbir ücret ödmeden katılabiliyor herkes. Nasıl haberim oluyor? Çok emin değilim ondan. Yani çok büyük bir aktivite olmadığı sürece eğer yakından takip etmiyorsan zannetmiyorum hani kolay kolay duyulabileceğini.

-Anladım.

Bazı aktiviteler de sabit ama mesela kış aylarında buz pisti var, buz pateni için. O her zaman orada mesela kış aylarında.

-Her zaman kullanılabilir yani o.

Evet.

-Peki mesela, sen diyelim ki; orada bir aktivite düzenlemek istedin. Yani hani o da kolaylıkla yapılabilir mi? Yani hani, bilinmiş sanatçıların ya da grupların konserleri mi oluyor, yoksa hani sen de orada kendin bir şey tasarladığın zaman orada yapma şansın oluyor mu acaba?

Tam emin değilim ama zannedersen çok eğer fazla bir, yani izin almadan tek başına gidip de orada ben de burada eserimi sergileyeyim veya şurada küçük bir köşe açayım tarzında bir girişimde bulunulabileceğini çok kolaylıkla zannetmiyorum. Çünkü, şöyle bir özelliği daha var Millenium Park'ın bir çok bölümü şirketlerin sponsorluğu altında yani o bahsettiğim şirketlerin ve Chicago Belediyesi'nin sponsorluğu altında yani bahsettiğim bir çok bölümde belki 6-7 tane büyük 'corporate' şirketin ismi var. Zaten öyle geçiyor, AT&T köşesi veya Exelon Plazası vs. Mesela bahsettiğim konser bölümü Hyde Otelleri'nin sahibinin zannedersen onların sponsorluğu onların adı altında. O yüzden çok halkın gidip de kendi etkinliğini yapabileceği fazla bir alan olduğunu zannetmiyorum.

-Peki, Park sürekli açık mı yoksa belli saatlerde kapanıyor mu?

Park...güzel soru. Büyük ihtimalle bazı bölümlerinin gece kapalı olduğunu sanıyorum.

-Son sorum da şöyle; bu alanı kendi gözlemlerinize göre kimlerin daha çok kullandığını görüyorsunuz? Kendinizi bu alanda rahat ve özgür hissediyor musunuz? aslında bu soruya bir şekilde cevap verdiniz ama... daha çok kimler kullanıyor? Her kesimden insan var mı yoksa belli sosyal çevrelerden insanlar mı kullanıyorlar?

Şöyle listeleyeyim. Haftasonu Millenium Park'a gidersen özellikle hava güzelse, yaz aylarında vesaire çoğunluk Chicago çevresinde yaşayan ama haftasonunda Chicago'ya alışverişe eğlenmeye gelmiş olan orta sınıf kesimi görürsün çoğunlukla. İkinci olarak, çok sık göreceğin dışarıdan açık havaya gelmiş turistler veya iş adamları işte haftasonunu burada geçiren Chicago'yu görmek isteyen insanları çok görürsün, üçüncü olarak hafta içi akşamları veya hafta içinde belki hafta sonunda da olabilir Chicago'da yaşayıp oraya belki yemeğe giden belki bu patenine giden belki konsere giden insanları görürsün, büyük ihtimalle genç kısımdır bunlar, 30-35 arası veya 25-35 arası diyelim. Dördüncü olarak da azınlıktan, çok daha üst sınıf, sanatla büyük ihtimalle çok içiçe olan müzeleri sıklıkla ziyaret eden ve müzelerin o yakında olmasından dolayı Millenium Park'ta belki vakit geçirmek isteyen veya yürüyüş yapmak isteyen insanları görürsün. Bunlar genellikle 40-60,70 arası diyelim. Kendimi özgür hissediyor muyum orada? Hayır, çok değil, Millenium Park'a gitmek istemem ama gittiğim zamanlarda şöyle güzel bir yanı var. Orada gökdelenler kesiliyor, boş alana çıkıyorsun. Oradan şehre geri baktığın zaman ki, perspektif değişik oluyor. O güzel bir his.

-Sizin benim sorduklarım dışında ekleyebileceğiniz başka deneyiminiz var mı?

Millenium Park'ta. Yok, ama aklımda kalanı söyleyeyim. Belki konumu dolayısıyla benim için Millenium Park'ın simgesi o Anish Kapoor'un metal heykeli var ya büyük ihtimalle odur. Yani Millenium Park benim için o heykelle özdeşleşmiştir.

-Neden acaba? O heykelle kurduğunuz ilişkiyi tarif edebilir misiniz?

İki sebepten büyük ihtimalle. Birincisi konumu dolayısıyla, çünkü parka genellikle şehir tarafından gittiğin zaman ilk karşına çıkan heykel oluyor. İkincisi de biraz çocukça bir çekim, parlak kocaman hani etrafında oynayabiliyorsun falan. O yüzden

herhalde. Bir de büyük ihtimalle son noktada şey, hem heykelde hem de heykelin olduğu yerden durup baktığın zaman şehre her zaman görmediğin bir perspektifi görüyorsun. Heykel de zaten şehri o şekilde yansıtıyor herşeyi, herşeyi yansıtıyor ama hani burkarak yansıtıyor. Büyük ihtimalle o yüzden.

-Çok teşekkür ediyorum gerçekten.

Rica ederim. Yardımcı oldum umarım.

EK C.4 Görüşme No:04– Kullanıcı /İngiltere; Londra_ The Thames Barrier Park

37dak.29san.

-Bu alan sizin gündelik hayatınızda yer almıyor bildiğim kadarıyla ama bu alanın kentlin gündelik hayatı içerisinde nasıl yer aldığını anlatabilir misiniz?

Gündelik yaşam sorusu önemli bence; bugün nereden nereye gittiğimi anlatayım istersen ki benim için nasıl bir yolculuktu ve gündelik yaşam içerisinde nereye oturuyordu onu biraz anlamış oluruz, çünkü bunları ben düşündüm açıkçası. Mesela Stoke Newington'dan çıktım, üç araçla gittim oraya; yaklaşık kırk dakika sürdü. Otobüs ile Dalston'a gittim, Dalston Junction'dan underground trenine bindim, yani East London Line'ı kullanıp Shadwell'e gittim, Shadwell'a varınca DLR trenine bindim ve sonra da Pontoon Dock'ta indim. Şimdi normalde Shadwell'e kadar gitmek benim için daha önce yapılmış bir şeydi ama Shadwell'den sonrasında Pontoon Dock, benim için Londra sınırları içerisinde gittiğim en uzak noktalardan biriydi. Sürekli şunu sordum kendi kendime: acaba şimdi şehrin dışına çıktım mı? Dışı neresi? Pencereden dışarıyı izlerken bütün o yoğunluk kaybını, işte binaların bütün o tren yolundan ne kadar uzaklaşmaya başladığını vs. farkettim bir şekilde ve çok garip 'distopik' bir ortama bile girdiğimi düşündüm bir noktadan sonra. Çünkü zamanın da içinden geçiyorsun bu yolculuk esnasında; önce East London'ın içinden geçiyorsun, bütün o eski şehir örüntüsünün göbeğindesin. Binalar tren yolunun dibinde, o yoğunluk hissini çok yakından yaşıyorsun. Evlerin içine kadar görebiliyorsun. Sonra birden Shadwell'e, Canary Wharf'a, yani aslında o Thatcher ile birlikte başlayan Docklands gelişiminin göbeğine varıyorsun. Binalar ve dolayısıyla şehir senden uzaklaşmaya başlıyor bir nevi; sanki şehire dışarıdan bakmaya başlıyorsun gibi neredeyse. Kısacası bildiğim şehrin çok dışında hissettim kendimi. Tabii şunun farkındayım: ben aslında Londra'nın içerisindeyim, orası Newham Belediyesi'ne bağlı, sonra Londra'nın dış sınırlarına daha çok var aslına bakarsanız fakat benim gündelik yaşamımın çok dışında bir yere gitmişim. O yüzden neredeyse tamamen egzotik bir tecrübe bile oldu bu yolculuk benim için...

-Yani kentin deneyiminden çok uzak bir durum olarak mı tarif ediyorsunuz? Londra'nın genel olarak deneyimi...

İşte o Londra'nın genel olarak deneyimi dediğim şey nedir, o önemli bir soru: işte ilk başta kendi kendime "bayağı dışına gidiyoruz" dedim, sonra dedim ki "aslında burası dışı değil, senin yaşadığın kentin dışı". Yoksa oralarda bir sürü konut projesi yapılmış, onları gördüm; endüstri var hala ama tabii orada garip bir nüfusun da olduğunun farkındayım mesela. Sokaklarda hiç insan yoktu ama araba da yoktu. Bu da demek ki orada yaşayan nüfus çıkıyor, büyük ihtimalle o 'Poplar' ve 'Canary Wharf' civarındaki endüstri tesislerine/ofislere arabasıyla gidiyor, yani oralarda çalışıyor ve ancak akşamları oranın sokaklarını dolduruyor. O yüzden çok çok da ıssızdı benim için, çok garip geldi bana. Genel olarak Londra'nın yaşantısı diyoruz ya, benim Londra yaşantımın dışında bir yer ama başkalarının Londrası'nın da göbeğinin olabileceğini fark ettim. Böyle gözle görülür bir biçimde, başka birilerinin hayatının göbeği. "Burası da Londra!" dedim mesela.

-Londra'da daha önce böyle ıssız olduğunu gördüğün bir yerler var mı?

Daha değişik ıssızlıklar gördüm, mesela Greenwich civarına gidersen ve Greenwich'in biraz daha batısına doğru gittiğin zaman Blackpool falan var orada. Oralar biraz daha köy, kasaba gibi yerler ama yani insanlar var. Böyle neredeyse biraz daha kırsal bir yaşantı var, orada da bir kent ritmini hissetmek çok zor yani.

Londra dışına çıkmışsın da köy, kasaba geziyormuşsun gibi hissediyorsun ama bu başka bir şeydi. Bu tam o Thatcher sonrası başlayan, Docklands'ın yeniden düzenlendiği dönemin yarattığı garip bir coğrafya. Endüstrinin kısmen terk ettiği bir alan ama diğer yandan tam da terk etmemiş; tam yanına yeni konut ve ofis projeleri yerleşmiş ama çok bölük pörçük. “Tam o sanayi sonrası şehrinin coğrafyası burası” dedim gördüğüm zaman, yani ilk onu düşündüm.

-Bu alanda bulunduğunda hissettiklerini tarif edebilir misin? Biraz sözünü ettiniz, başka ekleyeceğiniz bir şey var mı? Parkın içindeki hislerinizi de, oraya varırken be o kent parçasının coğrafyasının paralelinde parkın içerisinde bulunduğunuzda hissettiklerinizi nasıl tarif edersiniz?

Yolculuk esnasında neler düşündüğümü biraz anlattım, biraz ‘distopik’ bir yere vardığımı vs. Bir sürü boşaltılmış arazi, çöp toplama alanı var ama diğer tarafta da orta ve üst sınıf için düzenlenmiş konut alanları, bölük pörçük ofis binaları, endüstriler vs. yani bir karman çormanlık gördükten sonra genel olarak bir boşluk hissi kaldı bende. Böyle en son noktalarda, yani Canning Town’dan Pontonn Dock’a gidene kadar sadece bir boşluğun içinden geçtiğimi düşündüm. O da yoğunluğun azalması ile ilgili bir şey tabii ki, bir de şehirden de uzaklaşıyorsun görsel olarak... Herşey, binalar, yapılar çok uzaklaşıyor senden trenden dışarıya bakarken. Sonra Pontonn Dock’a vardığımda ‘Acaba ben burada ineceğim ama bulabilecek miyim parkı?’ derken zaten tren istasyonunun çıkışının tam dibinde olduğunu fark ettim. ‘Bu, bu şekilde ‘engineer’ edilmiş bir şey zaten’ dedim. İlk baştan itibaren, bu ‘şey’in teknik olarak iyi tasarlanmış bir ‘şey’ olduğunu düşündüm; yapılan işin ne olduğu çok iyi biliniyor, ona göre kondukları.

-Tren istasyonu ile kurduğu ilişki bakımından mı?

Evet, çünkü ben onu şöyle okudum: Bir kopukluk var gibi ama aslında kopukluk yok çünkü bir süreklilik sağlıyor sanki o bağlantıyla. Trenden indiğin an parka girebiliyorsun, kopuk değil o yüzden. Eğer tren hattını şehrin farklı noktalarını birbirine bağlayan bir şey olarak düşünecek olursak o onun bir uzantısı gibi orada sanki. Yani şehrin bir uzantısı gibi. Ben gittiğimde hiç kimse yoktu parkta. Girdim, yürüyorum iyice ‘distopik’ oldu her şey. Ben üst platformundaydım parkın, alt platformdaki bir bitkilendirme yapmışlar ya işte oraya bakıyorum. Tek bir kişi vardı, on dört – on beş yaşında bir çocuk telefonda kız arkadaşıyla kavga ediyor. Bir o, bir de ben varım. Yürüdüm ama çok iyi algılayamadım aşağıya nasıl ineceğimi. Dedim ki nehre doğru yürüyeyim ve yürüdüm; etrafa baktım, böyle acayip düz bir alan. Bütün o ağaçların geometrik yerleştirilme biçiminden ‘grid-like’ bir şey hissettim orada. Ağaçlar bile müthiş bir geometrik düzen içerisindeydi diye düşündüm. Böyle çok ‘Kubrickvari’ bir ortamda hissettim kendimi. Belki de o insansızlıktan kaynaklanıyordu. Bu arada yürüyorum ama arkada, yani tren istasyonunu arkana alırsan ve nehre doğru yürürsen o yönde Millenium Mills’in olduğunu gördüm. Nehre doğru gittiğin zaman o yeniden geliştirilen Docklands manzarasını görüyorsun, arkada da eski bir fabrika olan Millenium Mills kalıyor. Çok çok devasa bir bina ve onun arkasında da yine endüstri binaları var. Kendimi sanki sırtımı oraya döndüm de başka bir yere gidiyor gibi hissettim. Böyle bir şey çıkardım ben, acaba bunu bilerek mi yapmışlar? Nehre doğru gittiğimizde orada böyle yeni bir gelişim var ama gerimizde de böyle eski bir endüstri bölgesi kalıyor diye düşündüm. ‘Pavillion of Rememberance’a varıp nehre baktığım an müthiş bir sessizlik vardı. Baktım ve aslında buradan görünen şeyin hiç de güzel bir şey olmadığını ama bir manasının da olduğunu düşündüm. Parkın burada olması, benim buradan buraya

bakıyor olmam... Burada acayip bir güzellik var dedim, yani hoşuma gitti açıkçası. Tabii o mesleki deformasyon da olabilir, o ayrı bir mesele. Mesela annem-babam oraya gitse ‘Bizi buraya neden getirdin? Ne var ki burada?’ diyeceklerini düşündüm. Ama benim için orada görülecek çok şey olduğu gibi, o manzaranın bana söylediği çok da fazla şey var. Kentin sosyo-ekonomik coğrafyasına, tüm değişimine dair... Böyle yarı endüstriyel, yarı terk edilmiş bir alana bakmak hem biraz hüzünlü, hem de biraz güzel bir şeydi; hoşuma gitti oradan suya bakmak. Aslında estetik olarak çok bir manası yok. Sonra geri döndüm, hala tek başıma yürürken bir şeyi fark ettim: Alt kısma giremiyorsun! Bariyerlerle kapatılmıştı.

-İnişleri mi kapatmışlar?

O ‘wildlife’ın olduğu yere giremiyorsun çünkü şu anda galiba elden geçiriyorlar, birşeyler yapıyorlar. Oraya bütün girişler kapalıydı. Sadece yukarıdan bakabildim oraya. Mesela orada çok az bank olması dikkatimi çekti, yani aşağı kısımda. Dedim ki o zaman burası böyle hani yürüyüş yapılınsın diye yapılmış, seyirlik bir yer; oturup vakit geçirmek için tasarlanmış bir alan değil. Aslında ‘center piece’ orası ama oradan sadece böyle ‘stroll’ edebilirsin gibi geldi. Sonra sağlı sollu baktığın zaman parka konut projelerini görüyorsun ya...

-Evet, evet.

İşte beyaz bir konut projesi var, en yakında duran. Ben oraya doğru bakarken birden parka bir grup takım kıyafetli vs. insan geldi vs. Tam benim yanıma gelip durdular. Ben de “Kim bunlar acaba, çok ‘corporate’ tipler” diyorum. Bir de oldukça organize bir şekilde geldiler oraya; en arkadan ceket giymiş bir kadın geldi ve dedi ki “İşte efendim burası da 1990'lara kadar bir ‘wasteland’ olan Barrier Park”, dedi. “Buradaki konut fiyatları 90'ların ortasına kadar 60.000 Pound'dan başlıyordu, şimdi bu gördüğünüz konut alanı içerisindeki dairelerin fiyatı yarım milyon pound'dan başlıyor.” dedi ve bunun üzerine herkes “vaouw” dedi. Çoğu müşteri Rusya'dan geliyormuş. Benim anladığım kadarıyla bu grup ya bir gayrimenkul şirketi ya da benzeri bir yerden geliyordu. Kadın “Gidip nehre bakalım...” dedi ve sonrasında da ben takip etmedim. Biraz daha oralarda yürüdüm, alt kısma girmenin yollarını aradım ama olmadı. Kafe kısmı, yani ‘visiting center’a girdim. İçeride standart caz müziği çalıyordu. Su aldım, oradaki görevlilerden birine “Burası hep böyle sakin midir?” dedim. “Yok, siz çok şanslısınız.” dedi bana, “normalde burası tıklım tıklım dolu oluyor. Yani çok sinirlenebilirdiniz burada yer bulamadığınız için.” dedi. “Ben ilk defa geliyorum.” dedim. “Uzaktan mı geldiniz.” dedi. “Stoke Newington'dan geldim” dedim. “Aaa, uzak değilmiş.” dedi mesela o bana. Tam da o dediğime geldim: Evet, kırk dakika yol geldim ama bu adam için burası gündelik yaşantısının o kadar önemli bir parçası ki hiçbir yere uzak değil aslında. Biraz orada oturdum. Çok yaşlı bir çift vardı. Bir de genççe bir çift vardı. Çok sessiz, çok ıssız bir yerdi. Baktım, baktım, oturdum böyle yaklaşık bir buçuk saat oturdum. Biraz çalıştım orada, çok güzeldi çalışmak için. Güneşli bir gündü.

-Hangi saatte gittiniz?

Ben oraya saat on ikide vardım. Işık çok güzeldi.

-Bir karşılaştırma yapabilirseniz eğer, kentteki diğer açık alanlardan diğer parklardan farkını nasıl gördünüz?

Londra'da gittiğim en ıssız parktı. En insansız, en hareketsiz. Bir de “Burası ne kadar açık bir alan?” diye düşündüm. Yani tabii ki orası bir açık alan, girebiliyorsun, ziyaret edebiliyorsun vs. ama yalnızca buradaki gelişimin bir parçası olarak. Oradaki

amca bana bu verdi (park broşürünü gösteriyor). Mesela bunun ilk başında “Thames Barrier Park, is supported by London Development Agency.” diyor. Sonra da bunun açıklaması olarak, “The Mayor’s Agency for Sustainable Economic Development.” diyor. Ondan sonra da ofisle ilgili, “the Office prepares the Mayor’s business plan for London and mobilizes the support and resources of hundreds of partner organizations to help building a thriving economy for London’s People Businesses and Communities.” Sanki bir parktan değil de, bir gayrimenkul unsuru ile ilgili konuşuluyormuş gibi bir hava var burada. İşte mesela sonraki kısımlarda da, burasının nasıl geliştirildiği anlatılıyor. Ve sürekli bu parkın kentin ekonomisine nasıl bir katkı koyacağına dair bir şeyler söyleniyor. O zaman, “Bu parkı nasıl bir yere koymak lazım hafızada?” diye düşündüm. Ben burayı tabii ki kendi yaşadığım yerden, uzaklıktan ötürü gidip rahatlayacağım, boş zaman geçireceğim, gazetemi okuyacağım, bir hafta sonu tembellik yapacağım bir yer olarak asla düşünmem. Fakat oradaki temel faktör tabii ki mesafe. Oralarda yaşıyor olsam durum elbette daha farklı olurdu ama kendi kafamda, “Burası insanlar gelsin, güzel vakit geçirsin diye yapılmış bir parktır” diyecek adamın samimiyetinden şüphe ederim diye düşündüm. Çünkü orası etrafındaki konut fiyatları artış gösterecek, oranın gelişimi tamamlansın veya o gelişime bir halka daha eklensin, o amaçla tasarlanmış bir yer yani salt bir mühendislik fikriymiş gibi hissettim açıkçası. Her park bir mühendislik fikridir de, hani bir açık veya kamusal alan çerçevesinden düşündüğüm zaman orada eksik kalan bir şey var gibi geliyor bana. Ama tabii ki beş yıl sonra on yıl sonra kentin çeperi değişmeye devam ettikçe orası daha da fazla insan dolacak. Benim bugün gittiğim saatlerde, bugün gördüğümde daha fazla insan göreceğim; o kesin, yani onun farkındayım. Fakat şu an, yaşadığımız zaman dilimi içerisinde orası benim kent algımın içerisinde böyle zaman geçirilecek açık bir alan gibi oturmadı. Orası bana olmamış bir yer gibi geldi hatta, ‘daha olmamış’ diye düşündüm. Diğer yandan adam bana diyor ki, “tıklım tıklım oluyor başka zamanlarda”, bilmiyorum tabii. Belki bir daha gitmek lazım, başka bir zaman.

-Konut alanlarıyla bağlantısını gördünüz mü?

Hiç bağlantı görmedim, hiç hissetmedim öyle bir şey. Aksine, Canning Town’dan sonra böyle acayip bir coğrafya çıkıyor ortaya. Bütün o konut alanları, her yer birbirinden çok kopuk. Mesela bu park da böyle sadece tren istasyonu ile birleşebilen bir şey. Bir de belki suyla ve o endüstriyel manzara ile... Ama konut alanlarıyla? Zaten konut alanları çok korunaklılar gibi geldi bana, onların orayla bağlantılanması düşünülmemiş gibi. Bir bariyer görmüyorsun ama bir bağ da hissetmiyorsun.

-Bu söylediğinizden şunu anlayabilir miyim ben? Park kentle ilişkisini aslında tren istasyonu ile kuruyor. Diğer taraflarıyla bağlantısı yok gibi algılanıyor içinde, erişim olarak.

Erişim olarak evet. Erişim olarak tamamen böyle düşünüyorum, çok yalnız/izole bir yermiş gibi geldi bana. Fakat sana dediğim gibi hayatta kendi yaptığım işten dolayı park çok önemli bir şeyin parçası diğer yandan; kentin gelişim tarihinin sürekliliğinin bir parçası olduğunu kesinlikle düşünüyorum. O açıdan kentle bir bağı olduğunu kesinlikle onaylarım.

-Fiziksel olarak ilişkilenişi bakımından soruyorum aslında.

O yüzden tek bağlantısının tren istasyonu olduğunu düşündüm. Geriye kalan her yer ile, etrafındaki konut bölgeleriyle çok bağlantısız olduğunu düşündüm. Çok yalnız bir yermiş gibi geldi bana, çok izole.

-Şöyle bir sorum var benim, bu alan şimdiki kullanımına geçmeden önce nasıl bir alandı? Eski kullanımı hakkında fikriniz var mı? Nasıl değişimler yaşandı? Kendi deneyim ve gözlemlerinizle anlatır mısınız?

Biraz biliyorum; çünkü bütün o Docklands bölgesi, orası eski bir endüstri bölgesi. Şimdi yeniden geliştiriliyor. Sadece biliyorum ama kişisel olarak deneyimlemedim o gelişimi.

-Bu park içerisinde yapılan özel aktiviteler var mı? Hiç haberdar oluyor musun?

Hiç bilmiyorum. Normalde hiç haberim olmuyor. Orada bir billboard gibi bir şey vardı, oraya baktım. Sadece park içerisinde uyulması gereken kurallar ve regülasyonlar gibi bir şey vardı ama etkinlikler vs. gibi bir şey görmedim.

-O tabelalar Londra'da parklarda oluyor değil mi?

Regülasyon için mi? Evet oluyor.

-Etkinlik duyuruları vs. de oradan mı yapılıyor?

Böyle camekanlı billboardlar'ın içinde genelde oluyor. 'Council' koyuyor onları, aktiviteler vs. de oradan duyuruluyor. Yani zaten o billboard'a herhangi bir aktivite ilanı koyabilmen için 'Council'dan onay alman lazım o etkinlikle ilgili. Başka bir kurum da olabilirsin sen ama 'Council'in onayından geçiliyor, sonra 'Council' onu oraya asıyor.

-Anladım. Bir izin almış oluyorsun sonuçta. Londra'da parklar kapatılıyor mu akşamları?

Evet.

-Siz burada kendinizi rahat ve özgür hissettiniz mi?

Ben Londra'da genelde kendimi rahat ve özgür hissediyorum, o yüzden burada da öyle hissettim; o açıdan bir problem yoktu bence. O açıklık, o ferahlık, işte o çirkin suyla kurduğu ilişki bile böyle bana iyi geldi.

-Genelde Londra'da öyle hissediyorsunuz. Burada da sorun olmadı. O kadar yalnızlık duygusuna rağmen kendinizi rahatsız hissetmediniz yani.

Tabii, yani normalde katettiğimden daha fazla bir yol da katetmedim. Ben sabahları evimden çıkıp otobüsle British Library'ye kötü bir trafikte kırk dakikada gidiyorum. Buraya da bu üç araçla kırk dakikada gittim neredeyse ama tabii ilk defa gittiğim için o mesafeden ne bekleyeceğimi tam olarak bilemedim. Londra'nın çok dışına çıkmışım gibi hissettim genel olarak, o fiziksel yapısından ötürü. Çok dışarıya çıkmışım gibi hissettim ama bir nokta da dedim ki, "Bu kadarmış işte kırk dakikada şurada oluyorsun. Ne kadar basit, ne kadar 'accessible'" diye de düşündüm açıkçası. Mesela oraya bir buçuk saatte de gidip gelebilirdim. Yani o yüzden bağlantısının iyi olduğunu düşünüyorum şehrin geri kalan kısmıyla; dolayısıyla o bölgenin gelişimi tamamlandığı zaman park da olgunlaşacaktır bir nevi. Veya bizim ona biçeceğimiz o kamusal fonksiyonu kendini gerçekleştirmiş olacak büyük ihtimalle. O yüzden ben parkla ilgili deneyimimi düşünürken, bütün o ıssızlık hissini birazcık bertaraf etmeye çalışıyorum şimdilik. Yoksa yani kendimi çok rahat ve özgür hissettim orada. Orada yaşasam, büyük ihtimalle arada giderdim. Güzel bir şey yeşil alan, yayılırsın; bir de orası düz ya, yazın güzel bir havada süper olur.

-Parkın içerisinde fonksiyonel içerikler olarak aradığınız ve bulamadığınız bir şey oldu mu?

Aslında hayır çünkü benim bu tip alanlardan beklentilerim çok fazla değil. Açık, kamusal alanlar veya kamuya açık kullanım alanları ile ilgili beklentim sadece bana olabildiğince mekan sağlaması. Yani yayılmak için, oturmak için vs. yeterince imkan sağladığını düşündüm. Zaten İngiltere’de genel olarak bu konuda çok yetkin bir beceri olduğunu düşünüyorum açıkçası. Fakat tam o bitkilerin olduğu alan var ya, orada çok fazla bank görmedim ve ona şaşırdım yani. Bunu bir kusur olarak da yorumlamadım doğrusu çünkü orası bir bahçe gibi düşünülmüşse eğer, burada oturup soluklanmak için fazla bir eşya konmamış diye düşündüm. Mobilya falan yok diye düşündüm ama onu da bir kusur olarak görmedim, “demek ki burayı bir yürüyüş alanı gibi düşünmüşler” dedim. Bakıp da “Aaa, olmamış!” demedim. Özetle parka bakıp da olmamış diye düşündüğüm özel bir şey olmadı açıkçası.

-Orası eski bir endüstri alanı, parkın içerisinde eski kullanımından iz hiç gördün mü? Sadece içerisi olarak düşünmemek gerek tabii, parkta bulunduğu sürece eski ile seni ilişkilendirdi mi? diye sormam daha doğru olacak herhalde.

Evet tabii. Manzara, bütün o endüstri alanı. Bu parkı yapan adamlar, yaparken manzarayı da işin içine katmış. Mesela bütün o bariyerlerin, bütün manzaranın eskisiyle yenisiyle parkın bir parçası olduğunu düşündüm. Bunu böyle hesaplamışlar, yapmışlar dedim. Mesela broşürlerdeki fotoğraf seçimlerine kadar bu öyle. Veya internette girip, tanıtım adına gördüğüm bütün fotoğraflarda da böyle. İnternete girip baktığımda bu bariyerleri ben ilk parkın içinde zannettim mesela, arada su olduğunu düşünmedim. Nehrin oradan aktığını düşünemedim. Hatta “Ne ki acaba bunlar? Bunların içerisinde etkinlik vs. mi yapılıyor?” dedim. Oraya gidip Pavillion of Rememberance’a yürüdüğümde de, “Aaa, bu bunun parçası değilmiş!” dedim. Sonra da “Kesin bir ‘access’ vardır.” dedim, bakındım hatta. Belki de bunlar ‘refurbish’ edilmiş, etrafında dolaşılabilen yerlerdir diye düşündüm. Sonra bir baktım ki bunlar bayağı fonksiyonunu koruyan, kullanılan aparatlar ama parkın parçası değil. O yüzden o manzaranın parka güzel eklemlendiğini düşündüm, benim hoşuma gitti yani. Veya arkanı dönüp yürüdüğün zaman o Millenium Mills’i görmek, benim gibi insanlar için hoş giden şeyler oluyor galiba. Eski fabrika duruyor orada.

-Çok teşekkür ederim. Sizin başka söyleyeceğiniz bir şey var mı?

Yok. Rica ederim.

EK C.5 Görüşme No:05– Kullanıcı / İspanya; Barcelona_Diagonal Mar Park

30dak.34san.

-Benim ilk sorum şöyle: Bu alanı kendi gündelik hayatınıza etkileri bakımından değerlendirir misiniz? Bu alanı ne sıklıkta, ne amaçlar ile kullanıyordunuz?

Diagonal Mar Park. Alanın, benim kendi gündelik hayatımda çok fazla bir etkisi olmadı. Zannediyorum ben orada iki kere bulundum. Parkın bir ödülü de vardı yanlış hatırlamıyorsam, ne yapmışlar, onu görmek için 2010 senesinde bir zaman diliminde gitmiştim. Bir kere de bir arkadaşımınla geçmemiz gerekti oradan. O nedenle gittim.

- Peki bu alanda bulunduğunuzda hissettiklerinizi tarif edebilir misiniz?

Hem pozitif hem negatif şeyler hissetmiştim, parktayken. Bir tanesi, tasarım açısından çünkü kendi içerisinde bir takım şeyler denenmişti ve bana göre bir tasarım çalışması olarak güzeldi. Yerel bir takım bitkilerin kullanıldığını hatırlıyorum. Objeler vardı, heykel demeyelim ama bir takım strüktürler. Çocuk oyun alanları güzeldi. Dizaynı etkileyiciydi ya da ilk gördüğüm zaman beğenmiştim. Ama bir taraftan da bana güzel tasarım nasıl yapılır, bir park nasıl tasarlanır, onu işte göstermek için yapılmış bir çalışma gibi göründü. Onu bir şehrin herhangi bir yerine koyabilirsiniz. Çevresiyle ya da mevcut çevredeki dokuyla da bir taraftan da uyuşmayan bir durumu var. Mevcut çevre derken, o alanın etrafında o alanla çok bağlantılı Poblenou diye bir büyük yenileme bölgesi var. O 22@ diye isimlendirilen. Bana o yenilemenin bir devamı gibi geldi o alan. Burası da bir sanayi bölgesi. Zaten park da sanayiden dönüşmüş. O alan da yine sanayi bölgesi ve aynı zamanda o fabrikalarda çalışan insanların yaşadığı binaların konutların bulunduğu bölge. Orada da dediğim gibi bir dönüşüm var. Yani bildiğim kadarıyla özellikle sivil toplum örgütleri, orada yaşayanlar, bu dönüşüme tamamen karşılar ya da yapılaş şekline karşılar. Yani dönüşümün oluş şekline. Bizim buradaki tam aynı şeye karşılık gelmeseydi mesela Sulukule gibi. Bu uygulama da, bu park da bana birazcık onun acaba uzantısı mı ya da o alanın içinde mi kalıyor diye aklıma gelmişti. Şimdi parkın bir tarafında bir alışveriş merkezi vardı. Zannediyorum konutlar var etrafında. Hissettiğim şey bir de şuydu, kullanılmıyordu. İçindeki insan sayısı azdı. Ya da sadece orada yaşayanların geldiği bir park gibiydi. Aslında büyük bir park. Karşılaştığımızda, Barcelona'nın diğer parklarını düşündüğümüzde, benim ilk aklıma gelenler, işte Ciutadella, Parc Guell, Montjuic var. Başka bir sürü irili ufaklı park var ama benim kişisel olarak en çok gidip geldiklerim ya da gözlemlediğim zaman bana göre şehirde en çok kullanılan parklar, tabii onların şehrin içindeki konumunun da etkisi var. Ama bu parklar daha çok şehir yaşantısıyla iç içe geçmiş yerler. Yani şehir yaşamında yer alan bir şekilde etkin olan, kentlinin kendisi için bir şey bulabildiği yerler. Ama farklı profillerden bahsediyorum. Ciutadella için farklı, birazcık daha farklı...

- Hissettiklerin üzerine konuşuyorduk, kentlinin kendisi için bir şeyler bulunduğu alanlar yaşıyor dedin...

Evet. Bu parkla ilgili benim o iki ya da hadi üç diyelim seferlik ziyaretlerim sonucu benim hissim aslında o, kent yaşamında yer almadığıydı. Evet, kendine göre bir kullanıcısı var ama çok yetersiz. Yani hatırlıyorum, bilmeyen insan çok var o parkı, Barcelona'da. Yani Barcelonalı, genç ya da bizim yaşımızdakiler. Ben Diagonal Mar Park'a gideceğim dediğim zaman, o ne diye Barcelona'da yaşayan, orada doğmuş büyümüş, bir iki, üç kişinin sorusuyla karşılaşmıştım.

-Peki lokasyon olarak aslında kent hayatına dahil olabilecek bir potansiyeli var mı alanın?

Var. Onu söylüyordum şimdi Poblenou aslında şehrin tam merkezinde değil birazcık daha... Ama şehir merkezine de çok yakın. Yani erişim açısından bir problemi yok...

Ama Tarlabaşı gibi değil oranın sosyal profili.

- Eski fonksiyon içeriği?

Evet, belki onun neden olduğu Barcelona ya da Barcelona merkezi dediğin zaman ilk aklına gelen yer değil orası ama bir taraftan da çok da yakınında hatta söz ettiğim, 22@, o alanda başlayan... Orada zaten o dönüşüm başlamış vaziyette ve özellikle bu kesim; genç, 'high-skilled' dediğimiz iş gücü orada yer seçiyor. Yani bu dönüşen konut alanlarında, onun getirdiği rant var alanda ama halen bir taraftan da diğer kullanıcıları yaşamaya devam ediyor. Ve dediğim gibi bu çok karşı... Destekleyenler de var tabii ki çünkü devam ediyor bu durum ama hani asıl büyük bir anti grup da oluşmuş vaziyette. Bu parkla ilgili söylediğim de, belki o Poblenou'dan, bu bölgeden daha çok insan çekmesi en azından beklenebilirdi çünkü hemen onun yanında parkın alanı. Şu anda gerçekten kullanım yoğunluğunu bilmiyorum ama bu kendi benim değerlendirmem, o belki de sadece bu park düzenlemesi içindeki konut alanlarında yani o bloklardaki insanların gelip kullandığı bir park gibi bana gelmişti, büyük bir alan düzenlemesi ama kullanıcısı yok. Dediğim gibi şehirle entegrasyonu yok. İlk başta bu konumdan dolayı mı diye düşündüm ama o sadece konumdan dolayı da olan bir şey değil. Bir de bence orada Barcelona'nın yaşam biçimine yani sadece yeşil alan olarak değerlendirmiyorum; orada alışveriş merkezi var bir tane. Barcelona'da aslında, insanlar bizim bu geleneksel alışveriş dediğimiz normal mağazalar, sokakta, caddede, işte giriyorsunuz, çıkıyorsunuz. Bu İstanbul'daki gibi 150 tane AVM olup da, "Gidelim, boş vaktimizi geçirelim falan gibi bir kültürleri yok onların." O kültür de değil de, yaşam biçimi diyelim. Orada bence yaratılmaya çalışılan farklı başka bir şey var, kültür var. Oluşturulmaya çalışılıyor ya da teşvik edilmek isteniyor ama insanlar kullanmıyorlar. Alışveriş merkezi de mesela kullanılmıyordu. Ya da azdı, içindeki insan sayısı. Şimdi mesela burada İstinye Park'a Cevahir'e hangisine giderseniz gidin mutlaka bir kalabalık var. O sirkülasyonu görüyorsunuz. Diagonal Mar'daki alışveriş merkezinde de bir hareket yoktu.

-Bu farklılık nereden kaynaklanıyor olabilir?

Bana göre o daha Amerikan yaşam biçimi mesela, oradaki insanlar daha sokakla iç içe sürekli... Mesela Gracia'da çok küçük mağazalar var, mahalle arasında, ama insanlar oralara gidiyorlar alışveriş yapmak için ya da normal işte bizdeki Nişantaşı gibi, Rumeli Caddesi gibi. Oralar eskiden aktif kullanılırdı değil mi... Hani nerdeyse tüm mağazaların bir tane şubesi vardı. Ve sokaktan girip çıkıp alışveriş yapıyordu. Orada halen en çok tercih ettikleri şey o. Zaten toplam üç tane AVM var., Diagonal Mar'la birlikte üç, bir tane de şehir dışında yani ben eksik bilmiyorsam, toplam alışveriş merkezi sayısı, bir tanesi yeni açıldı. Oraya da bence insanlar şu anda meraktan gidiyorlar. Yeni açılan şehir merkezinde istasyona çok yakın. Eski arena yenileniyor, yenileme değil de, restorasyon çalışması yapılıyor ve alışveriş merkezine dönüştürülüyor. Şimdi orada bir hareket var ama gerçekten oraya insanlar alışveriş için mi gidiyorlar yoksa gidip görüp, üç ay beş ay sonra tamamen ilgileri kaybolacak mı, onu bilmiyorum. Ama Diagonal Mar alışveriş merkezi, bu şekilde bence devam ederse bir sene iki sene sonra mağazalar kapatmaya başlar ya da yine en azından oradaki kullanıcılara hitap eden bir şey haline gelir diye tahmin ediyorum.

Benim parkla ilgili düşüncem şöyle, bazen bir insan görürüz, “aa ne hoş!” deriz. Sonra tanıştığımız zaman öyle bir davranır ki ya da işte çok azcık tanıdıktan sonra o ilk baştaki bizdeki etkisi bambaşka bir şeye dönüşür ya, artık siz baktığınız zaman güzel görünmüyordur. Ben bu park için, öyle onun gibi bir benzetme yapabilirim. Yani ilk gittiğim zaman tasarım olarak başarılı bulmuştum. Ama tasarım kriterleri neler? Bir taraftan da öyle düşündüğümüzde, oradaki şehirliyle bütünleşmesi, o şehir yaşamının içinde yer alabilmesi de bir tasarım kriteriyse o zaman tasarım açısından da başarısız. Ama sadece form olarak bakarsak yani form, estetik olarak değerlendirirsek bana göre başarılı. Ama sosyal anlamda başarısız. Sonra bu Poblenou dışında yine arkasında onun La Mina diye bir yer var. Daha çok çingenelerin yoğunlaştığı bir başka bölge var. O bölgenin daha çok dışlanmasına neden oldu mu olmadı mı bilmiyorum. Ama ben oraya da mutlaka bir şekilde olumsuz etkisi olduğunu düşünüyorum parkın. Evet.

-Parkın etkisi mi alanın etkisi mi?

Alanın. Ama park derken aslında mesela o alışveriş merkezini de o parkın bir parçası ya da ucu olarak düşünüyorum. Oradaki tüm o düzenlemenin La Mina'yı bir şekilde daha da ittiğini düşünüyorum. Oradaki insanlar üzerinde ‘Burası başka bir yer, biz başkayız.’ durumunu yarattığını düşünüyorum. İki taraf için de, hem bu park ve bölgesinde yaşayanların diğer tarafı algılama şekli ya da La Mina'dakilerin de bu alanı bütünleştirici değil daha da böyle ayrıştırıcı bir algısı olabileceğini düşünüyorum ama bu gözlemlediğim bir şey değil, yaptığım bir yorum.

-Bu alanın yaşadığımız kent için önemini tarif edebilir misiniz gibi bir soru vardı. Bir de kentteki diğer açık alanlardan farkı ne diye bir arkasından gelen...

Diğer açık alanlardan farkı bana göre... burada bu karşılaştırmayı yapmak ne kadar doğru bilmiyorum çünkü benim aklıma gelenler ilk saydıklarım ya da o kentin bana göre en belirgin açık alanları, biraz önce söylediğim Montjuic, Ciutadella, Parc Guell. Onlar da çok eski ve 1900'lü yılların başında oluşmuş, yani Parc Guell'i konuşmaya gerek yok. Ciutadella yine şehrin merkezinde. Karşılaştırmak ne kadar doğru bilmiyorum ama ben burayı çok kısaca onlarla karşılaştırdığım zaman ‘ruhsuz’ diyebilirim mesela, yani bir ambiyansı yok ya da yani ‘ruhsuz’ da çok doğru değil ama çok böyle ‘sınırlı’, bir kesime hitap eden diyebilirim. Aslında belki planlanma amacı o değildi, yani ilk çıkış noktası o değildi ama şu anda sadece o bölgedeki hatta belki o park içindeki konutlarda yaşayan kullanıcılara hitap eden bir düzenleme gibi geliyor. Yani diğerlerine göre ben bu parkı, başarısız buluyorum.

-Yani zaten tam fiziksel bir karşılaştırma değil de yani yaşamsal bir karşılaştırma yaparsak, o kentin açık alan kullanım alışkanlıkları ve o kültürün devamı olarak baktığımızda nasıl görüyorsunuz?

Benim gözlemim zaten o iklimle de bağlantılı, kendi kültürleriyle de bağlantılı. İnsanlar sürekli dışarıdalar Barcelona'da ve parklar da çok yoğun ve farklı şekillerde kullanılabilirler. Anne babalar çocuğunu getiriyor, başka, birisi sadece okumak için çalışmak için parka gidiyor, kimisi arkadaşıyla piknik yaparken başka bir tanesi de ne bileyim sevgilisiyle daha böyle sakin huzurlu bir şey arıyordur, o da gidiyor. Yaşlılar da kullanıyorlar... Yani çok farklı, hem yaş grupları hem de farklı sosyal gruplar aslında kullanıyor parkları. Bir taraftan da bu parklarda, mesela Ciutadella'da düzenlenen bir sürü aktivite var. İnsanları bir araya getiren düzenlemeler, organizasyonlar da yapılıyor. Parc Guell'in kullanım şekli biraz daha farklı, daha büyük kitleler, turistler de kullanıyorlar. Barcelona'ya gelen, üç günlüğüne de gelen gidiyor oraya ama bir taraftan da orada yaşayanlar da gidiyorlar Parc Guell'e. Ben

orada yaşarken oraya çok gittim. Parc Guell bana çok yakın olmamasına rağmen gidip sadece öyle bir tur attığım ya da işte bir kitap okuduğum, bir yazı okuduğum, dinlendiğim zamanlar oldu. Kaldı ki orası da erişilebilirlik açısından çok kolay bir noktada değil, bir yokuş tırmanmanız gerekiyor. Motive eden faktörler farklı olabilir ama her ikisinde de sürekli, o insan yoğunluğunu, farklı insan gruplarını, amaçları farklı bile olsa sürekli oranın çekiciliğini hissediyorsunuz. Ya da oraya gittiğiniz zaman orada insan kendini o şehre ya da o parkla bütünleştirebiliyor. Yani ya da rahat hareket edebiliyor, bence en önemli şey o. Diğer parkta Diagonal Mar Park'ta ben bir sergi gezer gibiydim. Bakıyorsun ve çıkıyorsun. O kadar.

- Park yapılmadan önceki halini görmüş müydünüz?

Hayır.

-Orada bulunduğunuz zaman dilimi içerisinde hangi aktiviteler kullanılıyordu? Çok az bir kullanım olduğundan söz ettiniz ama fark ettiğiniz etkin aktiviteler oldu mu?

Çocuk oyun alanları herhalde. Böyle büyük kaydıraklar vardı, onları hatırlıyorum, orada bir hareket vardı. Oturan birkaç insan, yürüyen insanlar hatırlıyorum ama “Bu insanlar da şunu yapmak için buraya gelmişler.” diye özel bir şey dikkatimi çekmemişti.

-Sizce başka ne tür içerikler olabilirdi, yaşamsal olarak oradaki duruma katkısı olabilecek? Siz tarif ettiniz, orada belli bir kalitede bir tasarım olduğunu gözlemliyorsun ama kullanım yoğunluğu düşüklüğünü gözlemliyorsun. O yaşamsal durumu arttırmak için ne gibi bir içerik kullanılabilirdi? Barcelona'nın da kendi açık alan alışkanlığımı düşünerek yanıtlayabilirsiniz.

İlk aklıma gelen burada kullanım yoğunluğunun artması isteniyorsa en azından park içinde yer alan çok ufak bir takım organizasyonlardan başlayarak insanların bir araya gelebileceği belki önce üç saatlik, beş saatlik organizasyonlar, ondan sonra daha farklı organizasyonlar düşünülebilir çünkü bu çok yapılan bir şey Barcelona'da. O bölgeyi işletenler ya da işte bu herhalde özel bir girişim.

Mesela diyelim ki bu park, özel, bir kişinin tüm o alan bir kişinin kontrolünde, benim merak ettiğim, acaba o kişi bu alanı o şekilde kullanmak istiyor mu. Benim hissettiğim şu, gerçekten aslında belki de parkın şu andaki şekliyle, şu andaki kullanıcısı ne kadarsa, ‘Tamam burası bizim parkımız.’ diyebiliyor mu? Benim hissettiğim belki de oydu, bu tarif etmeye çalıştığım şey. Dedim ki, sadece belki de orada yaşayanlar bu alanı tercih ediyor diğerleri gelmiyor, yani belki o sistem nasıl işliyor bilmiyorum ama hani bunu çevredekiler de algılamış vaziyette. Bir istekleri olduğunu düşünmedim, bu parkı kent yaşamının, Barcelona'nın gerçekten etkin kullanılan bir alanı haline getirelim, kent yaşamının içine daha çok entegre edelim gibi bir kaygı olduğunu da düşünmedim. Olsaydı ne yapılırdı? Düşünelim, mesela orada çok küçük bir ‘event’ organize edildi. Bir süre sonra başka bir şey yaptığımızda oraya gelen insan sayısı arttıkça belki diğer kentliler de, şehrin diğer tarafında yaşayan insanlar da daha çok haberdar olacaklar. Mesela bu olabileceklerden bir tanesi. Onun dışında... Şimdi mesela parklar, Barcelona'da genelde akşam belirli bir saatten sonra girilmiyor. Burada da aynı durum söz konusu, kapatılıyor kapıları. Tabii bunun bir takım gerekçeleri var, güvenlik en başta. Ama nedenini bilmiyorum. Mesela orada o parka girdiğim zaman o kapı ya da o parmaklıklar falan benim daha çok dikkatimi çekmişti. Bu şeyde de Ciutadella Park'ında da bir giriş kapısı var, işte Parc Guell'e de gitseniz, hepsinde bir kapı var sonuçta ama bununki böyle daha vurgulanmak istenmişti ya da acaba ben mi önyargılı gittim oraya 22@'in devamı

diye ve hemen benim gözüme çarptı. Burası bir kamu alanı ama bir taraftan da bir sınırı var. “Burası bizim.” deniyor gibiydi. Bunlar tamamen tabii algı.

-Orada düzenlenen aktiviteler var mı? Bunlardan hiç haberdar oldunuz mu?

Hayır olmadım. Evet, ama gerçekten oradaki insanların çoğunun bu parktan haberi bile yok ya da olanların da çok olumlu düşündüklerini sanmıyorum parkla ilgili.

- Kendinizi bu alanda rahat ve özgür hissettiniz mi? Hissediyor musunuz?

Rahat ve özgür... Hissettim, sadece beni orada rahatsız eden o parkı belki o zaman biraz şehirselleştirici, mimar... olarak bakarken düşündüğüm şeyler beni rahatsız etti yoksa parkta rahat ve özgür hissettim.

-Bir soru da şu, bu alan sanayi alanından dönüştürülmüş bir alan, eski kullanımına dair bir iz var mıydı?

Ben fark etmedim varsa da görmedim.

-Görüşleriniz için çok teşekkür ederim.

Rica ederim.

EK C.6 Görüşme No:06– Kullanıcı /A.B.D.; New York_The High Line

17dak. 48san.

-Can you please define the place of this place in your everyday life or the people of this city's everyday life? How frequent do you use this place and why? How do you feel when you are there?

Ok. So what place does the High-line take in our everyday life?

-Yes.

Ok. Well, I do not know if we have a good answer for you because we do not live very close to the High-line. So we only see it when we make a special trip to go there. It is not in our everyday life.

It will take us about half an hour to get there on the subway. If we are on the bus, a little more. But it is... when it was opened, it was a big attraction. And it still is a big attraction I think so it is worth making the special trip and we have done it a couple of times but it is not really a part of our everyday life because of our location.

-Ok. How do you feel when you are there?

I thought it was incredible because you are up high and it gives you a sense of space even though the actual high-line itself is not that big because it is all open around it. And it was very, it just felt like it was so well designed because they have a lot of natural grasses and native plants. Is that what you call them like?

-Yes.

Interesting plants and interesting seating, sort out very thoughtfully and beautifully laid out but it was also very crowded. So in that sense it is not very peaceful because I think there is always many many people just walking along it using it.

I was gonna say, I think it is very interesting because normally you interact with the city you are at the same level as cars and trucks but when you are in the High-line it is kind of a special level reserved for pedestrians. It is not even for businesses or, all kinds of people just people strolling and trying to relax. So it is a very homogeneous route in that sense. Everybody is on the right mind when they are there, it does not, it is not like the rest of New York where you know, some people are working, some people are making deliveries, some people are commuting, This is just people relaxing and you are above the normal level of life in New York but you can still move quite a bit and you can, you know. It is not like an observatory deck out of this building where you are in one spot and you can turn around and watch each direction. Here you can actually... you know you can travel and see things from different perspectives and get the sense of motion.

- Ok. How can you define the importance of the project for the city? What are the differences from the other open areas?

Right. I guess.

Yes. I guess it is closest to being like one of the parks in the city and compared to most of the parks which are really confined, it actually feels like you know it is linear in most ways but you can actually go you know, a good distance through the park if you like, you are, you know... you can either... I do not know, it has that sense of freedom that it is a lot of park in one place. But compared to Central Park which is huge, I mean it is a lot more manicured I think and it is, you are kind of seeing

something that feels more artistic and kind of combining a park with the city. Because the city elements are booming over you for a lot of the points along the High-line.

You do not necessarily feel like you have escaped from the city like you do in such parts of Central Park, you can see like I am in the woods now, you know that getting away from the big buildings. In the High-line you always see the big buildings around you and that is part of the fun but it all gives it a very different sense. 07:40 actually and under them and people look through the windows and there is interesting interaction with the city that is surrounding you also. But for that particular part of New York city it is a very important park because they did not have much park space there before the High-line, right? Am I right?

They are not close to Central Park there or other green areas.

-How was the place like before it has been redesigned? Can you explain the changes according to your own experiences and observations?

Well I guess it was a fairly, a mix of kind of industrial space with some destination restaurants but it was not a place we ever really were attracted to before. So I am not very familiar with what it was like beforehand but I think now, it seems like an appealing part of the city where you would go just you know, probably find maybe... you know really to go and see the High-line but would also go for meals near one of the entrances and then after the meal take a walk on the High-line or go for an afternoon or something. So, I guess it is kind of night and day for us cause we would not have considered going there before, now we have gone a few times.

And a lot of new things have sprung up around it I think even the, you know, they put a roller skating ring there just for last summer underneath the High-line where they would probably never put it there before. They would have another spot. There would be some temporary things springing up around in the summer time they knew a lot of people would be coming to see it. So it feels very, it feels much more alive around there.

Yeah. Instead just a place for commerce, it is a place for people to gather and enjoy themselves.

- What activities are people doing there and what activities of it seem to be designed for?

I mean again we are not the people who use it the most but really seems like it is perfect for str0lling and sightseeing. And there are some benches and places to sit but I have not seen many people sitting down. It just seems like something where you kind of want to stroll, an evening stroll or an afternoon stroll.

Yeah, it is almost like a boardwalk on a beach. People are always moving and socializing as they are moving and looking around. But not, that I agree does not seem a lot of people just sit there and read a book or something like that. So there are plenty of seating so it is designed for that as well.

-Can you be informed about the activities that take place in this place? Do you attend those activities or do you organize your own activities?

No.

I mean, you gave the example of the roller skating.

Oh, that is true. We did go there for the roller skating.

We heard in the news or somewhere that they were going to open a temporary roller skating park and Yıldız and the kids went to do that.

And like near there was a lot of mobile food truck set up where they served all sorts of different foods from the truck. There were a lot of people who were there eating as well as roller skating and they would go, this was all below the High Line.

Once we planned to meet people for dinner so that we could have dinner near the High-line and the plan was to go for a stroll afterwards. So we did do that once.

-Do you know the web site of the High-line?

Do we know the what site of the High-line?

-Yes. Do you know it?

I do not know what the web site. I have not heard that term before so I do not think we do know web site of the High-line.

-So do you feel a sense of freedom if you are walking out the High-line?

Yeah, I think because you are above you know the level of traffic so you do not have to stop that you know, each, you go over things instead of waiting at stop lights or don't walk signs. So it does feel like you can a little more of freedom and it feels like you could get off and stop and pause and take your time if you want or you can move quickly if you want. So there is a sense of freedom.

In many parts you have a more open view or vista so that also gives you a sense of space and freedom. But I think it is usually quite crowded so that part of it feels less free.

Ok. You know once I was there it was not so crowded but I guess it was less popular.

When you walk near it you see there is always people moving on it. It is never empty.

-Do everybody from different social economic groups in the city use this place? Did you feel any segregation?

I do not know... I do not think I noticed when we 14:47. It seemed like the normal sort of people you see in Manhattan.

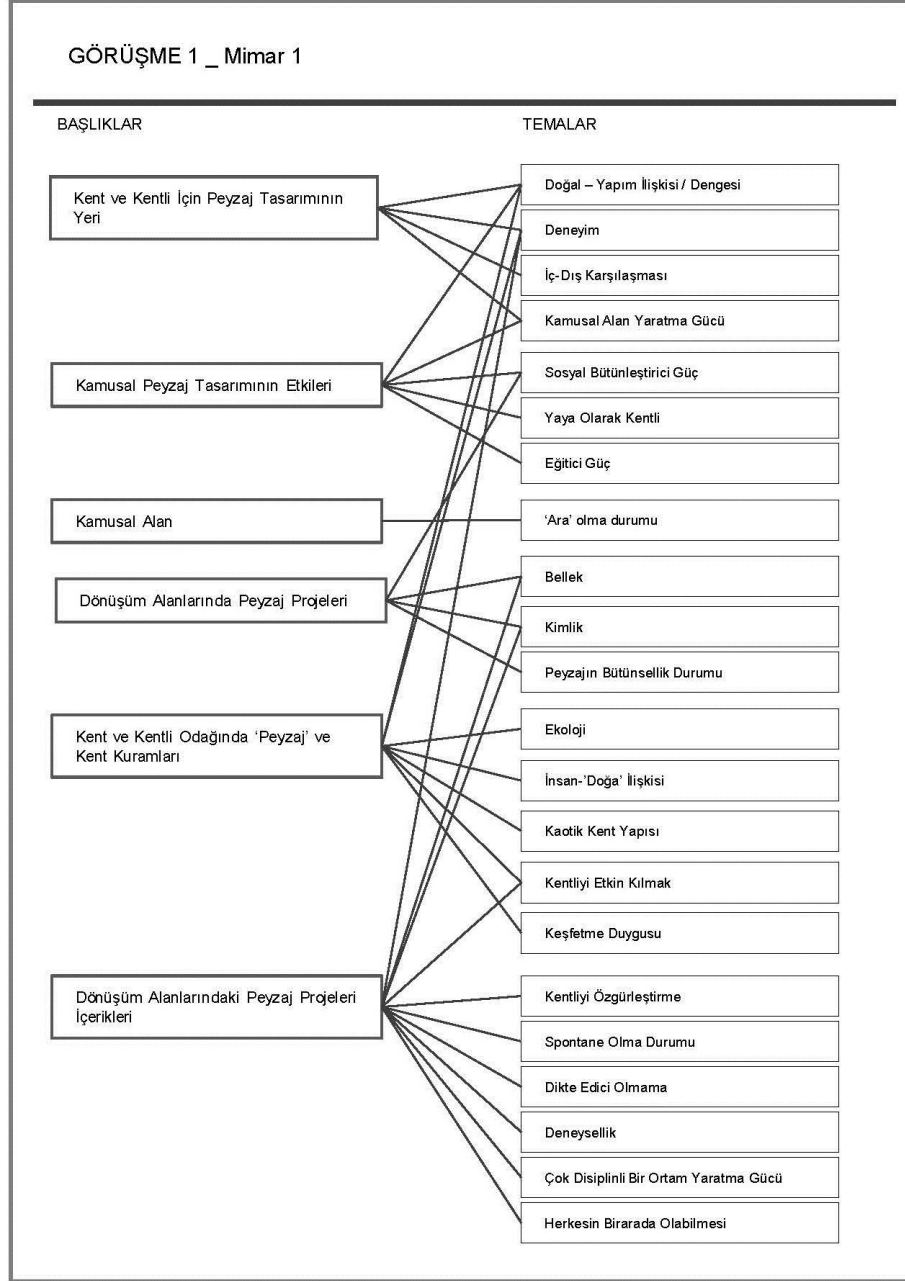
Yeah, I did not notice anything either so I guess it is more just like the people in the neighborhood. It did not feel like a different group or a particularly interesting mix or anything like that.

-Ok. Those were my questions. Thank you very much.

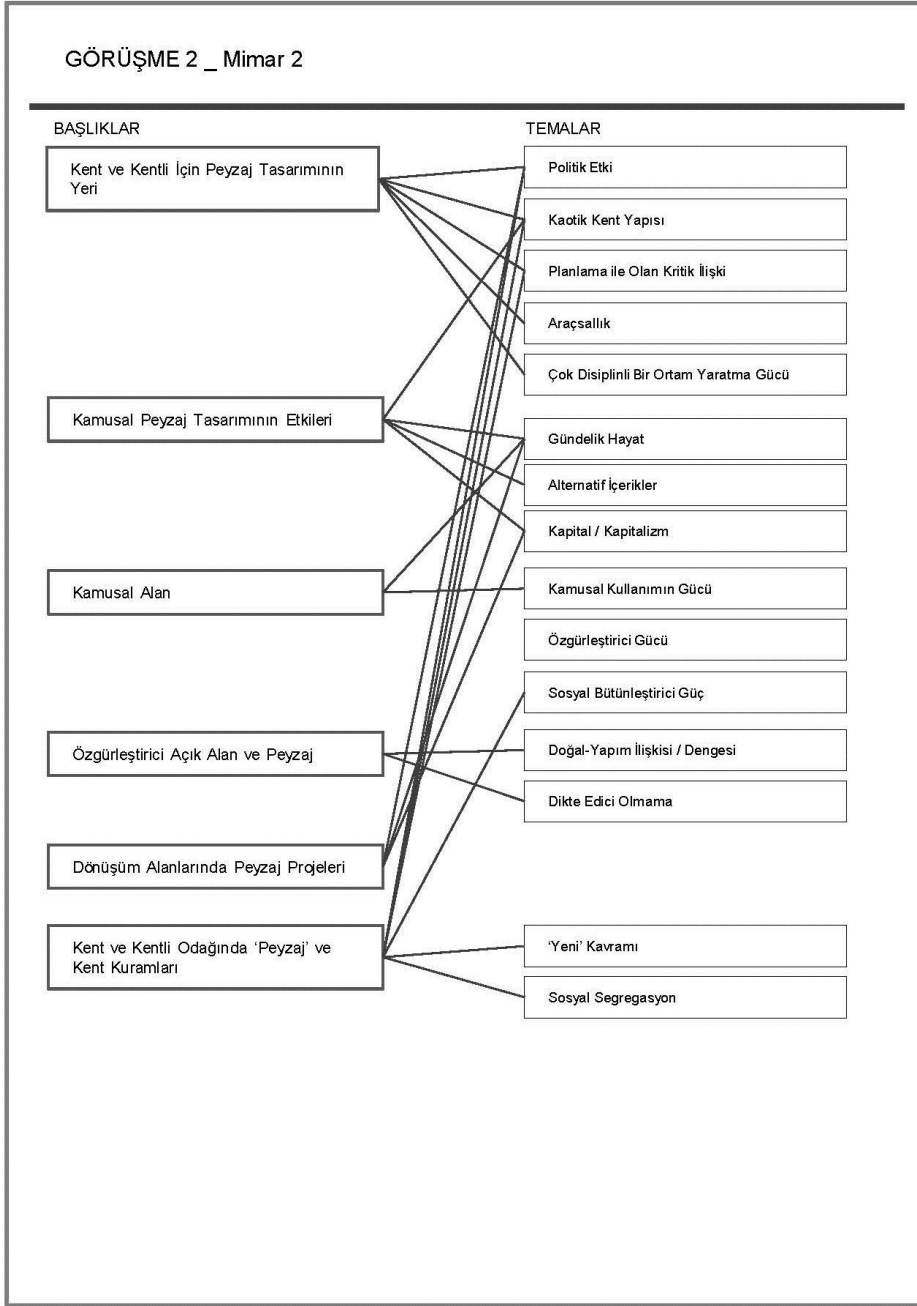

EK D Eleştirel Teori Odağında Yapılan Tasarımcı Görüşmeleri Analizleri
EK D.2 Eleştirel Teori Odağında Yapılan Tasarımcı Görüşmeleri Analizleri –
Ana Temalar

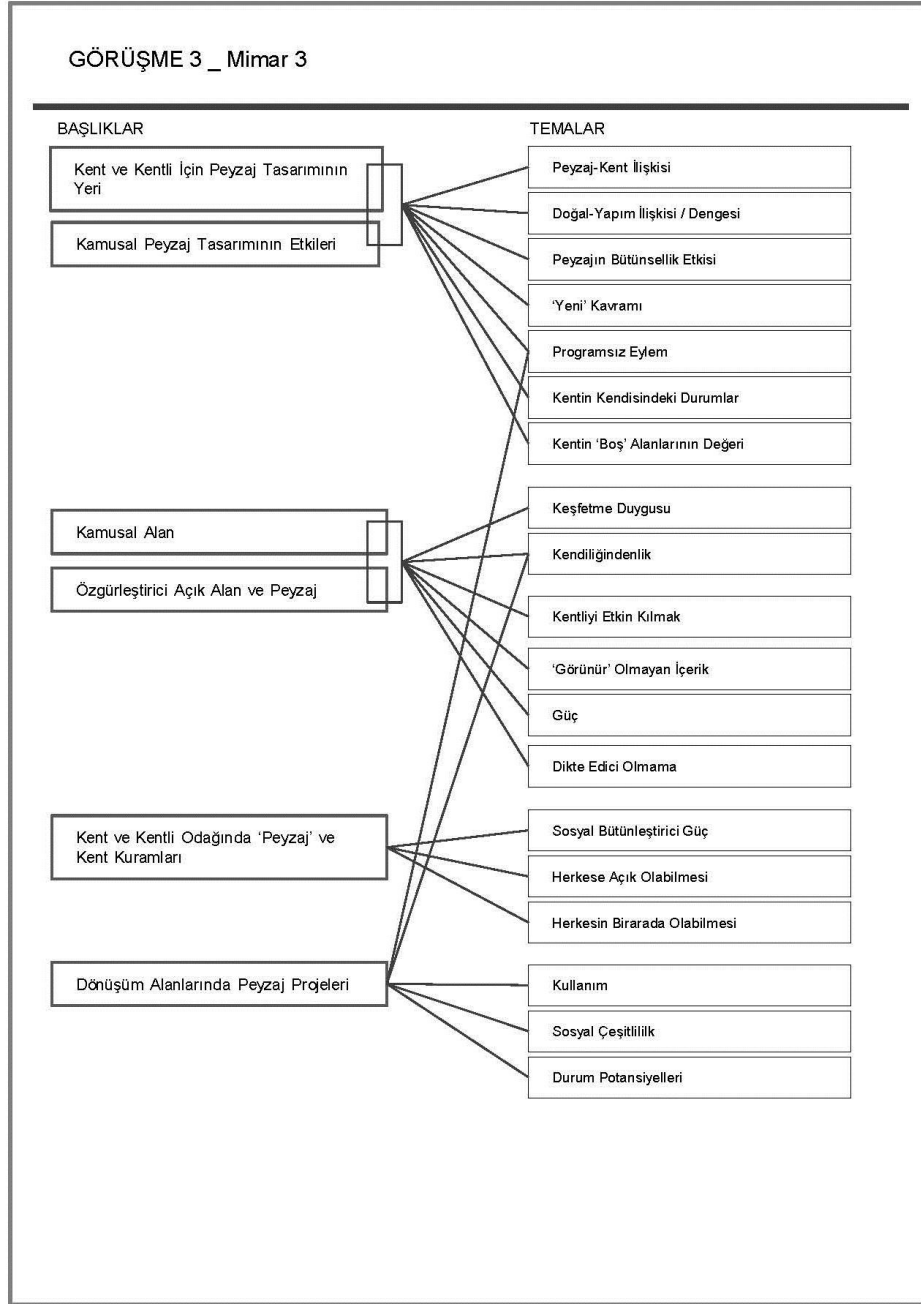
Çizelge D.1: Mimar 1 ile yapılan görüşme ana temaları

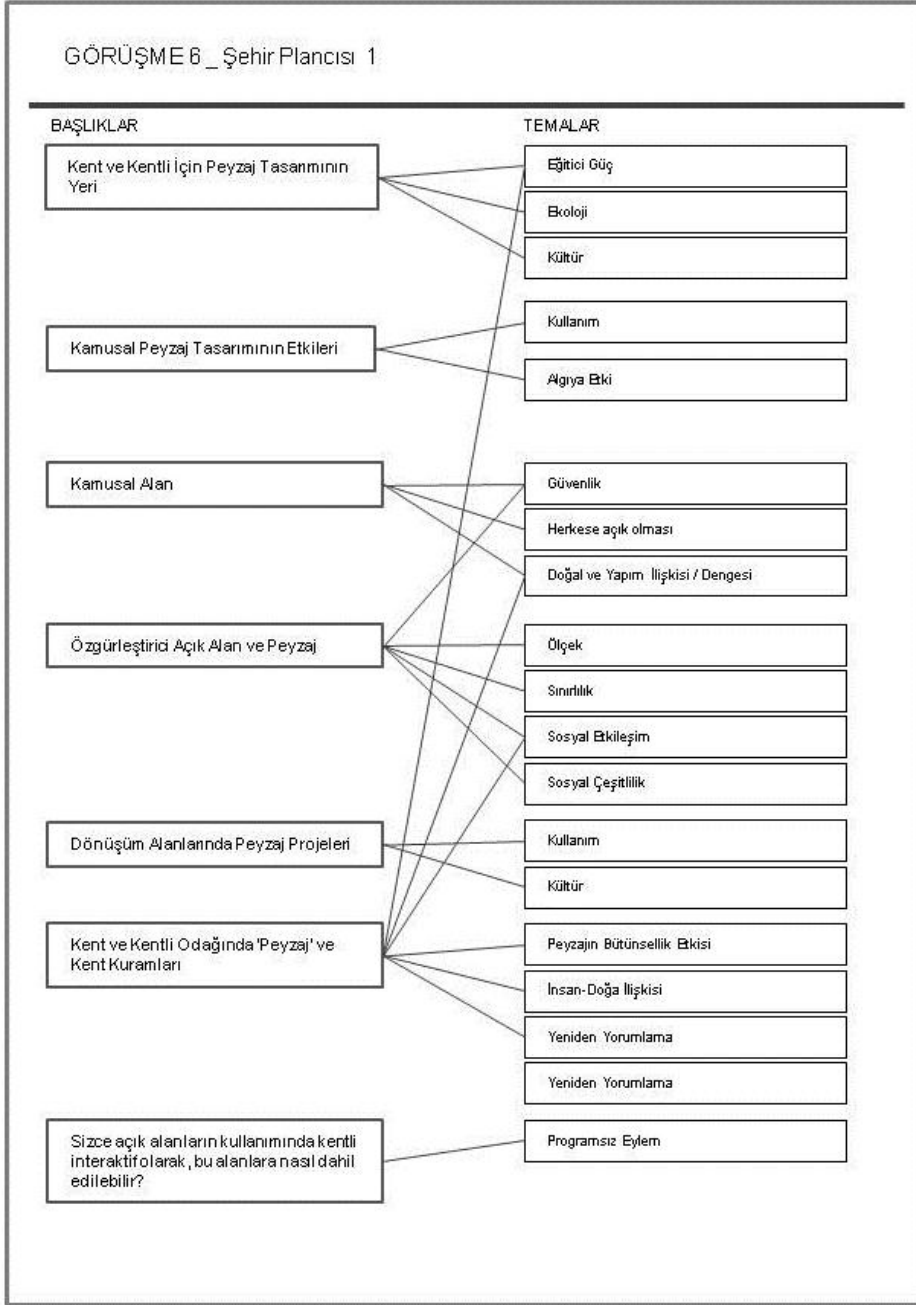
Çizelge D.2: Mimar 2 ile yapılan görüşme ana temaları

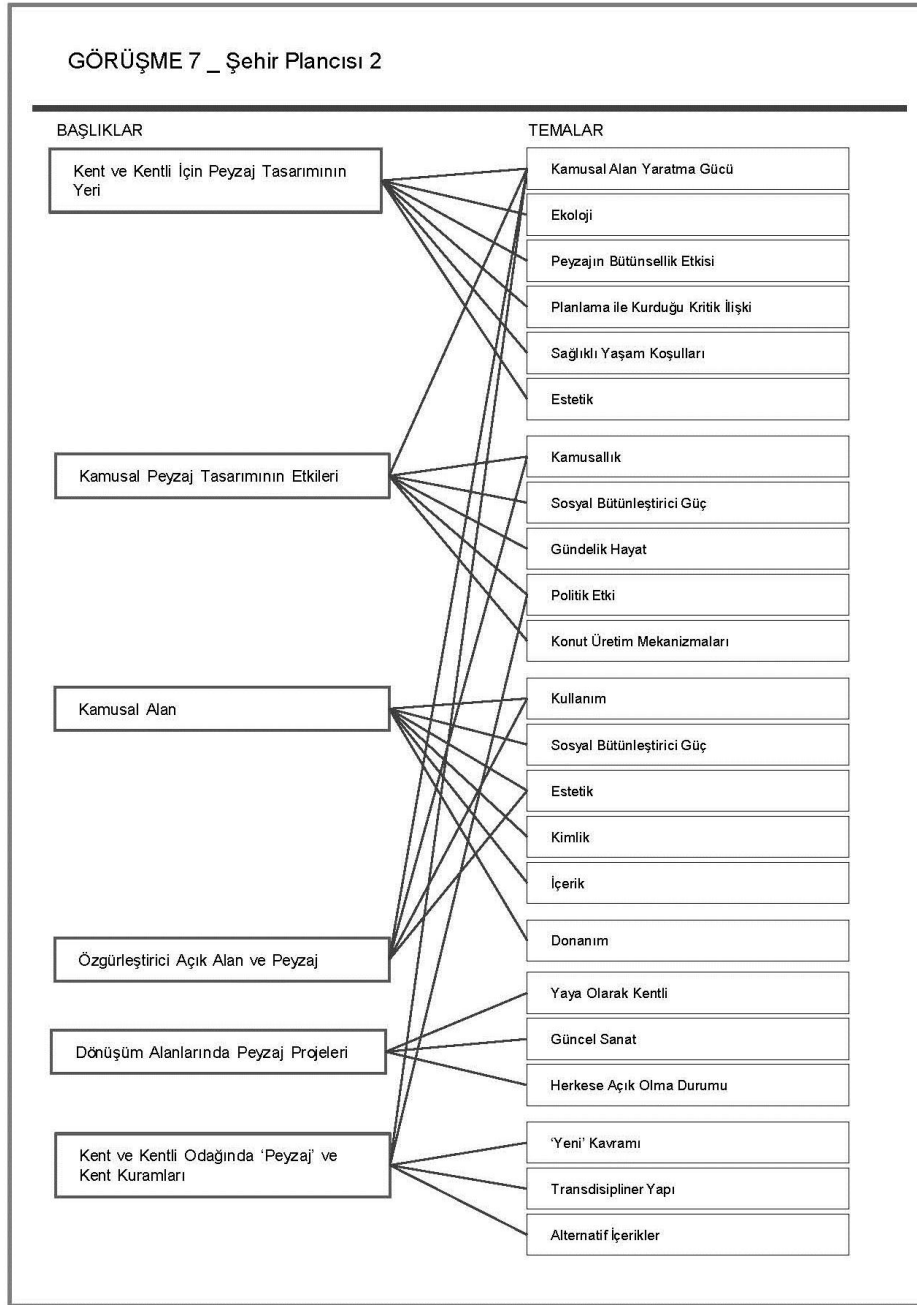
Çizelge D.3: Mimar 3 ile yapılan görüşme ana temaları

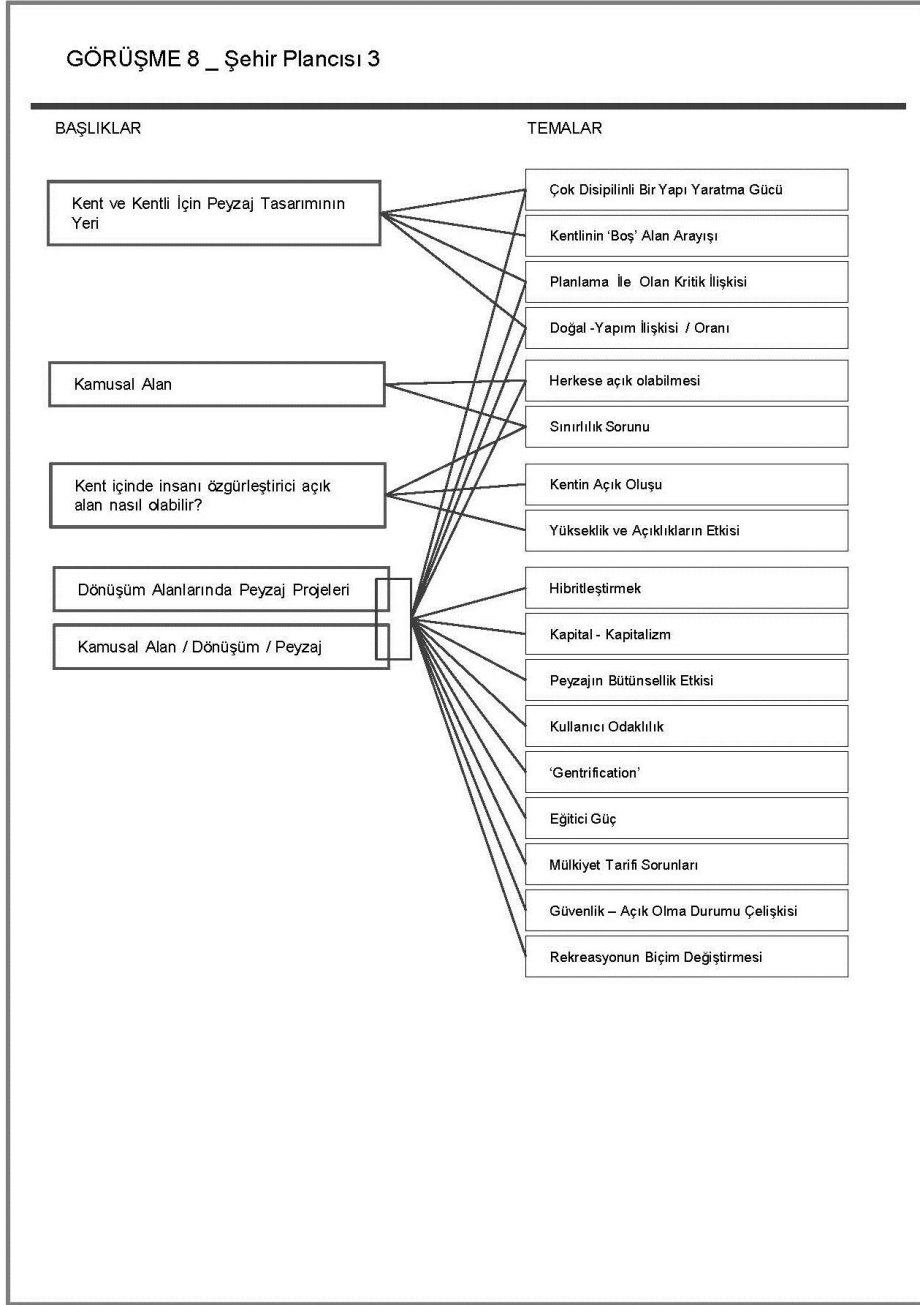
Çizelge D.4: Şehir Plancısı 1 ile yapılan görüşme ana temaları

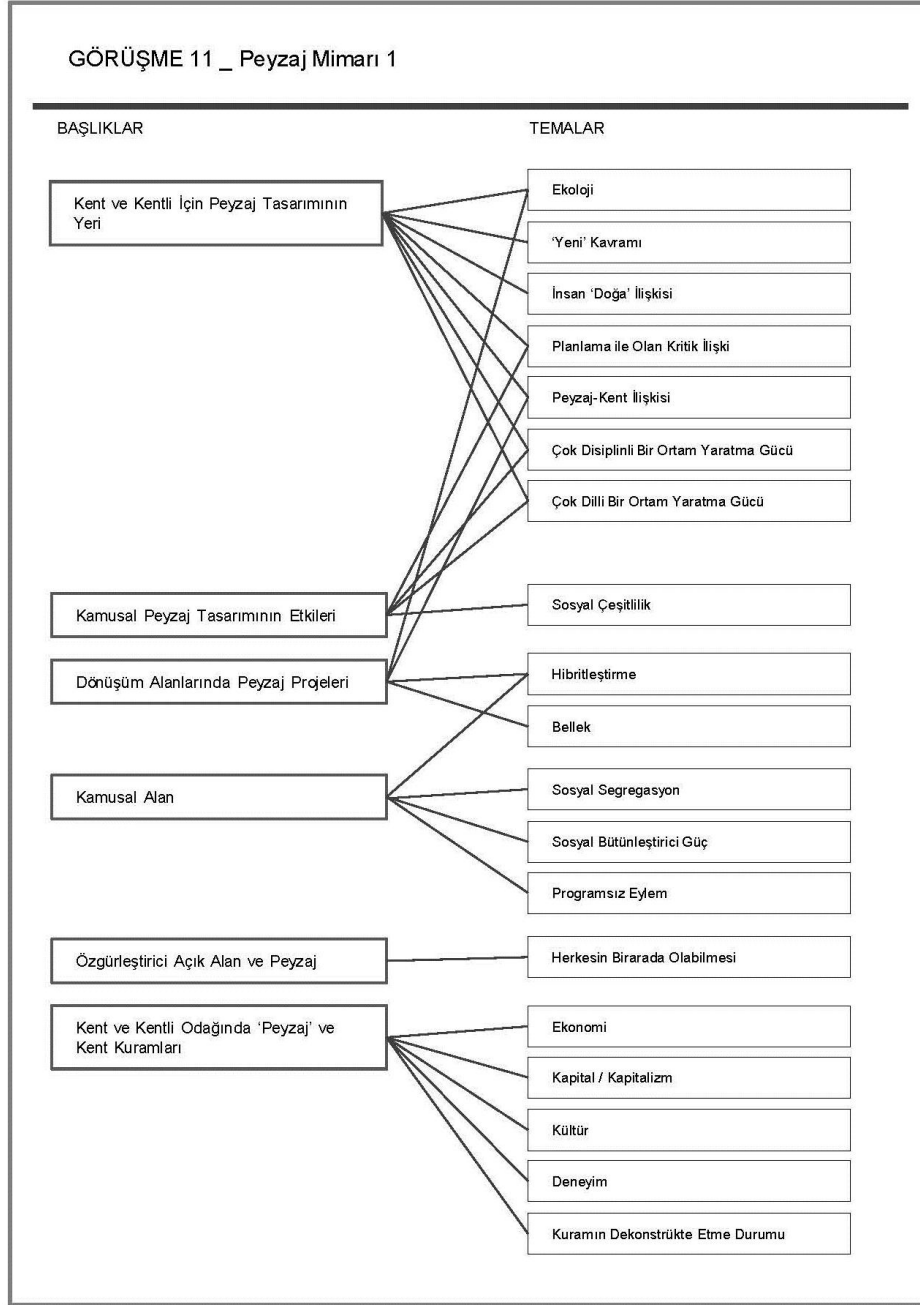
Çizelge D.5: Şehir Plancısı 2 ile yapılan görüşme ana temaları

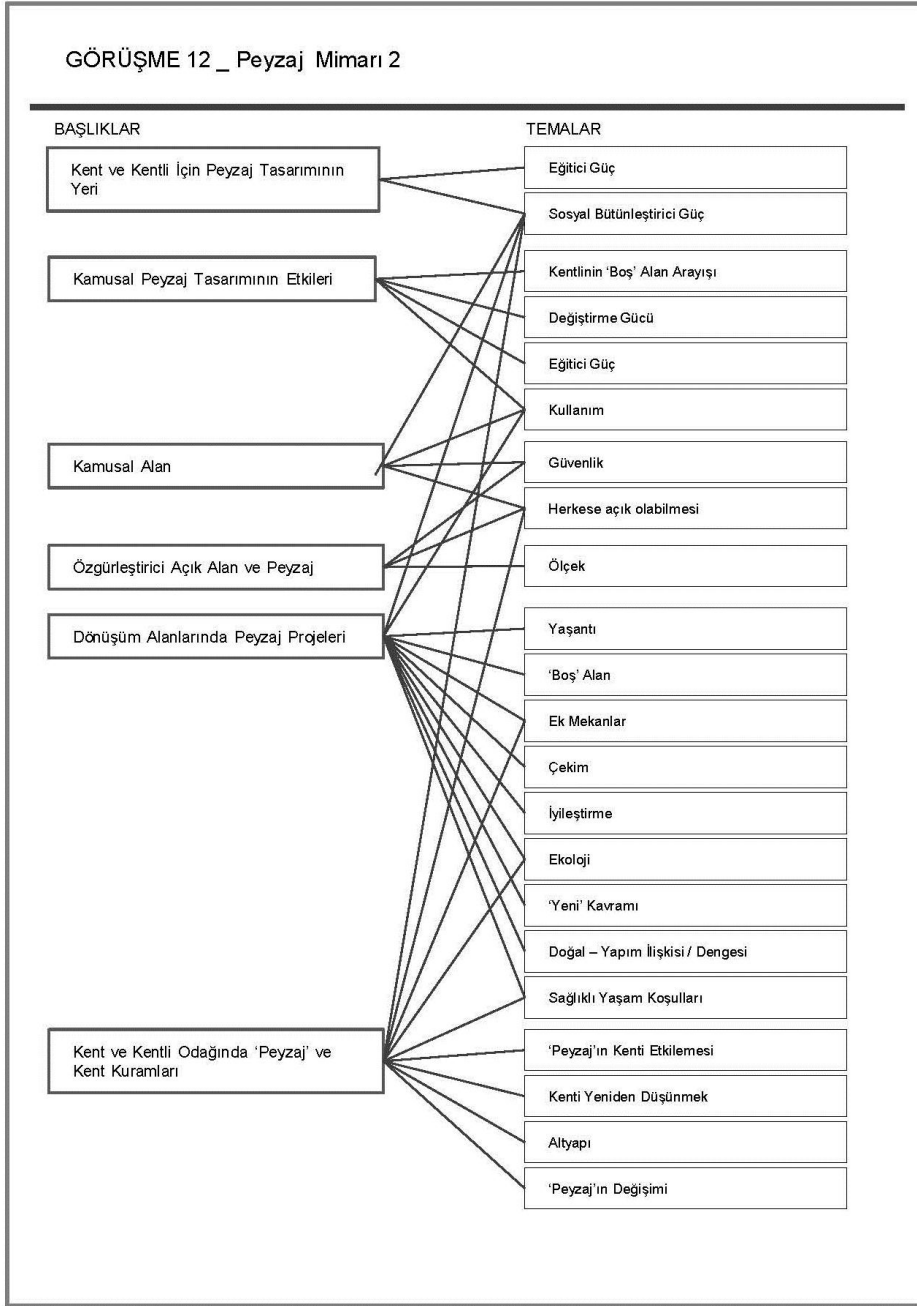
Çizelge D.6: Şehir Plancısı 3 ile yapılan görüşme ana temaları

Çizelge D.7: Peyzaj Mimarı 1 ile yapılan görüşme ana temaları

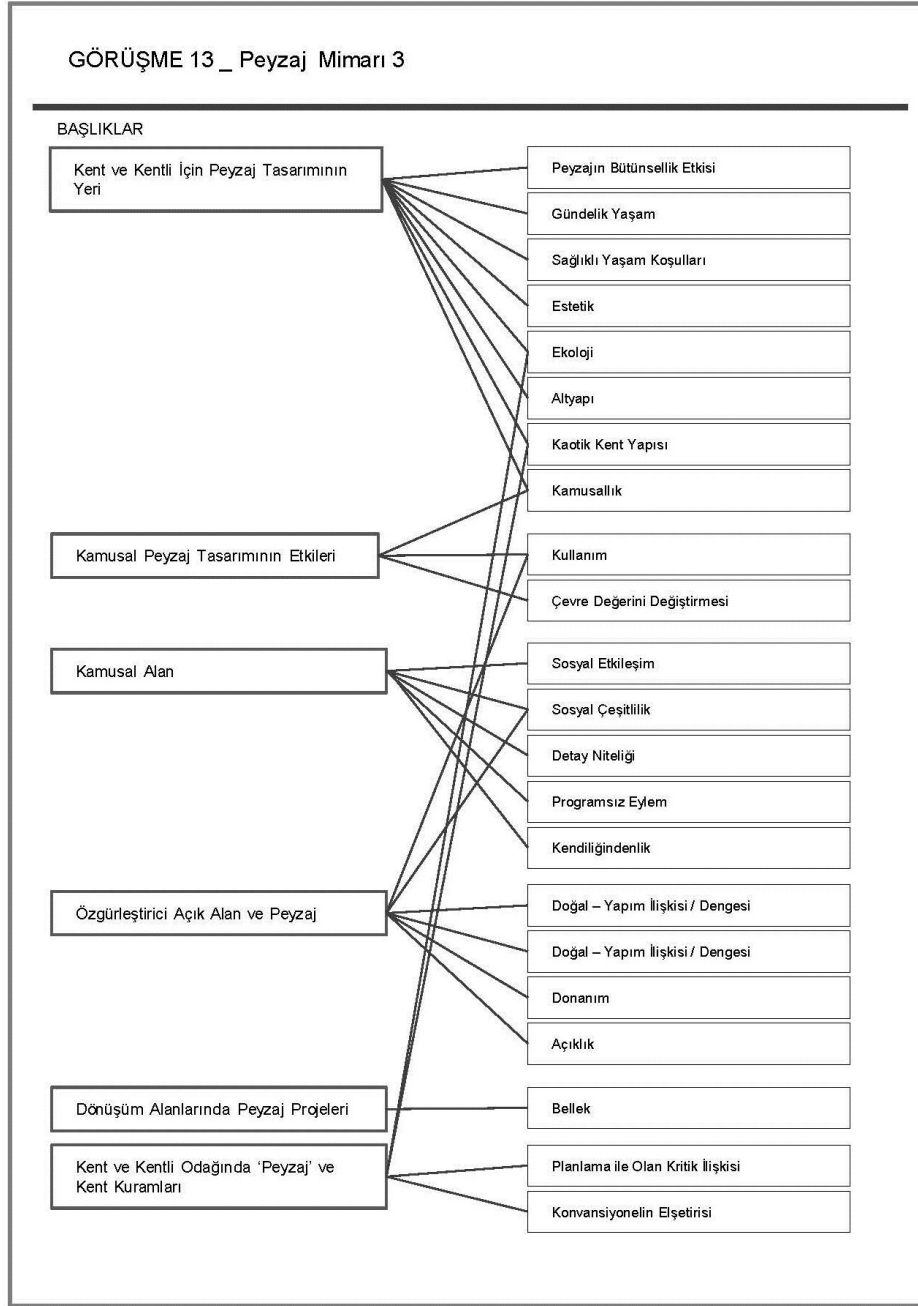

Çizelge D.8: Peyzaj Mimarı 2 ile yapılan görüşme ana temaları

Çizelge D.9: Peyzaj Mimarı 3 ile yapılan görüşme ana temaları

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: A. Burcu SERDAR KÖKNAR

Doğum Yeri ve Tarihi: Antalya, 1974

E-Posta: abskoknar@yahoo.com

Lisans: İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü '97

Yüksek Lisans: İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Bina Bilgisi Programı '01

Ödüller:

ArchiPrix Mimarlık Öğrencileri Bitirme Projesi Yarışması '97 (MANSİYON)

İ.T.Ü. Evi Mimari proje Yarışması '01(Deniz ASLAN, Niyazi ERDOĞAN ile)
(MANSİYON)

Atölye 'Boşluk Üzerine Eklemeler',8. ULUSAL MİMARLIK SERGİSİ VE
ÖDÜLLERİ '02 (Deniz ASLAN, Niyazi ERDOĞAN ile) (Proje – Düşler ve
Düşünceler Dalı ULUSAL MİMARLIK ÖDÜLÜ)

Antalya Tarihsel Karaalioğlu Parkı, Belediye Binası ve Çevresi Kentsel Tasarım ve
Koruma Proje Yarışması '03 (Deniz ASLAN, Niyazi ERDOĞAN, SaitAli KÖKNAR
ile) (MANSİYON)

Bursa, Kızıyakup Kent Parkı Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması '06
(Esra KAHVECİ, Ceren BALKIR, Ebru ERBAŞ, İsmet GÜNGÖR ile)
(MANSİYON)

Sergiler ve Atölyeler:

6.Mimarlık Öğrencileri Buluşması, 'Atölye Boşluk Üzerine Eklemeler', Şubat 2002,
Galata İSTANBUL. (Yürütücü)

Betonart Yaz Okulu '04, 'Taşkılla'da Arayüz', 03-12 Temmuz 2004, İstanbul.
(Moderatör)

2. Rotterdam Mimarlık Bienali, Marmaris; Project 'ULG' and/or 'Equalizer',
Türkiye, Marmaris Grubu (Özlem BERBER, SaitAli KÖKNAR ve Ö. Esra
KAHVECİ ile), Mayıs 2005, Rotterdam.

Yaşam [iç]dış[döngüsü atölyesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, (Özlem ÜNSAL, Ebru ERBAŞ, Müge BELEK, Ö. Esra KAHVECİ ile), Nisan 2005, Taşkılla, İSTANBUL.

[Ev] İşleri, Kayıt Dışı 03, Doku[n, Yıldız Teknik Üniversitesi, (Candan ÇINAR ÇITAK, Hayriye SÖZEN, Aslı ŞENER, Tomris AKIN, Didem ATEŞ MENDİ ile) 08-13 Şubat 2010, İstanbul.

Batı Antalya İçin Gelecek Senaryoları, İletkenlik Projesi, Uluslararası Antalya Mimarlık Bienali, 26-29 Ekim 2011, Antalya.

Betonart Yaz Okulu '12, 'Kesişme', 03-12 Temmuz 2012, Isparta. (Küratör)

Yayın Listesi:

Serdar Köknar B., 2004. Peyzajı Yeniden Keşfetmek, *Arredamento Mimarlık Tasarım Kültürü Dergisi*, sayı 100+75, Boyut Yayıncılık, İstanbul.

İnceoğlu M., Akpınar İ., **Serdar Köknar B.**, 2004. The Making of a Public Space: Re-Reading Antakya, *medi3ology:momentum metamorphosis manifesto, International Gazimağusa Symposium 2004*, 12-16 Nisan 2004, Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs.

Serdar Köknar B., 2012. Peyzaj mimarları kamusal alan tasarımında neden aktif değil?, *Yeni MimarBağımsız Kent ve Mimarlık Gazetesi*,
<<http://www.yenimimar.com/index.php?action=displayQuestion&ID=124>>

Şener A., **Serdar Köknar B.**, Ateş Mendi D., Sözen H., Şahin Z., Cooper A., Ekinci O., 2012. İletkenlik Projesi; Kent Yaşamını görünür ve ulaşılabilir kılmak, *4 Proje 4 Çözüm 100. Yıl Bölgesi IABA 2011*, Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi, İstanbul.

Erdem M., **Serdar Köknar B.**, 2012. A Changing Vernacular Landscape: Antalya Citadel, *ISVS-6, 6th International Seminar On Vernacular Settlements, Contemporary Vernaculars: Places, Processes and Manifestations*, Proceedings, ISBN: 978-975-8401-82-6, ss.541-553, 19-21 Nisan, Kuzey Kıbrıs.

Çeviriler:

Rees Y., 2006. *İç Mekan Su Bahçeleri Tasarımı Dış Mekanı Evinizin İçine Taşıyacak 20 Gözalcı Tasarım*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul. (İngilizce'den Türkçe'ye Çeviri)

Lam G., 2008. *Peyzaj Tasarımı: Meydan Yol Park Konut Kamu ve Ticari Kurum Projelerinden Seçmeler*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul. (İngilizce'den Türkçe'ye Çeviri)